

POLIROM
Top 10+

MATEI
IȘNIEC

Domnul K.
eliberat

Table of Contents

<u>1</u>
<u>2</u>
<u>3</u>
<u>4</u>
<u>5</u>
<u>6</u>
<u>7</u>
<u>8</u>
<u>9</u>
<u>10</u>
<u>11</u>
<u>12</u>
<u>13</u>
<u>14</u>
<u>15</u>
<u>16</u>
<u>17</u>
<u>18</u>
<u>19</u>
<u>20</u>
<u>21</u>
<u>22</u>
<u>23</u>
<u>24</u>
<u>25</u>
<u>26</u>
<u>27</u>
<u>28</u>
<u>29</u>
<u>30</u>
<u>31</u>
<u>32</u>
<u>33</u>
<u>34</u>
<u>35</u>
<u>36</u>
<u>37</u>
<u>38</u>
<u>39</u>
<u>40</u>
<u>41</u>

MATEI
VISNIEC

Domnul K.
eliberat

roman

POLIROM
2015

© 2010, 2015 by Editura POLIROM

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-5758-2

ISBN PDF: 978-973-46-5759-9

ISBN print: 978-973-46-5779-7

Coperta: Carmen Parii

Pe copertă: © iStockphoto.com/C_FOR

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright și este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată în colaborare cu elefant.ro

MATEI VIȘNIEC s-a remarcat în anii '80 ca poet, apoi ca dramaturg ale cărui piese, cu largă circulație în mediul literar, sînt interzise pe scenele profesioniste. În 1987 părăsește România și se stabilește în Franța, unde lucrează pentru Radio France Internationale. Piese sale în limba franceză apar la Actes Sud - Papiers, L'Harmattan, Lansman, Crater, L'Espace d'un instant. Numele său figurează pe afișe teatrale în peste 30 de țări. În ultimii ani Matei Vișniec s-a remarcat și ca romancier. Dintre volumele publicate amintim: *Omul pubelă • Femeia ca un câmp de luptă* (2006), *Păianjenul în rană* (2007), *Groapa din tavan* (2007), *Sindromul de panică în Orașul Luminilor* (2009, 2012; roman distins cu Premiul revistei *Observator cultural*), *Domnul K. eliberat* (2010; volum nominalizat la Premiul Național de Proză al *Ziarului de Iași*), *La masă cu Marx* (2011), *Dezordinea preventivă* (2011), *Cabaretul cuvintelor* (2012), *Negustorul de începuturi de roman* (2013, 2014; volum distins cu Premiul „Augustin Frățilă” pentru cel mai bun roman, Premiul Național de Proză al *Ziarului de Iași* și Premiul liceenilor pentru cea mai îndrăgită carte din 2013, în cadrul Festivalului Internațional de Literatură și Traducere, Iași).

„Într-o bună zi, domnul K. fu arestat“. Așa începe romanul lui Kafka, *Procesul*. Aveam probabil 11 sau 12 ani când acest roman mi-a căzut în mână. Era o epocă de deschidere în România, prin 1968, și se traduceau multe cărți bune din literatura străină. Îmi amintesc și cum a ajuns acest roman în casa părinților mei de la Rădăuți. Tatăl meu lucra la o fabrică de mobilă și, într-o bună zi, sindicatul a lansat o operațiune de genul „fiecare muncitor să cumpere zece cărți prin comitetul de întreprindere“. Așa s-a făcut că într-o bună zi l-am văzut pe tata venind acasă cu un pachet de cărți. Ele au rămas ani de zile așezate într-un raft, lângă patul unde dormeam. Treptat am învățat titlurile pe de rost. Se aflau, deci, printre ele *Procesul* scrisă de un anume Kafka, *Armata de cavalerie* scrisă de un anume Babel, *Inimă vrăjită* (în trei volume!) scrisă de un anume Romain Rolland, *Domnul Gallet decedat* scrisă de un anume Georges Simenon, *Omul și năluca* scrisă de un anume Alexandru Rogoz, *Cei trei mușchetari* (în două volume!) scrisă de un anume Alexandre Dumas... Mai târziu mi-am dat seama de fapt că alături de patul meu aterizase o adevărată comoară.

Dintre toate aceste romane, doar *Procesul* m-a nedumerit. Timp de vreo doi ani tot am recitit primele pagini fără să fiu în stare să merg pînă la sfîrșit. Și apoi, într-o zi, l-am citit în întregime. Este romanul care m-a marcat pe viață.

Spun toate aceste lucruri pentru că romanul meu *Domnul K. eliberat* este, în primul rînd, un omagiu adus lui Kafka. Această carte este însă legată și de un anume moment din viața mea: plecarea din România, în 1987. În România nu avusesem niciodată de gînd să scriu un roman care să se raporteze direct la Kafka, scriesem doar piese legate de lumea kafkiană în care trăisem. Ajuns la Paris, însă, am simțit un șoc: șocul libertății. Ieșeam parcă dintr-o închisoare și nu știam ce să fac cu libertatea mea. M-am simțit, brusc, ca personajul lui Kafka, domnul K., dar trăind o traumă în sens invers, altfel spus, nu șocul arestării, ci șocul eliberării.

M-am apucat, deci, să scriu un roman, *Domnul K. eliberat*. O poveste simplă, de fapt. Personajul meu se vede într-o bună zi pus în libertate, iar libertatea i se pare un fel de expulzare anormală dintr-o lume cu care se obișnuise... Expulzat din închisoare, personajul meu devine nesigur, începe să aibă mii de îndoieli, rătăcește în jurul închisorii etc.

Am scris cu pasiune la această carte, timp de vreo șase luni, în toată prima jumătate a anului 1988. În august 1988 am plecat însă din Paris ca să lucrez la BBC la Londra. Am luat romanul cu mine, dar nu l-am mai putut continua. De fapt, nu știam cum să-l termin. Apoi, în 1989, a venit revoluția română... ceea ce mi s-a părut incredibil, pentru că această revoluție „încheia“ romanul meu, atît ficțional, cît și... fizic.

Domnul K. eliberat a rămas apoi în sertar timp de 20 de ani. Din cînd în cînd mă gîndeam la el, îmi propuneam să-l recitesc. N-am făcut-o niciodată. Scrierea unui roman este și ea o poveste, iar acum povestea acestui roman

al meu „s-a copt“, s-a rotunjit. Mi s-a părut că e momentul să-l eliberez, să-l public. Un roman care a așteptat 20 de ani pentru că autorul a avut timp să aștepte este deja o poveste care merită să călătorească.

Autorul

Într-o bună dimineată Kosef J. fu eliberat. Mai întâi zăngăniră lanțurile de la cele două lacăte care fereau liftul. Apoi se deschiseră ușile de la capătul coridorului. În sfârșit, se auziră câteva înjurături și imediat scîrțîitul căruciorului pe care se aduceau tăvile cu micul dejun. Abia cînd cei doi bătrîni gardieni trecură pe lîngă celula lui Kosef J. fără să se oprească, acesta din urmă își dădu seama că se întîmpla ceva ciudat.

În primele momente Kosef J. rămase profund încurcat și chiar cumva jignit. Era pentru prima dată cînd Franz Hoss și adjunctul său, Fabius, treceau pe lîngă celula sa ca și cum el, Kosef J., n-ar fi existat înăuntru. Obloanele de la ferestrele pe unde se strecura mîncarea continuară să se ridice ca de obicei, toate celelalte zgomote familiare punctau, în ritmul lor obișnuit, ritualul precis al micului dejun. Bătrînul Franz Hoss nu contenea să urle și să izbească în ușile de fier. Fabius, enervat la culme, ca întotdeauna, nu înceta să mormăie și să se plîngă de puturoșenia deținuților.

Apoi urmară vreo cinci minute de liniște. Nu se auziră decît niște plescăituri înfundate și cîte un horcăit de ins care se sufocă.

Kosef J. sări din pat și se repezi la ușă. Se lipi cu tîmpla de metalul rece și ascultă îndelung. Simți că stomacul începe să-i pulseze răscolit parcă de un fel de greață. Realiză dintr-odată că toți ceilalți deținuți mîncau, toți ceilalți 49 de deținuți din celelalte 49 de celule mîncau și el, al 50-lea, din cea de-a 50-a celulă, fusese, dintr-un motiv necunoscut, cu totul și cu totul uitat. În momentul acela bătrînul Franz Hoss reapăru la capătul coridorului.

Nimeni nu putea confunda mersul tîrșuit al bătrînului gardian. Blacheurile sale zgîriau cimentul, iar talpa bocancilor dădea impresia unui șmirghel. Kosef J. auzi cum acești bocanci se apropiau de ușa celulei sale ca și cum ar fi fost două animale ciudate, ușor infirme, dar încă amenințătoare. „Doamne, își spuse brusc Kosef J., sper să nu fie ceva foarte rău.” Și, fără să-și dea seama de ce, se retrase cîtiva pași, se așeză pe marginea patului și încercă să-și țină cîteva secunde respirația.

Franz Hoss deschise ușa, se propti în pragul celulei, privi surîzător și spuse: — Bună dimineată, domnule Kosef J.

— Cum? făcu cel căruia îi fusese adresat salutul, ridicîndu-se mașinal în picioare.

Franz Hoss intră în celulă și începu să examineze pereții. Pași preocupat jur-împrejur și de cîteva ori clătină din cap nemulțumit. Își puse ambele palme pe zid și așteptă atent, ca și cum ar fi vrut să măsoare umiditatea în acel loc. Apoi oftă și se așeză pe marginea patului.

— Se strică vremea, spuse trist bătrînul gardian. Da, da, mai adaugă el și se scărpină în barbă.

Kosef J. crezu că visează. Înainte de toate nu-și putea crede ochilor că bătrînul Franz era în stare să-și arate și o asemenea față: obosită, calmă în oboseala ei, tristă și în același timp foarte caldă și umană în tristețea ei. Dincolo de asta, părea de necrezut că ranchiunosul gardian putea să

vorbească pe un ton potolit și chiar sfătos, un ton care te provoca de fapt să stai puțin la taclale.

— Ploile astea mă omoară, auzi Kosef J. ca prin vis. Altădată nu ploua așa.

— Cum? se trezi Kosef J. spunînd din nou. Era al doilea „cum” pe care îl emitea cu stupoare și i se făcu puțin rușine că nu reușea să facă fața dialogului.

— Nu, nu, răspunse imediat, ușor înviorat, bătrînul Franz. E clar că nu ploua așa.

În mintea deținutului se înfiripară cîteva bănuieli îngrozitoare, care țîșniră una după alta cu viteza unor gloanțe. „Poate că vor să mă omoare, poate că au înnebunit, poate că a venit mama să mă vadă”, se auzi Kosef J. gîndind și pentru o clipă fu aproape sigur că gîndise cu voce tare. Dar nu, nu gîndise cu voce tare, pentru că bătrînul Franz continua să stea liniștit pe marginea patului și să-și scarpine barba din cînd în cînd.

— E deja noiembrie și urmează decembrie, medită Franz Hoss și-l privi în ochi pe Kosef J., lung și insistent, ca și cum ar fi vrut să ghicească din priviri părerea celui alt.

— Dar în septembrie n-a plouat, zise Kosef J. dintr-odată, uluit că se aude vorbind.

— Cum n-a plouat? întrebă ușor răstit gardianul.

— N-a plouat, insistă Kosef J.

— Cum n-a plouat? răcni gardianul cu un fel de amicalitate răstită.

— N-a plouat, insistă Kosef J., sigur pe sine. Ar fi vrut să adauge „pur și simplu”, dar renunță, părăindu-i-se că deja întinsese coarda prea tare. Totuși, se simți inundat de un val de bucurie. Îi smulsese bătrînului gardian nici mai mult și nici mai puțin decît doi de „cum”, ceea ce însemna că avusese curajul să-l contrazică de două ori. „Acum, își spuse Kosef, n-are decît să mă lovească.”

Dar Franz Hoss nu lovi. Își coborî doar privirile în pămînt, lăsînd să i se vadă pe față o expresie de om și mai obosit, și mai îmbătrînit. Lui Kosef J. i se făcu, dintr-odată, milă de bătrînul gardian. Aproape că îi păru rău că insistase cu acel „n-a plouat”. Ce rost avea să tracaseze un om bătrîn și poate bolnav?

De pe coridor răzbătură pînă la ei cîteva fraze confuze. Cineva mormăia ceva și se tîra șchiopătînd de-a lungul șirului de uși. „E Fabius”, tresări Kosef J. cu un gînd neplăcut blocat în creier.

— E Fabius, spuse și bătrînul gardian, ca și cum ar fi auzit gîndul din creierul deținutului și ar fi dorit să-l liniștească.

— Bună dimineața, domnule Kosef J., spuse Fabius cînd ajunse în dreptul ușii deschise, dată la perete.

Kosef J. înclină scurt din cap și își pironi privirile undeva, în gol. În definitiv, un gardian își putea permite orice. Dacă cei doi bătrîni aveau chef să-l salute în felul acesta, nimeni nu-i putea opri s-o facă și să-l salute cît de cît cordial. După cum, dacă cei doi gardieni ar fi avut chef să-l bată zdravăn și

după fiecare lovitură să-i spună „bună dimineața, domnule Kosef J.“, nimeni nu i-ar fi putut împiedica să-și ducă la bun sfârșit intenția.

Dar adjunctul Fabius și superiorul său, Franz Hoss, n-aveau nici un gând rău în dimineața aceea. Fabius rămase sprijinit de cadrul ușii cu o expresie confuză pe față, ca și cum s-ar fi jenat să intre, dorindu-și în același timp foarte mult să o facă. Urmărea câteva secunde lungi de tăcere. Fabius scoase un pachet de țigări, îl cîntări în palmă, apoi întinse pachetul spre Franz Hoss. Bătrînul gardian își extrase o țigară, cu o profundă expresie de recunoștință pe față.

— Fumați, domnule Kosef J.?

Kosef J. auzi întrebarea și avu impresia că e înșfăcat de un ciclon umed și scufundat de câteva ori cu capul în apă. Ceva confuz i se derula în fața simțurilor, ceva extrem de neplăcut de fapt, ca un coșmar de care ești conștient.

— E mai bine așa, se auzi, de foarte departe, vocea lui Fabius.

Cei doi gardieni își aprinseră țigările și Kosef J. realizează că Fabius era pe cale să-și pună pachetul înapoi în buzunar. Probabil că momentul de amețeală fusese interpretat ca un refuz.

— Nu, nu, se precipită Kosef J., vreau și eu.

— Fumatul e o nenorocire, comentă Fabius întinzînd mîna în care ținea pachetul de țigări. Mai ales pe timp umed, continuă Fabius.

— Așa e, întări Franz Hoss.

— Nu? făcu Fabius întorcînd o față veselă către superiorul său.

— Ba da, ba da! îl încurajă Franz Hoss și Kosef J. avu dintr-odată imaginea fantastică a celor doi gardieni zîmbindu-și unul altuia, într-un acord profund, care-i făcea fericiți.

— E bună, spuse atunci și Kosef J. arătînd spre țigară, mai mult pentru că se simțise dator să participe și el la armonia acelui moment.

— Mai am, răspunse Fabius. Cînd mai vreți, mai am.

Celula se umplu repede de fum. Țigara îl ameți și mai mult pe Kosef J. Picioarele începură să-i tremure. Inima îi pompa din ce în ce mai repede cantități insuficiente de sînge în creier, provocînd un fel de zgomot sacadat, ca și cum cineva ar fi tăiat ceapă într-o bucătărie. Kosef J. se întrebă, jenat, dacă bătăile inimii sale nu se auzeau *puțin* prea tare în încăperea. Ar fi vrut să se așeze pe marginea patului, un minut măcar, dar nu știa dacă și cum să ceară permisiunea.

Franz Hoss chicoti. Fabius făcu doi pași înainte, se opri în fața lui Kosef J. și-l bătu protector pe umăr. În secunda următoare toți trei stăteau pe marginea patului și fumau. Kosef J. se simți atît de relaxat și atît de *protejat* cum nu-și mai amintea să se fi simțit vreodată. Ar fi vrut să moară ca să poată întîrzia, ca să poată opri, pentru totdeauna, acea senzație.

Primul lucru pe care Kosef J. îl văzu, când se trezi, fu ușa întredeschisă a celulei sale. Se ridică în capul oaselor și privi mai atent. Obiectele din încăpere își pierduseră conturul, dar încercă totuși să le identifice. O spaimă teribilă își făcu un fel de cuib în gîtlejul său când își dădu seama cît era de tîrziu. Lumina care răzbătea prin fereastra îngustă a celulei sale era una de ora prînzului. Kosef J. sări în picioare și se repezi la peretele în care era săpată fereastra. Se agăță cu mîinile de cele două gratii și apoi, ajutîndu-se cu genunchii, reuși să-și înalțe bărbia dincolo de marginea de jos a ferestrei.

Deținuții lucrau în grădina de legume a penitenciarului.

Kosef J. se lăsă din nou jos și își frecă palmele, abătut. În sfîrșit, creierul începu să lucreze. Dacă deținuții lucrau în grădina de legume a penitenciarului, asta însemna, da, asta însemna că era *duminică*. Pentru că numai duminica, în orele lor *recreative*, deținuții lucrau în grădina de legume a penitenciarului. Kosef J. realiză imediat întreaga anomalie a acelei dimineți. Își aminti foarte precis cum *nu promise* micul dejun. Realiză dintr-odată că fusese exclus și de la programul de lucru în grădină, o muncă pe care deținuții o iubeau foarte mult pentru că li se permitea să mănînce fasole verde și mazăre.

„Nu e bine“, își spuse Kosef J. În celulă rămăsese un iz de țigară ieftină care-i făcea rău. Toată gura sa era o rană, buzele îi ardeau, pe vîrfurile limbii simțea cîteva firicele de tutun acru. Totuși, i se permisese să doarmă o duminică dimineață întreagă, ceea ce nu se mai întîmplase niciodată. Acest ultim gînd îl mai liniști cît de cît, la fel ca și senzația că era profund odihnit. Niciodată nu se mai simțise atît de odihnit și nici atît de lucid. Niciodată nu simțise o dorință mai mare de a lucra în grădina de legume.

Se apropie de ușa întredeschisă și scrută porțiunea de coridor pe care o putea cuprinde cu privirea. O liniște profundă pusese stăpînire pe tot etajul. Kosef J. așteptă cîteva minute, total nelămurit, în fața ușii *lăsate vraiste*. N-avea nici cea mai mică idee despre ceea ce se cuvenea să facă sau despre ceea ce n-ar fi trebuit să facă. După o vreme se hotărî să întredeschidă și mai tare ușa, ca să poată vedea o porțiune și mai mare de coridor. Întinse o mîină și împinse ușor, aproape sugrumat de emoție și nevenindu-i să creadă că ușa nu-i opune nici o rezistență. Privi, așa cum își dorise, de-a lungul coridorului, fără să-l poată vedea însă în întregime. După încă un timp se decise să deschidă ușa de-a binelea și să încerce să vadă *tot* coridorul.

Coridorul era pustiu. La capătul lui, ușa care dădea spre lift era, ea însăși, întredeschisă. Kosef J. se gîndi că, în definitiv, dacă lucrurile stăteau cum stăteau, își putea permite și o scurtă plimbare pe coridor. Alunecă încet pe lîngă pereți, privind în celelalte celule. Nicăieri, nimeni. Ajunse pînă la capătul coridorului, acolo unde se afla liftul. Se opri, se răzgîndi, se întoarse. Se regăsi în celula sa, mai intrigat ca oricînd. Se agăță din nou de gratiile ferestrei și privi afară.

Deținuții lucrau în continuare, cu vioiciune, în grădina de legume a penitenciarului. Ziua era însorită și unii se dezbrăcaseră pînă la brîu.

Kosef J. fu de-a dreptul cuprins de invidie și chiar de un fel de ciudă. Stomacul său dădea mari semne de neliniște. Un mic dejun sărit în felul acela era aproape o catastrofă. Foamea îl rodea nu atît în stomac cît în creier, declanșîndu-i întrebări vehemente și o senzație de nemulțumire totală. O tristețe adîncă îl cuprinse pe Kosef J., mai ales din cauza faptului că nimeni nu-i spunea ce să facă. Era clar că se întîmpla ceva *nou*, ceva legat de el și de soarta lui, dar ce anume nu putea preciza.

— Domnule Hoss! strigă într-un tîrziu Kosef J. din ușa celulei sale, sperînd că bătrînul gardian putea să-l audă de undeva, din turnul liftului, de exemplu.

Nimeni nu-i răspunse și atunci Kosef duse palmele la gură și strigă din nou, ca printr-un cornet:

— Domnule gardian! Domnule gardian, sînt eu, Kosef J.!

Ar fi vrut să continue: domnule gardian, ce naiba, sînt eu, mă cunoașteți doar.

— Domnule Hoss, pot să cobor în grădina de legume? întrebă încă o dată Kosef J., încîntat că-i venise în cap să ceară această permisiune.

Nimeni nu-i răspunse nici de data aceasta. Dar Kosef J. se simțea mult mai sigur pe sine. Faptul că *întrebare* îi dădea o anumită convingere că n-a greșit cu nimic. Practic, nu avea nici o interdicție formală de a coborî duminică în grădina de legume. Trecuseră ceva ani buni de cînd *executa* în fiecare duminică ieșirea la grădinărit și întotdeauna se dovedise un ins conștiințios și disciplinat.

Sigur pe sine, se îndreaptă spre holul liftului. Nu se întîmplase încă niciodată să folosească liftul de unul singur. Cercetă din priviri cele șase-șapte butoane indicînd etajele. Apăsă pe butonul cu săgeata îndreptată în sus și liftul veni. Intră în cușca liftului care-i aminti de propria sa celulă, trase grilajul de protecție și apăsă pe butonul cu cifra zero. Liftul se puse în mișcare. Lui Kosef J. îi veni să vomite. Își strînse stomacul cu pumnii și se chirci într-un colț al liftului. I se părea îngrozitor să vomite în lift și încercă să-și reprime reacția. Își ținu răsufierea și strînse tare din fălci. Liftul se opri, dar Kosef J. nu îndrăzni să se ridice. Stomacul i se îngreunase dintr-odată. Ceva îl împungea din interior, îl invada cu un lichid vîscos, otrăvitor. Kosef J. închise ochii, strînse și mai tare din dinți, se chirci și mai puternic. Tremura tot și mușchii îi deveniseră lemnoși.

Ușa liftului se deschise și capul adjunctului Fabius apăru înăuntru.

— Vreți să vomitați? îl întrebă Fabius cu aerul cel mai liniștit din lume, de parcă acesta ar fi fost rostul aceluia lift, de a transporta la parter oameni care doreau să vomite.

— Da, gemu Kosef J.

— Veniți la closet, spuse Fabius și-l ajută pe Kosef J. să se ridice.

Cei doi se tîrîră de-a lungul unui coridor, fiecare agățat de celălalt. Fabius, șchiopătînd și gîfîind de efort, Kosef J., înnebunit de durere și gata să

explodeze. Era pentru prima oară cînd Kosef J. trecea pe coridorul acela, dar intui imediat că Fabius îl ducea spre closetul gardienilor. Un fel de mîndrie ciudată îl cuprinse, care i se răspîndi în corp peste frisoanele puternice de durere și peste senzația de greață.

Fabius îl ajută să vomite ținîndu-l tot timpul de ceafă. Kosef J. avea impresia că își scuipe afară, rînd pe rînd, toate măruntaiele. Sudoarea îi curgea pe gît și pe față, lacrimile care țîșniseră din cauza efortului se amestecau cu sudoarea. Fabius încerca să-l liniștească oarecum spunîndu-i mereu:

— Încă puțin, domnule Kosef, încă puțin.

Dar Kosef J. izbucnea din nou, iar și iar, horcîind și auzindu-se în timp ce horcăia și avînd impresia că va vomita așa pînă la sfîrșitul vieții. Acela fu momentul în care Fabius, ținîndu-l de umeri și de ceafă, îl anunță pe Kosef J. că, începînd din dimineața aceea, era liber.

Kosef J. declară că se simte mult mai bine și-l rugă pe Fabius să-i permită să rămână puțin singur. Fabius își scoase batista, îl șterse pe față și pe gură, îl forță delicat să păstreze batista și-i spuse:

— Da, sigur.

Rămas singur, Kosef J. începu să se liniștească treptat. În closetul gardienilor era curat, faianța aproape că îi reflecta imaginea. Mirosea a dezinfectant de bună calitate și Kosef J. trase cu plăcere aer în piept. Încercă apoi, minute în șir, să-și amintească exact propoziția lui Fabius. Nu era sigur cum anume fusese *formularea* lui Fabius, ce cuvinte anume folosisse. Încercă să-și amintească, răscolind prin memoria auzului. Îi răsună în creier ceva de genul: „Curaj, domnule Kosef, de azi-dimineață ați fost pus în libertate“. Dar nu, era prea lung, altfel se exprimase Fabius. „Încet, încet. D-acu sînteți liber.“ Nici așa. Fabius folosisse un termen oficial, ceva de genul: „Perioada dumneavoastră de detenție s-a terminat azi-dimineață“. Și totuși nu. Ceea ce-i spusese Fabius avea caracterul unei informații spuse pe un ton îngrijorat. „Aveți grijă, domnule, de azi sînteți liber ca pasărea cerului.“ Nu.

Kosef J. ar fi vrut să simtă ceva deosebit, să fie înnebunit de bucurie sau emoționat pînă la lacrimi. Dar nu trăia nici pe departe așa ceva. Vestea fusese transmisă, creierul său o înregistrase și atîta tot. Singurul lucru pe care îl simțea era durerea de stomac și o foame chinuitoare. Sigur, ceea ce-i spusese Fabius era o explicație pentru toate ciudăteniile dimineții. I se permiseseră așadar încă trei ore de somn pentru că el, Kosef J., avusese dreptul la ele. În calitatea lui de om liber. Și totuși nu i se spusese de la bun început că era un om liber. El dormise, e drept, primul său somn de om liber, dar fără să știe că în tot acel timp fusese liber. Erau destul de ciudați cei doi bătrîni gardieni, se purtasera frumos, e drept, dar ciudat. Poate că nu era de datoria lor să-l anunțe pe el, Kosef J., că este liber și atunci iar se explică totul. Dar dacă nu era de datoria lor să-l anunțe că este liber, cine ar fi trebuit să o facă? Kosef J. renunță să se mai gîndească la toate acestea și încercă să se bucure. Încercă să se bucure cu un fel de îndîrjire, concentrîndu-și toată voința.

— E cea mai frumoasă zi din viața mea, își șopti Kosef J., din dorința de a se emoționa puțin.

Așteptă cîteva clipe efectul acestei propoziții și apoi, nemulțumit, repetă, mult mai tare:

— E cea mai frumoasă zi din viața mea!

— Ați spus ceva? se auzi vocea lui Fabius și Kosef J. trebui să se opună din toate puterile ca să nu-l lase pe gardian să deschidă ușa.

— Aveți nevoie de ceva? mai întrebă o dată Fabius, după ce se convinse că nu mai avea rost să tragă de ușă.

— Nu, nimic, răspunse Kosef J. cu o voce tandă dinăuntru closetului.

Acum, în afară de foame, nu-l mai chinuia nimic. Se privi în faianța pereților și surîse. Faianța era albă și pielea sa căpăta și ea o culoare sîdefie. Descoperi alături, fixat în perete, încadrat într-un fel de chenar de marmură, un inel pe care fusese pus un sul de hîrtie igienică. Simți instinctiv dorința de a derula cît mai multă hîrtie și de a ascunde cîteva fișii, pentru mai tîrziu. Își cenzură însă, cu superioritate, această pornire. Își trase pantalonii, trase de lanțul auriu al cazanului cu apă și ieși.

Fabius dispăruse. Kosef J. nu se mai simțea de loc stingherit. Se spălă îndelung pe mîini și pe față la o chiuvetă aflată pe hol, sub una din ferestre. După ce savură răcoarea apei pe față, Kosef J. privi pe fereastră.

Fereastra dădea spre una din laturile închisorii pe care Kosef J. nu o mai văzuse pînă atunci. Își dădu seama că avea în față corpul administrativ, cu birourile, magaziile și dormitoarele gardienilor. O alee acoperită cu pietricele mărunte ducea spre una dintre porțile secundare ale penitenciarului. Aleea era mărginită de cîteva plopî bătrîni care-i plăcură nespul lui Kosef J. Poarta de la capătul aleii era mai puțin impozantă decît cealaltă, decît intrarea *numărul unu*, pe care o cunoștea de atîta timp. Două lampioane așezate de o parte și de alta îi dădeau însă acestei mici porți un aer discret, intim, îmbietor.

Gîndul că, în sfîrșit, era liber, îi încolți din nou în minte. O nemaipomenită dorință de a alerga spre poarta aceea străjuită de felinare se trezi în toată ființa lui. Dumnezeu, ce mai putea să însemne și asta, *libertatea*? Oare libertatea însemna că avea voie să se plimbe și pe aleea cu plopî? Oare avea voie să revină la fereastră și după căderea nopții, ca să vadă cum luminează felinarele?

Kosef J. își mușcă buzele de neputință. Practic nu știa încă nimic din ceea ce urma să fie viața lui *acum*. Cineva ar fi trebuit, cu siguranță, să-i spună cîteva lucruri, dar acel cineva nu se arătase încă. Cei doi gardieni păreau, și ei, destul de stînjiți. Poate că era de datoria lui să pună *cîteva întrebări*, să ceară informații precise. În definitiv *el* era cel eliberat. I-ar fi venit greu să creadă că bătrînul Franz Hoss nu mai eliberase, niciodată, pe nimeni. „Sînt un prost”, își spuse Kosef J. și porni hotărît spre grădina de legume.

Îi văzu de departe pe cei doi gardieni, tolăniți pe o bancă, bucurîndu-se de cîteva raze de soare care reușiseră, printr-o minune, să spargă plafonul de nori. Cei doi mîncău semințe iar Franz Hoss își ținea ochii închiși.

Deținuții se agitau veseli în jurul straturilor cu varză și roșii. Cînd îl văzură pe Kosef J. încetară lucrul iar unii dintre ei începură să șușotească cu o expresie mirată pe fețe, deși plină de respect. Kosef J. se simți, pentru moment, vinovat că toată dimineața dormise în loc să iasă la lucru împreună cu ceilalți, ca de obicei. Trecu însă repede peste această senzație de vinovăție zicîndu-și că, în definitiv, el era acum un om *liber* și avea cu totul alte *responsabilități*. În timp ce se îndrepta spre banca unde moțăiau cei doi gardieni, Kosef J. își propuse, nici mai mult, nici mai puțin decît să le ceară să fie condus cît mai repede cu putință la poartă numărul unu a închisorii.

— Cum merge? îl întrebă Franz Hoss deschizînd ochii înainte ca el, Kosef J., să fi ajuns destul de aproape pentru a începe discuția.

Fabius se ridică, nu se știe de ce, în picioare. Lui Kosef J. i se opri respirația și toate intențiile sale de a pune *cîteva întrebări* se evaporară brusc. Deținuții își reluară lucrul.

— Bine, spuse Kosef J., pentru că bătrînul gardian aștepta, se vedea clar, un răspuns.

— Vreți să stați puțin cu noi? întrebă Fabius iar Kosef J. spuse „da”.

— E de mirare că mai iese soarele, bombăni Franz Hoss.

Fabius îi întinse lui Kosef J. un pumn de semințe.

— Poftim, serviți.

Kosef J. nu refuză. Îi era îngrozitor de foame și ar fi mîncat orice. S-ar fi repezit și în grădină, să culeagă cîteva boabe de mazăre, dar, nu-și dădea seama de ce, îi era rușine.

— Uite la puturoșii ăștia, bombăni din nou bătrînul gardian, n-au făcut nimic de dimineață. Și-au umplut burțile, asta au făcut. Și-au umplut burdihanul. Atîta tot.

Kosef J. se înroși brusc și rămase cu degetele în aer. Reuși să scuipe cîteva coji și, cu gura deschisă, așteptă ca aerul să-i intre în plămîni împins de undeva, de dinafară. Oare Franz Hoss învăluisese, sub cele spuse, un reproș?

— Păcat că e duminică, spuse Fabius privindu-l lung pe Kosef J., dar acesta din urmă nu înțelese, nici din această propoziție, mai nimic.

Tăcură o vreme toți trei. Spărtura din nori începu să se închidă, spre marele regret al lui Franz Hoss. Cînd ultima rază de soare fu pur și simplu retezată de avalanșa de nori, bătrînul gardian sări brusc în picioare și dădu un ordin. Deținuții se încolonară imediat. Era ora mesei și fiecare aștepta întoarcerea la penitenciar.

— Asta e, spuse Fabius către Kosef J., încheind o discuție care oricum nu avusese loc.

Coloana de deținuți se puse în mișcare. Franz Hoss urla într-una, dînd tot felul de comenzi și ocărîndu-i ba pe unii, ba pe alții. Fabius își scutură cojile de semințe din barbă și porni după Franz Hoss.

Kosef J. se simți, dintr-odată, nespuns de singur. O singurătate grea, apăsătoare, învăluită într-o tristețe aproape insuportabilă. Niciodată nu se mai simțise atît de abandonat și niciodată ființa sa nu trăise o stare de confuzie mai mare. Din toate impulsurile contradictorii care îl încercau, Kosef J. îl alese pe cel mai natural și mai organic. Hotărî să intre în celula sa și să aștepte masa de prînz.

Porni aproape în fugă ca să ajungă din urmă coloana.

De data asta Kosef J. era de-a dreptul furios. Pentru a doua oară, în ziua aceea, gardienii treceau pe lângă celula sa fără să-i lase tava regulamentară cu mâncare. Pe tot etajul răsună larma obișnuită a acelei ore *de masă*. Se auzeau clefăituri, scurte hohote de râs, câte un rîgîit. Vesela propriu-zisă nu făcea mult zgomot pentru că era din plastic. Sunetele răzbăteau înfundat, ca dintr-un stup învăluit în aburi.

Kosef J. ura foamea. Fusese dispus, întotdeauna, să îndure orice, dar nu foamea. Era dispus să înțeleagă o mulțime de lucruri, dar nu înțelegea de ce nu i se mai *dădea* de mâncare. Bănuia, totuși, că toată *imprecizia* eliberării sale era legată de atmosfera specială a zilei de duminică, zi cînd tot programul era oarecum dat peste cap. Reflectînd mai adînc la cele întîmplate afară, Kosef J. își spuse că vorbele lui Fabius, „păcat că e duminică”, nu puteau avea decît *această* semnificație. Dacă ar fi fost orice altă zi a săptămîinii, probabil că lucrurile ar fi mers *altfel* iar el, Kosef J., s-ar fi aflat deja dincolo, dincolo de poarta cu lampioane, de exemplu. Da, se putea înțelege o astfel de situație, se puteau înțelege și accepta o mulțime de alte lucruri. Dar povestea cu micul dejun și mai ales cea cu masa de prînz, astea nu.

Kosef J. porni în căutarea lui Franz Hoss fără să-l mai strige, din ușa celulei, așa cum făcuse cu puțin timp înainte, și să ceară permisiunea de a o părăsi. În definitiv, era un om liber. Trecu, nu fără o oarecare mîndrie, printre ușile ferecate ale celorlalte celule, deși foamea îl înnebunea pur și simplu și îl făcea să fie de-a dreptul invidios.

Franz Hoss și Fabius mîncău la capătul coridorului, lângă lift. Cei doi erau atît de concentrați pe ceea ce făceau, încît nu-l auziră pe Kosef J. apropiindu-se. Franz Hoss terminase supa și trecuse la bucata de carne. Fabius, care mîncă mai încet, savurînd fiecare secundă a acelui moment, se mai afla încă la ultimele cinci-șase linguri de supă. Lui Kosef J. i se păru, nu știa nici el de ce, că masa celor doi gardieni era puțin *mai bogată* decît ar fi trebuit să fie de obicei. Un castron al cărui rost era greu de ghicit părea ascuns sub scaunul lui Fabius. Castronul, avînd forma unei căști soldățești, se legăna ușor, ca și cum ar fi fost așezat acolo nu de mult și din cauza asta nu reușise să ajungă încă la starea de repaos.

Kosef J. încetini pașii, dar își păstră pe față toată înscrîncenarea și toată hotărîrea.

— O, domnul Kosef, făcu Franz Hoss cu gura plină.

— Domnule Hoss, vă rog cu respect, eu nu știu ce se întîmplă, reuși să bînguiască Kosef J.

— Adică ce? se opri gardianul din mestecat, îngrijorat la culme, cu ochii holbați.

— *Mîncarea*, domnule, șopti Kosef J. gîtuit, aproape să izbucnească în plîns. Mărul lui Adam, pus în mișcare de cine știe ce nerv excitat, îi oscila de sus în jos, silindu-l mereu să înghită în sec.

— Mîncarea? repetă gardianul.

— Mîncarea, da, mîncarea, reuși să mai silabisească Kosef J.

Cei doi gardieni se priviră unul pe altul. Franz Hoss clipea des, căutînd, probabil, în creierul său, relații ascunse între cuvîntul „mîncare” și prezența lui Kosef J. în acel loc.

— Păi, bine, domnule Kosef, mormăi Franz Hoss, parcă știam că vi s-a spus.

— Ce? întrebă Kosef J.

Franz Hoss îl privi muștrător pe Fabius:

— I s-a spus ori nu i s-a spus?

— I s-a spus, i s-a spus, întări, speriat, Fabius.

— Poftim, făcu Franz Hoss către Kosef J.

— Ce? Ce? se chinui să emită ultimul.

Momentul era cît se poate de stîngenitor, sau cel puțin așa i se părea lui Kosef J. Privind spre farfuria lui Fabius realizează că ultimele linguri de supă se răciseră și acest fapt ar fi fost de natură să-l enerveze grozav pe bătrîn.

— Sînteți liber, domnule Kosef, sînteți liber, răcni Franz Hoss, numai din dorința de a accentua *ideea*, fără nici un adaos de ură sau nervozitate.

„Iar încep ăștia”, gîndi Kosef J.

— Înțelegeți, continuă Franz Hoss. Gata. Sînteți *tăiat*.

Fabius izbucni în rîs, ceea ce îl încurajă oarecum pe Kosef J., deși simțea tot mai mult dorința de a se întoarce în fugă în celula sa și de a se ascunde cu capul sub pernă.

— Nu mai aveți drept de masă, explică, foarte calm, Fabius. Porția dumneavoastră *s-a tăiat*. Înțelegeți? Sînteți tăiat din buget. La ora asta, întrucît sînteți liber, știți... practic penitenciarul nu mai e obligat cu nimic... Înțelegeți?

Kosef J. înțelese. Cei doi continuară să mănînce.

— Dar dacă vreți să vă cumpărați ceva... auzi Kosef J. ca prin vis, fără să-și dea seama care dintre cei doi gardieni vorbise.

— Sigur, puteți să vă cumpărați ceva, continuă cealaltă voce.

— Ceva bun, reluă prima voce.

— Cîrnați e bine?

„Ce să fac, ce să fac, ce să fac?”, se rotea întrebarea în creierul lui Kosef J. Libertatea căzuse sub o formă foarte îndepărtată și ireală. Iar el, el, fostul deținut de la celula cu numărul 50, eliberat acum, nu avea nici un punct de reper, nici un gest nu mai avea consistență, nici un gînd nu era destul de puternic încît să împingă la fapte. Fabius își sorbise ultimele linguri de supă, reci, cu aceeași plăcere cu care le sorbise pe cele calde. Franz Hoss își terminase bucata de carne și acum culegea firimiturile de pîine și le înghițea cu aceeași plăcere cu care înghițise bucățile de carne. Fabius își mîncase bucata de carne personală cu aceeași plăcere cu care Franz Hoss își mîncase și el bucata de carne personală. „La ei, gîndi Kosef J., toate lucrurile sînt simple, ei știu ce trebuie să facă în fiecare moment, la ei totul are un sens...”

— Omului îi este foame, spuse Fabius.

Kosef J. încercă să-l privească pe Fabius drept în ochi ca să-și arate în felul acesta recunoștința.

— Să-l duc la bucătărie? întrebă, nu se știe pe cine, Fabius.

— Du-l, se auzi vocea lui Franz Hoss iar Kosef J. își mută repede privirile pe fața bătrînului gardian, din aceeași pornire infantilă de a-și arăta recunoștința.

— Veniți, făcu atunci Fabius, oftînd din greu, ca un om care știe că siesta lui s-a dus dracului.

„Sînt totuși niște oameni minunați“, gîndi Kosef J. și îl urmă pe Fabius în lift.

Deși înfometat și aproape amețit de evenimentele neobișnuite ale zilei, Kosef J. se bucură mult că putea, în sfîrșit, să străbată aleile care duceau spre bucătărie. Era o altă zonă a penitenciarului unde nu călcase niciodată cu piciorul și pe care o privise întotdeauna de la distanță, cu un fel de dorință perversă. Era avid de imagini noi și, iată, imagini noi i se derulau în fața ochilor. Simțea sub picioare pietrișul aleilor ca pe ceva așteptat de multă vreme, ceva în stare să-l regenereze. Pe măsură ce se apropia de bucătărie se bucura că putea să vadă coșurile de deasupra acoperișului și ferestrele mari, de la sala de mese a personalului.

Cerul era acoperit de nori zdrențuiți. Un vînt destul de rece făcea să tremure frunzele plopilor. Fumul negru de la coșurile bucătăriei se proiecta neplăcut pe cer.

— O să avem o iarnă lungă, spuse Fabius, abătut.

Kosef J. ar fi vrut să răspundă cît mai cald și mai afabil cu putință, dar nu găsi decît cuvintele:

— Se poate.

— Or să fie șapte ierni lungi, o să vedeți, continuă Fabius. Au fost deja șapte ierni scurte și acum or să fie șapte ierni lungi.

Kosef J. încercă să-și amintească dacă ultimele șapte ierni fuseseră într-adevăr scurte. Dar toate iernile fuseseră, pentru el, mai degrabă exasperante, sau mai bine spus identice, egale, nespuse de egale în exasperare.

— Or să fie, or să fie, răspunse totuși, muștrîndu-se în sinea lui că recurgea la afirmații atît de prostești.

Intrară în clădirea care adăpostea bucătăria. În hol era mult mai cald decît în orice încăpere în care Kosef J. intrase vreodată. Mirosea, de asemenea, peste măsură de plăcut.

— Rozette! strigă Fabius. Apoi, întors către Kosef J.: să vezi că mănîncă.

Lui Kosef J. nu i se păru însă neobișnuit ca o persoană cu numele de Rozette, în bucătărie fiind, să *nu* mănînce.

— Rozette! mai strigă o dată Fabius, atît de tare încît se înecă și începu să tușească.

Kosef J. se simți dator să spună și el ceva, mai ales că tot acel drum fusese făcut în interesul lui. Strigă, de aceea, și el, cît mai politicos cu putință:

— Rozette!

— Da' de unde, făcu Fabius cu o grimasă dezamăgită. Când mănîncă nu aude pe nimeni.

Pătrunseră într-o sală destul de mare unde se aflau mai multe cuptoare electrice. Kosef J. încetini pașii, intimidat, avid să privească mai de aproape instalațiile acelea fantastice. Dar Fabius îl trase de mînă, ocoliră două sau trei mașini de spălat vase și se îndreptară spre unul din cele mai ascunse colțuri ale sălii, dincolo de dulapurile cu tacîmuri. La o masă de lemn o femeie hrănea un copil.

— Ea e Rozette, spuse Fabius și se așeză, frînt, pe un scaun.

Copilul se uită amuzat la Fabius iar Fabius făcu o strîmbătură.

— Dumnealui este Kosef J., de care ți-am vorbit, continuă Fabius. Dumnealui o să mănînce aici.

Kosef J. trase aer în piept ca să spună ceva, dar nu-i veni absolut nimic în gînd. Copilul îl măsura din priviri și atunci zîmbi spre copil.

— Bine, se auzi glasul Rozettei.

Femeia avea un timbru atît de plăcut, încît Kosef J. tresări și așteptă ca ea să mai spună ceva. Rozette se mulțumi însă cu atît. Puse într-o farfurie un fel de materie zgrunțuroasă, dar caldă și aburindă și o așeză în fața lui Kosef J.

— Pîine la discreție, adăugă Fabius pentru a completa gestul femeii.

Kosef J. începu să mănînce nespus de mulțumit. Copilul continua să-l privească insistent, încît se întrebă dacă nu cumva și copilului îi mai era foame. Dar nu, copilul mîncase *tot*, acum era pur și simplu curios. „Sînt un străin pentru el, nu?“, își explică Kosef J. Mestecînd cu grijă îl privi din nou pe copil. Copilul îi zîmbi. Kosef J. primi acest zîmbet cu o încîntare nesfîrșită. „E un copil bun“, își zise. „Și mîncarea e bună“, își zise din nou. Toate lucrurile erau incredibil de calde și de primitoare în corpul acela al penitenciarului.

— Merge, merge? întrebă Fabius rîzînd.

Kosef J. dădu din cap și rîse cu gura plină. Femeia rîse și ea. Toți trei îl priveau acum cu o expresie de mare înțelegere pe fețe. Kosef J. se simți, pentru prima oară în viața lui, fericit.

— Dacă mai vreți vă mai pun, spuse Rozette cu vocea ei atît de plăcută.

— A, nu, spuse Kosef J.

— Nu trebuie să vă jenați, spuse femeia.

„Așa, așa, vorbește-mi, vorbește-mi cît mai mult“, gîndi Kosef J. Ar fi ascultat-o la nesfîrșit pe Rozette, chiar dacă i-ar fi vorbit despre cum funcționează mașinile de spălat vase. „Am s-o ajut la sfîrșit“, își propuse el. Da, era numaidecît necesar să facă și el ceva pentru oamenii aceia. „Și pe Fabius am să-l ajut“, cugetă el în continuare, deși nu știa încă în ce fel anume l-ar fi putut ajuta pe Fabius.

Femeia îi mai puse o porție fără să-l întrebe nimic. Toți trei rîseră din nou cînd el se reapucă să mănînce. „Sînt amabili, sînt buni, sînt oameni adevărați“, își zise iar și iar Kosef J. Asta era viața, asta era libertatea, iat-o, în sfîrșit, libertatea întreagă, adevărată, în fața lui.

— Eu mă duc, anunță Fabius.
— Mulțumesc, mulțumesc foarte mult, strigă Kosef J. în urma gardianului.
— Vreți apă? îl întrebă femeia.
— Da, da, răspunse cu entuziasm Kosef J., sperînd să înceapă un cît de scurt dialog cu ea.
— Adu-i domnului Kosef un pahar de apă, spuse Rozette copilului.
Copilul țîșni de pe scaun și aduse un pahar cu apă. „Ce ascultător e”, gîndi Kosef.
— Ce ascultător e, spuse el imediat, cu voce tare de data aceasta, pentru că își dorea să spună ceva și nu găsisese nimic mai simplu decît să-și repete gîndul.
— Da, e foarte ascultător, conveni femeia.
— E foarte bine crescut, adăugă Kosef J., mîndru că-i venise în minte această propoziție, deși uluit că un asemenea gînd zăcuse atîta vreme în creierul său fără să fie conștient de el.
— Eu l-am crescut, spuse femeia. Apoi îl sărută pe copil întrebîndu-l: nu-i așa?
— Pot să vă ajut cu ceva? întrebă Kosef J. cînd se ridică de la masă.
— Nu, răspunse Rozette.
Kosef J. insistă:
— Fac orice.
Femeia clătină de cîteva ori din cap și Kosef J. simți o undă neliniștitoare de regret. Porni spre ieșire. Copilul se luă după el.
Ajuns în alee, Kosef J. se opri. Copilul se opri și el, cu cîteva pași mai în spate. Vremea era, în continuare, extrem de capricioasă. Din cînd în cînd razele soarelui se proiectau pe ziduri și pe pietrișul albăstriu. Kosef J. fu din nou teribil de încurcat. Pe de o parte era foarte mulțumit că reușise să-și potolească foamea, pe de altă parte nu știa ce avea de făcut în continuare. Se întoarse și privi spre copil. Ca și cum gestul acesta ar fi fost un semnal, copilul zvicni și se apropie de Kosef J.
— Am pietre, spuse copilul.
— Cum? întrebă Kosef J.
Copilul chicoti. Îl trase după el pe Kosef J., ținîndu-l de mînă. Ocoliră cîteva clădiri despre care Kosef J. nici nu știa că existau și se opriră într-un fel de fundătură, lîngă un zid înnegrit și umed.
— Aici, spuse copilul.
La baza zidului cineva făcuse o mică groapă și cineva o umpluse cu niște pietre zgrunțuroase.
— Sînt ale mele, spuse din nou copilul.
Kosef J. nu înțelese nimic. Instinctiv însă își compuse o față mirată.
— Toate, continuă copilul. Cînd aveți nevoie, puteți veni aici.
— Am să vin, spuse Kosef J., am să vin neapărat.

Kosef J. dormi profund, fără vise. Când se trezi, luni dimineață, fu foarte mirat că nu auzise nimic din larma micului dejun. Ieși pe coridor și găsi toate ușile celulelor larg deschise. Toată lumea plecase la muncă. Își aminti că el era *liber*. Se duse jos, la parter, unde se afla chiuveta gardienilor și se spălă pe față.

Privi pe fereastră. Poarta cea mică, cele două felinare, alea cu plop, cerul cu nori zdrențuiți și cu raze fugare, toate erau la locul lor. Îi răsunară în minte cuvintele lui Fabius, „Dumnealui o să mănânce aici“, drept pentru care se duse la bucătărie.

Franz Hoss și cu Fabius jucau zaruri la masa de lemn. Rozette pusese în funcțiune mașinile de spălat vase și părea că muncește din greu. Copilul lipsea. Aerul era de nerespirat. Aburii care veneau dinspre mașini aduceau un miros rău de detergent și de grăsime.

— Aha, iată-vă, comentă Franz Hoss când îl văzu pe Kosef J. Fabius nu spusese nimic. Franz Hoss amestecă zarurile într-o ceașcă de tablă, foarte concentrat, cu obraji roșii de emoție, își fixă privirile undeva, într-un punct aflat dincolo de lumea perceptibilă și timp de câteva secunde păru că se roagă. Apoi aruncă zarurile. Cei doi gardieni bătrâni se aplecară amândoi deodată, mai să-și ciocnească frunțile. Fabius rîse necruțător.

— Ai dat un rahat, asta ai dat, spuse el. Nu așa se dă. Nu dai la zaruri cum ai arunca grăunțe.

Franz Hoss nu răspunse. Oarecum posomorît, îl căută din priviri pe Kosef J. ca și cum ar fi implorat un ajutor oarecare.

— Nu se dă așa, continuă necruțător Fabius. Se dă cu capul, nu cu mâinile. Rozette aduse o tavă pe care se aflau două felii mari de pâine și două cești pline cu un lichid gălbui. Așeză tava pe un colț al mesei și plecă fără să spună un cuvânt. Kosef J. se uită în jur în speranța că va găsi un scaun. Nu văzu nimic și începu să mănânce stînd în picioare.

— Nici nu se amestecă în halul ăsta, auzi mai departe teoria lui Fabius. Când amesteci, nu te uiți la dracu’.

Kosef J. își propuse să termine de mîncat cît mai repede și să plece. De data aceasta nu-i mai plăcea în bucătărie. Aburii erau tot mai sufocați și mici picături de grăsime începeau să-i cadă în păr.

— Ați fost la magazie? îl întrebă dintr-odată Franz Hoss pe Kosef J.

— Nu, răspunse el repede.

— Păi să mergeți, spuse cu ciudă bătrînul gardian.

Era rîndul lui Fabius să arunce zarurile și Kosef J. se opri din mestecat. Nu se auzea decît zgomotul înfundat al mașinilor de spălat vase. Fabius aruncă și imediat explodează într-un nou comentariu:

— Vezi, ți-am spus? Ți-am spus sau nu ți-am spus?

Franz Hoss își scoase o batistă mare și-și suflă nasul cam la fel cum ar fi făcut-o un copil bosumflat.

— Acu' înțelegi? insistă Fabius. Ușor, cât mai ușor. Asta e tot. Cât mai ușor posibil.

Kosef J. se străduia să-și dea seama de ce-l întrebase Franz Hoss dacă *fusesse* pe la magazie. Ce treabă avea el, Kosef J., la magazie? Nimeni nu-i spusese că trebuia să meargă la magazie. Nici nu știa măcar că există o magazie.

— Pentru ce? întrebă el cu o voce indiferentă, ca și cum ar fi evocat un lucru lipsit de importanță.

— Pentru haine, veni răspunsul.

Din nou, Kosef J. fu cuprins de o emoție inexplicabilă, o emoție care i se localiză, ca o gheară, la rădăcina gâtului. Așadar pentru haine! Evident, pentru haine. Cum de nu-și dăduse seama pînă atunci? Era foarte simplu, de altfel. Libertatea trebuia marcată numaidecît printr-un *semn* și cel mai sigur semn era schimbarea hainelor. Era vina lui că se obișnuise atît de mult cu hainele de deținut încît ajunsese să nu-și mai poată imagina că oamenii pot purta și altfel de haine.

— Să vă duceți mîine, se auzi din nou vocea lui Franz Hoss, urmată imediat de sunetul zarurilor rostogolite pe masa de lemn.

— Am să mă duc, răspunse Kosef J. încercînd să folosească același ton indiferent. „De ce mîine și nu azi?“, nu se putu abține, însă, să se întrebe. Hainele, sigur, erau atît de importante, ar fi trebuit să-i fi fost date încă de dimineață. Încă de ieri. Dar nu, duminica, era de la sine înțeles, duminica magazia s-ar fi putut să fie închisă. Sigur că a fost închisă. Dar azi? De ce nu azi? Era vina lui, numai și numai vina lui că nu se interesa mai serios de propriile sale drepturi. Sigur, Franz Hoss era un om drăguț și săritor, dar nu era de datoria lui să-l tragă de mîinecă pe el, pe Kosef J., la magazie și apoi pînă dincolo de poarta penitenciarului și să-i spună eventual: „Domnule Kosef J., poftim, aici este locul de unde începe libertatea dumneavoastră“. „Totuși, de ce mîine și nu azi?“ continuă să se frămînte Kosef J. Ca să-l întrebe acest lucru pe Franz Hoss nu avea destul curaj. Ar fi fost de-a dreptul o impolitețe. E ca atunci cînd îți pare enorm de rău de un lucru despre care n-ai știut că există, dar ai aflat că nu ți se mai dă. Iar ziua de mîine era cît se poate de aproape, nu conta prea mult o întîrziere de *o zi*. Și poate nici nu era o întîrziere, poate că magazia pur și simplu nu era deschisă duminica și nici luna. Se putea și asta. Se putea orice.

— Vreți să încercați o dată? îl întrebă Fabius întinzîndu-i zarurile.

— Încerc, spuse vesel Kosef J.

Aruncă zarurile în ceașca de tablă, scutură ceașca de două ori și o așeză pe masă cu gura în jos. Ridică ceașca și toți trei se aplecară, curioși, deasupra zarurilor.

— Poftim! exclamă Fabius. Domnul Kosef dă *corect*.

Kosef J. nu se lămuri dacă scorul obținut însemna unul foarte bun, bun sau numai acceptabil, din punctul de vedere al celor doi gardieni. Nici nu se rezezi să-i întrebe. Faptul că dăduse „corect“ îi era suficient.

Rozette veni să ia tava cu resturile micului dejun. Văzînd-o, simți dorința acută de a o auzi vorbind și se oferî călduros s-o ajute la spălat vasele.

— Da, spuse Rozette și Kosef J. o urmă încîntat.

Munci din greu pînă aproape de căderea nopții.

Sala în care se aflau mașinile de spălat vase era mult mai vastă decît și-ar fi putut închipui Kosef J. Semăna puțin cu hala unei uzine, pentru că mașinile, în număr destul de mare, fuseseră înșirate pe trei rînduri și legate între ele cu un fel de benzi transportoare. Deși nu funcționau deocamdată decît două, cea la care lucra el și cea la care lucra Rozette, zgomotul produs de motoare, de pistoane și de benzile rulante reușea să te asurzească.

Rozette îi explicase, fără vorbe, folosind doar gesturile, cum anume trebuia pornită și oprită o asemenea instalație și ce trebuia făcut cu fiecare piesă din veselă. Practic, farfuriile, tăvile, lingurile și cuțitele murdare veneau pe bandă dintr-o cu totul altă secție a bucătăriei, un loc misterios unde se adunaseră, se pare, mii de vase și mii de tacîmuri. Oare ce festin fantastic lăsase o asemenea stivă de obiecte nespălate? se întrebă Kosef J. Era imposibil ca toate farfuriile acelea să fi fost folosite numai de către deținuți. Doar dacă penitenciarul nu se învecina cu un altul, mult mai mare decît cel pe care îl cunoștea el.

Ritmul de lucru era de-a dreptul infernal. Fiecare piesă care venea pe bandă trebuia sortată în funcție de mărimea ei și introdusă într-un anumit sertar al mașinii. Din cînd în cînd se întîmpla să mai scape cîte ceva din mînă. Nimic grav, însă, pentru că toate, dar absolut toate vasele erau din plastic.

La fiecare jumătate de oră Rozette își abandona lucrul la mașina ei și venea să-l aprovizioneze pe Kosef J. cu detergent.

Femeia nu zîmbea, nu întîrzia prea mult, atît cît să spună: „E foarte bine, domnule Kosef” sau „Nici nu știți cît mă ajută asta”. Oricum, era de ajuns. Ceea ce-l supăra cel mai mult era aburul fierbinte care țîșnea din toate încheieturile celor doi monștri mecanici. Aburul devenea cîteodată atît de dens, încît Kosef J. nu mai vedea decît la un metru în fața sa, atît cît să poată decide dacă vasul următor trebuia pus în sertarul pentru obiecte mari sau în sertarul pentru obiecte mici.

La un moment dat, prin aburul acela fierbinte, unsuros și rău mirositor, se apropie copilul cu un pahar în mînă. Kosef J. fu atît de mirat, încît scăpă din mînă cîteva vase și apoi se opri de tot. Surprinzător, banda rulantă încetini. Copilul se opri lîngă Kosef J. și-i întinse paharul. În pahar se afla un lichid alb. „Lapte, probabil”, gîndi Kosef J.

— Poftim, spuse copilul.

— Mulțumesc, spuse Kosef. Bău pe nerăsuflăte și adăugă: a fost bun.

— Mai vreți? întrebă copilul.

— Mai tîrziu, spuse Kosef J.

Dinspre uscătorul mașinii se auzi un huruit îngrozitor, ca și cum niște roți dințate ar fi început să sfîșie obiectele acelea fragile din material plastic.

Copilul rîse. Kosef J. rîse și el. Copilul îi întinse una din pietrele acelea zgrunțuroase pe care i le arătase în groapa din spatele bucătăriei.

— Miroase frumos, spuse copilul.

Kosef J. luă piatra, o adulmecă și descoperi că, într-adevăr, piatra mirosea nespus de plăcut. Nu avu destul răgaz să se întrebe cum anume o piatră poate mirosi atât de plăcut. Copilul dispăru lăsându-l pe Kosef J. cu piatra în mână.

Kosef J. puse piatra în buzunar și continuă să îndoape mașina cu vase murdare.

Cînd totul fu gata, Rozette deschise larg ferestrele bucătăriei. Afară adia un vînt ceva mai blînd decît cel de duminică. Soarele se afla în amurg. Jumătate de cer se înseninase de tot. Cealaltă jumătate continua să fie acoperită de nori zdrențuiți și întunecați. Kosef J. trase puternic în piept aerul oarecum parfumat de prezența plopilor.

Femeia aduse pîine, carne și vin. Kosef J. se gîndi, în timp ce se așeza la masa de lemn, că mîncarea adusă de Rozette ținea loc de prînz și de cină totodată. Singurul lucru care începuse să-l deranjeze, de cînd fusese eliberat, era acea imprevizibilitate a meselor pe durata unei zile.

Nu-și mai amintea de cînd nu mai văzuse vin și de cînd nu mai băuse vin. Femeia voise, probabil, să-i facă o surpriză.

— Ș-acu' ce-o să se-ntîmple, întrebă Rozette după ce se așeză și ea la masă, ca să-l privească mai cu atenție.

— Să se-ntîmple ce? tresări nedumerit Kosef J.

— Unde o să plecați? preciză ea.

— A! În oraș, spuse el.

— Cînd? întrebă ea.

— Mîine, spuse el. Apoi adăugă: mîine primesc hainele.

— Aha, făcu ea și tăcu apoi o vreme mai îndelungată.

Lui îi plăcea nespus să mănînce privit de ea. Sorbi de cîteva ori din paharul cu vin și spuse:

— E bun.

— E roșu, răspunse ea.

El termină pîinea și carnea și acum voia să bea cît mai încet posibil din paharul cu vinul cel roșu. „E grasă, dar frumoasă“, gîndi brusc Kosef J., rușinîndu-se imediat de ceea ce gîndise. Coborî privirile sperînd că Rozette n-o să-i descifreze, în felul acela, gîndul. Dar femeia vorbi ca și cum i-ar fi auzit instantaneu cuvintele.

— Mă umflu îngrozitor din cauza aburului, spuse ea.

Kosef J. simți că înnebunește de rușine. Avea senzația că fusese prins asupra faptului, că fusese descoperit în timp ce făcea un lucru îngrozitor de rușinos, de care nu se mai putea spăla niciodată.

— Nu, nu, n-am vrut să spun *asta*, reuși el să murmure.

— Poftim? întrebă ea cu toată fața mirată.

— N-am vrut să spun *asta*. Vă rog foarte mult să... să mă iertați! reuși el să încheie, ridicînd în același timp privirile ca să vadă ce șanse mai avea ca femeia să-l ierte. Dar Rozette era atât de surprinsă, încît Kosef J. nu mai știu ce să creadă. Se priviră cîteva secunde în tăcere, fiecare mai nelămurit decît celălalt.

— Mă duc să închid, spuse ea și Kosef J. răsuflă ușurat, fără cea mai mică dorință de a ști ce anume voia femeia să închidă.

Se duse la poarta aceea secundară, sperînd că lampioanele erau aprinse. Nu auzi pe nimeni păşind în urma lui. Seara părea infinit de calmă şi de tăcută. Vîntul încetase dintr-odată să mai adie. Norii încremeniseră pe cer iar soarele rămăsese fixat doar puţin sub linia orizontului, atît cît să împrăştie o lumină slabă şi dulce. Frunzele plopilor păreau îngheţate din cauza ciudatei lor imobilităţi.

Nu se auzea nici măcar sunetul bocancilor care călcau peste pietrişul aleii. Dacă cineva ar fi pocnit din degete sau şi-ar fi lovit palmele una de alta, nu s-ar fi auzit, poate, nici în cazul acesta, nimic.

Kosef J. se afla într-un fel de stare de beatitudine. Nimic nu-l făcea să se grăbească şi nimic nu-l îngrijora. Liniştea pătrunsese pînă în adîncul creierului său. Zări încă de departe două puncte plăpînd-luminoase şi se înfioră în sinea lui. Cele două felinare ardeau. Probabil că un om anume avea obligaţia să le aprindă seară de seară. „Pentru cine oare?“, nu-şi putu el reprima întrebarea. „Nu contează“, îşi răspunse tot el, imediat. Important era că *două* flăcări vii luminau acolo, de o parte şi de alta a unei porţi despre care nu se prea ştia la ce foloseşte. Sau, cel puţin el, Kosef J., nu-şi putea imagina deocamdată la ce folosea poarta aşa numită *secundară*.

Pe măsură ce se apropia, imaginea îl fascina tot mai puternic. Razele pornite din două centre sferice colorau amurgul într-un fel extrem de cald şi îmbietor, împrăştiind acea senzaţie pînă departe, de parcă cerul întreg şi-ar fi împrumutat culoarea de la felinarele penitenciarului. Kosef J. încetini paşii, cu privirile captate definitiv de ciudata feerie.

Tîrziu descoperi că poarta era larg deschisă.

Cînd realizează acest lucru, Kosef J. avu o reacţie care-l surprinse profund. Pur şi simplu îi venise să fugă. Să fugă unde? Nu ştia nici el. Undeva, înapoi, desigur. În propria sa celulă, poate. Sau cel puţin pînă la camera de veghe a gardienilor, ca să *anunţe*. Franz Hoss, desigur, ar fi trebuit anunţat imediat. O poartă larg deschisă, într-un penitenciar, nu era un lucru normal. Kosef J. intuia lucrul acesta şi se simţea, nu ştia nici el de ce, *responsabil*.

O mulţime de gînduri îl invadară, dar nu fu în stare să facă nici un gest. După cele dintîi momente de stupefacţie îşi aminti că el era, de fapt, un om liber. N-avea nici un rost să se sperie în halul acela, el era un om liber. Dovadă că-şi putea permite să se şi plimbe prin aripile mai *discrete* ale penitenciarului. Nu era treaba lui să se întrebe dacă poarta aceea trebuia sau nu să fie deschisă, acolo, la ora aceea. Din moment ce felinarele ardeau, asta însemna că pe acolo cineva trecuse deja. Cineva avusese o misiune pe care şi-o îndeplinisese şi acel cineva văzuse probabil şi poarta deschisă şi nu reacţionase, dovadă că poarta era încă deschisă. În concluzie, nu era nimic ciudat şi neregulamentar în faptul acela, că poarta era *deschisă*.

„Să-i mai ia şi dracu’“, gîndi Kosef J., înciudat.

Se apropie de poartă ca să privească *dincolo*. Din nou, ca şi atunci cînd fusese anunţat că era liber, îşi dădu seama că ar fi trebuit să simtă ceva.

Dar nu simțea nimic. Își dădu seama că ar fi fost normal să simtă o nemaipomenită curiozitate, sau o sufocantă emoție. Nu mai privise *dincolo* de atîta timp. Dar nu simțea absolut nimic.

Se opri în chiar cadrul porții și privi *dincolo*. Lumina devenise puțin mai slabă între timp și Kosef J. își concentra privirile atît cît putea să o facă. Nu se vedea mare lucru dincolo, trebui să recunoască acest lucru. Dar nici nu era dezamăgit. Vedea doar un drum de țară care ducea spre o grădină cu arbori. În dreapta și în stînga drumului era cîmp gol, presărat cu o iarbă pitică.

Kosef J. se așeză pe iarbă. Îi plăcu foarte mult cînd palmele i se umeziră puțin la atingerea ierbii. Se întinse pe spate și privi cerul. Apăruse deja o stea firavă deasupra bucătărilor.

„E bine“, cugetă creierul lui Kosef J.

„E frumos“, își spuse Kosef J.

„E exact cum trebuie să fie“, cugetă din nou creierul lui Kosef J. Tresări pentru că i se păru că auzise un lătrat.

„Un cîine, un cîine“, jubilă creierul lui Kosef J.

Se ridică repede în picioare și încercă să scruteze orizontul. Părea că undeva, dincolo de grădina cu arbori, se mai afla ceva, ceva îngrămădit chiar pe linia orizontului, „Orașul“, își spuse, de data asta puțin neliniștit, Kosef J. Așadar acolo era orașul. Straniu. Ani de zile trăise cu sentimentul că orașul se afla oarecum în spatele curții interioare unde se făceau plimbările zilnice. Deci pe cu totul altă direcție, cu 90 de grade mai la dreapta, dacă se putea exprima așa.

Încercînd să zărească ceea ce era dincolo de arbori, își dădu seama că arborii erau plini de fructe. Nu reuși să identifice exact ce fel de fructe. Îl cuprinse însă o poftă nebună, nu atît să mănînce cît să culeagă un fruct. Se îndreptă spre ceea ce se dovedi a fi, mai de aproape, o livadă cu meri. Erau meri bătrîni, cu ramurile sleite de puteri, atîrnînd, și din cauza bogăției de fructe, pînă în pămînt. Kosef J. se plimbă printre trunchiurile scorburoase ca purtat de forța unui somnambul, avînd totuși grijă să nu calce pe ramurile care ajunseseră să se odihnească pe iarbă și nici pe sutele de fructe căzute. Nu îndrăzni, multă vreme, să întindă mîna și să culeagă mărul pe care și-l dorise. În depărtare, acolo unde, pe linia orizontului, se afla orașul, se aprinseră cîteva lumini. Cîinele lătră din nou.

„Ce de mere!“, își îngădui să gîndească Kosef J.

Soarele coborîse mult sub linia orizontului, dar cerul păstra o anumită luminozitate, întărită și de reflexele scînteietoare ale stelelor și ale orașului. Kosef J. se apropie de unul din mere și, fără să-l rupă, mușcă din el. Mestecă încet materia aceea dulce și parfumată care, din cerul gurii, i se difuza acum, perfid, în tot sîngele și în toată ființa. Privi la mărul mușcat, rămas acolo, agățat pe ramura sa, și rîse.

„Doamne, oare de ce rîd?“, se întrebă Kosef J., tulburat și de faptul că se folosisese instinctiv de o invocație către Dumnezeu. El, Kosef J., era ateu. Oare nu cumva se prostise de tot? Se lăsase tulburat de niște lucruri atît de

simple. Noaptea, iarba, câinele, merii. „Trebuie să fie târziu, cugetă *cineva* în interiorul său, Franz Hoss trebuie să se fi culcat.“ Îngrijorarea i se stîrni imediat în inimă și-l făcu să se răsucească și să privească îndărăt, spre zidurile din interiorul cărora venise. Îngrijorarea îi spori cînd realizează cît de departe se afla penitenciarul. Nici nu-i venea să creadă că se îndepărtase atît de mult.

„Nu e bine“, cugetă de această dată creierul lui Kosef J.

Desigur că el era, acum, un om liber. Dar, formal vorbind, *eliberarea* lui nu se terminase. „Și e numai și numai vina mea“, își reproșă el. Poftim, se îndepărtase în mod cu totul și cu totul iresponsabil de penitenciar, el, care purta încă hainele penitenciarului. Adevărul era că oricine ar fi putut crede, în situația aceea, *orice*. Cine l-ar întîlni ar putea crede *orice*. L-ar putea chiar împușca, întrucît cine l-ar întîlni ar putea crede că are în față un deținut evadat.

„E rău. Rău, rău de tot“, gîndi Kosef J. și începu să alerge.

Nu mai dorea nimic altceva decît să intre din nou în curtea închisorii, *la adăpost*. Poate că Fabius și Franz Hoss jucau zaruri. Cît de relaxantă ar fi fost o partidă de zaruri cu Fabius și cu Franz Hoss!

Alerga acum din toate puterile și zidurile erau încă destul de departe. Auzea în spatele său, foarte stins, lătrăturile unor cîini care nu puteau să fie decît cei din oraș.

„Sînt mai mulți acum“, medită creierul său.

„Și ce multe stele“, își spuse Kosef J aruncînd, din fugă, o privire spre cer.

În fața sa, întunecat, și încă îndepărtat, se ghicea conturul penitenciarului.

„Iată-l“, jubilă creierul său, ca și cum s-ar fi liniștit în sfîrșit la ideea că zidurile, corpurile de clădiri administrative, bucătăria, magaziile, etajele cu celule strîmte și perfect aliniate erau acolo, neclintite, la locul lor. Un punct sigur în univers, de la care puteai porni și la care te puteai întotdeauna reîntoarce.

Cînd ajunse în dreptul porții și văzu că, între timp, cineva o închisese, Kosef J. aproape că scoase un urlet de furie.

Era furios pe sine, în primul rînd, că se lăsase *ademenit* în halul acela. Cuvîntul *ademenit* îi sună confuz. Se lăsase pur și simplu tîrît de un instinct extrem de primar, de o iluzie infantilă, de o himeră. Își pusese în joc toată *situația* sa, tot ceea ce abia se înfiripase în noua lui postură de om abia eliberat. Cum se va justifica în fața celor doi bătrîni gardieni? Cu ce ochi or să-l mai privească acum? Va mai putea folosi chiuveta lor și va mai putea mînca la bucătărie? Rozette îi va mai permite s-o ajute la spălatul vaselor?

Cuprins de o deznădejde profundă, se agăță de poartă și încercă s-o deschidă. Poarta aceea secundară, însă, poarta pe care o îndrăgise datorită celor două lampioane și datorită poziției speciale pe care o avea în capătul aleii cu ploi, această poartă pe care jinduise *doar* să o vadă, ei bine, această poartă secundară era acum bine de tot ferecată.

— Nu e drept, nu e drept, murmură Kosef J.

Se izbi cu toată forța de metalul rece al porții. Nu se auzea nici un sunet ori de câte ori carnea trupului său se lovea de plăcile de fier.

— Domnule Franz Hoss, strigă Kosef J. disperat, fără vreo speranță precisă, doar pentru că mai făcuse lucrul acela în ultimele 48 de ore.

Măsură din priviri înălțimea porții și înălțimea zidului. Așa cum era de așteptat, privite *din exterior*, atît poarta cît și zidul păreau mult mai severe, mai înalte, mai inaccesibile.

— Sînt eu, Kosef J.! strigă el răvășit, asudat, cu ochii injectați din cauza efortului de a privi pe întuneric.

Făcu vreo cîțiva pași înapoi și își luă elan. Se izbi dureros de poarta secundară de metal, dar impactul dintre corpul său speriat și poartă nu provocă nici un sunet, nici măcar unul extrem de firav, ceea ce îi dădu senzația unei încercări mai mult decît ratate. Se răsuci și alergă vreo cîțiva metri de-a lungul zidului, căutînd ceva, o gaură, un intrînd, o fereastră. Se întoarse imediat și exploră alți cîțiva zeci de metri în direcția opusă. Se opri din nou, după un nou eșec, în fața porții.

Ridică o piatră și izbi cu ea de mai multe ori în poartă sperînd ca în felul acesta să declanșeze un ecou, un semnal, *orice*.

— Domnule Franz, domnule Franz, mai strigă el de cîteva ori, gîtit, epuizat.

Încercă să se cațere pe metalul porții, dar nu reuși decît să-și rănească palmele și genunchii. Își aminti că a doua zi urma să primească hainele cele noi de la magazie, semnul eliberării. Da, era absolut necesar să se reîntoarcă, să fie acolo, *dincolo*, în interior, cel tîrziu la ivirea zorilor. Pierduse deja noțiunea timpului. Așteptă cîteva minute nemișcat sperînd că vreun sunet din interior i-ar fi putut da un indiciu cît de mic despre ceea ce făceau deținuții în acel moment, despre programul pe care îl executau. Dar nu, liniștea era desăvîrșită.

„Poarta cea mare, sigur. Poarta cea mare!” Revelația acestui lucru atît de normal îl mai liniști puțin. Nu avea decît să se ducă la poarta cea mare, unde *sigur* era cineva. Nu se putea ca acolo să nu fie cineva. El, Kosef J., eliberat acum, întrucît nu făcuse nimic rău, n-avea de ce să se teamă dacă s-ar fi prezentat la poarta cea mare și ar fi explicat întreaga istorie. Se întîmplă, asta e, nu se va mai întîmpla de azi înainte, dar ceea ce s-a întîmplat, s-a întîmplat. Va recunoaște franc. Va povesti tot. Cine va fi acolo va avea la dispoziție toate mijloacele să verifice. Îl cunoștea atîta lume. El fusese un deținut model. Lucrase atît de bine în grădina de legume. Celula lui, cu numărul 50, era deschisă. Oricine putea verifica *asta*.

„Așa-mi trebuie”, își spuse el pornind de-a lungul zidurilor, în căutarea porții celei mari.

Din nefericire, nu mai era în stare să se orienteze. Nu avusese niciodată, în minte, foarte clar, planul penitenciarului. Avea o foarte vagă idee a punctelor cardinale, știa cam în ce direcție se afla cutare sau cutare corp de clădiri. Nimic mai mult, însă. Iată, acum n-ar fi putut preciza dacă ar fi fost mai bine să o ia la dreapta sau la stînga în căutarea porții principale. Mai

mult decît atît, penitenciarul avea spații care-i erau cu totul necunoscute, după cum avusese surpriza să descopere și în ultimele două zile. Pornise la întîmplare, așadar, și, ca de obicei, avu curînd dovada că alesese calea cea mai lungă și mai anevoioasă.

Zidurile erau susținute de contraforți care trebuiau ocoliți. Foarte des trebui să coboare și să urce, întrucît ceea ce părea o cîmpie devenise, treptat, un teren extrem de accidentat, cu rîpe, coline, șanțuri destul de adînci și porțiuni stîlcoase, dintre cele mai primejdioase. Kosef J. era tot mai uluit descoperind că penitenciarul în care stătuse atîta vreme se întindea pe o suprafață așa de mare. Nu descoperi nici o cărare de-a lungul zidurilor și fu nevoit să-și facă drum prin bălării, printre pietre și tufe scâmoase. Terenul era, pe alocuri, foarte mocirlos iar ploile din ultimele zile lăsaseră chiar o serie întreagă de bălți peste care fu nevoit să le sară sau să le ocolească. Din cînd în cînd se oprea, se îndepărta puțin de zid și scruta marginile de sus cu gîndul că va descoperi vreo fereastră luminată sau vreo santinelă. Nu descoperi nimic din toate acestea și deveni de aceea și mai nervos, și mai grăbit. Nu numai că nu văzu nici o fereastră luminată, dar nu văzu nici măcar o fereastră *pur și simplu*, nici măcar un crenel, nici măcar o fantă. Zidul se ridica drept și neîndurător, dînd senzația că împrejmuiește un spațiu imens, dar lipsit de viață.

După cîteva ore de mers (cel puțin aceasta era senzația lui Kosef J., că mersese cîteva ore), se opri ca să-și mai tragă sufletul. După numărul de cotituri Kosef J. deduse că penitenciarul avea forma cea mai neregulată cu putință, probabil rezultatul unor adaosuri succesive. În mod normal, după ce faci de patru ori cîte un unghi de 90 de grade la dreapta trebuie să te reîntorci la punctul de pornire. El avea impresia, însă, că făcuse nenumărate asemenea cotituri și nici vorbă să ajungă din nou în fața porții secundare.

Peisajul din fața zidurilor se schimbase și el. Silueta slab luminată și aproape iluzorie a orașului, punctată sonor cu lătrături sporadice, dispăruse de o bună bucată de vreme. Orizontul nu mai avea aceeași luminozitate, stelele, cîte se mai aflau pe cer, nu mai aveau aceeași *forță*. Doar zidul mai reflecta, din ce în ce mai anemic, puțină lumină, atît cît să-l ajute pe Kosef J. să nu-i piardă din ochi prezența.

Porni din nou, îndîrjit. Îi părea acum rău că nu culesese mai multe mere ca să-și poată reface din cînd în cînd puterile. Noaptea devenise tot mai umedă și tot mai rece. Bocancii i se scufundau deseori în noroi și de la o vreme simțea răceala apei ajungîndu-i la vîrfurile degetelor. Era deja prea întuneric ca să mai aprecieze pe unde și cum puteau fi ocolite bălțile și șanțurile pline de apă. Ca să nu piardă vremea se hotărî să treacă pieptiș iar uneori se trezea cu apa sau cu noroiul pînă la genunchi. Pe alte porțiuni iarba înaltă îi mai facilita mersul, aproape că îl odihnea, curățîndu-l totodată de noroi.

Cînd auzi, de undeva din față, niște pocnituri seci, ca și cum cineva ar fi lovit între ele niște pietre, îi veni, de bucurie, să îmbrățișeze sunetele. „Sînt

salvat“, își spuse. Senzația din sufletul său era însă mult mai puternică, de *mîntuire*.

Copilul se juca, în iarbă, cu un arici. Curios lucru, zidul reflecta, în acea porțiune a sa, mult mai multă lumină. Iarba de la baza zidului era uscată și aerul avea o anumită strălucire nocturnă, obișnuită numai în nopțile cu lună plină. Kosef J. vru să spună ceva, dar copilul îi făcu semn să tacă.

— Îl vedeți? spuse copilul ceva mai târziu, în șoaptă.

— Ce? întreba Kosef J. tot în șoaptă.

— Dansează, răspunse copilul.

Într-adevăr, ori de câte ori auzea cele două pietricele ciocnindu-se între ele, ariciul se smucea nervos, apucat de un fel de furie.

— E vesel, spuse copilul.

— Dimpotrivă, spuse Kosef J., îl chinui.

— Nu se poate, spuse copilul.

— Ba da, spuse Kosef J.

Copilul se ridică întristat.

— N-am știut, spuse el.

— Nu-i nimic, spuse Kosef J.

Copilul izbi din nou pietricelele ca să scoată scînteii.

— Vedeți? spuse el, mîndru. Ard.

Copilul mai izbi de cîteva ori și apoi, generos, i le întinse lui Kosef J. Ariciul era tot acolo, atent, ca și cum ar fi urmărit ceea ce făceau cei doi. Kosef J. izbi și el cele două pietre, ca să nu-l dezamăgească pe copil. Scînteile țîșneau repede, ca și cum pietrele ar fi fost încărcate cu o energie secretă. Fiind aproape fierbinți, pietrele îi transmisera de asemenea lui Kosef J. o plăcută căldură în palme și, treptat, în tot corpul.

— Ce fel de pietre sînt astea? întrebă el.

— Păi nu vi le-am arătat? răspunse copilul. Sînt pietre din groapă.

— A, făcu Kosef J.

Toată panica și tot delirul bîjbîielii pe lîngă zid rămăseseră mult în urmă, ca niște amintiri ofilite. Dintr-odată totul redevenise *simplu* și *normal*. Prezența copilului era o certitudine că intrarea în penitenciar se afla undeva, foarte aproape. Kosef J. nici nu se grăbi să vorbească despre *asta*.

— Oare cît să fie ora? spuse, mai mult pentru sine, Kosef J.

Copilul ridică din umeri.

— E încă devreme, spuse el. Apoi scoase un măr din buzunar și i-l întinse lui Kosef J.: vreți?

— De unde-l ai? tresări acesta întrucît i se păru că mărul era deja *mușcat*.

— Din grădină, spuse copilul.

Kosef J. începu să devoreze mărul cu poftă. Putea să jure că fructul fusese cules de jos, de sub crengile obosite ale unui măr bătrîn, chiar din grădina care-l fascinasese atît de mult. Mărul avea și gust de pămînt și gust de iarbă.

— E bun, spuse Kosef J.

— E grădina mea, spuse copilul.

— E departe? întrebă Kosef J.

— Nu, răspunse copilul.

Dinspre clădirile care se aflau *dincolo* de zid, în imediata lor apropiere, se auzea o anumită forfotă. Kosef J. nu reuși să identifice exact ce anume se spunea sau ce anume se petrecea dincolo, dar simțea o prezență umană care-i făcea bine. La un moment dat i se păru că-l aude pe Franz Hoss înjurînd, ceea ce-i făcu o nespusă plăcere.

— Și ce faci aici? întrebă Kosef J. mai mult ca să spargă tăcerea.

— Păzesc, răspunse copilul.

„Păzește!”, gîndi Kosef J., liniștit, calm și sătul, dar ușor intrigat de ceea ce-i spunea copilul.

— Ce? întrebă el.

— Nu v-am spus? întrebă copilul. Grădina.

— Grădina de meri? neîncrezător, Kosef J.

— Da, spuse copilul.

„Ce ciudat e, cugetă Kosef J. Cît de mic e și cît de ciudat e. Cît de mic e, cît de serios e și cît de ciudat poate să vorbească”, își continuă meditația Kosef J.

— Și de ce? întrebă Kosef J. Vine careva să fure?

— Nu, răspunse copilul. Vine să muște.

Kosef J. avu impresia că se prăbușește din nou într-un fel de incertitudine, o incertitudine care, de două zile, îl urmărea cu tenacitate, îl mai lăsa să respire din cînd în cînd, urmînd ca imediat să-și scoată iar ghearele.

— Să muște ce? voi să afle mai precis Kosef J.

— Să muște mere, răspunse copilul. Nu le fură, le mușcă și le lasă în pom. În fiecare seara vine, continuă copilul.

— De mult? întrebă, uluit, Kosef J.

— De astă vară, răspunse copilul.

Într-adevăr, copilul avea o față supărată. Se lăsă în iarbă și-și întinse amîndouă palmele peste colții ierbii ca și cum firele acelea ar fi fost niște flăcări subțiri care ar fi putut să-l încălzească.

— Înțelegeți? continuă copilul. Nu le fură, le mușcă și le lasă mai departe în pom, așa, mușcate. *Asta* mă supără îngrozitor.

Surprizele acelei seri nu se terminaseră încă pentru Kosef J. După ce se văzu din nou în incinta penitenciarului, se grăbi spre corpul principal de celule, rupt de oboseală, tânjind după salteaua sa de câlți și după patul său de fier. Urcă la etaj cu liftul, trecu pe lângă Fabius care sforăia la punctul de veghe, aflat chiar în holul liftului, și se îndreptă, cât de discret putea, spre celula cu numărul 50.

Celula era încuiată.

Kosef J. refuză să se întrebe de ce, refuză să gândească, refuză de fapt orice reacție de tip uman. Rămase pironit acolo, în fața ușii *sale*, învins, paralizat de stupefacție. Apoi, după un șir de minute scurse în starea aceea de *scufundare*, de prostrație desăvârșită, ridică ușor, cu imensă delicatețe, fără zgomot, oblonul ferestruicii ca să vadă *cine* era înăuntru.

Înăuntru era un om.

Adică altcineva decât *el*, Kosef J., dar în celula *sa*, a lui Kosef J.,

„Hm“, făcu instinctiv Kosef J.

*Om*ul dormea cu fața în sus, cu o expresie de liniște desăvârșită etalată pe față. Celula fusese spălată, dezinfectată și pătura schimbată.

Kosef J. se duse și-l trezi pe Fabius.

— Cum, n-ați plecat? făcu bătrînul gardian, cu o față mai mult chinuită de somn decât mirată.

Kosef J. nu reuși să-și păstreze calmul. Unde să plece? Nimeni încă nu-i spusese *unde* trebuia să plece. El era perfect dispus să plece, chiar voia să plece. Dar formalitățile se desfășurau atît de încet. De unde să știe el ce trebuia să facă, unde trebuia să se ducă și ce anume trebuia să ceară? Nimeni nu-i spunea *nimic*. De ce nu-i spunea nimeni *nimic*? Ce aveau împotriva lui? Cît credeau *ei* că el va mai suporta această incertitudine? Știa *ei* ce era să i se întîmple *lui* chiar în seara aceea? Se îngrijea cineva de ceea ce făcea el? Nimeni. Cum era posibil așa ceva? Ce s-ar fi întîmplat cu el dacă nu l-ar fi întîlnit întîmplător pe copil? Noroc de copil și de groapa sa cu pietricele pe care o golea și care-i servea în felul acela de *trecere pe sub zid*. Știa el, gardianul Fabius, că în spatele bucătăriilor era o *trecere pe sub zid*, o trecere umplută cu simple pietricele frumos mirositoare care scoteau chiar și scînteii și care puteau fi culese și puse la loc de oricine, oricînd? Ei? Ce părere avea el, Fabius, adjunct de gardian principal, de toată *situația* aceea? O trecere pe sub zid, într-un penitenciar, era un lucru normal?

— O, nu! suspină Fabius.

Dezordine, ăsta era cuvîntul pe care el, Kosef J., era obligat să-l folosească.

— Ei, nici chiar așa, îl opri Fabius.

Poftim, un om se afla în celula *lui*, în celula în care *el* dormise aproape dintotdeauna. În celula care începuse cumva să facă parte din *el*, devenise cochilia lui, o purta deja cu el, în sufletul lui, în carnea lui, în spinarea lui. Și acum, acolo, se afla un străin, un om necunoscut, un *oarecare*. Cu ce drept? Atîta vreme cît *el* mai purta încă hainele penitenciarului nu era oare normal

să se folosească mai departe de celula penitenciarului și de orele fixe cînd se distribuia hrana și de *celelalte*? Ce urma să facă el acum? Ce?

— Nu știu, spuse Fabius și căscă pînă cînd îi pocniră toate oasele feței. Apoi, învins, îl privi pe Kosef J. și mai repetă o dată: nu știu.

Începură totuși, amîndoi, să caute o soluție.

Kosef J., obosit cum era, s-ar fi arătat dispus să doarmă în *oricare* celulă liberă, dacă ar fi fost vreuna liberă. Dar nu era nici una liberă. În corpul de gardă ar fi fost prea de tot, dat fiind că el, Kosef J., mai purta încă hainele *acelea*. Fabius ar fi fost dispus să stea de palavre toată noaptea și să joace zaruri, dar Kosef J. declară că el era mult prea obosit și că a doua zi avea o întîlnire importantă la magazie.

— La comun! tresări Fabius, încîntat că-i venise ideea. Dacă vreți vă las la comun.

Kosef J. știa ce însemna „la comun”. Însemna un dormitor cu paturi suprapuse, înghesuite ca niște sertare, cu un miros trăsător, cu inși care sforăiau infernal și care te mai puteau și călca în picioare în timpul nopții.

— Nu, mulțumesc, spuse Kosef J.

Se chirci pe scaunul pe care, de obicei, stătea Franz Hoss. Se declară *total* înfrînt. Îi era frică și recunoscuse asta în fața lui Fabius. El, Kosef J., era un om terminat. Nu mai găsea, în creierul său, nici măcar o singură idee clară. Nu mai găsea, în ființa sa, nici o singură dorință precisă. Nici un scop. Nici un sens.

— Curaj, curaj! suspină Fabius aproape emoționat. Tocmai acum?

Da. Totul se sfîrșise. El, Kosef J., era la capătul puterilor. Nici nu mai avea nevoie de hainele de la magazie.

— Nu se poate, insistă Fabius. Viața dumneavoastră abia începe.

— Sînt bătrîn, spuse Kosef J.

— Eu sînt bătrîn, spuse Fabius.

Kosef declară că nu era de acord. Fabius declară și el că nu era de acord cu cele spuse de Kosef J. El, Fabius, era o fire optimistă, el credea în viitor, în adevăr, în bucuriile omenești.

— Vax, spuse Kosef J.

Fabius reacționează violent. Cum? Dintr-un fleac, dintr-un lucru de nimic, el, Kosef J., proaspăt eliberat, se lăsa doborât? El, care fusese un deținut perfect, un deținut de o tărie exemplară?

— Chiar așa? întrebă Kosef J., foarte interesat de părerea pe care o avea despre el bătrînul gardian.

Fabius confirmă. Întotdeauna, dar întotdeauna, el, Kosef J., se dovedise un om puternic și răbdător. Un om tenace, rezistent, puternic. Nimic, dar absolut nimic nu-l încovoia. El, Fabius, îl admira. Întotdeauna îl admirase. Nu văzuse mulți deținuți cu aceeași forță interioară, cu aceeași *prestanță*, dacă putea folosi acel cuvînt.

— Și cînd mă bateți? întrebă Kosef J.

— Și cînd vă bateam, ce? făcu nedumerit Fabius.

— Și atunci? Și atunci gîndeți ceea ce gîndeți? întrebă Kosef J.

— Vă băteam, dar vă respectam, explică Fabius oftînd.

— Mă băteați fără milă, spuse Kosef J. Și continuă imediat: dar ce gîndeați în timp ce mă băteați?

Fabius începu, cu migală, să-și pregătească o țigară, ceea ce îl ajută să se concentreze și în căutarea unui răspuns. Nu se gîndea la mare lucru, trebuia să recunoască asta.

— Totuși, totuși, insistă Kosef J.

— Mă gîndeam unde trebuia să lovesc, spuse Fabius aprinzîndu-și țigara. Apoi, oarecum rușinat, dîndu-și seama că uitase să-i ofere una și lui Kosef J.: doriți?

Kosef J. își aprinse repede țigara oferită de gardian.

— Erați un *expert*, murmură el.

— Adică? întrebă gardianul.

Kosef J. îi explică mai în amănunt ceea ce voise să spună. El, Fabius, fusese poate cel mai *dur* dintre gardieni. Sigur, erau și alți gardieni care băteau, toți gardienii băteau, dar el, Fabius, avea un anume *refinement*. Franz Hoss, de pildă, mai mult înjura decît bătea. Dar el, Fabius, el tăcea. Și-și pregătea loviturile. Specialitatea sa era, toată lumea o știa, lovirea deținutului prin surprindere. Nimeni nu lovea mai puternic și nu-și alegea momente mai neprevăzute pentru deținut. Și nici nu se mai găsea alt gardian care să-și aleagă, cu atîta imaginație, părțile din corpul deținutului în care urma să lovească.

— Chiar așa? făcu Fabius, ca un om încălzit de o evocare despre care și-ar dori să audă mai multe.

— Toată lumea se temea de dumneavoastră, spuse Kosef J.

— Toată lumea, nu? îngîină gardianul, ca un bătrîn sfătos care ascultă o poveste palpitantă.

— Și asta ani și ani de zile, adăugă Kosef J.

— Așa e, confirmă Fabius. Timpul trece îngrozitor de repede.

— De obicei loveați în cot sau în fluierul piciorului, continuă Kosef J. Iar după ce trase un fum de țigară, privindu-l drept în ochi pe gardian, întrebă: puteți să-mi spuneți de ce dracu' loveați mai întotdeauna în cot sau în fluierul piciorului?

— Nu știu, se fîstîci Fabius. Pe bune că nu știu.

— Trebuie să știți, insistă Kosef J.

Fabius se lăsă pe spate cu tot cu scaun și-și sprijini ceafa de perete. Părea că meditează la ceva îndepărtat, o amintire avînd importanță numai pentru el.

— Vă plăcea să loviți în *oase*, îl ajută Kosef J.

— Se poate, spuse gardianul. Dar era și multă indisciplină.

Kosef J. își întoarse partea dreaptă a capului spre gardian, își răsuci urechea, își dădu șuvițele de păr la o parte și-i arată o rană cicatrizată.

— Vedeti? De la dumneavoastră o am.

— De la mine? făcu speriat Fabius.

Se ridică imediat în picioare și începu să cerceteze cu atenție semnul. Kosef J. simți degetele bătrînului gardian umblîndu-i de colo-colo pe gît, pe după ureche și peste şuvițele de păr. Erau degete moi, calde, plăcute la atingere. Ai fi zis că aveau darul de a calma și de a vindeca prin simpla luare de contact tactilă.

— Aici? întrebă Fabius și degetele începură să-i tremure ușor.

— Acolo, confirmă Kosef J.

— Da, făcu gardianul, ca un om care caută un răspuns în gîndul său și nu prea reușește să-l găsească.

— Știți cît sînge a curs din locul acela, de acolo? spuse Kosef J.

— Mult, spuse scurt gardianul.

— Zile întregi, adăugă celălalt.

Fabius își reluă locul și continuă să fumeze cu un aer întristat și oarecum visător.

— O dată m-ați lovit cu picioarele, continuă Kosef J. cu o voce senină, lipsită de cel mai mic reproș.

— Vă cred, spuse repede Fabius, ca și cum s-ar fi temut că fostul deținut voia să se dezbrace pentru a-i arăta toate cicatricile. Își sprijini din nou ceafa de zid și privi în tavan. De data aceasta avea o expresie de om inspirat, așteaptînd momentul potrivit pentru a dăruii lumii un mare adevăr. Kosef J. părea și el definitiv furat de amintiri. Nici el nu știa ce-i venise să deschidă o asemenea discuție. Pur și simplu unele lucruri îi năvăleau, nechemate de nimeni, în memorie. Spera că el, Fabius, nu se simțea prea împovărat sau neplăcut stîrnit de toate acele *evocări*.

— Nu, deloc, confirmă Fabius.

— În definitiv, spuse Kosef J., ați îmbătrînit sub ochii mei.

Fabius începu să facă rotocoale de fum și să le lanseze cît mai sus, spre tavan.

— Cu vîrsta, însă, ați început să vă plictisiți și ați mai lăsat-o baltă, continuă Kosef J.

Fabius îl întrebă dacă își mai amintea cînd luase ultima oară bătaie. Kosef J. își aminti exact: cu zece zile în urmă. Fabius se arătă mirat. Cu zece zile în urmă? Chiar așa? Da, replică ferm Kosef J. Era drept că nu fusese propriu-zis o bătaie. Fusese numai un pumn. Un pumn pe care el, Fabius, i-l dăduse în obraz într-o seară, cînd îi întindea tava cu mîncare. Fabius se arătă oarecum iritat. El nu întrebuse de *asta*. El întrebuse de ultima *bătaie*. Ultima bătaie, răspunse Kosef J. după un scurt răstimp de gîndire, în sensul *celălalt* al cuvîntului, ei bine, trebuia să recunoască, ultima bătaie avusese loc în urmă cu doi ani.

— Îmi amintesc, zvîcni gardianul.

— Vă amintiți? tresări îmbujorat Kosef J.

— A fost într-o duminică, este? spuse gardianul întorcînd spre celălalt o față îmbujorată de o ciudată emoție.

— Într-o duminică, într-adevăr, confirmă Kosef J.

— După ce ne-am întors de la grădină, continuă gardianul.

Kosef J. nu putu să-și reprime o explozie de entuziasm față de bătrînul gardian văzînd cu cîtă precizie săpa în memoria lor *comună*.

— Așa! Așa! strigă el.

— Te-am lovit rău de tot, atunci, continuă Fabius.

— În ceafă, m-ați lovit tare mult în ceafă.

— Și în dinți, nu?

— În dinți, da.

— O, Doamne! făcu Fabius.

Cei doi se priviră lung. Pe fața ridată a gardianului nu se putea citi decît o bătrînețe galopantă, plină de neliniști mărunte. Kosef J. ar fi fost în stare să-l îmbrățișeze pe Fabius, de bucurie că acesta ținuse minte atîtea detalii.

— Mă urîți? întrebă Kosef J.

— Nu, spuse Fabius. Mă temeam de dumneavoastră. Asta e tot.

— Cum? exclamă Kosef J. Vă temeati de mine? De mine personal?

Fabius recunoscuse fără nici o urmă de jenă că dintotdeauna, el, Kosef J., îi inspirase teamă. De altfel, toți deținuții îi inspiraseră o teamă îngrozitoare, dintotdeauna. Din cauza asta și obișnuia să lovească. Din teamă. Ori ca să-și alunge teama. Franz Hoss, superiorul său, era un om oarecum mai indiferent, mai frust. Din cauza asta nici nu prea obișnuia să lovească, pentru că nu se *temea*. Dar el, Fabius, era terorizat de fețele deținuților, de gesturile lor, de mulțimea lor.

— Înțelegeți? făcu Fabius gîfîind din cauza efortului de a explica, oarecum implorator. Am trăit terorizat, ani de zile, terorizat zi de zi. Am îmbătrînit terorizat. Nu e puțin lucru, nu?

Lui Kosef J. nu-i venea să creadă. De altfel îi și spuse:

— Nu vă cred, domnule Fabius. Pe cinstea mea dacă vă cred.

Gardianul se ridică și începu să facă pași mici prin încăpere.

— Mi-a fost frică, da, murmură el.

Ce fusese viața lui în definitiv? Oare putea să numească *viață* ceea ce trăise el? Acolo, cu deținuții, aproape *la fel* ca ei? Stînd împreună cu ei, mîncînd împreună cu ei, dormind împreună cu ei, păzindu-i și iar păzindu-i, pînă la exasperare... Și fiindu-i frică mereu, în fiecare secundă, o frică teribilă, copleșitoare. Erau nopți în care frica îl chinuia cumplit, nu reușea să adoarmă aproape deloc, icnea, tremura, se zvîrcolea, avea coșmaruri pe stare de semitrezie. Îi simțea pe toți oamenii aceea, din celule, ca pe niște șerpi care începeau să se tîrască spre el. Da, îi simțea cum *ei*, deci și *el*, Kosef J., deveneau fluizi și reușeau să treacă dincolo, pe sub uși, prin crăpăturile infinit de mici ale zidurilor. Și toți se *scurgeau* spre *el*, spre Fabius, ca să-l înșface, ca să-l devoreze, ca să-l facă să nu mai *fie*. Ani de zile a trăit în spaima asta și ani de zile s-a chinuit astfel. Și nu-și putea reveni, nu se putea regenera, decît *bătînd*. Și chiar *bătînd* nu obținea mare lucru pentru că toată răbufnirea, descărcarea de moment acumula înlăuntrul ei o și mai intensă stare de groază. Pe măsură ce bătea, conștiința lui se încărca tot mai mult, deși fizic reușea să se mai relaxeze și să mai

scape de tremurăturile acelea infernale. Pentru că el, Fabius, avea conștiință. Da.

— Mă crezi, domnule Kosef, mă crezi? se rugă el cu ochii umeziți, cu buzele pline de salivă.

— Vă cred, domnule gardian, sigur că vă cred, răspunse Kosef J.

Îi era mult mai ușor ori de câte ori *bătea*. Cîte un răstimp de jumătate de zi, ori, uneori, cîte o noapte întreagă, se simțea din nou om, stăpîn pe sine, chiar pătruns de o anumită bunătate, da... El, Kosef J., nu se putea să nu-și amintească acel lucru esențial: în majoritatea cazurilor cînd mergeau la munci grele și el, Fabius, era cel care îi păzea, ei bine, atunci, el, Fabius, nu-i forța niciodată pe deținuți la eforturi supraomenești. Din punctul *acela* de vedere, el, Fabius, gardianul adjunct, era cel mai tolerant gardian cu putință. Nu făcea niciodată *caz* cînd nu se lucra destul sau cînd nu se terminau normele de lucru. Nu-i zorea niciodată, nu-i bătea niciodată pentru că nu *terminaseră* lucrul. Uneori le permitea să fumeze și să lungească pauzele cum nici un alt gardian n-ar fi făcut-o.

— E drept, domnule Kosef, e drept? făcu implorator Fabius.

— Ce e drept, e drept, spuse Kosef J.

Iar bătaia, bătaia pe care o *administra* el deținuților, nu era niciodată mortală! Și nici nu era *una* de natură să distrugă sănătatea unui om ori să-l facă inapt pentru muncă pentru cine știe cîtă vreme. Era, recunoștea asta, o bătaie foarte dureroasă, poate cea mai dureroasă din cîte se administrau, dar dureroasă numai *pe moment*. Kosef J. își amintea și de acest lucru, nu?

— Cum să nu! confirmă acesta.

Deci nimeni nu putea pretinde că zăcuse foarte mult de pe urma loviturilor date de el, de Fabius. Unii gardieni spărgeau cutii craniene, torace și sfîșiau bucăți întregi de carne. Făcuse el, Fabius, vreodată, așa ceva?

— Nu, niciodată, aprobă Kosef J.

Și nici nu bătea prea des! Alți gardieni băteau mult mai des. E drept că el bătea în *anumite* zile ale săptămîinii. Adică bătea cu regularitate, da, asta era adevărat. Deținuții cunoșteau, toți, orarul de bătaie al lui Fabius. Știau precis în ce zile ale săptămîinii și chiar la ce ore din zi și chiar la ce minut al orei îl apucau pe Fabius toate *acele* furii. Da, deținuții știau toate aceste lucruri și poate din cauza *aceea* erau atît de terorizați. Altfel spus, ei erau mai degrabă terorizați de ideea că trebuiau să aștepte acele momente precise și că unul dintre ei trebuia să suporte, în mod sigur, nebunia acelui moment. Poate că asta era mult mai insuportabil decît bătaia în sine.

— Poate, consimți Kosef J.

Mai mult decît atît, el, Fabius, nu purtase niciodată *pică* nimănui. Alți gardieni puneau ochii pe cîte un deținut, din cine știe ce motiv, și-l băteau cu lunile sau cu anii. Dar el, Fabius, nu făcuse niciodată așa ceva. El alesese întotdeauna la întîmplare. El nu avusese nimic personal cu nimeni. Cînd îi venea *criza* respectivă și trebuia, cu orice preț, să bată pe cineva, el, Fabius, alegea după un criteriu pur aleatoriu. Oare acest lucru îi deranja pe

deținuți mult mai mult decât dacă ar fi știut cu precizie cine dintre ei urma să-și aibă rîndul *la lovitură*?

— Da, teribil, răspunse Kosef J.

— Îmi pare rău. Îmi pare sincer rău, spuse Fabius.

— Asta e, spuse Kosef J.

— Și acum? întreba Kosef J.

— Acum nu-mi pasă, răspunse gardianul.

În ultimii doi ani se întîmplase *ceva* cu el. Nu știa nici el, cu certitudine, ce anume. Se mai liniștise, oricum. Poate că îmbătrînise prea tare. Neliniștea pe care o avusese *vis-à-vis* de deținuți se transformase într-o neliniște față de el însuși. Îl durea *ceva*, îl durea faptul că îmbătrînise atît de *repede*. La început nu realizase acel lucru. Dar, cu timpul, observase *ceva* straniu, *ceva* care-i răscolise definitiv ființa. Observase că deținuții rezistau mult mai bine timpului decât el, decât Fabius. Oameni care ar fi trebuit să fie *deja* bătrîni, sau, oricum, mult mai bătrîni decât el, se conservaseră perfect și așteptau să iasă de *acolo* ca să mai trăiască. În timp ce el, da, el îmbătrînise fără să aștepte nimic și din cauza aceea îmbătrînise repede.

— Nu găsiți că este absolut îngrozitor? se lamentă Fabius.

— Este, aprecie Kosef J.

— Acum, spuse Fabius, sînt liniștit. Știu că totul s-a terminat.

— Nu-i adevărat, spuse Kosef J. pătruns de un sentiment nesfîrșit de compasiune. Trebuie să faceți *ceva*.

— Nu am ce să fac. Nu *mai* am ce să fac, spuse gardianul.

— E nedrept, se revoltă Kosef J.

— Nu? își ridică Fabius privirile spre celălalt, sperînd că va primi astfel un fel de scînteie revitalizantă.

— Trebuie să vă bucurați de bucuriile simple, spuse Kosef J., încîntat de formularea sa. De cer, de iarbă, de apă.

Fabius își întoarse privirile spre perete, dezamăgit parcă. Kosef J. își luase elan ca să-i dea o mulțime de sfaturi, dar se împotmolise brusc după cuvintele „cer”, „iarbă”, „apă”.

„Ce să-i spun, Doamne, ce să-i mai spun?”, se întrebă Kosef J. Avea în fața sa un om atît de nenorocit și nu mai găsea nimic să-i spună. „Ce să fac pentru el, ce pot să *mai* fac pentru el?”, se întrebă din nou.

NIMIC, veni, de undeva, de foarte departe, răspunsul. ABSOLUT NIMIC.

— Ați spus *ceva*? întreabă gardianul cu fața întoarsă în continuare spre perete.

— Nimic, absolut nimic, răspunse Kosef J. adormind cu capul pe masă.

La prima oră, Kosef J. se duse la magazie. Era hotărît să facă tot ceea ce trebuia făcut și să plece cât mai repede de *acolo*. Discuția cu gardianul îi lăsase un gust amar, o senzație de neputință, de milă, de apă adîncă și tulbure.

— Vă știu! îi spuse omul de la magazia de haine cînd îl văzu intrînd. Omul își frecă palmele și părea că toată persoana lui jubilează. Băiatul meu, continuă el, mi-a vorbit de dumneavoastră.

„Băiatul lui!”, gîndi Kosef J. surprins. Cine putea să fie băiatul celui omuleț bondoc, fără vîrstă, cu ochi de pește asfixiat?

— *Copilul*, preciză omulețul bondoc, fără vîrstă, cu ochi de pește asfixiat.

„Copilul!”, exclamă Kosef J., uluit că omulețul bondoc, fără vîrstă, cu ochi de pește asfixiat putea fi tatăl copilului.

— Da, da, insistă omulețul bondoc.

„Ah, m-am săturat”, gîndi creierul lui Kosef J.

— Da’ de ce? De ce? întrebă celălalt.

„Nu știu. Pur și simplu m-am săturat”, răspunse Kosef J., în gînd.

— Tocmai acum, tocmai acum? întrebă, foarte cald și foarte uman, omulețul bondoc, fără vîrstă și cu ochi de pește asfixiat. Băiatul meu mi-a vorbit foarte frumos de dumneavoastră.

„Ei, și ce-i cu asta, se întrebă Kosef J. Ce importanță are?”

— Are, are! răspunse omul.

— N-are nici una, spuse Kosef J., tare.

— Copilul e un suflet curat! intonă omul.

„Nu mă înțeleg nici cu el”, medită Kosef J. gîndindu-se la *cum* se terminase cu o seară înainte discuția sa cu Fabius.

— Bine, dar eu nu sînt gardian, ripostă omul. Gardienii sînt niște porci.

Lui Kosef J. i se păru ceva ciudat în răspunsurile pe care i le dădea omulețul bondoc, fără vîrstă și cu ochi de pește asfixiat. Tăcu pentru a-i lase celuiilalt timp să mai spună ceva.

— Pește asfixiat, *totuși*... bolborosi omul cu o undă de reproș.

— Vreau să plec cât mai repede, spuse Kosef J., hotărît să întrerupă acea conversație eliptică, fără noimă, care nu ducea nicăieri.

„Desigur”, gîndi omul și lui Kosef J. i se păru că aude, în creierul său, cuvîntul DESIGUR.

— Veniți după mine, după mine, spuse omul de la magazie.

Coborîră niște trepte ude și ajunseră în subsolul clădirii. Cîteva ferestre mici, la nivelul tavanului, filtrau o lumină cenușie.

— Întotdeauna m-am opus la treaba asta, spuse omul. Întotdeauna.

— La ce? întrebă Kosef J.

— Nu vedeți? făcu omul de la magazie. E umezeală. Nu se face să ții hainele în umezeală. Nu așa se ține o magazie. O magazie de haine, mai ales.

Trecură dintr-o încăpere în alta. Peste tot, de-a lungul pereților, se aflau rafturi pe care erau stocate ghemotoace de pînză, cămăși împăturite și

stivuite unele peste altele, pulovere zdrențuite și paltoane mirosind a mucegai.

— Ar trebui să le țin în saci de hîrtie *cerată*, spuse omul. Așa cere regulamentul.

Luă de pe un raft, la întîmplare, o cămașă mucegăită și o sfișie dintr-o simplă mișcare.

— Poftim! Nu rezistă *pînza*. Cum să reziste *hîrtia*? Le-am înșirat pe toate sperînd că se mai usucă. Dar credeți că se usucă?

Omul părea profund abătut din cauza problemelor apărute în depozitul de haine. Răscoli cîteva maldăre de stofă care aveau deja înfățișarea unor corpuri cleioase, ca și cum un animal ar fi fost decapitat iar trunchiul gras și diform ar fi rămas să putrezească încet.

— Spuneți și dumneavoastră, ce să fac? Astea sînt haine de anul trecut. Și deja nu se mai pot îmbrăca.

Trecură în alte încăperi, din ce în ce mai vaste. Kosef J. se arătă destul de impresionat de mulțimea de vrafuri de haine care zăceau pe rafturi. De unde atîtea haine? Oare erau, toate, hainele deținuților? Păreau să fie atît de multe, mult prea multe, un număr imens, nu se putea să fie atîția deținuți acolo. Ori poate că se adunaseră, cu anii... Dar cîți anume, cîți ani trebuiseră să treacă pentru ca depozitul să se *umfle* în halul acela? Mirosul devenea din ce în ce mai greu. Țesăturile putrezeau, fiecare, în alt ritm și emanau fiecare un miros specific. Kosef J. identifică miros de lînă putrezită, de bumbac, de catifea.

— E îngrozitor, bombănea mai departe omul. E o mare pierdere, o mare pierdere. Poftim! și ridică o pălărie pleoștită pe care o scurse în pumn. O zeamă verzuie țîșni din pălărie și se scurse printre degetele omului.

— Și administrația nu vrea să facă nimic, tună și fulgeră fața omulețului bondoc, fără vîrstă și cu ochi de pește asfixiat. E *inuman*, e absolut inuman. Trecură într-o încăpere plină cu dulapuri de metal. Omul deschise ușile unui dulap și o grămadă întreagă de pantofi, de cizme, de bocanci, chiar de papuci de casă, precum și multe alte articole greu de identificat, dar ținînd de domeniul încălțărilor se rostogoli în încăpere.

— Și pielea putrezește, spuse, enervat la culme, omul. Uitați-vă la ele, numai uitați-vă! Astea sînt cizme?

Le ridică pentru a-i demonstra lui Kosef J. *tragedia* pe care o ascundeau dulapurile de metal. Dintr-o mișcare smulse talpa cizmei. Două rînduri de cuie ruginite își făcură apariția în bucata rămasă întreagă, ca niște dinți cariați ieșind din falca unui pește carnivor.

— Vedeti? scînci omul. Unii or să zică cine știe ce, că nu mi-am făcut datoria, și altele... Dar cum pot eu să-mi fac datoria în condițiile astea? Cum?

Cuprins de ciudă, izbi cu piciorul în maldărul de încălțări.

Îi arătă alte dulapuri, cu haine ținute în pungi de plastic. Dar plasticul, dintr-un motiv necunoscut, se lipise de țesături și nimic nu mai putea fi salvat.

— Sînt haine *de cinci* ani, preciză omul.

Sfîșie un sac din acelea, de plastic verzuliu. Imediat, o duhoare insuportabilă se răspîndi în aer, ca și cum ar fi țîșnit otrăvurile din stomacul despicat al unui monstru.

— Ce pot să fac eu? Ce pot să fac? se tîngui omul. Am încercat imposibilul.

În încăperea cu haine *de zece* ani lucrurile stăteau și mai prost. Dezastruos, s-ar putea spune. Absolut nici un obiect nu mai putea fi, practic, identificat. Se topiseră și se amestecaseră unele în altele, ca niște ciuperci lacome: paltoane și cămăși, pelerine și sacouri, perechi de pantaloni și bluze fără mîneci. Toate acele îngrămădiri de lucruri aveau ceva organic și fragil totodată, ca niște corpuri marine care, aduse la suprafață, la cel mai mic contact cu aerul se deshidratează și se sfărîmă.

— Sînt ani de zile de cînd *mă lupt*, spuse omul, foarte trist și foarte serios, fără să precizeze cu cine anume se lupta.

Încercase tot felul de metode, avusese tot felul de idei. Multă vreme crezuse că, încălzind cît de cît încăperile, va reuși să conserve îmbrăcămintea. Dar aerul umed și cald se dovedise și mai vorace iar descompunerea hainelor continuase într-un ritm și mai rapid. Nici metoda ferestrelor ținute deschise nu rezolvase mare lucru, curenții de aer, în loc să usuce, funcționau ca un fel de catalizatori, înmulțind centrele de infecție. Ani de zile muncise ca un sclav, chinuindu-și mintea și trupul. Deseori scotea lucrurile afară, la soare, pentru a le reîmprospăta. Observase, însă, că acest procedeu anemia înfiorător de tare țesăturile, care, odată revenite în depozit, sufereau un fel de prăbușire *morală*, nemaiopunînd nici o rezistență factorilor patogeni.

— Aici sînt hainele de *peste zece ani*, arătă omul spre o ușă de metal, bine lăcătuită și chiar baricadată cu niște cufere. Vă dați seama ce poate să fie înăuntru, spuse omul bondoc, abătut la culme.

Apoi mărturisi că el, de o vreme, nu mai avusese *putere* să deschidă ușa aceea. Uneori, în nopțile de vară mai ales, cînd se apropia de ușă, i se părea că se aude ceva dinăuntru, un fel de colcăială, ceva dubios, în orice caz.

— Acolo sînt și hainele dumneavoastră, adăugă omul, cu un surîs vinovat.

— O, nu se poate! strigă Kosef J.

— Ce să fac, ce să fac? se tîngui omul, din nou. Vreți dumneavoastră să deschideți ușa asta? Dacă dumneavoastră aveți curajul să deschideți ușa asta, poftim...

Și-i întinse legătura de chei.

Kosef J. se dădu repede, aproape violent, cu cîțiva pași înapoi. Nu, nu voia să deschidă ușa aceea. Nu voia nimic. Era doar cît se poate de dezamăgit.

— Acum mă înțelegeți? întrebă omul apropiindu-se de Kosef J. și căutîndu-i privirile. Mă înțelegeți și pe mine?

— Sigur, răspunse Kosef J. ca să nu pară nepoliticos.

— Am făcut rapoarte, am explicat la toată lumea, am făcut expertize, continuă el să înșire, accentuînd îndeosebi pe cuvîntul *expertise*.

Rămăsese, practic, fără nici o speranță. Sau, dacă se putea exprima în felul acela, mai avea o speranță! Una singură. Și anume el, Kosef J., reprezenta

acea speranță. Dat fiind că el, Kosef J. era acum un om liber. El putea semna, așadar, celor în drept, adevărata stare de lucruri. Urma să fie primit la directorul închisorii, pentru formalitățile de plecare. Nu voia el, Kosef J., în consecință, să fie atît de amabil, atît de bun încît să-i vorbească directorului închisorii, măcar un minut, despre ceea ce văzuse în depozitul de haine? Să-i amintească cel puțin că acel depozit exista. Să-i spună doar că acolo, în subsolurile umede și igrasioase, un om cinstit se lupta cu dulapurile de haine și că avea nevoie de ajutor. El, el, Kosef J., era singurul care mai putea salva, în situația dată, *ceva*. Era singurul om pe care directorul închisorii l-ar fi ascultat cît de cît, dată fiind situația excepțională a plecării lui.

— Nici nu vă dați seama ce mult cîntărește cuvîntul dumneavoastră *acum*, preciză omul.

Kosef J. îl asigură că n-o să uite nimic. În sinea lui însă era cu totul și cu totul neliniștit. Nu știuse că formalitățile de eliberare îl vor duce pînă la directorul penitenciarului. Încă un lucru pe care nu-l bănuise și nimeni nu binevoise să i-l spună. Îl aflase acum, întîmplător, și asta numai pentru că omul însărcinat cu depozitul de haine crezuse că el, Kosef J., îl știa deja. Tot planul lui de a-și lua hainele și de a pleca *imediat* se năruia așadar iremediabil. Pînă în prezent nimeni nu-l chemase încă la directorul penitenciarului și nici nu avea cea mai vagă idee cînd anume urma să fie chemat. După cum nu avea nici o idee despre celelalte formalități pe care trebuia să le îndeplinească pentru a putea pleca.

„E numai și numai vina mea“, gîndi, pentru a suta oară, Kosef J. Era vina lui nu pentru că nu știa ce anume trebuia să facă, ci pentru că nu făcea eforturi să afle exact ce anume trebuia să facă.

— Și totuși, cu hainele, ce facem totuși, cu hainele, cu hainele mele? se bîlbîi Kosef J.

— Veniți! spuse omul cu un zîmbet, de data asta perfid.

Îl trase după el de-a lungul cîtorva coridoare și apoi începură să urce. Ca și atunci cînd făcuse drumul de întoarcere, din grădina cu meri, Kosef J. rămase uluit cît de mult trebuia să meargă pînă să ajungă din nou la suprafață. Urcară cîteva șiruri de trepte, trecură prin cîteva holuri, lăsară în urmă o mulțime de uși.

În sfîrșit, omul care ținea depozitul de haine îl invită să intre într-o odăiță strîmtă care părea, la prima vedere, un fel de atelier de croitorie. La una dintre mesele din încăpere, aplecat peste o cutie de carton, îl văzu pe *copil*. Kosef J. se întoarse brusc spre omul bondoc de parcă ar fi vrut să ceară încă o dată confirmarea că poate intra, și mai ales că *acela* era într-adevăr *copilul*.

— Pofțiți, pofțiți, spuse omul, jovial.

Înăuntru era cald și multă lumină. Kosef J. se apropie de copil și îl privi cu blîndețe.

— Ce faci aici? îl întrebă.

— Vă aleg nasturii, spuse copilul arătînd spre cutie. Răspunsul copilului avu darul să-l înveselească pe Kosef J.

— Nasturi pentru mine? întrebă el.

— Pentru haine, răspunse copilul.

— V-am făcut un rînd de haine noi, spuse și omul cu depozitul, privind oarecum jenat peste umărul lui Kosef J. Cînd o să luați banii o să-mi plătiți.

— Banii? îl îngîină Kosef J.

— I-ați luat deja? întrebă omul cu un fel de lăcomie în glas.

— Nu, încă nu, răspunse Kosef J. întrebîndu-se în sinea lui ce mai putea însemna povestea aceea, cu banii. De unde trebuia el să ia banii? Pentru ce trebuia el să ia banii? Și cîți?

— Mîine or să fie gata, spuse omul arătînd spre o pereche de pantaloni și spre haina care atîrna de pe una dintre mese. Nu mai am de cusut decît nasturii.

A doua zi evadă un deținut.

Kosef J., care dormea în lift, pe o saltea adusă de Fabius, fu deșteptat înaintea tuturor de cineva care bătea cu pumnul în ușa de la parter, semn că voia să pună în mișcare mașinăria. Sări imediat în picioare, ieși pe culoar și trase și salteaua după sine. Liftul coborî în secunda următoare.

Încă amețit, cu o durere teribilă în șale, Kosef J. încercă să-și revină în simțiri și să-și dea seama dacă mai avea șansa de a ațipi pe undeva în dimineața aceea. Era a doua noapte petrecută în *cușca* liftului și Kosef J. nu avea motive să fie nici pe departe încântat. Spațiul cutiei nu-i permitea să stea perfect întins, nici măcar pe diagonală. El nu suporta să doarmă în poziții *chircite* și iată că în ultimele două nopți fusese obligat să adopte cele mai inconfortabile poziții cu putință. Gîndul că nu-și putea întinde oasele în voie nu-i ieșea din cap, drept pentru care, dormind, avea mereu impresia că se gîndea continuu în loc de a dormi, în cap rotindu-i-se una și aceeași frază: „Nu pot să-mi întind oasele în voie”. De fiecare dată cînd se răsucea în somn se izbea cu picioarele de pereții de metal ai liftului, fiecare lovitură fiind urmată de cîte un ecou prelung, numai bun să-i perforeze lui creierul și să-i reamintească iar și iar că nu avea loc destul pentru a dormi liniștit.

Dar fusese ideea lui Fabius și nu-i putea reproșa nimic lui Fabius. Bătrînul gardian încercase să-i fie de folos, făcuse *ceva*, improvizase soluția aceea cu liftul și nu merita, cel puțin deocamdată, nici un reproș.

Liniștindu-și gîndurile și frecîndu-și pielea de pe ceafă, Kosef J. auzi cum, la parter, larma produsă de strigăte și tropăituri începuse să crească. La un moment dat i se păru că auzea și un lătrat de cîine. Se apropie de una dintre ferestrele care dădeau spre curte, dar era încă prea întuneric afară și nu văzu mare lucru. Totuși, agitația de umbre îl făcu să creadă că se întîmplase ceva deosebit acolo, *jos*.

Se îndreptă spre nișa în care dormea Fabius, dar nu îndrăzni să-l trezească. Fabius dormea profund, sforăind încet, cu un fir de salivă scurgîndu-i-se pe la colțul gurii. Avea mîinile așezate pe piept ca și cum ar fi fost un mort. Și chiar la asta se gîndi Kosef J., își spuse în gînd: „O să fie un mort frumos, bătrînul”.

Nu fu necesar să-l trezească pe Fabius pentru că o făcu Franz Hoss. Kosef J. văzu cum liftul se oprește la etajul lor și apoi îl văzu pe Franz Hoss năvălind din lift, furios ca un taur. Totuși, în momentul în care dădu ochii cu Kosef J., Franz Hoss își temperă pentru cîteva secunde pornirile.

— Bună dimineața, domnule Kosef, spuse el.

— Bună dimineața, răspunse Kosef J. Ar fi vrut să-l întrebe ce se întîmpla acolo, *jos*, dar consideră că era mai bine să tacă.

Franz Hoss se repezi la Fabius și-l scutură fără milă.

— Sus! Sus! strigă el. Sus, idiotule! Apoi, întorcîndu-se spre Kosef J. spuse, ca și cum ar fi vrut să-l ia de martor: poftim!

Kosef J. tăcu mai departe, mulțumindu-se să fie un simplu observator al celor ce aveau să urmeze.

— Ce-i? icni Fabius ridicându-se în capul oaselor.

Franz Hoss, văzînd că adjunctul său s-a trezit, nu se mai grăbi să relateze despre ce era vorba. Se așeză pe un scaun și scurse, dintr-o ceașcă în alta, cîteva picături de ceai rămas de cu seară. Le sorbi, plescăi din limbă și își scoase țigările.

— O să fie urît de tot, spuse el după ce trase cîteva fumuri.

Fabius își frecă ochii, căscă și se întinse ca să-și audă oasele trosnind. Îl zări pe Kosef J. în picioare, ținîndu-și salteaua în brațe.

— Bună dimineața, domnule Kosef, spuse el zîmbind.

— Bună dimineața, răspunse Kosef J.

Odată acest ritual îndeplinit, bătrînul gardian se hotărî să se ridice în picioare.

— *S-a evadat*, spuse Franz Hoss cu voce gravă.

— Unde? întrebă repede adjunctul Fabius.

— Jos, la unu, spuse Franz Hoss.

Fabius, care pentru o clipă avusese o expresie neliniștită, se relaxă ca prin farmec. Tot era bine că nu se întîmplase la ei.

Franz Hoss nu fu de acord cu modul în care Fabius primise vestea. Nu conta că evadarea fusese la cei de la unu, la cei de la doi și așa mai departe. Conta că fusese posibilă, ceea ce era o *mare nenorocire*.

„De ce?“, îl întrebă Kosef J. în gînd.

— Pentru că *s-a putut*, de aia, strigă Franz Hoss, nu se știe cui.

Pentru că acolo nu se mai făcea nimic, pentru că toți funcționarii erau niște momîi. *Aia* nu mai era închisoare. Era orice altceva, dar închisoare nu. Pentru că nu mai exista respect. Deținuții nu mai aveau nimic sfînt. Totul se degradase, se învăluisese de o atmosferă dulceagă. Nu mai era ceea ce fusese odată. Ehe, pe vremuri! Toate lucrurile erau altfel gîndite, altfel *cîntărite*. Penitenciarul mergea ca o mașină bine unsă. Deținutul era deținut, gardianul era gardian, soldatul era soldat, superiorii erau superiori și așa mai departe. Fiecare îl respecta pe celălalt și fiecare știa exact în ce consta rolul său și pînă unde putea să întindă coarda. Pe atunci domneau rigoarea, seriozitatea, competența. Curtea interioară arăta ca o bijuterie, la bucătărie se mîncea de minune. Zidurile erau albe și strălucitoare, în fiecare săptămînă se acopereau crăpăturile cu mortar. Șobolanii erau ca și inexistenți, penitenciarul primea o cotă de otravă pentru deratizare *sistematică* și atunci cînd n-o primea găsea pe cîte cineva care știa să prepare otrava. În celule domnea o curățenie exemplară, fiecare deținut își spăla singur celula, își spăla singur pereții, dușumeaua și tavanul. Hainele deținuților se schimbau destul de des, oamenii erau obligați să se radă în fiecare zi și să se spele pe mîini înainte de masă.

— Da, da! accentuă Franz Hoss amărît, privind lung către Fabius care, instinctiv, își ascunse mîinile la spate.

— Și supa! exclama Fabius. Ce supă de varză făcea bucătăreasa!

— Nu? făcu Franz Hoss cu ochii plini de strălucire, ca și cum o amintire scumpă i-ar fi luminat ființa.

— Și duminica se dădea vin! continuă Fabius evocarea.

— Exista capelă. Se mergea la capelă, adăugă Franz Hoss.

— *Comunul* nu exista, își aminti Fabius.

— Nu exista pentru că se *găseau* celule suficiente, se simți Franz Hoss dator să explice, mai mult pentru Kosef J. probabil, pe care îl fixa de câteva secunde cu privirile.

Cu un fel de nostalgie amestecată cu amărăciune și tristețe, cei doi gardieni bătrâni continuară să-și amintească de frumoasele vremuri din trecut. Deținuții munceau mult și bine. Mîncarea era suficientă și gustoasă. Legile erau aspre, dar precise. Cei care evadau erau prinși imediat. Directorul închisorii putea fi găsit la orice oră în biroul său. Infirmeria avea infirmier. Spălătoria avea spălătoreasă. Cîinii erau bine hrăniți. Poarta de la intrarea principală nu scîrțîia în halul *acela*. Pîinea se aducea din oraș de trei ori pe săptămîină. Deținuții erau numărați dimineța, la prînz și seara. Gamelele erau din tablă și nu din plastic. Sobele erau bine făcute și coșurile trăgeau perfect. Gardienii aveau dreptul de a purta pîslari pe vreme de iarnă. Deținuții mergeau la muncă perfect încolonați și cîntînd. Cîntecele erau frumoase și triste. Cînd cuiva îi venea rîndul de a fi eliberat, ei bine, era eliberat în decursul unei *singure* dimineți.

După această ultima evocare cei doi gardieni rămaseră multă vreme cu privirile ațintite spre Kosef J.

— Uite la domnul Kosef J., spuse Franz Hoss, cît suferă...

Kosef J. își lăsă privirile în pămînt ca să nu fie obligat să răspundă.

— La director ați fost? întrebă Franz Hoss.

— Încă nu, spuse încet Kosef J.

— Pe la casierie ați trecut?

— Nu, încă nu, repetă Kosef J.

— Asta e, decise Franz Hoss total decepționat, vrînd probabil să spună că *tot* ceea ce i se întîmpla lui Kosef J. reprezenta confirmarea supremă a discuției de pînă atunci.

Între timp forfota de afară ajunsese la apogeu. Se luminase de-a binelea și Franz Hoss stinse becurile de pe hol și de pe coridoare. În curtea de jos oamenii continuau să alerge de colo-colo, intersectîndu-și traseele și aproape ciocnindu-se între ei. Lătrăturile cîinilor deveniseră asurzitoare. Se auzi chiar și o împușcătură. Tropăitul cizmelor pe ciment dădea impresia unei teribile ploii cu grindină. Cineva dădea ordine cu voce guturală, din cînd în cînd le *urla* însă și înjura groaznic. Apărură și niște soldați care ba se aliniau, ba rupeau rîndurile.

— Or să-l prindă, medită Fabius privind pe fereastră.

— N-or să-l prindă, răspunse calm Franz Hoss.

— Or să-l prindă, repetă Fabius privind mereu pe fereastră, nemișcat și trist, cu fruntea lipită de geamul murdar.

— N-or să-l prindă, repetă și Franz Hoss, calm. Nici pe cel de anul trecut nu l-au prins.

— Nu l-au prins pentru c-au fost proști, fu de părere Fabius.

— N-or să prindă niciodată pe nimeni, continuă Franz Hoss în același registru pesimist. Nici pe cel de acu' doi ani nu l-au prins.

— Dar pe ăsta or să-l prindă, se încapățîină Fabius.

Franz Hoss se înfurie. De zece ani nu mai fusese prins nici măcar un singur deținut dintre cei evadați. Și în fiecare an evadaseră cîte doi, trei. Soldați, cîini și gardieni căutaseră peste tot, răscoliseră cîmpia, orașul, pădurea, mlaștinile, totul. Nimic. Nimeni nu găsise nimic. Evadații parcă intraseră în pămînt. Cîinii rătăciseră neputincioși, atrași de urme imaginare. Nimeni nu avusese nici o intuiție valabilă, nici o bănuială serioasă. Eșec total. Încă o dovadă că lucrurile stăteau prost.

Kosef J. asculta extrem de interesat și de încordat. Ar fi vrut ca Franz Hoss să mai povestească puțin despre cum *nu* fuseseră prinși evadații, dar bătrînul gardian se opri.

— Hai, spuse dintr-odată Franz Hoss către Fabius și amîndoi se îndreptară grăbiți spre lift.

Se pare că bătrînul gardian descoperise dintr-odată că acolo, jos, era nevoie de ei. Din ușa liftului Franz Hoss îi spuse lui Kosef J. pe un ton pe jumătate autoritar, pe jumătate rugător:

— Domnule Kosef, aveți puțină grijă de etaj, da?

Cei doi dispărură în lift, liftul începu să coboare, după cîteva secunde, jos, se auzi o ușă deschizîndu-se și apoi aceeași ușă pocni la loc. Kosef J. rămase într-o stare de stupefacție *responsabilă*.

Nu-și imaginase niciodată, în toată perioada vieții sale de deținut, că într-o bună zi va rămîne singur, pe întreg etajul de celule, cu misiunea de a-i supraveghea pe ceilalți deținuți.

„Nu trebuia să accept”, își spuse Kosef J. cu severitate.

Dar fusese luat prea repede. Nu avusese timp să gîndească, deci nu avusese timp să spună *nu*. Încerca să-și reamintească tonul cu care vorbise Franz Hoss. Fusese o rugăminte sau un ordin? Nu reușea să-și dea seama. Îl cuprinsese brusc panica și rușinea. El, un fost deținut, ajunsese acum să-i păzească pe foștii lui camarazi de suferință! Absolut monstruos.

„Sînt un om slab”, își spuse Kosef J. și simți cum i se revarsă *ceva negru* dinspre creier peste vîz.

„Sînt un om slab, își repetă Kosef J., și ei știu asta.”

Se lipi și el cu fruntea de fereastră, așa cum făcuse Fabius. Simțea răcoarea sticlei cum i se întinde în piele și avu impresia că va putea gîndi ceva mai clar datorită senzației de răcoare. Îi urmări pe cei doi gardieni cum se pierd în mulțimea din curte. Zgomotele, tropăiturile și ordinele continuau să curgă în valuri. Agitația de jos devenise total dezordonată, neverosimilă. Kosef J. nu putea identifica rostul nici unei singure mișcări. Cîinii lătrau la gardieni de parcă aceștia ar fi fost cei care trebuiau prinși.

La început Kosef J. speră că Franz Hoss și cu Fabius plecaseră numai pentru cîteva minute. Dintr-odată, însă, văzu că oamenii din curtea de jos se împart în grupuri mici și că fiecare grup ia în stăpînire cîte un cîine. Rînd pe rînd grupurile începură să părăsească locul. Se mai auziră o vreme pașii celor care se îndepărtau în timp ce lătraturile răsunau tot mai anemic. În scurt timp curtea interioară rămase pustie. Zgomotele și vociferările se stinseră. O liniște grea se lăsă peste curtea interioară și în general peste tot penitenciarul.

Dimineața era destul de răcoroasă. Cerul ușor înnourat lăsa să se întrevadă, din clipă-n clipă, amenințarea unei ploi mărunte și enervante. Amenințarea din aer se transmise și în sufletul lui Kosef J.

„Ce fac eu acum?”, se întrebă el, abătut.

Părea limpede că programul penitenciarului fusese dat peste cap. Deținuții nu fuseseră scoși la muncă, dar nici nu primiseră micul dejun. Dinspre celulele etajului se simțea o anumită tensiune. Oamenii, în celulele lor, auziseră, cu siguranță, toată hărmălaia de jos. De altfel Kosef J. își aminti că, ori de cîte ori nu erau scoși la muncă, nu primeau mîncare și apă și nu li se dădea nici o explicație, deținuții bănuiau că penitenciarul fusese întors pe dos de vreun eveniment important.

Se desprinsese de fereastră și făcu doi, trei pași pe coridor. Ar fi vrut să se așeze pe canapeluța strîmtă a lui Fabius, dar se simți împovărat de o anumită responsabilitate și renunță. Ar fi tras un somn de încă un ceas, două, dar nu se putea, *ceea ce avea de făcut* îl obliga să rămînă treaz.

Gîndindu-se mai adînc descoperi că nu ştia ce avea, *anume*, de făcut. Cei doi gardieni nu-i spusese de fapt nimic. Ceva, ceva îi sugerase Franz Hoss, dar mult prea vag. Îi spusese să aibă, *puţin*, grijă de etaj. Dar ce însemna *să ai grijă de etaj*? Adică să aibă el grijă *cum aveau ei grijă* de etaj cînd se aflau *ei* pe etaj? Lui Kosef J. începu să i se învîrtă capul. Fusesse trezit şi foarte devreme, dormise şi foarte prost în ultimele două nopţi, nu mîncase nimic în dimineaţa aceea şi primise şi o însărcinare pe care nu ştia cum s-o ducă la bun sfîrşit.

„E vina mea”, îşi spuse Kosef J., ruşinat oarecum că trebuia să-şi repete de atîtea ori propoziţia aceea scurtă şi tăioasă. El, un om liber, ar fi trebuit să fie în cu totul alt loc. Ar fi trebuit să fie în oraş, acasă. El, Kosef J., avea o mamă. Iată, nici măcar n-avusese timp să-i scrie, să-i anunţe vestea bună a eliberării sale.

„Ce delăsător sînt”, se muştră Kosef J.

Privi cu ochii uşor umeziţi de-a lungul coridorului. Cît de ironică, de imprevizibilă, de ciudată era viaţa! El, Kosef J., fost deţinut, se afla acum în situaţia de a-i păzi pe ceilalţi. Se afla de partea cealaltă a baricadei, într-o poziţie la care nici nu visase, dar la care nici nu rîvnise. I se părea incredibil cît de firavă era graniţa dintre cele două lumi, cea a *păziţilor* şi cea a *păzitorilor*. Ani lungi trecuseră peste el în calitatea lui de om închis într-o celulă şi în toţi aceşti ani şi-ar fi dorit să fie dincolo de uşa celulei sale. Şi în toţi aceşti ani, a fi dincolo de uşa celulei sale i să păruse un lucru fantastic, aproape de neatins. Rîvnise, dorise, visase să fie dincolo de uşa celulei sale, să fie în cealaltă lume, să fie de cealaltă parte a teribilului zid care se ridica între *ei* şi *ceilalţi*. Şi acum, dintr-un foc, se situa *dincolo*, se afla dincolo şi diferenţa i se părea neglijabilă. Aproape că nu s-ar fi mirat dacă Franz Hoss s-ar fi întors pe neaşteptate, l-ar fi închis pe el, pe Kosef J., în oricare dintre celulele etajului şi l-ar fi însărcinat pe oricare dintre cei închişi acolo să „aibă grijă, puţin, de etaj”.

„Lumea e nebună”, conchise el în gînd.

Fragilitatea liniei de demarcaţie dintre cele două lumi era de natură să înnebunească pe oricine, cu atît mai mult pe un fost deţinut.

Se hotărî, pînă la urmă, să facă o plimbare printre cele două şiruri de celule. Păşi cu grijă, înfricoşat că zgomotul produs de paşii săi i-ar putea eventual trăda prezenţa şi i-ar putea chiar *stîrni* pe deţinuţi. Trecu încet prin faţa uşilor şi se îndreptă, atras în mod irezistibil, spre celula cu numărul 50, fosta sa celulă. Se opri în faţa uşii care fusese, atîta vreme, uşa sa. O privi şi n-o recunoscă. O privi şi nu simţi nimic în sinea sa, nici un impuls emotiv, nici o tresărire. Nu recunoştea de fapt uşa pentru că nu din *partea aceea* fusese obişnuit să o contemple.

„Oare ce face, *el*, înăuntru?” se întrebă Kosef J., fără să-şi dea seama dacă prin el îl denumise pe noul deţinut al celulei ori se denumise pe el însuşi. Într-un fel, avea impresia, dacă nu chiar convingerea, că în celula aceea nu putea să *locuiască* altcineva decît numitul Kosef J., singurul locatar *legal* al

celulei. Și omul dinăuntru nu putea fi decît un înlocuitor al său, un alt *Kosef J.*, cineva care-i dubla pur și simplu existența.

„Aș putea să ridic oblonul de la ferestruică”, își spuse Kosef J.

Dar n-o făcu. Faptul că avea puterea de a ridica oblonul era atît de copleșitor, încît actul propriu zis, de a-l ridica efectiv, devenea insignifiant. Ar fi putut, *dacă voia*, să ridice obloanele tuturor celulelor. Ar fi putut, dacă voia, să deschidă, chiar, ușile tuturor celulelor. I-ar fi putut elibera pe deținuți! O, Doamne, cîtă putere avea, dintr-odată! Oare de ce îl investiseră, cei doi gardieni, cu atîta putere? Oare de ce nu se temeau de el? Cum se făcea că aveau atîta încredere în el, un deținut eliberat doar de trei zile?

Kosef J. se simți puțin umilit de faptul că Franz Hoss și cu Fabius, în mod tacit, îl consideraseră unul *de-al lor*.

„Ce fac eu acum?”, se întrebă încă o dată Kosef J., extrem de abătut.

Se plimba de mai bine de zece minute dintr-un capăt în celălalt al coridorului. Treptat nu-i mai păsa de cît de tare se auzeau pașii lui. Începu să calce normal, pe toată talpa bocancilor și să-și asculte chiar sunetul pașilor pe dalele de ciment.

„Oare *ei* știu că sînt pașii mei?”, se gîndi Kosef J.

Oare bănuiau deținuții că în locul celor doi gardieni se afla pe *traseul de veghe* altcineva, un om care fusese, nu demult, el însuși un deținut? Kosef J. începu să numere pașii. Dintr-un capăt la celălalt coridorul măsura exact 123 de pași. La pasul cu numărul 97 se afla celula cu numărul 50. De fiecare dată cînd trecea prin fața ei Kosef J. nu se putea abține să nu se oprească puțin.

„Oare *el* mă aude?”, se întrebă Kosef J.

„Oare el se teme de mine, cînd mă opresc în fața celulei sale?”, se întrebă din nou Kosef J.

Începu să-i placă jocul acesta al pașilor și după o vreme făcu în așa fel încît sunetul bocancilor pe dalele de ciment să fie mai dur, mai sonor.

„Ce liniștiți sînt”, își spuse Kosef J.

La un moment dat se opri în fața celulei cu numărul 50 și stătu nemișcat în fața ei aproape cinci minute.

„Oare știe că sînt aici?”, se întrebă Kosef J.

Era imposibil ca *omul* să nu știe că în fața celulei sale *cineva* stătea nemișcat, de cîteva minute bune. Kosef J. și-l imagina pe deținut așteptînd speriat, încovoiat pe marginea patului, chinuindu-se să înțeleagă *de ce* se opriseră pașii în fața celulei sale. Tocmai în fața celulei sale! Oare îi era frică omului dinăuntru? Cu siguranță că-i era frică. Îi era frică de el, de Kosef J., ca de ceva misterios și necunoscut. Probabil că avea inima cît un purice. Probabil că-și ținea capul în palme și se aștepta la ceva foarte rău. Probabil că-i tremura ceafa de încordare.

Brusc, Kosef J. desprins oblonul ferestruicii ca să vadă dacă lucrurile stăteau chiar *așa*.

Kosef J. avusese dreptate. Omul dinăuntru stătea chircit pe marginea patului, aplecat ușor înainte.

„Parcă vomită“, gîndi repede Kosef J.

Omul era în mod real speriat. Își ținea capul în palme și tremura ușor din tot corpul. Pentru o secundă, omul întoarse capul și privirile celor doi se întîlniră. Fața omului era contorsionată de frică, avea o tentă vînată și toate cutele ei se adînciseră teribil.

„Eu am făcut asta“, gîndi Kosef J. Nu știu dacă trebuia să se simtă mîndru sau să-i fie o cumplită rușine că produsese, printr-un simplu joc de pași, o asemenea spaimă pe fața unui om.

„Aș putea să le fac la toți asta“, gîndi mai departe Kosef J.

Da, ar fi putut să se oprească în fața fiecărei celule, cîte un minut sau două, atît cît să producă o panică devoratoare în ființa celor *dinăuntru*. Ar fi putut să facă *asta* și cei dinăuntru n-ar fi știut niciodată că totul nu era decît un joc.

„Așa îmi făceau și ei“, gîndi Kosef J.

„Așa se jucau și ei“, își spuse din nou Kosef J.

„Niște porci“, conchise el închizînd oblonul și retrăgîndu-se la capătul dinspre lift al coridorului, ca să privească pe fereastră.

Curtea era, mai departe, pustie. Liniștea plutea, în continuare, peste penitenciar. Franz Hoss și Fabius nu păreau să se grăbească. Dinspre celule creștea un fel de vuiet, ca și cum fiecare ins ar fi vorbit încet de unul singur și toate aceste voci s-ar fi topit într-un singur fluviu sonor.

„Le e foame“, își spuse Kosef J.

Dar el nu putea face nimic. Practic, era la fel de dezarmat ca și ei. De fapt, stînd acolo, pe coridorul dintre celule și păzindu-i pe *ei*, el era la fel de închis ca și ei. Și, lucru cert, la fel de flămînd ca și ei.

„Le e foame și ei nu fac nimic!“, îi trecu fulgerător prin minte lui Kosef J.

„Ce-ar putea să facă?“, se întrebă tot el.

„Să facă zgomot, să bată, să urle!“, răspunse cineva din adîncul său, atît de revoltat încît Kosef J. privi brusc în jurul său.

Atît i-ar mai fi trebuit, un scandal și să fie amestecat într-o treabă *ca asta*. Ce-ar fi spus Franz Hoss, ce-ar fi spus Fabius, ce-ar fi spus toată lumea? După ce avuseseră atîta încredere în el...

Dinăuntru murmurul acela încordat creștea de la un minut la altul. Lui Kosef J. i se părea că aude gîndurile oamenilor închiși acolo, că toate creierele lor provocau un fel de zbîrnîit electric. Se simți, de la o vreme, terorizat de acel mîrîit pe jumătate animalic. Tensiunea creștea în interiorul celulelor. Starea de neliniște și de nervozitate se revărsa pe coridor, inunda toată clădirea. Kosef J. nu se mai simți în siguranță *acolo*. Avu impresia că dintr-un moment într-altul ușile vor țîșni din țîțîni explodînd pur și simplu și că oamenii înfometați vor năvăli afară.

„E groaznic“, medită Kosef J.

Cu siguranță că haita aceea sălbătică l-ar fi călcat fără milă în picioare.

Se trezi mergînd din nou printre cele două șiruri de celule și verificînd zăvoarele. Se mai liniști. Căzu într-un fel de letargie a așteptării. Nu mai avea destulă putere să se gîndească la ceea ce i se întîmpla.

Se făcuse de prînz cînd telefonul de pe măsuta lui Fabius zbîrnîi dulceag, ca o albină.

— Alo! Alo! urlă Kosef J. fericit, crezînd că îl sunau fie Franz Hoss, fie Fabius.

Cineva de la bucătărie îl anunța însă că trebuia să *ridice* prînzul pentru etajul doi.

Kosef J. simți cum îi tremură mîna în care ținea receptorul. Abia reuși să pună receptorul în furcă. Neliniștea crescuse din nou în sufletul său. Nu îndrăzni însă nici să întîrzie prea mult. Vocea fusese destul de autoritară. Masa de prînz nu putea fi decît o treabă foarte serioasă.

Apăsă pe butonul care comanda liftul și, spre uluirea sa, liftul veni. Coborî și se înhămă la vechiul cărucior pe care se aducea în fiecare zi mîncarea de la bucătărie la celulele deținuților. Primi porțiile pentru etajul doi, le stivui pe cărucior și le cără la etajul doi. Trecu printre celule și deschise toate obloanele ferestruicilor. Întinse fiecărui om porția sa. Nu privi pe nimeni în ochi. Mîncă și el, la capătul coridorului, o porție care era la fel cu a tuturor. Așteptă ca oamenii să termine de mîncat și culese tăvile de la fiecare. Le încărcă pe cărucior. Închise la loc obloanele și duse tăvile înapoi la bucătărie. Nimeni nu-i spusese nici un cuvînt. Nimeni nu fusese mirat că-l vedea pe el, Kosef J., împărțind hrana în locul gardianului.

Își alegea din nou, ca loc de așteptare, colțul dintre lift și fereastră. Orele se scurgeau ca niște viermi grași, plictisiți și nepăsători, lăsînd în urma lor dîre late de spumă străvezie. Nimeni nu se arătă în curtea interioară. Nici un zgomot nu tulbură somnolența penitenciarului.

Kosef J. se gîndi din nou la oamenii de *dinăuntru*.

„Au mîncat, ce le pasă”, își spuse el.

Probabil că majoritatea dintre ei moțăiau întinși pe paturile lor strîmte și tari. Probabil că unii se plimbau de colo-colo, numărînd pașii de la ușă pînă la fereastra zăbreliată.

„Ar avea nevoie de o plimbare”, cugetă Kosef J.

Și chiar atunci telefonul sună din nou și Kosef J. primi ordinul să deschidă ușile și să-i scoată pe deținuți în curtea interioară, pentru un sfert de ceas de plimbare.

„Cum să deschid ușile?”, se întrebă speriat Kosef J.

„Ce-or să zică *ei* cînd or să vadă că *eu* le deschid ușile?”, se întrebă el pentru a doua oară.

„Ce-or să creadă despre mine?”, se chestionă, profund nemulțumit, a treia oară.

Se grăbi, însă, să execute ordinul. Deținuții aveau, într-adevăr, nevoie de o plimbare. Făcu exact ceea ce știa că trebuia făcut. Capacitatea liftului era de șase persoane. Deschise primele șase uși. Primii șase deținuți ieșiră și, fără un cuvînt, se îndreptară spre lift. Liftul coborî și se întoarse gol peste un minut. Kosef J. deschise următoarele șase celule. Oamenii ieșiră și, fără

să-l privească și fără să-i spună un cuvânt lui Kosef J., se îndreptară spre lift. În câteva minute toată lumea era jos. Kosef J. coborî ultimul. Deținuții, în curtea interioară, se plimbau în cerc.

„Ce blînzi sînt“, nu-și putu reprimă observația Kosef J.

Oamenii se mișcau în șir indian, unul după celălalt. Fiecare privea înaintea sa, nimeni nu vorbea cu vecinul său din față sau din spate. Din cînd în cînd cîte un om ridica privirile și se uita la cer. Unii trăgeau puternic în piept aerul de după-amiază.

„Oare de ce sînt așa blînzi?“, se întrebă Kosef J.

Nu se vedea nici un gardian și nici un soldat prin apropiere. Oamenii ar fi putut să trîncănească puțin între ei. Ar fi putut să se mai oprească în loc din cînd în cînd, să se mai privească unii pe alții. Oare ce se întîmpla cu ei? Oare de ce nu *faceau* nimic? Oare se temeau să nu fie bătuți?

Kosef J., la acest gînd, își duse brusc mîinile la burtă pentru că avu impresia că el însuși primea un pumn în stomac.

Se temeau oamenii aceia, într-adevăr, de *el*? Se temeau să nu fie bătuți de *el*? Și el, în mod real, i-ar fi putut bate? Și ei n-ar fi reacționat în nici un fel dacă el i-ar fi bătut?

Evoluția *lucrurilor* i se părea incredibilă. Încercă să le privească fețele și să-i recunoască. Doar cu trei zile înainte Kosef J. stătuse într-o celulă, singur, gîndind, așteptînd și suferind ca fiecare dintre ei. Doar cu o săptămînă în urmă se plimbase, împreună cu ei, prin aceeași curte interioară. Nici el nu avusese curajul, nici cu o săptămînă în urmă și niciodată de altfel, să ridice capul și să privească în ochi un gardian. Era bine știut că pe gardieni nu era bine să-i privești în ochi.

„Trebuie să-i dau unuia un pumn, să văd ce face“, hotărî Kosef J. Un fel de curiozitate morbidă crescuse în el. Nu ura pe nimeni și nici nu purta pică nimănui. Departe de el un astfel de simțămînt. Dar curiozitatea devenise devorantă iar împrejurarea *propice*.

„N-am să lovesc tare, nu“, își spuse Kosef J.

„Dacă eu îl lovesc și *el* nu zice nimic, ei bine, atunci e rău“, își spuse iar Kosef J.

Nu-și preciză ceea ce ar fi fost așa de rău. Continuă să-i privească pe oamenii care se plimbau în cerc și continuă să creadă că nimic din ceea ce se întîmpla acolo nu era adevărat. Trebuia deci să lovească pentru că numai așa ar fi reușit să verifice dacă era sau nu *adevărat*.

„Dacă nimeni nu zice nimic, conchise Kosef J., atunci înseamnă că nimic nu e adevărat“.

„Dacă eu lovesc și el îmi răspunde, cugetă în continuare Kosef J., atunci înseamnă că totuși ceva, ceva tot e adevărat“.

Îi privea știind că-l va lovi pe unul dintre ei și în toată ființa lui se petrecea un lucru confuz, dar răscolitor. Se simțea puternic, dar umilit în același timp pentru că puterea sa asupra celorlalți nu avea nici un fundament real. Își dădu seama că pentru oamenii care se plimbau acolo, în cerc, el, Kosef

J., nici nu mai exista ca persoană. El nu mai era Kosef J., el era o amenințare, o primejdie, *ceva* de care faci mai bine să te ferești.

Gîndul ăsta îl și înfurie oarecum.

„Pe care să lovesc?“, se întrebă el, privind cu mai multă atenție în jur. Se poziționează în așa fel încît oamenii să defileze, practic, prin fața lui.

Pe cine să lovească? Oamenii treceau unul cîte unul, cu privirile în pămînt. Kosef J. îi scruta pe rînd. Primul i se păru prea bătrîn. Al doilea șchiopăta puțin. Al treilea părea atît de slab și de galben la față încît lui Kosef J. i se făcu milă. Al patrulea avea o față îngrozitor de speriată. Al cincilea era chiar omul proaspăt plasat în celula cu numărul 50 și pentru care Kosef J. simțea o anume simpatie. Al șaselea era un om foarte voinic și foarte puternic, ceea ce nu-i conveni lui Kosef J. Al șaptelea avea o mutră de veritabil borfaș iar Kosef J. își spuse că un asemenea om nu putea fi decît laș și lingușitor. Al optulea purta ochelari. Al nouălea tremura de frig...

Nu, în felul acela nu se putea alege *nimic*. Trebuia să lovească la întîmplare, numai și numai la întîmplare.

Își propuse să stea puțin cu ochii închiși și să numere în gînd pînă la o sută. Și chiar cînd va fi pronunțat cifra o sută să deschidă ochii și să-l lovească puternic pe omul din fața sa.

„Așa e cîstit“, își spuse Kosef J.

Închise ochii și numără pînă la o sută. Pe la numărul zece își spuse: „Doamne, oare n-am înnebunit?“. Pe la numărul douăzeci și trei își spuse: „Sîntem niște animale, toți“. Pe la numărul patruzeci și cinci își spuse: „Ar trebui să-mi fie rușine, ar trebui să intru în pămînt de rușine și să zac acolo și să mă înec în noroi“. Pe la numărul șaptezeci își spuse: „Au făcut din noi niște animale, asta au făcut“. Pe la numărul optzeci și doi își spuse: „Ar trebui să plec cît mai repede, ar trebui să plec în oraș, ar trebui să mă ascund în oraș“. Pe la numărul optzeci și șapte își spuse: „N-am scris încă mamei, oare ce-o să zică mama?“. Pe la numărul nouăzeci și unu își spuse: „Nu fac bine ce fac, e o măgărie, e o murdărie, e o lașitate“. Pe la numărul nouăzeci și patru își spuse: „Or să se repeadă la mine și or să mă rupă în bucăți și bine or să-mi facă“. Pe la numărul nouăzeci și șase își spuse scurt: „Vreau să mor“. Pe la numărul nouăzeci și șapte își spuse tremurînd: „Poate că totuși o să mă lovească și el“. Pe la numărul nouăzeci și opt își spuse: „Nu cred să mă lovească și el“. Pe la numărul nouăzeci și nouă își spuse: „E inutil“.

Deschise ochii și lovi sub urechea stîngă a cuiva. Omul din celula cu numărul 50 se clătină sub lovitură și își continuă drumul. Kosef J. simți și el vibrația loviturii, chiar în clipa în care îl lovea pe omul din fața sa. Nu se auzeau decît pașii oamenilor care se roteau în curtea interioară. Lui Kosef J. i se păru că se lovise *pe sine*. Rămase încremenit, vînat, cu picioarele de plumb. Îl urmări cu privirea pe omul din celula cu numărul 50. Omul pășea în același ritm, păstra aceeași distanță de doi pași față de camaradul de dinaintea sa. Nu se mai clătina, dar privirile sale se adînciseră și mai mult în pămînt.

Kosef J. auzi, în creierul său, un fel de hohot sinistru de râs. Primii șase deținuți, percutînd la un semnal nevăzut, se îndreptară spre lift și urcară în celulele lor. Liftul se întoarse gol. Următorii șase deținuți se îndreptară spre lift și urcară în celulele lor. Liftul se întoarse gol. Rînd pe rînd, după exact 15 minute de plimbare, deținuții urcară în celulele lor. Kosef J. urcă ultimul și încuie ușile celulelor.

Se chirci în cutia liftului, fără să-și mai pună salteaua și încercă să doarmă. Îl cuprinse un tremur ușor. Își înghiți saliva care i se părea, nu știa nici el de ce, dulceagă.

Evadatul fu căutat timp de trei zile. Când Franz Hoss și Fabius îi făcură o vagă aluzie cum că ar putea veni cu ei, Kosef J. se arătă bucuros să o facă, sperînd în acest fel să nu mai fie pus în situația de a rămîne singur în pavilionul deținuților.

Oricum formalitățile de eliberare stagnaseră pentru perioada căutărilor. La directorul penitenciarului nici nu se punea problema să mai fie primit, date fiind împrejurările excepționale care se iviseră. Pînă și omul de la magazia de haine era de negăsit. Kosef J. își imaginează că și acesta făcea parte, probabil, dintr-o echipă de căutare.

— E greu în doi, îi spusese Franz Hoss lui Kosef J. Cel mai greu e să cari mîncarea.

Iar Fabius chicotise ca un copil cînd află că el, Kosef J., se arăta *interesat* să-i însoțească.

— Poate prindem și o zi senină, exclamase Fabius.

Plecară dimineața devreme, ca toată lumea. Zeci de echipe de căutare se răspîndiră în toate direcțiile.

Cîinele pe care-l primiseră în ajutor nu-i plăcu lui Franz Hoss.

— E beteag, spuse bătrînul gardian, cercetîndu-l atent. Și pentru că nu se luminase bine de ziuă aprinse un chibrit. Își aprinse țigara și, cu restul flăcării, mai cercetă o dată cîinele.

— Are precis ceva, repetă el.

Lui Kosef J. cîinele i se păru perfect normal. Era tipul de cîine-lup antrenat special pentru hăituit oameni. Mare, cu botul negru, economic în mișcări, extrem de atent, cu reacții de ființă inteligentă.

Porniră într-o direcție care lui Kosef J. i se păru opusă orașului. Regretă puțin acest lucru, dar își zise repede că, așa îmbrăcat cum era, n-ar fi făcut o impresie prea bună în oraș. Îl muștră în gînd pe omul de la magazia de haine pentru încetineala cu care îi cosea nasturii.

O vreme avură, în dreapta și în stînga, alte echipe de oameni și cîini, care se îndreptau aproximativ în aceeași direcție. Cîinii, simțindu-și unii altora prezența, se agitau nervoși iar din cînd în cînd lătrau cu furie. Treptat echipele se îndepărtară unele de altele. Cerul se luminează tot mai mult, dar nu păru să se însenineze.

— Cel puțin n-o să plouă, spuse Fabius. Ăștia nu-s nori de ploaie.

Fiecare dintre ei căra în spinare cîte un sac de campanie. Nu erau prea grei și nici prea voluminoși. Kosef J. habar n-avea ce anume căra în spate, dar nici nu-și bătea capul să ghicească.

Franz Hoss și Fabius păreau bine dispuși. Pășeau cu destulă vigoare, oarecum surprinzătoare pentru vîrsta lor. Franz Hoss se oferise voluntar să țină cîinele de lesă și suporta, în consecință, toate smuciturile animalului.

După ce toate celelalte echipe dispărură din raza lor vizuală, Franz Hoss decise că aveau nevoie de o pauză. Lui Kosef J. i se păru puțin prea

devreme, dar nu avea nici un interes să se opună la tot ceea ce putea fi un prilej de odihnă.

— E bine că e *tare*, medită Fabius.

Lui Kosef J. îi trebuiră cîteva zeci de secunde ca să-și dea seama că bătrînul gardian se referea la pămînt. Într-adevăr, pămîntul era uscat. La orizont se vedea o pădure pitică și pe o latură a pădurii șerpuia un rîu. Kosef J. nu mai fusese niciodată pe acolo. Nici nu zărise vreodată, de la fereastra celulei sale ori din alt punct al penitenciarului, pădurea pitică și rîul. Gîndul că vor ajunge la apă îi făcu plăcere.

Fu rîndul lui Fabius să fumeze o țigară. Îi întinse și lui Kosef J. pachetul, dar acesta refuză. Franz Hoss se așezase pe un fel de mușuroi gigantic, dar abandonat de insecte și pietrificat.

— E leneș, spuse Franz Hoss arătînd spre cîinele care se așezase și el alături.

— E, spuse și Fabius pufăind satisfăcut.

— Cu asta nu facem treabă, adăugă Franz Hoss.

— E vina lor, mormăi Fabius.

— Cu un cîine prost n-ajungi departe, continuă Franz Hoss.

— Nici cîinii nu mai sînt ca altădată, enunță Fabius.

Kosef J. avu impresia că Franz Hoss și Fabius făcuseră o pauză exclusiv cu scopul de a bîrfi cîinele în voie. Îi privi destul de amuzat pe cei doi gardieni, dar nu găsi momentul favorabil pentru a arunca și el o vorbă.

Se auzi un țipăt de pasăre și cîinele ciuli urechile ridicîndu-se pe labele din față. Își fixă privirile spre un pîlc de arbori pitici aflat la o oarecare distanță. O pasăre își luă zborul, într-adevăr, de acolo.

Toți patru, cei trei bărbați și cîinele, o priviră cum se pierde în zare. Fuseseră niște priviri pline de un ciudat regret, sau cel puțin așa avusese impresia Kosef J. Franz Hoss se ridică, se scutură de praf pe pantaloni și continuă să privească în direcția în care dispăruse pasărea.

— Potîrnichi, la ora asta? făcu el.

Nimeni nu-i răspunse. Fabius își termină țigara. Cîinele se ridică și el în patru labe. Porniră din nou la drum.

Se afundară în pădurea pitică. Nu văzură nici o cărare, așa că se lăsară duși de instinctul cîinelui. Arbuștii erau destul de tăioși. Ierburile păreau niște lame flexibile de cuțit.

— E prima oară cînd faceți asta? făcu Franz Hoss spre Kosef J.

Acesta consideră întrebarea absolut stupidă, dar spuse totuși:

— Da.

— O să vă obișnuiți, fu concluzia lui Franz Hoss.

Kosef J. nu știu ce să creadă. Cu ce urma să se obișnuiasă? De foarte departe se auzi un tunet.

— Draci! înjură printre dinți Franz Hoss.

— Nu e grav, spuse Fabius. Cînd tună nu plouă.

Cîinele nu găsea nici o urmă destul de serioasă. Alerga vreo cîteva zeci de metri într-o direcție, renunța, găsea altceva, se mișca în cerc, aștepta

secunde lungi cu urechile ciulite. Curînd ieșiră din pădure și urmărirea meandrele rîului. După vreo oră de mers Kosef J. își dădu seama că efortul lor n-avea nici un sens și că nu vor descoperi absolut nimic.

Începu o ploaie rară, anemică. Stropii cădeau cînd și cînd, atît cît să le sugereze că se putea întîmpla ceva și mai rău.

— Asta nu e ploaie, hotărî Fabius, bine dispus.

Franz Hoss se opri și-i spuse lui Fabius că el nu mai putea face un pas în plus. Fabius preluă cîinele de la superiorul său și, lucru ciudat, îi îndemnă pe toți să continue drumul. După încă o oră de mers fu rîndul lui Kosef J. să țină cîinele de lesă și să suporte toate capriciile animalului.

— Destul! spuse la un moment dat Franz Hoss.

Kosef J. crezu că vor face o nouă pauză, dar Franz Hoss nu dorea decît să hrănească animalul. Scoase din sac o bucată de carne uscată și o aruncă în fața cîinelui, care o hăpăi imediat. Continuară *să caute*. Nici Fabius și nici superiorul său nu se plîngeau de dificultățile acelui marș autoimpus. Kosef J. însă era tot numai o apă. Sudoarea îi curgea pe frunte, pe obraji, pe gît. Își simțea cămașa udă lipită de piele. Ar fi vrut să le spună că toată oboseala lor era zadarnică, dar nu îndrăzni. Și, apoi, cei doi gardieni nu păreau obosiți.

„Sînt niște diavoli“, își spuse Kosef J.

Picăturile care fuseseră destul de rare pînă atunci se transformară într-o ploaie mărunță, apăsătoare.

— Bine că nu bate grindina, spuse Fabius.

Kosef J. tocmai se hotărîse se le sugereze celor doi gardieni că găsirea unui adăpost ar fi fost cel mai nimerit lucru. Cu atît mai mult cu cît, pe timp de ploaie, acuitatea animalului nu putea fi decît extrem de redusă. Dar chiar atunci cîinele păru să descopere ceea ce căuta de cîteva ore bune. Tot comportamentul animalului se transformă subit. Deveni extraordinar de nervos și nerăbdător. Se repezi înainte cu o forță care aproape că-l doborî pe Fabius, aflat la rîndul lui cu lesa în mînă. Animalul lătră energic, fornăi, se zbătu să se eliberze de cureaua care-i oprea avîntul.

— A găsit! A găsit! urlă Franz Hoss.

Kosef J. fu cuprins și el de excitația vîntătorului aflat pe urmele vînatului. URMA! Oare găsiseră urma într-adevăr? Uită imediat că URMA aceea era a unui om, a unui evadat. Nu avea în minte decît un singur gînd: iată, efortul acelei zile era pe cale de a fi răsplătit.

— Nu-l lăsa, nu-l lăsa! urlă din nou Franz Hoss către Fabius, care reușea cu greu să mai țină cîinele în lesă.

Alergau acum toți trei în urma cîinelui, gîfîind toți trei, uzi pînă la piele toți trei.

— O să-l prindem! șuieră Franz Hoss la urechea lui Kosef J., accelerînd ritmul alergării.

Fabius scoase și el un urlet victorios, ca și cum asta i-ar fi regenerat forțele. Franz Hoss preluă lesa de la Fabius. Cîinele părea din ce în ce mai sigur pe

sine. Kosef J. îl văzu, uluit, cum alegea traseul cu o precizie de automat. Curînd intrară într-o zonă de coline și urcară pe o cărare îngustă.

„Nu se poate să fie adevărat“, își spuse Kosef J.

Urcușul se dovedi un iad. Pămîntul devenise cleios din cauza ploii. Bocancii li se îngreunaseră de apă și la fiecare pas ridicau de fapt în aer și o felie bună de pămînt lipită pe tălpi. Fabius alunecă la un moment dat și se mînji cu noroi pe genunchi și pe coate. Kosef J. se aplecă să-l ajute. Spre mirarea lui, bătrînul gardian rîdea și bolborosea:

— O să-l prindem! O să-l prindem!

Kosef J. preluă și el animalul dezlănțuit, devenit aproape bestial. Alunecă și el de mai multe ori cu genunchii în noroi. Bătrîni erau atît de transfigurați, încît Kosef J. își dădu seama că nu mai avea ce discuta cu ei. *Vînătoarea de om* îi fascina. El însuși nu mai simțea oboseala și nici ploaia. Se lăsă tras de animalul acela puternic și avu senzația că doar la cîtiva metri în fața lor se afla o ființă încolțită pe cale de a-și pierde ultimele forțe.

— Acum! Acum! strigă, fără noimă, Franz Hoss.

Pe lîngă ei se scurgea la vale un torent. Apa rostogolea, în furia ei, pietre și bucăți de lemn.

„E o nebunie“, îi fulgera lui Kosef J. prin minte.

Aerul devenea tot mai rece pe măsură ce urcau spre vîrfurile colinelor. Ploaia se transformă în ploaie cu grindină.

— Bine că nu e întuneric, spuse atunci Fabius.

Kosef J. nu mai știa ce să creadă. Intrase și el în *vertij*, își dorea să fie primul care ajunge la *pradă*, era aproape convins că făceau un lucru foarte important. În timp ce se apropiau de cea mai înaltă culme, toți trei aveau senzația, într-o complicitate perfectă, că acolo, în vîrf, se afla *cel* hăituit. Ultima sută de metri o făcură aproape tîrîndu-se, agățîndu-se de ierburi și de rădăcini ca să poată înainta. Cîinele se sălbăticiise de tot, urla pur și simplu ca înnebunit de o prezență demonică.

Cu vreo cîtiva metri înainte de vîrfurile colinei Franz Hoss strigă către Kosef J.:

— Dă-i drumu'! Lasă-l!

Kosef J. eliberă cîinele care, din cîteva salturi, dispăru în necunoscut. „Vom vedea sînge“, gîndi creierul lui Kosef J. Ciudat, cum se putea simți de *eliberat* întrucît nu-l mai smucea cîinele. Palmele îl usturau însă puternic, avea rosături pînă la carne de la cureaua lesei.

Ajunseră toți trei în același timp pe vîrfurile colinei. Ploaia mai scăzuse în intensitate. Aerul rece le reteza însă respirația. Kosef J. se aștepta să găsească acolo un om prăbușit și însîngerat, cu colții animalului înfipti în gît. Franz Hoss și Fabius, după febrilitatea cu care cercetau în jurul lor, sperau și ei, probabil, să găsească același lucru. Cîinele însă dispăruse. Fiecare se strădui să ghicească direcția în care ar fi putut să o ia. Dar în fața lor se întindea un platou fără urme de ființă vie. Din pămîntul îmbibat de ploaie se ridicau coloane de aburi ca niște siluete amenințătoare.

Se învîrtiră pe culme, intrigați, privind în toate părțile. Auziră un fel de geamăt venind dinspre un turbion de ierburi scămoase.

„Nu e geamăt de câine“, tresări Kosef J.

Cei doi gardieni, cu fețele înroșite de efort, uzi, cu gurile avide de aer, cu ochii ieșiți din orbite, așteptau hămesiți *răsplata* acelei zile. Se apropiară toți trei cu pași înceți și apăsați de locul de unde venise geamătul. Pășeau încet, nu aveau motive să se mai grăbească, savurau într-un fel acel moment de suspans înainte de *victorie*. Kosef J. se văzu dintr-odată mergînd în rînd cu ei, avid, poate, de aceeași imagine pe care voiau să o vadă și gardienii. Se apropiară de turbionul de ierburi și priviră *în interior*.

Cîinele, chircit, cu spume la bot, gemea ușor, omenește. Zvîcnea din cînd în cînd și atunci se răsucea cu burta în sus. Avea ochii înroșiți și privirile nesigure.

— V-am spus? strigă Franz Hoss. V-am spus că ăsta nu e câine?

Scuipă și se lăsă pe vine. Își scoase rucsacul, îl deschise la gură și începu să scormonească în el.

Kosef J. nu-și putu desprinde privirile de cîinele care gemea. Fabius nu părea impresionat, îi era însă o evidentă milă de animal.

— Dar ce are? Ce are? întrebă Kosef J., tulburat.

Franz Hoss găsi în sfîrșit ceea ce căuta: o sticlă de rom. Trase cîteva înghițituri și respiră de mai multe ori foarte adînc.

— E epileptic, spuse el apoi întinzîndu-i sticla lui Kosef J.

După ce agitația provocată de evadare se mai stinse, omul de la magazia de haine își reluă lucrul. Kosef J. îl vizita în fiecare zi. De altfel aceasta era și dorința omulețului bondoc și jovial, care nu înceta să-l roage pe Kosef J. să nu-i ocolească micul atelier.

— Mai schimbăm și noi o vorbă, adăuga el de fiecare dată.

De altfel, mai în fiecare zi, omulețul bondoc și jovial avea și câte o treabă precisă cu Kosef J. Hainele cele noi se dovediră destul de dificil de croit. Omulețul bondoc și jovial nu mai termina cu măsurătorile. Era mereu nemulțumit de câte ceva și-l ruga mereu pe Kosef J. să mai stea o dată în fața oglinzii, drept și înțepenit, ca să-i poată lua, încă o dată, *dimensiunile*. Omulețul avea o bucurie sadică în ochi ori de câte ori se apropia de Kosef J. înarmat cu o bucățică de săpun și cu un metru de croitorie pe care-l derula dintr-o cutie rotundă de metal.

Îi măsura lui Kosef J. lățimea umerilor, clătina din cap, închidea ochii, medita puțin, părea că își spune ceva cu o mișcare imperceptibilă a buzelor, nota pe o bucată de stofă un semn ciudat. Deschidea după aceea ochii cu bucuria unui scufundător care revine la suprafață.

— E-n regulă, spunea el și se apuca de măsurat mînele.

Jocul continua în același fel. Omulețul bondoc și jovial măsura concentrat, bolborosea ceva, reînchidea ochii, părea torturat de cine știe ce calcule și transformări matematice efectuate în gînd, nota din nou totul.

— Așa da, adăuga el pentru a-l liniști pe Kosef J.

Și continua să măsoare. Talia. Lungimea gambei, a femurului, a șirei spinării. Măsura circumferința gîtului, a burții, a toracelui. Făcea complicate măsurători la subsuorile lui Kosef J. silindu-l să stea minute în șir cu mîinile în sus, chicotea ușor ca și cum s-ar fi gîdilat pe sine însuși făcînd măsurători la subsuorile altuia.

— E bine, e bine, îl asigura el pe Kosef J.

Acesta din urmă încercă de cîteva ori să-i reamintească omulețului bondoc și jovial că, ultima oară, adică înainte de istoria cu evadarea, fusese vorba doar de *alegerea nasturilor*. Chiar așa spusese omulețul, că nu mai avea de cusut decît nasturii. De ce trebuiau, atunci, s-o ia în fiecare zi de la început? Cum se explica acest lucru?

Omulețul nu răspundea la aceste întrebări, devenea opac la ele. Chiar nu le auzea sau făcea pe surdul? Cînd Kosef J. încerca să abordeze elementul *timp*, să-i atragă atenția asupra acestui *aspect*, omulețul devenea dintr-odată febril și începea să se plîngă de mulțimea de treburi care-i stătea pe cap.

— Numai uitați-vă ce-i aici, spunea el. Doar uitați-vă! Haos! adăuga el, haos! Copilul, care de cele mai multe ori se afla și el acolo răscolind în cutia cu nasturi, ridica de obicei capul ca și cum cuvîntul *haos* i-ar fi trezit un mare interes.

— Trebuie să fac ceva pentru *ele*, spunea omulețul. Trebuie.

Kosef J. înțelese într-un târziu la cine se referea omulețul spunînd *ele*. În fiecare zi pe mesele micului atelier apăreau alte maldăre de haine aduse din subsolurile umede și igrasioase.

— Numai așa le salvez, spunea omulețul cu o voioasă strălucire în ochi. Numai așa, numai așa.

— Adică? întrebă Kosef J., intrigat, într-o zi.

— Le transform, le transform, gîfii scurt omulețul.

Într-adevăr, omulețul bondoc și jovial descosea și recompunea zeci de haine. Transforma paltoanele în sacouri, sacourile în veste, schimba căptușelile, tăia manșetele de la pantalonii care aveau manșete și adăuga manșete la pantalonii care nu aveau manșete. Schimba gulerele la cămăși, buzunarele de la sacouri, nasturii de la paltoane. Din două sau trei sacouri făcea un pardesiu iar dintr-un pardesiu scotea o pereche de pantaloni. Muta dintr-un loc în altul tot ceea ce putea fi mutat, simplifica acolo unde putea fi simplificat și complica acolo unde putea fi complicat.

— Le silesc să trăiască, explica el. Așa le silesc să trăiască.

Hainele astfel transformate erau depozitate din nou, urmînd ca peste două, trei săptămîni să le scoată iar și iar și să le supună din nou altor transformări. Nici o bucățică de stofă sau de căptușeală nu se pierdea din toată *frămîntarea* aceea. Fiecare petic își aștepta rîndul într-o nouă operațiune, fiecare nasture devenea indispensabil la momentul potrivit.

— E singura soluție, conchise omulețul bondoc și jovial după ce-i permise cu generozitate lui Kosef J. să *înțeleagă* semnificația muncii sale.

— Bine, dar pînă cînd? întrebă Kosef J. după aproape două săptămîni de vizite zilnice la atelier.

— Pînă la sfîrșitul vieții! răspunse, mîndru, omulețul bondoc și jovial. Apoi îl prinse pe Kosef J. de revere și-l sili să-l privească în ochi: asta e lupta mea, întări el, e lupta mea, înțelegeți?

— Da, da, se grăbi să răspundă Kosef J.

Ceea ce înțelese Kosef J. era că, în ritmul acela, omulețul mic și bondoc nu prea reușea să-i termine hainele. Totuși, Kosef J. nu se supără. Îi plăcea să vină în atelier, unde avea senzația unui mic refugiu. Înăuntru îl întîmpina întotdeauna o căldură plăcută iar omulețul bondoc și jovial era întotdeauna dispus să stea de vorbă. Mai întotdeauna găsea cîte o frază pentru a-l flata pe Kosef J., ceea ce acestuia din urmă, în adîncul sufletului îi făcea plăcere.

— Ce ținută aveți! exclama omulețul ori de cîte ori îi lua măsurile.

Sau, cînd îl puneă să probeze cîte o haină fără mîneci ori cîte un palton necăptușit încă, omulețul nu se mai sătura să se tot rotească în jurul lui Kosef J. și să se minuneze.

— Ce prestanță, ce prestanță! exclama el.

Deseori îi declara că el, Kosef J. era *făcut* să poarte o haină civilă întrucît avea în el ceea ce puțini oameni aveau, și anume, *aliură*.

— Fără aliură, comenta el, degeaba te-mbraci. Aliura e totul. Aliura și numai aliura.

„Ce limbut e“, gîndea Kosef J., dar se lăsa mai departe mînuit de omuleț.

Omulețul bondoc și jovial resimțea efectiv o mare bucurie ori de câte ori el, Kosef J., accepta să probeze toate acele haine transformate, iată ce descoperi treptat Kosef J. O altă descoperire îl ului însă și mai mult: *toate* acele haine transformate i se potriveau de minune, deci fuseseră transformate pe măsurile lui. Se trezi astfel că, în două săptămâni, devenise posesorul virtual al unui șir impresionant de paltoane, de pardesie, de sacouri, de pantaloni, de veste, de cămăși și de alte mărunțișuri. Toate obiectele, însă, luau drumul depozitului imediat ce deveneau *ca turnate* pe Kosef J.

Omulețul lucra cu febrilitate, de dimineața pînă seara. S-ar fi zis că prezența lui Kosef J. îl inspira. Cînd, într-una din zile, Kosef J. nu trecu pe la atelier, se produse o mică tragedie. Omulețul așteptă cît așteptă, apoi porni în căutarea lui Kosef J. Îl găsi la bucătărie, unde acesta din urmă încerca să calmeze lacrimile Rozettei și să repare una din mașinile de spălat vase. Toate piesele componente ale mașinii fuseseră înșirate pe jos și Kosef J. tocmai se întreba dacă va reuși vreodată să le monteze la loc.

Omulețul nu îndrăzni decît să se apropie cu pași ușori de Kosef J. și să-i pună o mîină pe umăr.

— M-ați uitat, șopti el cu ochii scăldați în niște lacrimi foarte mici.

Kosef J. nu avu destul de mult timp ca să se întrebe de ce se amîna atît de mult primirea lui la directorul penitenciarului, *la colonel*. După istoria cu evadatul fu anunțat că întîlnirea urma să aibă loc de la o zi la alta. Apoi află că sărmanul colonel se închisese în birourile sale, fiind extrem de întristat după cele întîmplate, deci nu mai voia să primească pe nimeni. Franz Hoss fu de părere că acesta era bolnav de pneumonie.

— Așa face cînd e bolnav, spuse Franz Hoss cu mult regret în glas.

Zilele treceau extrem de repede. Kosef J. continuă să mănînce la bucătărie și să doarmă în *cușca* liftului. Dimineața îl vizita pe omulețul de la magazia de haine și după-amiaza o ajuta pe Rozette să spele vasele. Îi mai rămînea răgaz să se plimbe cîte puțin. Nu mai găsi niciodată poarta secundară deschisă, dar nici nu avu dorința de a ieși *dincolo* de zidurile penitenciarului. Se mulțumea cu alea de plop, cu micile escapade din spatele bucătăriilor, acolo unde-l dusesse copilul la groapa cu pietricele. Dar groapa cu pietricele n-o mai găsi.

Începu, tot mai des, să joace zaruri cu Franz Hoss și cu Fabius. Lucru extrem de plăcut pentru el, începu și să cîștige la partidele de zaruri.

— Vezi, vezi, făcea Fabius către Franz Hoss, domnul Kosef s-a prins.

Franz Hoss, care pierdea în continuare, pufăia nervos.

— Vezi, vezi, spunea Fabius, cu răutate, către Franz Hoss, domnul Kosef aruncă *corect*.

Franz Hoss, care deși pierdea se încăpățîna să joace tot mai des, pufăia ca un animal umflat și iritat.

— Domnul Kosef e mult mai tînăr, spunea el, încercînd să sugereze o explicație.

Kosef J. cîștiga într-un fel care i se părea lipsit de cea mai elementară logică. Dacă, de pildă, avea nevoie de 30 de puncte și-și spunea în gînd: „Am nevoie de 30 de puncte”, în secunda următoare arunca 30 de puncte.

„Imposibil”, gîndea el și privea uluit cifrele afișate de zaruri.

— Imposibil, urla Franz Hoss care dăduse, înaintea lui Kosef J., numai 29 de puncte.

— Vezi, vezi, comenta Fabius, asta pentru că domnul Kosef J. nu dă crispat.

Cînd auzea cuvîntul *crispat* Franz Hoss se înroșea și toată bărbia sa dublă era cuprinsă de un tremur vizibil.

— Domnul Kosef e abia la început, spunea el, iar Kosef J. nu înțelegea ce voia Franz Hoss să sugereze cu respectiva remarcă.

„36”, își spunea atunci Kosef J. în gînd și arunca zarurile. Se aplecau toți trei să numere rezultatul și zarurile arătau chiar 36 de puncte, adică tot ce putea fi mai rar și mai mult.

— Vezi, vezi, spunea Fabius, domnul Kosef *are mîină*.

— Domnul Kosef e dracu' gol, bombănea drept răspuns Franz Hoss.

Erau seri cînd partidele de zaruri se prelungeau pînă după miezul nopții. Cei doi gardieni se culcau obosiți și uneori, dimineața, nu mai reușeau să se

trezească. Micul dejun rămânea neridicat la bucătărie. Deținuții vegetau flămânzi în celulele lor și nici nu mai erau scoși la muncă, lucru care lui Kosef J. i se păru incredibil.

Calmul plutea peste penitenciar ca o uriașă calotă sufocantă. Oamenii se mișcau încet, de parcă ar fi înotat prin aluat. Zile întregi nu se auzea nici un sunet, oamenii, cei care erau păziți și cei care păzeau, hibernau în ascunzișurile lor, total neobservați.

Lui Kosef J. i se părea că viața de dinainte fusese mult mai activă și mai variată. Nu se putea plînge nici acum de plictiseală, ci doar de *încetineală*.

Ceea ce-l scoase însă din picoteala programului zilnic fu descoperirea, *dinlăuntru*, a imensității penitenciarului. Încă de pe cînd rătăcise în jurul zidurilor exterioare avusese bănuiala că, în anii din urmă, penitenciarul se extinsese îngrozitor. Acum, cînd se putea plimba nestîrjenit de nimeni prin absolut orice loc, avu confirmarea primei impresii.

Descoperi, într-o zi, o curte interioară unde nu se întîmpla nimic. Era limpede că nimeni nu mai trecuse de mult pe acolo. Ierburi sălbăticate tîșniseră printre dalele de piatră și se întinseseră în voie. Zidurile care împrejmuiau curtea interioară se aflau, și ele, într-o stare jalnică. O mulțime de crăpături se etalau, ca niște răni, între pietre. Pe alocuri se prăbușiseră bucăți întregi de zid. Marginea de sus a zidurilor fusese ronțaită parcă de o ființă monstruoasă, venită din aer. După acel bestial festin toată zidăria rămăsese zimțată, sfîrtecă, franjuri. Pe o latură a curții se vedeau urmele unor rînduri de celule – alveole uriașe, negre, năpădite de mușchi.

Kosef J. se apropie de ele încercînd să descifreze misterul abandonării lor, motivul acelei *delăsări*. Urcă pe o scară de piatră pe jumătate ruinată. Se adînci apoi pe coridoarele pustii urmărind, în dreapta și în stînga, spectacolul *trist* al acelor încăperi rămase fără uși, fără ferestre, fără gratii, fără pardoseală. Totul părea smuls de acolo, tot ceea ce nu fusese piatră. Rămăseseră, în interior, doar scrijeliturile celor care trăiseră *acolo*. Ciudat lucru, poate cel mai ciudat dintre toate, cuvintele și desenele scrijelite de deținuți de-a lungul anilor fuseseră, toate, *acoperite* cu mortar sau pur și simplu cu var. Cineva nu voise, așadar, ca *ele* să fie văzute și-și dăduse osteneala de a le *face să tacă*. Iar efortul de a le face să tacă fusese destul de meticolos întrucît în fiecare celulă, pe fiecare perete și chiar pe tavan se deslușeau mii de cicatrici ale acelor mesaje șterse, *eradicate*.

Kosef J. reveni și a doua zi, și a treia zi, și în zilele următoare. După acea primă curte interioară abandonată descoperi o a doua curte interioară abandonată și apoi o a treia și apoi altele, din care nu se ghicea decît un contur vag întrucît fuseseră transformate în depozite de gunoaie. Lui Kosef J. îi veni greu să înțeleagă dacă acolo se depozitau numai gunoaiile penitenciarului sau toate gunoaiile orașului.

Descoperi un bazin care, cîndva, fusese acoperit cu plăci albastre de faianță. Unele mai rămăseseră pe ici, pe colo punctînd cu plăcute pete de culoare cenușiu cimentului. Pe fundul bazinului se mai afla o pojghiță subțire de apă stătută, verde și duhnitoare.

Descoperi apoi un turn amintind oarecum de un foișor de foc, descoperi un șir de pivnițe cavernoase, o cale ferată dezafectată, câteva depozite părăsite mirosind încă a cereale stricate. Urcă în turn și văzu că penitenciarul se deplasase de fapt în timp și în spațiu, lăsînd în urmă ruinele altor patru sau cinci așezăminte de același tip. Kosef J. nu putea înțelege ce împrejurări cumplite siliseră autoritățile să părăsească la un moment dat toate instalațiile, curțile, pavilioanele, zidurile și să construiască, *ceva mai încolo*, altele, oarecum după același principiu. Și apoi să le părăsească și pe acestea și să-și deplaseze din nou penitenciarul și din nou să-l lase în ruine și să ridice un altul, pe aceeași direcție, și mai *încolo*. Și tot așa, de cel puțin cinci, șase ori, la intervale de timp pe care Kosef J. nu le putea aprecia. Trecuse o lună de la evadare cînd Kosef J. îl întâlni, acolo, într-una din curțile părăsite, răscolind prin muntele de gunoaie, pe evadat.

Zăbind acea siluetă umană aplecată peste o mică scobitură făcută în muntele de gunoaie, Kosef J. nu făcu din prima clipă legătura cu evadatul. Și nici nu se bucură de *prezența* celuiilalt. Se obișnuise să fie *singur* în locurile acelea. Se simțea bine rătăcind singur prin curțile părăsite și mirându-se de ele. Avusese chiar senzația că stăpînea acele ruine și că le primise ca pe un dar odată cu eliberarea sa.

În timp ce se apropia de omul aplecat peste gunoaie lui Kosef J. i se păru că acesta era pe cale să îngroape ceva.

„O pisică moartă“, îi trecu prin minte lui Kosef J. și mări pasul. Era ca și cum ar fi vrut să-i dea o mînă de ajutor celuiilalt ca să-și termine treaba și să-l vadă plecînd.

Celălalt îl auzi venind pe Kosef J., se îndreptă de șale și așteptă liniștit.

„E un deținut“, exclamă Kosef J. în gînd, realizînd că omul purta aceleași haine ca și el. Fără să vrea îl muștră puțin pe omulețul bondoc și jovial care nu mai reușea să-i termine hainele civile. Îl silea, de atîta vreme, să rămînă *amestecat* cu toți ceilalți. Ar fi vrut, fără să-și dea seama de ce, ca omul de pe movila de gunoi să știe că el, Kosef J., era un om liber aflat doar în trecere pe acolo. Dar omul de pe movila de gunoi îl aștepta ca pe un confrate, de parcă ar fi urmat ca amîndoi să scormonească prin movila aceea de gunoaie împietrite.

„L-o fi trimis Franz Hoss“, își mai spuse Kosef J. încercînd, totuși, să-și explice prezența omului.

— Hei! strigă Kosef J. de la baza movilei, rămînînd în așteptare și privind îngăduitor spre om.

Omul făcu un gest prietenesc cu mîna stîngă. În mîna dreaptă ținea un cîrlig de fier.

Kosef J. nu fu mulțumit de răspuns. Mai așteptă cîteva secunde. Omul nu spuse nimic și atunci Kosef J. hotărî să urce *el* pe movila de gunoi.

„Cu siguranță că l-a trimis Franz Hoss“, își întări el convingerea. Altfel ce putea să caute un deținut acolo, la ora aceea?

„Poate c-a fost eliberat de curînd“, gîndi Kosef J. cu oarecare neliniște. Nu, nu putea fi adevărat. Un om eliberat n-avea ce face pe movila *aceea*, cu un cîrlig de fier în mîna dreaptă.

— Te-a trimis Franz Hoss? întrebă Kosef J. cînd fu destul de aproape.

— A, nu, răspunse repede omul.

— Fabius? continuă Kosef J. fiind aproape convins că omul îi va răspunde „da, Fabius“.

— A, nu, răspunse din nou omul.

Din cauza urcușului Kosef J. începuse să gîfîie și se simți de aceea ușor rușinat.

— E frig aici, sus, spuse el ca să nu pară prea curios.

— E, răspunse omul cu aceeași expresie de veselie pe față. Kosef J. era tot mai intrigat de răspunsurile scurte ale omului.

Îl măsură din cap pînă în picioare. Hainele celuiilalt se jerpeliseră destul de tare. Omul era neras și avea cearcăne neguroase sub ochi. Dar fața lui, fața în general, expresia sa era de o nemaipomenită veselie.

— Și ce faci aici? se răsti aproape Kosef J., de parcă primul punct al dialogului fusese elucidat.

— Adun, răspunse celălalt.

— Ce? continuă Kosef J.

— A, sînt destule, răspunse celălalt.

„A, sînt destule“, îl îngîină Kosef J. în gînd. Hotărît lucru, omul vorbea într-un fel enervant.

Kosef J. privi în jur, interesat brusc de priveliștea care se deschidea de pe înălțimea movilei. Omul nu-și continua treaba începută. Aștepta, poate, ca el, Kosef J., să mai spună sau să facă ceva.

Și dintr-odată Kosef J. avu revelația că omul acela era un evadat. Că era chiar evadatul pe care îl căutase și *el*. Barba nerasă de atîtea zile, hainele zdrențuite, fața fericită și înfometată, toate trădau adevărul acela incredibil: omul era un evadat.

— Dumnezeule, strigă Kosef J.

Omul zîmbi, ca și cum ar fi fost mulțumit întrucît lucrurile se lămuriseră în sfîrșit.

— O, nu se poate, nu se poate, murmură Kosef J., privind în dreapta și în stînga și încovoiindu-și spinarea pentru a se face mai mic. Or să te prindă, îi șopti mai departe omului.

— Cine? întrebă senin omul.

Kosef J. se chirci pe vine și-l trase și pe celălalt în jos.

— Nu-ți dai seama ce faci! vorbi el mai înspăimîntat ca oricînd. Toată lumea te caută, toți te caută, or să te prindă! Kosef J. simți cum asudă dintr-odată. Se scutură de parcă ar fi vrut să-și scuture stropii de sudoare de pe frunte și continuă să șoptească gîfîind: cu cîinii, știi? Cu cîinii!

— Încă? întrebă scurt, în felul lui, omul.

Kosef J. nu răspunse imediat. Se gîndi. Adevărul era că nimeni nu mai amintise de evadat în ultima lună și nimeni nu mai ridicase un deget ca să-l descopere pe fugar. Și totuși i se părea de neconceput ca evadatul să dea tîrcoale penitenciarului după tot ceea ce se întîmplase și după ce fusese căutat cu cîinii.

— Trebuie să fugi, îi spuse Kosef J.

— Unde să fug? întrebă omul.

„E nebun! E nebun!“ se revoltă creierul lui Kosef J.

— În oraș! strigă gîtuit Kosef J.

— În oraș! repetă omul dezamăgit. În oraș mă găsesc numaidecît.

— Oriunde, oriunde! șopti sacadat Kosef J.

— N-am unde să fug, declară omul puțin înciudat de insistențele celuiilalt.

Kosef J. nu-și putea reveni din febrilitatea care-l cuprinsese. Ar fi vrut să facă *un gest* pentru omul acela îndărătnic, dar evadantul nu voia să înțeleagă nimic. Își aminti că orașul fusese bine răscolit de patrulele de

căutare. De fapt, toate împrejurimile fuseseră bine răscolite: pădurile, satele, mlaștinile, luncile, grădinile. Ciudat, cum de rămăseseră necăutate numai curțile părăsite ale penitenciarului și movilele de gunoaie?

— Și de cînd ești aici? întrebă Kosef J.

— De la-nceput, răspunse omul.

— De la-nceput de cînd? întrebă Kosef J.

— De la-nceput de la-nceput, răspunse omul.

„Nebun, nebun, nebun“, își spuse Kosef J.

— Ești nebun! șopti Kosef J.

— Nu sînt, spuse omul.

Tăcură și se priviră insistent. Lui Kosef J. îi vîjîia capul. Se simți atît de împovărat de ceea ce descoperise, încît avu presimțirea unei primejdii. Ce-ar spune Franz Hoss dacă ar afla că omul lor, pe care-l căutaseră prin ploaie o zi întreagă, fusese ascuns și continua să stea ascuns printre movilele de gunoaie. Oricum, Kosef J. știa acum un lucru: ar fi fost de o mie de ori mai fericit să nu știe că omul se afla acolo.

„Ce fac eu acum, ce?“, se întrebă Kosef J.

— Poate aveți din întîmplare ceva de mîncare? întrebă omul.

— Nu, răspunse Kosef J.

— Poate vreun briceag?

— Nu, n-am, răspunse aproape rușinat Kosef J., cu aerul că, întrucît n-a știut, nu l-a adus.

— Vreo curea care nu vă trebuie? continuă omul.

— N-am, n-am nimic, sună disperat răspunsul.

— Poate mîine, dacă mai treceți pe aici.

Kosef J. ar fi vrut să fugă, să uite că-l întîlnise pe acel om și că se îngrijorase, pentru o clipă, de soarta lui.

— Nu știu, nu știu! se zbătu el sufocat.

— Vă e rău? întrebă calm, celălalt.

— Nu știu, nu știu, țipă Kosef J. Apoi, după o secundă: știi, eu, de fapt, am fost eliberat.

— A, făcu omul.

Kosef J. își fixă privirile asupra gropii scobite de om cu ajutorul cîrligului său de fier. Gunoaiele fuseseră depuse în straturi succesive care se cimentaseră sub propria lor greutate și datorită frigului de afară. Omul răscolise cu greu și nu găsisese mare lucru. Reușise, totuși, să scoată un bocanc fără șireturi și cu talpa desprinsă. Probabil că voia să-l caute și pe al doilea.

— Nu poate fi departe, spuse Kosef J. studiind cu ochi de expert primul bocanc și gîndindu-se la al doilea.

— Așa zic și eu, răspunse omul.

Răscoliră o vreme împreună. Kosef J. găsi și el un cîrlig de fier și se puse încîntat pe lucru. Scoase cîteva cutii de conserve goale și ruginite. Omul le puse deoparte și Kosef J. nu-l întrebă ce intenție avea cu ele. Reuși să

salveze, fără s-o rupă prea tare, o folie de plastic destul de mare. Găsi o mulțime de cuie și câteva rulouri de sîrmă.

Muncind, Kosef J. se liniști. Creierul i se limpezi și-l inundă cu un fel de bună dispoziție.

— Am să vin mîine din nou, spuse el.

Mai răscoli o vreme fără să găsească nimic. Celălalt puse deoparte o bucată de cauciuc și un ibric ruginit cu coada ruptă.

— Văd eu ce pot face, spuse din nou Kosef J.

Celălalt găsi un degetar și o farfurie de tablă. Kosef J. găsi un spătar de scaun și două crăcane de tras cizmele. Celălalt scoase un sfeșnic cu toate cele trei brațe rupte. Îl priviră amîndoi, în tăcere.

— Ce frumos e, spuse Kosef J.

— E, adăugă omul.

Kosef J. mai găsi o jumătate de burduf de acordeon, un borcan de sticlă foarte înnegrit, dar întreg și o furculiță.

Omul găsi o mînușă fără degete și un capăt de lumînare.

Kosef J. mai găsi o cutie de carton boțită și o potcoavă de fier.

Omul găsi un dop de plută, câteva cioburi de faianță albastră și o mulțime de șuruburi, pe unele din ele fiind înșurubate chiar și piulițe.

Kosef J. mai găsi o cataramă de nichel.

Omul găsi două coperti de carte pe care nu se mai puteau citi decît literele „A”, „T” și „E”, o carcasă de ceas deșteptător, o pielică jerpelită de iepure și un alt cîrlig de fier, identic cu cel pe care îl folosea deja la răscolit gunoiul.

Kosef J. găsi o conservă ruginită, dar nedesfăcută, un mîner de cuțit și o curea.

Omul mai găsi o carte de joc, un as de treflă.

Kosef J. găsi cea de-a doua jumătate de burduf de acordeon, un capac de stilou și două spițe de roată de bicicletă.

Omul găsi și el câteva spițe de roată de bicicletă și câteva pietricele zgrunțuroase care miroseau frumos și care, izbite chiar și foarte ușor între ele, scoteau scînteii.

Se opriră cînd dădură de cadavrul unui cîine.

Seara, în bucătărie la Rozette, după masă, Kosef J. jucă zaruri cu Franz Hoss și cu Fabius. Vorbiră puțin despre colonel și Kosef J. află că acesta o ducea „puțin mai bine”. Apoi vorbiră de Rozette, care, în ultimul timp, gătea din ce în ce mai bine.

— E din cauza farfuriilor, lansă Franz Hoss o explicație.

După ce aruncă fiecare câte un tur, Franz Hoss continuă să-și dezvolte teoria.

— Farfuriile, cu cât sînt mai curate, cu atît *dau* mai mult gust.

Mai aruncară câte un tur. Fabius, care în ultimul timp începuse și el să piardă, comenta cu mai puțin entuziasm rezultatul aruncărilor. Franz Hoss își termină teoria cu concluzia că *totul* se datoria lui Kosef J. întrucît acesta o ajuta pe Rozette la spălatul farfuriilor; or Kosef J. se pricepea atît de bine la spălatul farfuriilor, le *scotea* atît de impecabil de curate, încît și mîncarea servită în ele căpăta, într-un mod miraculos, un gust mai bun, mai deosebit.

— Simplu, nu? conchise Franz Hoss.

Kosef J. cîștigă două partide din trei. Relaxat și puțin amețit de *victorie*, aduse vorba despre evadarea întîmplată în urmă cu o lună.

Fusese prins deținutul?

Nu, nu fusese prins.

Dar cel puțin continuaseră căutările? El, Kosef J., considera că era de datoria celor *în drept* de a continua căutările zi și noapte.

Nu, căutările fuseseră sistate.

De ce fuseseră sistate căutările? Oare cum era posibil ca un lucru atît de important să fie abandonat brusc? El, Kosef J., considera că *toți* cei care porniseră în căutarea deținutului nu avuseseră un plan destul de bine conceput.

Ba da, avuseseră un plan care era același de foarte mulți ani și care era foarte bine conceput.

Dar nu spusese chiar el, Franz Hoss, că de vreo zece ani nici un deținut evadat nu mai fusese prins?

Da, Franz Hoss spusese lucrul acela.

Rezulta deci că planul nu era bun. El, Kosef J., considera că planul nu fusese destul de bun. Că toate cercetările se făcuseră în direcții greșite. Cei care trebuiau să-l caute pe evadat ar fi trebuit să se pună puțin în pielea evadatului.

— Păi așa au gîndit și ei, domnule Kosef, izbucni hohotind Franz Hoss. Să-l prindă și să se *pună* în pielea lui.

A, nu, asta era o doar glumă. El, Kosef J., se referea la altceva. Se referea la faptul că evadatul ar fi trebuit căutat în locurile unde ar fi fost *normal* să se ascundă și deci unde ar fi putut fi găsit cu ușurință.

— Cum? se holbă Franz Hoss.

Raționamentul era foarte simplu. Evadatul nu trebuia căutat peste tot. El trebuia căutat doar în locurile susceptibile în mod *natural* să-l ascundă

perfect. În locurile *plauzibile*. Era Franz Hoss de acord cu această afirmație?

— Eu sînt! izbucni Fabius.

— Cum? urlă din nou Franz Hoss.

De pildă, ei l-au căutat pe evadat de-a lungul râului și prin mărăcinișuri. Cît putea să trăiască un evadat de-a lungul fluviului și prin mărăcinișuri? Și mai ales pe timp de iarnă? Cît?

— Nicicît, răspunse Franz Hoss.

Sau pe cîmp, cît ar fi putut evadatul să trăiască și să se ascundă pe cîmpul gol?

Nu prea mult, într-adevăr.

Sau în oraș! Un evadat cît de cît inteligent s-ar fi ascuns el în oraș, unde ar fi fost demascat în orice moment de orice locuitor al orașului?

Nu, nici în oraș. Ce era evident era evident.

În pădure, poate? Ar fi putut evadatul să supraviețuiască în pădure? Sau în oricare dintre satele din jur, sau în oricare din locurile *bătute* de oameni?

Nu.

Păi? Și atunci?

Și atunci ce?

Păi atunci care era locul, singurul loc unde evadatul ar fi putut să trăiască, să supraviețuiască și să nu fie găsit în același timp?

— Habar n-am, pe crucea mea, strigă Franz Hoss.

— Mai gîndiți-vă, insistă Kosef J. euforic.

— Nu știu, domnule Kosef, nu știu. Poate știi dumneata, domnule Fabius?

Fabius tresări speriat, puțin jenat de toată acea demonstrație care se desfășura exact în timp ce el pierdea la zaruri.

— Nu știu, domnule Franz, nu știu.

Ei bine, el, Kosef J., el *știa*, avea o părere *precisă* în această privință: singurul loc în care deținutul ar fi avut șansa să se ascundă perfect și să nu fie găsit era chiar penitenciarul.

Cei doi gardieni rămaseră timp de cîteva minute lungi cu gesturile suspendate în aer.

— A căutat cineva, bine, prin penitenciar? întrebă inchizitorial Kosef J.

— Eu nu, spuse Franz Hoss. Poate că ai căutat dumneata, domnule Fabius? îl întrebă el pe Fabius.

Fabius se mulțumi să clatine negativ din cap cu privirile țintă la ultima aruncare de zaruri. Kosef J. îl întrecuse, din nou, doar cu un singur punct.

— Omul s-ar putea să fie printre noi, emise Kosef J. cu gravitate.

Franz Hoss se uită la ceas și se ridică repede de la masă. Era deja în întîrziere cu jumătate de oră. Scoase cina deținuților, o încărcă pe cărucior și se îndreptă spre pavilion.

— Dumneata, domnule Kosef, gîndești bine, îi spuse el la plecare.

Fabius continuă să se frămînte mult timp cu zarurile în față. Nu-i venea să creadă că după ce el dăduse un maximum de cinci de șase, Kosef J. dăduse și el un maxim de cinci de șase și că acum urmau să repete aruncările.

Kosef J. reuși să smulgă de la omulețul bondoc și jovial o pereche de bocanci. Se chinui o dimineață întreagă să-l convingă să scoată din magazie acea pereche de bocanci. Omulețul bondoc și jovial suferi cumplit când fu adus în situația de a ceda.

— Domnule Kosef, domnule Kosef, repeta el, dar bocancii dumneavoastră sînt foarte buni. Bocancii dumneavoastră sînt făcuți pentru încă cinci ierni.

Kosef J. deveni, pentru prima oară în viața lui, perfid. Recurse la amenințări voalate. Insinuă că, în viitor, s-ar putea să nu mai aibă destul timp pentru a-l ajuta pe omuleț la probatul hainelor. În definitiv, el era un om liber. Ar fi trebuit să părăsească de mult penitenciarul. Ar fi trebuit să poarte de mult haine *civile*. Oare ce-ar fi zis directorul penitenciarului dacă ar fi aflat că el, Kosef J., după atîta timp de la eliberarea sa nu primise încă hainele civile? Cine era vinovat de această întîrziere?

Omulețul bondoc și jovial se înroși tot.

— Domnule Kosef, mă amenințați?

— Da, recunosc Kosef J. cu oarecare părere de rău.

Omulețul se întristă.

— Așa face toată lumea, spuse el. Toată lumea mă amenință. Toată lumea îmi dă pumni în burtă.

Kosef J. se întristă și el. Nu voise, totuși, să-l supere prea tare pe omulețul bondoc și jovial. Omulețul bondoc și jovial își ceru permisiunea de a-i povesti lui Kosef J. cîteva întîmplări din viața sa. Kosef J. acceptă. Omulețul bondoc și jovial se mai însenină puțin. Își povesti întreaga viață și povestirea dură două ore și patruzeci și trei de minute.

— E tristă, nu? suspină la sfîrșit omulețul bondoc și jovial.

— E destul de tristă, acceptă Kosef J.

— Acum mă înțelegeți, nu? întrebă omulețul bondoc și jovial cu multă speranță pe față.

— Vă înțeleg perfect, spuse Kosef J.

Oarecum mai ușurat sufletește, omulețul bondoc și jovial coborî în magazine și aduse bocancii.

Kosef J. se duse la bucătărie și ceru Rozettei o pîine veche. Rozette i-o dădu. Încărcat astfel, cu o pîine sub un braț și cu perechea de bocanci sub altul, Kosef J. se îndreptă, fluierînd vesel, spre movilele de gunoi.

Nu-l găsi imediat pe omul evadat. Întîi descoperi cîteva mici gropi în masa compactă a movilelor, dovadă că omul trecuse pe acolo în cursul dimineții. Apoi, în spatele unui depozit părăsit, găsi urmele unui foc. Cineva, în timpul nopții, se încălzise acolo, la foc. Cenușa era încă fierbinte. În jurul focului se aflau, răspîndite, vreascuri și pietre.

Omulețul coborîse în bazinul cu apă verde și, cu ajutorul unui băț, încerca să strîngă vegetația de la suprafața apei.

— Hei! strigă Kosef J.

Omulețul făcu același gest prietenesc din ajun.

— Am adus pîine, spuse Kosef J. cînd fu alături de om. Am adus bocanci.

Omul încălță bocancii și mîncă o bucată de pîine.

— În bazinul ăsta, altădată, erau broaște, spuse el.

Kosef J. se scărpină pe una din tîmple pentru a da cît mai clar impresia că tot ce îi spunea evadatul îl preocupa sincer și profund.

— Am văzut focul, spuse el.

— Da, spuse omul.

Apoi se aplecă și încercă din nou să înlătore vegetația care înăbușea apa. Kosef J. nu știu ce să facă și ce să mai spună. Așteptă. Omul extrăgea materia aceea gelatinoasă și o depozita pe dalele de piatră uscate. Se adunase acolo o grămadă mustoasă și moale, cumplit de urîță la vedere. Kosef J. nu înțelegea ce avea omul de gînd.

— Mîine, poimîine, or să-nghețe, spuse omul continuînd să lucreze deasupra apei.

Kosef J. aprobă din cap, deși nu înțelese nimic nici în urma acestui început de explicație. Era adevărat că zilele deveniseră din ce în ce mai friguroase. Dimineața cădea brumă și înghețul putea veni de la o zi la alta.

Privind în jur, Kosef J. descoperi mai multe movițe din acelea gelatinoase și-și zise că omul *avansase* deja destul de mult. Căută un băț și se apucă să-l ajute pe evadat. Lucră o vreme în tăcere. Mirosul care emana de la suprafața apei avea ceva de oțet stătut. Algele și mătreața, răscolite, degajau la rîndul lor în aer izuri aproape otrăvitoare.

— Destul, spuse omul și se opri. Puse bățul deoparte, cu grijă, pentru a-l mai folosi și altă dată.

Omul părea ceva mai preocupat, dar expresia de veselie nu i se ștersese de pe față.

— S-ar putea, spuse el, ca zilele astea să prind un iepure.

Chicoti ușor de parcă ar fi pus la cale o farsă. Îl trase pe Kosef J. după el. Ocoliră scheletul unei clădiri uriașe. Din acoperișul ei mai rămăseseră cîteva arcade metalice evocînd oarecum coastele curățate de carne ale unui animal preistoric.

— Aici a fost *manej*, spuse omul.

Se strecurară pe lîngă pereții pe jumătate surpați ai manejului, pe o cărare care părea bombardată cu pietroaie. Cărarea șerpuia labirintic între pereții manejului și zidul exterior. Din loc în loc zidul era scobit și un fel de tunele strîmte duceau de *cealaltă* parte.

— Astea-s, spuse omul.

Se opri în fața fiecărei scobituri și o analiză cu atenție. La fiecare dintre ele Kosef J. observă cîte o rețea de sîrme și de cutii de tablă înșirate pe sîrme. Fiecare gaură avea cîte un așternut moale de alge uscate.

— La primul îngheț, *clap!* făcu omul pocnindu-și palmele ca și cum ar fi prins între ele cine știe ce mică zburătoare.

— *Clap*, ce? întrebă Kosef J.

— Capcanele, preciză omul.

— Astea sînt capcane? izbucni Kosef J. în sfîrșit iluminat.

— Capcane, da, răspunse omul cu încântare. Pentru iepuri, da. Și pentru vulpi, poate. Pentru vulpi mai puțin. Dar pentru iepuri, sigur.

Kosef J. se aplecă să privească mai bine. Nu descoperi însă cum puteau funcționa acele curse destul de rudimentare. Poate că animalele veneau să mănânce acolo?

— Le plac algele? întrebă Kosef J.

— Nu, spuse omul. Vin să doarmă. Vin în timpul nopții, să se culcușească, chicoti din nou evadatul. Și atunci, *clap!*

— Nu înțeleg, spuse Kosef J. exasperat.

— Vin la căldură. Și atunci, *clap...*

Omul îl duse pe Kosef J. în altă parte, unde zidul era doar găurit, dar capcanele nu fuseseră încă montate.

— Am să pun peste tot, spuse omul cu un zîmbet răutăcios.

Continuarea să facă găuri în zid. Omul făcuse semne din loc în loc, acolo unde zidul urma să fie găurit. Scobitul găurilor cerea mult mai multă muncă decât scormonitul gunoaielor sau adunatul algelor. Pietrele se desprindeau ușor una de alta, dar erau zgrunțuroase și răneau pielea. Pe măsură ce gaura se adîncea în zid trebuia să lucreze pe brînci și să înainteze și ei în corpul zidului ca niște viermi care își sapă tunel într-un fruct. Se folosiră de niște lame destul de tocite, lame de cuțite de bucătărie rupte și găsite probabil printre gunoaie.

Kosef J. nu reuși să facă decît trei găuri în timp ce evadatul făcu cinci.

— Nu-i nimic, îi spuse omul cînd văzu figura dezamăgită a lui Kosef J.

Se scuturară de nisip și de urmele de mortar. Kosef J. obosise. Omul avea o stare vioaie, de bună dispoziție.

— Ce-ați zice de un strop de vin? întrebă el.

— Da, răspunse Kosef J.

Ar fi vrut să-l întrebe de unde fusese el capabil să facă rost de băutură și de ce fel de băutură făcuse rost. Dar se simțea epuizat de efort și ar fi tras un gît bun din orice licoare cît de cît alcoolizată.

Îl urmă pe om și văzu că lumea aceea abandonată avea mult mai multe ascunzișuri decît putea cineva ghici privind din turn, de exemplu. Coborîră într-un subsol destul de adînc și continuară să înainteze pe niște coridoare umede și întortocheate. Niște guri de aer filtrau puțină lumină, atît cît să-i ajute să nu se izbească de pereți. Ajunseră într-o cavitate boltită, cu o formă *primitoare*, care adăpostea cîteva șiruri de butoaie.

— Sînt pline? tresări Kosef J.

— Sînt încă *bune*, spuse omul făcîndu-i semn să se așeze pe o ladă.

Kosef J. aștepta ca omul să-i arate cum trebuie scos vinul. Își simțea gîtul ars iar nările îi fremătau pentru că aerul avea un gust acrișor, anunțînd prezența vinului.

— E grozav că avem pîine, spuse omul și începu să pipăie cu mîini experte butoiul din imediata sa apropiere. După ce îl exploră o vreme reuși să desprindă un fel de capac și să introducă o mînă în butoi. Își trase mîna înapoi după cîteva secunde, își mirosi degetele și plescăi din limbă

satisfăcut. Luă pâinea și rupse un colțișor. Trecu bucata de pâine prin gaură, o plimbă în interior pe lemnul care mirosea a alcool și apoi o scoase afară. I-o întinse lui Kosef J. Acesta o mîncă. Într-adevăr, pâinea avea un gust puternic de vin.

— Cum e? întrebă omul.

— E *bun*, spuse Kosef J.

Omul rupse de data aceasta pentru el o bucată de pâine, o frecă în același fel prin *interiorul* butoiului și o mîncă.

— Excelent, zise el.

Îi întinse lui Kosef J. pâinea. Kosef J. rupse un colțișor și repetă gestul care trebuia făcut pentru a obține gustul de vin. Tot cerul gurii i se înfioră de plăcere în timp ce mesteca.

— E destul de tare, spuse el.

— E tare pentru că e vechi, spuse omul.

— A fost butoiul bun, spuse Kosef J.

— Am și coniac, spuse omul.

Trecură la butoiul în care fusese ținut coniacul. Kosef J. simți o ușoară euforie inundându-i creierul după ce înghiți două sau trei coji de pâine frecate prin butoiul de coniac.

— Trebuie mestecată mai mult, mai mult, șopti omul clătinându-se. Apoi rîse și spuse: am și șampanie.

— Să nu amestecăm, fu de părere Kosef J.

— Am vermut, continuă omul. Am calvados. Am rachiu de mere.

Kosef J. rîse și el. Tot creierul său devenise ușor, ca un planor lansat de pe un vîrf de munte. Ochii i se obișnuiseră cu întunericul și distingea deja obiecte, contururi, pete cenușii... Încăperea vastă, cu tavan boltit, îi plăcea. Se simțea apărat și încălzit sufletește. Între două butoaie zări o saltea de alge uscate. Culcușul era la fel de îmbietor precum cel din capcanele de prins iepuri, dar Kosef J. își dădu seama că acolo dormea de fapt evadatul.

Kosef J. arătă spre culcușul dintre butoaie și rîse. Omul aprobă din cap și rîse și el. Apoi omul arătă spre jumătatea de pâine care mai rămăsese și rîse din nou. Kosef J. aprobă din cap și rîse și el. „E un tip de treabă”, își spuse Kosef J. Apoi tot el își răspunse: „E”. Rîse de răspunsul lui și omul rîse la rîndul lui, ca și cum ar fi auzit răspunsul.

Fiecare rupse cîte o bucată de pâine și reîncepură să o *plimbe* prin butoiul de coniac.

— Ce e teribil, spuse omul, ce e absolut teribil, continuă el, ce e absolut de necrezut și absolut de necrezut, repetă el, ei bine, e că n-are nici cel mai mic gust de butoi.

Izbucniră amîndoi în hohote de rîs. Creierul lui Kosef J. plana în continuare deasupra unor pante dulci și nesfîrșite.

— Nu? făcu evadatul.

— Da, spuse Kosef J. și imediat rîseră din nou, de parcă acel „da” ar fi fost cel mai vesel lucru din lume.

„Ce simplu e. Doamne, ce simplu e“, gîndi Kosef J. „Nu?“, gîndi omul. „Adevărul e că amîndoi sîntem liberi“, gîndi Kosef J. „E adevărat“, gîndi omul. „Mai mult sau mai puțin liberi“, gîndi Kosef J. privind în gol. „Ce vorbă-i asta?“, gîndi omul privind-și bucățica de pîine pe care o ținea cu două degete. „De fapt, nu se schimbă nimic“, gîndi Kosef J. „Ei și?“, gîndi omul ducînd bucățica de pîine la gură. „Nimeni nu se mai teme de mine“, gîndi Kosef J. și își puse capul în piept iar apoi își puse palmele pe obraji. „Nimeni“, gîndi omul. „Aș fi putut să fiu acum în oraș. Aș fi putut să fiu în oricare alt loc“, gîndi Kosef J. „Nu e chiar așa“, gîndi omul. „El nu se teme de mine“, gîndi Kosef J. „Deloc“, gîndi omul. „Ceva nu e în regulă“, gîndi Kosef J. „Asta e adevărat“, gîndi omul. „Nici Franz Koss nu se mai teme de mine, nici Fabius nu se mai teme de mine“, gîndi Kosef J. „Pentru că nu *exiști*“, gîndi omul.

— Ce vorbă-i asta? strigă Kosef J.

Efortul de a pronunța aceste ultime cuvintele fusese atît de mare, încît crezu că-și pierde răsuflarea.

— N-am spus nimic, spuse omul.

— Ba ai spus, spuse Kosef J.

— N-am spus, n-am spus nimic, se văicări evadatul.

Kosef J. încercă să se ridice, dar genunchii îi erau prea moi. Se rostogoli pe jos și rîse în timp ce se rostogolea. Auzea, în timp ce rîdea, și rîsul omului.

Se opri. Stătea cu fața în sus și privea bolta pivniței așa cum privise cîndva cerul în grădina cu meri. Cercuri albe se roteau fără încetare deasupra sa, chiar deasupra *privirilor* sale. Simți că în mîna stîngă mai avea o bucată de pîine pe care o trecuse prin butoi. Duse pîinea la gură și mușcă din ea încet, încet. Se auzea pe sine, mîncînd și respirînd. Își auzea oasele feței frecîndu-se unele de altele în timp ce mîncea.

— E un șobolan acolo, în colț, spuse el fără să-și dea seama în ce moment văzuse șobolanul.

— E, e, rîse celălalt.

— E mort, mort de tot, rîse și Kosef J.

— A crăpat de-a binelea, hohoti omul.

— Cîndva, cîndva va trebui aruncat, hohoti și Kosef J.

Ecoul hohotelor de rîs răsuna de-a lungul pivnițelor amplificîndu-se.

— Mîine am să aduc briceag și curea, spuse Kosef J.

— Mîine nu sînt aici, răspunse omul.

„Mîine nu e aici!“, urlă Kosef J. în gîndul său și aproape că își pierdu cunoștința de atîta rîs.

— Mîine sînt plecat, preciză omul apăsîndu-se cu mîinile de burtă. De undeva, de deasupra, pătrundea prin lucarne miros de fum. „Uite focul!“, gîndi Kosef J. iar omul spuse tare: da.

„S-a făcut întuneric“, gîndi Kosef J.

„Sînt încă atîtea găuri de făcut“, gîndi omul.

„Cam așa trebuie să fie moartea“, gîndi Kosef J.

„Mi-ar trebui un tîrnăcop“, gîndi omul.

„Poate că sînt deja mort“, gîndi Kosef J.

„Cineva ar trebui să dea o fugă pînă în oraş“, gîndi omul.

„N-are a face“, gîndi Kosef J. „Important e că sînt liber“, gîndi el din nou.

Se trezi cu puțin înainte de răsăritul soarelui. Capul îl durea îngrozitor. Lăcrimase în timpul somnului, lacrimile i se uscaseră pe față și acum îl usturau. Îl durea stomacul și, ciudat lucru, îl dureau pumnii, de parcă ar fi dormit cu pumnii prea strînși și oasele degetelor i s-ar fi fărîmițat.

Se ridică și-l văzu pe om întins pe jos, nemișcat.

„O fi mort?“, se auzi întrebându-se în sinea sa.

Nu găsi putere să-și răspundă. Își dădu seama că lipsise toată noaptea de la penitenciar și că nu mai făcuse asta *niciodată*. Gîndul îl îngrozi. Ascultă cîteva secunde atent, aproape convins că afară trebuia să se audă lătrături de cîini și tropăituri de cizme. Nu auzi însă nimic. Se repezi *să iasă*. Să iasă la aer, să scape, să fugă înapoi. Poate, dacă ar fi reușit să se strecoare în culcușul lui din lift, absența sa din timpul nopții va trece neobservată.

Respiră din toate puterile aerul rece și curat al dimineții. Se mai liniști puțin. Își aminti crîmpeie din ceea ce se întîmplase. Își mirosi degetele și îi veni să vomite. Toată ființa sa duhnea a lemn putred și a oțet. Privi în jur încercînd să ghicească în ce parte a penitenciarului se afla. Porni cu pași mari spre ceea ce credea a fi manejul părăsit. Se strecură pe cărarea care părea bombardată cu pietre. Își trecu degetele peste pielea feței și aproape că se înțepă în propria sa barbă.

„Cît de neras sînt“, își zise.

Trecu pe lîngă găurile pe care le scobise în ajun.

„Ce nebunie!“, își zise.

Ajunse în dreptul bazinului. Avu dintr-odată o nemaipomenită dorință de a se privi în apa care băltea acolo. Se așeză pe marginea bazinului și așteptă să se mai ridice puțin soarele. Creierul său se mai liniștise. Acum știa că nu avea de ce să se teamă pentru că era un om liber. Dar purta în suflet o cumplită neliniște. Îi era frică. Era un om liber cuprins de frică, asta era.

Se privi în apa murdară a bazinului odată cu primele raze de soare care plonjară acolo.

„Ce urît sînt!“, constată cu tristețe.

Ar fi vrut să se spele, dar îi era frig. Ar fi vrut să se strecoare cît mai neobservat în pavilionul său, să se ghemuiască *undeva* și să uite *tot*. Ar fi vrut să fie sigur că Franz Hoss nu îl va privi muștrător.

Izbi cu piciorul, furios, într-una dintre movilițele de alge. Se uscaseră acum și erau moi și mătăsoase. Plutiră în aer ca niște fulgi. Mai izbi o dată și încă o dată. Răscoli toate movilițele făcute în ajun de evadat. Nu știa din ce motiv era convins că Fabius și cu Franz Hoss l-ar fi aprobat dacă ar fi știut ce face.

„Sînt un dezertor!“, îi veni în minte dintr-odată și continuă să repete cuvîntul: „un dezertor nenorocit!“.

Se îndreptă, pe drumul cunoscut, spre șirul de curți interioare. Ziua se anunța, ca și cea precedentă, ca și cea de mîine, încărcată de nori zdrențuiți. Pe măsură ce se apropia de pavilionul său distinsse vuietul

programului obișnuit de dimineață. I se păru că aude vocea lui Franz Hoss sau mai degrabă urletele acestuia. I se păru că aude clinchete, zgomote de obloane trîntite, farfurii și câni izbindu-se unele de altele.

Se încrucișă, pe drum, cu un gardian care aducea un cărucior cu mîncare. Gardianul nu-i acordă nici o atenție și nici Kosef J. nu spuse nimic.

„Oare de ce nu-mi spune nimic?“, se întrebă el, totuși, ușor iritat.

Își răspunse că nimeni n-avea dreptul să-i spună, de fapt, nimic.

„Nu e chiar așa“, își răspunse tot el ceva mai încolo.

În fața pavilionului aștepta un fel de furgon militar la care erau înhămați doi cai. Fabius moțăia pe capră, înfrigurat. Kosef J. nu mai văzuse niciodată acel vehicol destul de impunător. Se opri și privi încîntat mai ales de vederea cailor. Nici pe Fabius nu-l mai văzuse ținînd hăturile și imaginea îl făcu să zîmbească. Fu aproape sigur că adevăratul conducător al furgonului plecase pentru cîteva minute undeva și-l rugase pe Fabius *doar* să-i țină puțin locul.

— Hei! strigă Fabius cînd îl văzu pe Kosef J.

El se bucură în sinea sa pentru că strigătul fusese destul de prietenos.

— Bună dimineața, spuse.

Instinctiv deschise gura cu intenția de a da o explicație despre întîrziere și despre noaptea pierdută și despre *celelalte*, dar Fabius îl întrebă scurt:

— Poate vreți să veniți cu mine?

— Da, spuse el ușurat și se cățăără lîngă Fabius.

Fabius pocni din bici și caili porniră. Totul fusese atît de neprevăzut și de rapid, că nu mai știu ce să creadă. Părea că Fabius îl așteptase chiar pe el și că acum, întrucît *venise*, puteau în sfîrșit pleca.

„Ce prostie, ce prostie“, se muștră în gînd.

Plecarea aceasta atît de ciudată îl ameți din nou. Evident că se îndreptau spre oraș. Spre oraș! Și el, care era încă îmbrăcat în hainele cele *vechi*... Și arăta și mai prost ca niciodată.

„Dacă mă vede mama?“, îi trecu prin gînd.

Îl căută cu privirea pe Fabius. Voia să se convingă dacă nu cumva totul fusese doar o glumă. Dar Fabius nu avea aerul că glumise. Era ursuz și înfrigurat și bombănea în barbă, ca de obicei. Din cînd în cînd ridica biciul și plesnea caili peste crupe. Îi plesnea fără să fie nevoie, pentru că furgonul se mișca în același ritm egal.

„Îi place să bată caili“, gîndi Kosef J.

Ieșiră pe poarta cea mare a penitenciarului. Mergeau acum pe un drum pietruit care șerpuia spre orizont, unde se conturau acoperișuri, arbori și turle.

— Vreți? spuse Fabius întinzîndu-i un colț de pîine.

Lui Kosef J. i se răscoli tot stomacul.

— Nu, mulțumesc, spuse el ducînd mîna la gură.

— E tare, spuse Fabius retrăgîndu-și bucata de pîine și mușcînd din ea.

— Ai cui sînt caili? întrebă el, prosteste.

— Sînt bătrîni, spuse Fabius.

Avu o ușoară bănuială că bătrînul gardian nu-i răspunsese la întrebare, dar nu insistă.

Fabius se apucă să biciuiască din nou cele două animale. Înjura și mormăia ceva printre dinți. Apoi începu să-i povestească ceva confuz lui Kosef J. Ceva despre caii care își *toceau* dinții.

— Înțelegeți? repetă gardianul, ar mai trăi ei, da' n-au cu ce mânca.

El nu înțelese. Fabius îi explică din nou. De lacomi ce erau caii își toceau dinții. Își toceau dinții înainte de vreme. Pentru că rodeau tot, mestecau tot, fără socoteală. Rodeau într-una, rodeau lemnul, hățurile, orice. Li se toceau dinții în câțiva ani și după aceea crăpau pur și simplu de foame întrucît nu mai aveau cu ce mânca.

— Înțelegeți? repetă Fabius. Inima merge, picioarele merg, totul merge. Da' nu mai au dinți.

„Oare cu mine vorbește?“, se întrebă Kosef J. Ceva, dar nu știa exact ce, din felul de a fi al gardianului începuse să-i trezească unele bănuieli.

— E rău, răspunse Kosef J.

— E, răspunse Fabius și Kosef J. simți un junghi în coșul pieptului.

Răspunsurile acelea scurte îi aminteau de evadat, dar și de faptul că el se considerase, ceva mai devreme, un *dezertor*. Oare nu voia Fabius, prin răspunsurile acelea scurte, să-l facă pe el, pe Kosef J., să înțeleagă ceva special? Fu aproape sigur că bătrînul gardian *știa*.

Știa ce?

Știa tot. *Știa* de curțile părăsite, de movilele de gunoi și de faptul că evadatul se adăpostea acolo. Și mai știa că el, Kosef J., obișnuia să rățăcească prin acea zonă. Și chiar să stea de vorbă cu evadatul și chiar să-l ajute să sape găuri și să curețe bazinul de alge și să scormonească prin gunoi. Da, Fabius știa. Știa că el, Kosef J., îi dusese acelui om o pereche de bocanci și o pâine.

„Dacă știe, de ce tace?“, se întrebă el.

Fabius arată spre orizont cu mîna în care ținea biciul:

— Acolo a ars o casă.

— Cînd? tresări Kosef J.

— Astă noapte, răspunse Fabius foarte liniștit.

Kosef J. luă vestea drept un semn rău. Fu și mai copleșit iar gîndul că Fabius îl puna la încercare îi reveni. Faptul că în oraș arsese o casă, chiar în noaptea în care el lipsise pentru prima oară din penitenciar, suna ca un reproș. Se simți oarecum vinovat de izbucnirea celui incendiu, ca de o *coincidență* nefericită, și îl muștră în gînd pe evadat. Numai fugarul acela cu capcanele lui de prins iepuri era de vină.

Pe măsură ce se apropiau de oraș Kosef J. descoperi, cu groază, că începea să recunoască locurile. Recunoscă fiecare cotitură a drumului și fiecare arbore. Ajunseră la bariera orașului și recunoscă bariera. Îl recunoscă pe omul care ridică bariera orașului și recunoscă ghereta unde se adăpostea omul. Nimic nu părea schimbat, deși trecuseră ani și ani de cînd nu mai călcase pe acolo. Drumul era același, pietruit cu granit tăiat în cuburi mici.

Aceleași erau și trotuarele, înguste și pavate cu piatră de râu. Casele de la marginea orașului aveau exact aceleași garduri vopsite în verde și aceleași acoperișuri vopsite în roșu. Totul înghețase acolo, pînă și firele uscate de iarbă păreau exact aceleași din ziua în care Kosef J. părăsise orașul chiar pe la bariera pe care paznicul o coborîse acum în spatele lor.

Cît de aproape fusese, în tot acest timp, orașul. I se părea incredibil că într-un răstimp atît de lung orașul rămăsese la fel, la fel de prăfuit și la fel de aproape și totodată inaccesibil.

Privea peste garduri, în curțile pustii și zărea aceleași obiecte. Curînd zări fețe care ar fi trebuit să fie îmbătrînite, dar, lucru și mai ciudat, ele arătau exact ca în urmă cu foarte, foarte mulți ani.

— Unde mergem *de fapt*? îndrăzni într-un sfîrșit să întrebe Kosef J., după ce își dădu seama că nici bănuială în legătură cu *destinația* lor nu-i încolțise în minte.

— La fabrica de pîine, răspunse Fabius.

Răspunsul îl sperie teribil, într-un hal cum nu crezuse că l-ar putea speria ceva vreodată. Drumul spre fabrica de pîine trecea prin fața *casei* sale! Deja putea zări cotitura după care urma *casa* sa. Se răsuci brusc și privi în urmă. Dacă ar fi putut să sară din furgon și să fugă înapoi ar fi făcut-o. Îl privi iar pe Fabius ca să-și dea seama dacă acesta *știa*. Fabius fluiera absent un fel de melodie stupidă pe care o repeta obsedant. Din cînd în cînd bătrînul scuipa scurt, chinuindu-se să scape de un fir de păr lipit de vîrful limbii.

— Acolo stau eu, spuse Kosef J.

— Da? făcu Fabius.

Kosef J. simți cum o gheară i se înfigea tot mai adînc în gît. Se răsuci, privi în față spre viitoarea cotitură a drumului, privi din nou în spate, se ridică pe jumătate, se așeză din nou. Se ghemui cît mai strîns pe capra faetonului de parcă ar fi vrut să treacă neobservat. Pîndi hoțește în dreapta și în stînga, speriat de gîndul că oamenii l-ar putea zări de prin curți ori de după ferestre.

Nimeni, însă, nu îi lua în seamă. Un cîine lătră de cîteva ori în urma furgonului și Fabius avu astfel un motiv să mai tragă o înjurătură.

„Ce-o să zică mama?“, îi fulgeră lui Kosef J. prin creier.

Ajunseră la cotitura *fatală* și drumul se deschise în fața lor așa cum îl știa Kosef J. Era aceeași stradă îngustă, încadrată pe ambele părți de șanțuri cu apă. Casele pe care le cunoștea încă din copilărie defilară una după alta prin fața sa.

„Oare ce-or să zică? Ce?“, se întrebă febril, pîndind tot mai înspăimîntat. Și dacă mama sa era chiar la fereastră sau în curte, spălînd rufe, cum obișnuia dintotdeauna? Ce-o să-i spună? Ori era mai bine să-l roage pe Fabius să oprească puțin? Să strige din stradă, ceva? Ce să strige? Înjură și el printre dinți. Se lăsase atras *în ceva* ce-i dis plăcea profund. Îl privi pe Fabius aproape cu ură.

— Aici stă mama, spuse el cînd trecură prin fața casei sale.

— Da? făcu Fabius.

„E nebun“, cugetă Kosef J. auzind răspunsul lui Fabius. Apoi își spuse că, fără îndoială, nebun era el, Kosef J. Îl eliberaseră tocmai pentru că devenise nebun, pentru că, din punctul celorlalți de vedere, încetase să mai existe.

„Și totuși e casa mea“, gîndi el.

— Văd că nu e nimeni, spuse el privind în urmă și parcurgînd grăbit cu privirile curtea pustie și ferestrele acoperite cu perdele albe.

„Trebuie să cobor, trebuie!“, își urlă în sinea lui.

Dar nu făcu nimic. Mai privi o dată îndărăt, cumva rușinat. Fabius nu spunea nimic. Nici măcar nu se arătase curios să privească mai atent casa pe lîngă care trecuseră și care era a lui Kosef J.

„Ce porc, îndrăzni el să gîndească. Dacă ar fi fost casa lui eu m-aș fi uitat.“

Rămase impregnat de o ură chinuitoare. Acum nu se mai ferea. Stătea drept, cu fruntea ridicată, cu privirile hotărîte. Voia să fie văzut. Aștepta să fie văzut. Căută dinadins cu privirile în jur. Ar fi vrut să strige ceva, să atragă atenția asupra sa.

„Sînt aici, nenorociților“, le spuse în gînd.

— Luăm o bere? îl întrebă Fabius, întrerupîndu-i disputa aceea tăcută.

— O bere? tresări el. Da.

Ajunseră la fabrica de pîine și intrară în curtea fabricii. Un muncitor obosit ieși tușind, scuturîndu-și mereu făina din păr. Fără să spună un cuvînt, deschise cele două uși ale furgonului și trase afară lăzile goale. Fabius sări destul de sprinten și trase de sub capră un braț de paie. Le puse în fața cailor, îi mai înjură o dată, îi mîngîie pe bot și îl strigă pe Kosef J.

— Să mergem, domnule Kosef.

Trecură strada și se îndreptară spre berărie. Kosef J. pășea clătînîndu-se, ca un marinar pe uscat. Simțea sub picioare pămîntul orașului său și nu-i venea să creadă. Intră în berărie și nu-i venea să creadă că intra în berărie.

„E prea simplu, își spuse. Nu se poate să fie atît de simplu.“

În berărie nu era multă lume. La cîteva mese stăteau, în grupuri de doi sau trei, mai mult bătrîni. Se așezară și ei la o masă. Cei dinăuntru îi priviră curioși, dar numai o jumătate de minut sau chiar mai puțin. Cînd cele două halbe cerute de Fabius poposiră pe masa lor, curiozitatea clienților se stinsese de mult. Băură berea dintr-o suflare. Kosef J. se șterse la gură cu mîneca.

„Dumnezeule, își spuse, sînt alt om.“

— E bună, comentă Fabius. La dom' Bruno, alături, nu-i așa bună.

— E, spuse Kosef J. și se bucură scurt în sinea sa deoarece, iată, putea și el să vorbească în frînturi de sunete.

— Pe drum o să halim pîine, adăugă Fabius și hohoti, probabil extrem de încîntat la gîndul că urmau să mănînce pîine.

Cîrciumarul le mai aduse două halbe. Un bărbat negricios intră în berărie în timp ce doi bătrîni scunzi ieșiră. Un copil urla undeva într-o casă. Cu un glas cald și îmbietor o femeie chema găinile dintr-o curte. Kosef J. se simți nemaipomenit de bine.

— A murit un cal, spuse Fabius cu tristețe, după ce trase un gît din cea de-a doua halbă.

Kosef J. tresări din nou, nepregătit pentru astfel de vești, surprins încă o dată de aparenta trăncăneală a lui Fabius. Un cal? Care cal? Unde?

— Astă noapte, preciză Fabius, cu aceeași figură tristă, ca și cum caii ar fi fost marea lui pasiune. N-au mai apucat să-l *tragă*.

„De unde, dintr-o fîntînă?“, se întrebă Kosef J.

Ieșiră urmași de cîrciumar. Fabius urcă în furgon, verifică dacă toate lăzile cu pîine erau pline și așezate cum trebuie. Îi dădu cîrciumarului patru pîini și-l îndemnă pe Kosef J. să-și reia locul pe capră. Porniră înapoi, pe același drum.

În fața casei sale Kosef J. se răsuci spre Fabius și-i spuse:

— Nu oprim *puțin* și la mine?

— Oprim, spuse Fabius.

Kosef J. sări primul și deschise poarta. Intră în curte urmat de bătrînul gardian. O zări pe maică-sa prin geamul de la bucătărie. Bătu ușor cu degetele în geam. Mama ridică privirile și Kosef J. văzu că era neschimbată.

— Sînt eu, spuse.

Mama le deschise ușa. Avu, pentru o secundă, dorința de a se rezezi spre el, dar îl văzu pe Fabius și se opri.

— Pofțiți, spuse mama.

— El e prietenul meu, domnul Fabius, spuse Kosef J.

Mama aprobă din cap.

— Luați loc, spuse Kosef J. și avu grijă ca Fabius să se așeze cît mai confortabil. Apoi, către mamă, foarte liniștit și foarte cald: am fost de-am luat pîine.

Mama îl privi lung. Apoi se întoarse spre Fabius.

— Mîncăți ceva? întrebă ea.

— Nu, că ne grăbim, răspunse Kosef J. și îl privi imediat pe Fabius ca să-și dea seama ce părere avea acesta despre răspuns.

Fabius părea dezamăgit.

— Ceva scurt, rectifică imediat Kosef.

Mama aduse o friptură de iepure și o sticlă cu lichior de coacăze. Cei doi mîncară și băură și mama îi privi tot timpul și le umplu din nou farfuriile. Kosef J. trase cu ochiul în dreapta și în stînga și văzu că toate lucrurile erau la locul lor. Ar fi vrut să-i spună mamei sale că era liber. Dar găsea ceva rușinos în asta și tăcu.

Fabius molfăia cu poftă și din cînd în cînd îi spunea mamei:

— Sărut' mîna, sărut' mîna.

La un moment dat mama rîse, veselă și Kosef J. descoperi că Fabius îi făcuse cu ochiul mamei.

Plecară și mama îi conduse în stradă cu aceeași expresie de mare veselie pe față. Cînd Fabius, înainte de a porni furgonul, îi întinse mamei o pîine, mama izbucni pur și simplu în rîs.

Se îndepărtară și în mintea uluită a lui Kosef J. răsunară încă multă vreme, până dincolo de bariera orașului, hohotele de râs ale mamei.

Hotărî să nu spună nimănui, celor din oraș, că fusese eliberat.

De două sau de trei ori pe săptămînă mergea cu Fabius ori cu Franz Hoss după pîine și de fiecare dată lucrurile decurgeau la fel. De fiecare dată se opreau puțin la berărie. Atîta doar că Franz Hoss prefera berăria domnului Bruno. Oamenii din berărie erau aceiași, cîtiva bătrîni și cîtiva invalizi. De fiecare dată cei doi gardieni își plăteau halbele băute cu pîini șterpelite din rația deținuților.

Kosef J. descoperi că oamenii îl priveau cu *respect*. Din cînd în cînd reușea să schimbe cîte o vorbă cu vreun bătrînel dintre aceia care zăceau veșnic la mesele din berărie.

— Ehe, domnule Kosef, spunea de obicei bătrînelul, e bine așa cum este.

El nu prea înțelegea la ce se referea bătrînelul, dar aproba imediat cu entuziasm.

— Cel puțin nu mai e ce-a fost, îi spunea altul și el aproba repede:

— Nu, nu mai e ce-a fost.

Bătrîneii ar fi vrut, era evident, să stea mai mult de vorbă cu Kosef J., dar de fiecare dată trecerile sale pe la berărie erau foarte scurte și foarte grăbite. Franz Hoss și cu Fabius intrau foarte rar în vorbă cu ceilalți clienți și de aceea se sfia și el să întindă coarda prea tare. Totuși, nu putea să nu vadă privirile pline de simpatie care i se adresau.

— Și cît mai *aveți*? reuși să-i strecoare într-o zi, cu aerul cel mai conspirativ din lume, unul dintre bătrînei.

— Cît mai *am*, ce? întrebă nedumerit Kosef J. Bătrînelul zîmbi înțelegător și nu mai repetă întrebarea. Mai tîrziu Kosef J. își dădu seama de sensul întrebării: bătrînelul se interesa de anii pe care îi mai avea el, Kosef J., *de făcut*. Dar el nu mai avea de făcut *nimic*. Îl căută cu prima ocazie pe bătrînel ca să-i spună că el nu mai avea de făcut *nimic*.

— Nu mai am, știți, de făcut *nimic*, îi spuse.

Bătrînelul nu înțelese mare lucru. Kosef J. își dădu seama că între timp bătrînelul uitase întrebarea.

— M-ați întreat cît mai *am*, preciză Kosef J.

— A, da! surîse bătrînelul privind speriat în jur și ștergînd-o, destul de vioi, din loc.

„Ce-o fi oare cu toți oamenii ăștia?“, se întreba Kosef J. tot mai des.

— E bine c-ați *reușit*, îi aruncă, în altă zi, un alt bătrînel, scurt de un picior.

— Mă bucur, mă bucur sincer, îi spuse un al doilea bătrînel punîndu-i o mîină pe umăr.

— Numai să țină, îi șopti un al treilea.

— Trebuie să strîngeți din dinți și să mergeți *înainte*, reluă, cîndva, al doilea.

— E bine și pentru mama dumneavoastră, reluă primul.

Lucru și mai neașteptat, mama sa era mîndră de el. Kosef J. constata acest lucru de fiecare dată văzînd-o cum trece prin oraș, cu fruntea sus, cu

zîmbetul pe față. Îl aștepta uneori încă de la barieră sau la poarta fabricii sau în pragul casei. Nu spunea, de multe ori, nimic. Voia numai să-l vadă, să-l știe venit în oraș. Tot mai des mama era însoțită de cîte o bătrînă sau de cîte două, trei rude îndepărtate sau de cîte două, trei vecine dispuse să o asculte și să-și piardă timpul cu ea. Mama nu-l provoca niciodată la vorbă și nu insista niciodată ca el să mai rămînă. Părea să înțeleagă *perfect* cît de importantă era treaba pe care o avea de făcut fiul ei împreună cu gardianul fiului ei, și nu îndrăznea să le perturbe activitatea.

— Ce mamă bună aveți, exclama tot mai des Fabius, de obicei cu gura plină de pîine.

Mama se purta cu cei doi gardieni atît de frumos, încît Kosef J. se supăra de cîteva ori. Mai ales cînd se întîmpla ca mama să nu-i dea nici o atenție *lui* și să se ocupe exclusiv de așa-zisii *musafiri*, să-i îndemne continuu să mai *ia*, să mai bea, să aleagă scaunul cel mai comod, să se spele pe mîini și pe față dacă vor, să se apropie mai mult de foc, dacă vor... Oricum, mîndria mamei nu scădea cu nimic, chiar dacă îl mai neglija din cînd în cînd pe el, adică pe propriul ei fiu. Da, mama era mîndră de el și el nu știa de ce.

Apoi descoperi de ce. Mama de fapt, nu *știa*. Mama nu știa că el fusese eliberat. Și nici ceilalți din oraș nu știau. Nu știa nimeni în oraș că el fusese eliberat și gardienii nu se grăbiseră să le spună.

„Oare ce-o fi-n capul lor?“, se gîndi el.

Și realizează că acesta era motivul pentru care toată lumea îl înconjura cu simpatie și pentru care mama sa era atît de mîndră de el. Cu toții îl credeau, în continuare, deținut. Și îl admirau probabil întrucît, deținut fiind, reușise să-și impună personalitatea pînă a primi acest drept, de a ieși în oraș însoțind căruța cu pîine.

„Nu se poate!“, își spuse el cînd descoperi motivul.

„Sînt nebuni!“, fu ultima lui concluzie.

În sinea lui resimțea o oarecare dezamăgire. Pentru el tocmai eliberarea lui constituia un motiv de mîndrie. Dar, gîndindu-se mai bine, își dădu seama că în adîncul sufletului se simțea mult mai mîndru pentru faptul că putea fi luat drept un deținut care se *impusese*. În ochii lor el nu era un deținut ca oricare altul, ci un deținut care însoțea furgonul cu pîine. Asta nu era puțin lucru. Un om liber era puțin lucru. Dar un deținut care ieșea *împreună* cu gardienii, de două sau de trei ori pe săptămînă, nu era puțin lucru.

„Dumnezeule, ce încîlceală!“, exclama el ori de cîte ori relua aceste reflecții.

„Și Franz Hoss care tace. Și Fabius care tace.“

„Dumnezeule, și dac-or să afle?“

Kosef J. deveni și el, alături de mama sa, cît se poate de atent și de îndatoritor cu cei doi gardieni. Nu se puneau nici pe departe problema ca Franz Hoss și Fabius să-și dea drumul la gură. N-o făcuseră pînă atunci, nu aveau nici un motiv serios să o facă nici în viitor. Și totuși, ei erau cei care *știau*. Fără să vrea, Kosef J. simțea că trebuia să le fie recunoscător pentru *tăcerea* lor.

Simpatia celor din oraș pentru el deveni un fel de licoare euforică pe care Kosef J. o sorbea cu nesaț de fiecare dată când venea după pâine. Începuseră să-i placă aceste *deplasări*. De cum trecea de barieră avea grijă să-și ia o ținută sobră și să-și compună o figură ușor înnegurată de gânduri, dar demnă. Nu trebuia să se arate prea vesel și prea fericit, intuia acest lucru. Doar demn și senin, atîta tot. De fiecare dată când se simțea observat Kosef J. avea o stare de deplină mulțumire. Iar numărul celor care îl observau creștea de la o venire la alta.

„Ce drăguți sînt“, își spunea el când îi zărea prin curți, la ferestre sau în balcoane și știa cu siguranță că ieșiseră *pentru el*.

„Ce frumos din partea lor“, își spunea el când îi vedea ieșind chiar în stradă, în fața caselor, ca să-l vadă mai bine pe el, pe Kosef J., cocoțat alături de gardian pe furgonul de cărat pâinea.

Treptat lumea începu să-l salute.

— Bună dimineața, domnule Kosef, îi spunea omul care ridica bariera.

— Bună dimineața, domnule Kosef, îi spuneau bătrîneii.

— Bună dimineața, domnule Kosef, îl saluta bărbatul slăbănog care încărcă pâinea.

— Bună ziua, domnule Kosef, îl saluta domnul Bruno.

— Bună dimineața, domnule Kosef, îi spunea celălalt cîrciumar care nu avea nume.

— Merge, merge? îi spunea rîzînd bătrînelul scurt de un picior.

Intrările lui Kosef J. în oraș deveniră de-a dreptul triumfale. Iar aparițiile lui în berărie aveau efectul unei evenimente nemaipomenit de natură să-i magnetizeze pe toți clienții. Kosef J. era privit ca un adevărat erou și el înțelegea acest lucru din mii de gesturi aparent nesemnificative: un surîs, un salut, o anumită expresie a fețelor, modul în care cîrciumarul îi aducea berea.

„O, Doamne, ce mă fac?“, se întreba el ori de cîte ori își amintea că, în realitate, ei aveau de-a face cu un om liber.

„Să le spun, poate, *adevărul*?“, se chinuia el.

„Adevărul! Ce-i aia adevărul?“, îi răspundea cineva în gîndul său.

„Adevărul este ceea ce vor ei să creadă“, își întărea el hotărîrea de a lăsa lucrurile *să curgă*.

Avu grijă să nu mai treacă pe la omulețul bondoc și jovial. Omulețul bondoc și jovial nu înceta să-l roage, să-l bată la cap cu teoriile sale și să-l ademenească pentru a da *probe*. Numai că lui îi era frică. Îi era pur și simplu groază ca nu cumva omulețul bondoc și jovial să-i termine, în mod real, hainele. În gîndul său Kosef J. începu să considere *asta* drept o catastrofă. Se străduia de aceea să-l ocolească, pe cît putea, pe omulețul de la magazie. Făcea tot posibilul să se afle cît mai mult în treabă, la bucătărie sau în oraș. Gîndul că i s-ar putea lua, tocmai acum, hainele sale de deținut, devenise o obsesie.

Începu să se teamă și de întâlnirea cu directorul penitenciarului. În mai multe rânduri i se spusese că *bietul* colonel se refăcuse complet și că dintr-un moment într-altul putea să-l cheme pentru procedurile finale.

— Sînteți așteptat, îi spuse într-o dimineată copilul.

Kosef J. tocmai coborîse din cușca liftului. Nu-l mai văzuse de mult pe copil. Îl privi de aceea cu atenție, și mai ales întrucît simțea o schimbare în felul de a fi al copilului. Nu știa dacă nu cumva fața lui era mai tristă sau dacă nu cumva copilul devenise mult mai îngîndurat.

„Crește“, își spuse Kosef J.

Copilul îl așteptase acolo, după colț, lucrul acesta i se părea evident lui Kosef J., ceea ce îl sperie puțin. Cine îl trimisese, oare, pe copil? Omulețul bondoc și jovial? Directorul penitenciarului cumva? Kosef J. fu prins de un frison. Să fi venit în sfîrșit ziua aceea nenorocită cînd urma să fie dat *afară*, definitiv, din penitenciar?

— De cine? spuse el cu un glas impregnat de presimțiri negre.

— Veniți, spuse copilul.

Kosef J. nu repetă întrebarea deoarece se temea de răspuns. Îl urmă pe copil. Ieșiră din penitenciarul propriu-zis și apucară pe cărarea bombardată cu pietre. Trecură prin cele două, trei curți interioare părăsite și devenite atît de familiare. Se îndreptară spre movilele de gunoaie. Copilul mergea cu cîțiva pași înainte și nu întorcea niciodată capul să vadă ce face el, Kosef J.

„Să fug?“, îi trecu brusc prin minte lui Kosef J., dar clătină imediat din cap ca pentru a alunga un gînd prostesc.

Copilul îl conduse astfel pînă la bazinul căzut în paragină, unde se opri. Se apropie de marginea bazinului și, lăsîndu-se în genunchi, privi apa. Kosef J. se opri în spatele copilului.

— Ce limpede e, spuse copilul.

Kosef J. se apropie și el și privi și el apa. Cineva curățase toate algele și pelicula subțire de apă devenise un fel de oglindă în care se vedea cerul.

— Ce face ariciul? întrebă Kosef J. întrucît, printr-o asociație misterioasă, o imagine mai veche i se trezise brusc în minte.

Copilul își întoarse fața spre el, îl privi o secundă și surîse. Nu-i răspunse și Kosef J. fu sigur că, în sinea sa, copilul considerase întrebarea ca nefiind demnă de un răspuns.

Își continuară drumul. Se îndreptară spre pivnițele cu butoaie și Kosef J. începu să bănuiască despre ce era vorba.

Evadatul îi ieși în întîmpinare la gura pivniței. Purta, nu fără un iz de mîndrie, un șorț de piele și era înarmat cu o mistrie.

— Ați venit! exclamă el.

Lui Kosef J. nu-i plăcu revederea cu acest om. În definitiv, evadatul nu-i făcuse nici un rău. Iar veselia de pe fața lui îi amintea acum veselia de pe fața mamei.

— Hei! făcu Kosef J.

Omul își desfăcu șorțul și așeză pe jos mistria.

— Sînt murdar, spuse el arătîndu-și mîinile.

„Ce dracu' mai învîrte?“, se întrebă Kosef J.

Omul nu avea de gînd să se spele pe mîini. Recunoscuse că avea mîinile murdare și considera, probabil, acel lucru drept. Îl trase pe Kosef J. *înăuntru*.

— Să vă arăt ceva, spuse.

Înăuntru nu se vedea mare lucru. Kosef J. privi în jur o vreme iar apoi se uită întrebător spre om.

— Am acoperit găurile, spuse omul.

Într-adevăr, Kosef J. avu impresia că acolo se făceau pregătiri de iarnă.

— Vreau să fac o sobă, spuse omul. Pot s-o fac, adaugă el, și am s-o fac.

Apoi îl îndemnă să privească în spatele butoaielor.

— Saltele, spuse omul. Poftim!

Și se trînti pe una din ele ca să-i demonstreze cît de moi puteau fi. Kosef J. își luă dintr-odată elan și se trînti și el pe o saltea. Omul rîse. Copilul rîse. Kosef J. rîse și el. Saltelele fuseseră făcute din folii de plastic umplute cu alge uscate. Erau moi și miroseau frumos.

— Acum, spuse omul, trebuie să *ne* apucăm de sobe.

„Să ne apucăm...”, repetă Kosef J. Ce voia de fapt omul? Voia să-l pună din nou la treabă?

— Și de aceea *vrem* să vă rugăm ceva, continuă omul.

— Adică cine? întrebă Kosef J.

— Noi toți, răspunse omul.

„Care toți?”, se întrebă Kosef J.

— Știți, spuse omul, sîntem mai mulți. Și am vrea, dacă se poate, să ne cumpărați o lopată.

Kosef J. nu se aștepta la așa ceva. Ce imprevizibili erau, de la o vreme, oamenii. Toți oamenii. Gardienii, mama, bătrîneii, copilul, omulețul bondoc și jovial, Rozette și toți necunoscuții care îl salutau la porți așteptîndu-i venirea în oraș. Și din nou avu impresia, pentru o secundă, că toți ceilalți știau ceva ce el nu știa *încă*.

„Dar ce?”, se întrebă Kosef J.

— Am adunat bani, continuă omul de parcă i-ar fi furnizat în felul acela un argument hotărîtor pentru a-l convinge să cumpere lopata.

— Și ceilalți unde sînt? întrebă Kosef J. tulburat destul de tare la gîndul că *ei* erau mai mulți.

— La muncă, spuse omul.

„Aha, la muncă”, se auzi un ecou în creierul lui Kosef J.

— Bine, răspunse el la întrebarea pusă ceva mai înainte, la întrebarea cu *lopata*.

— Mulțumesc, spuse repede omul și începu să numere monedele dintr-un pumn.

Kosef J. nu cumpără doar o lopată. După două zile fu rugat să cumpere și un tîrnăcop. Apoi fu rugat să cumpere o cutie de cuie. În decurs de zece zile mai cumpără: un ghem de sfoară, o lamă de topor, o lamă de ferăstrău și alte mărunțișuri care nu puteau folosi decît într-un atelier de tîmplărie pe cale de a se încropi.

Pus în situația de a răspunde acestor *solicitări*, Kosef J. avu destul de multe emoții. Monedele îi zornăiau în buzunar, nu știa cum să se poarte față de Fabius și față de Franz Hoss. Cum trebuia cumpărată o lopată fără ca *nimeni* să-l observe? Cum să o strecoare în furgon fără ca nici unul din gardieni să nu bage de seamă, să se *sesizeze*?

Se folosi, ca să-și facă toate acele ciudate cumpărături, tot de entuziasmul pe care îl trezea în oraș. Prezența lui pe străzi devenise un eveniment atât de important încît Kosef J. avu impresia că tot orașul își întrerupea activitatea numai pentru a-l putea zări timp de o secundă. Privirile oamenilor nu mai exprimau o simplă simpatie, ci cu totul altceva, ceva de-a dreptul *conspirativ*.

— Domnule Kosef, îi spuneau bătrîneii, dacă noi putem face ceva... și tăceau lung după cuvîntul *ceva*, privindu-l fix în ochi.

— Domnule Kosef, îi spuse bătrînelul scurt de un picior, eu sînt *aici*. Ca să știți. Mă găsiți întotdeauna aici.

— Și eu sînt întotdeauna aici, îi strecurase domnul Bruno.

Toate privirile purtau în ele o semnificație anume, ca și cum ar fi vrut să spună: noi avem încredere în dumneavoastră, domnule Kosef, dați-ne un *semn* și veți vedea.

În ziua în care Kosef J. trebui să cumpere lopata avu impresia că toate privirile îi spuneau: da, domnule Kosef, noi sîntem aceia care putem face asta, doar cereți-ne *asta* și noi o să facem *asta*.

— Poate puteți cumpăra, cumva, o lopată? îl întrebase discret pe bătrînelul scurt de un picior, la masă, în berărie.

— Da! răspunse în culmea fericirii bătrînelul scurt de un picior.

În ziua în care trebui să cumpere un tîrnăcop toate fețele orașului păreau că așteaptă exact rugămintea lui Kosef J. Toți păreau că nu-și doreau nimic altceva decît să-i cumpere lui un tîrnăcop. Iar în zilele următoare toți doreau să-i cumpere sfoară, lamă de topor, lamă de ferăstrău și toate celelalte mărunțișuri de tîmplărie.

— Ați reușit un lucru foarte important, îi strecură cîrciumarul fără nume.

— Așa, da! îl încurajă primul bătrînel.

— Avem noroc de dumneavoastră, îi șopti al doilea bătrînel.

— E perfect! conchidea după fiecare scurtă conversație al treilea bătrînel.

Drumurile în oraș se lăsau mai întotdeauna cu minute lungi petrecute la berărie, minute care deveneau sferturi de oră și după o vreme jumătăți de oră. Ciudat era însă faptul că niciodată nu veneau lîngă el mai mult de unul sau doi bătrînei. De fapt, mai întodeauna veneau pe rînd și doar foarte rar se nimereau cîte doi în același timp. Iar oamenii de pe stradă, chiar dacă îl așteptau în grup, imediat după ce îl salutau se risipeau fiecare în altă direcție.

Cu cei doi gardieni Kosef J. rezolvă problema destul de simplu. Lui Fabius îi spusese „Am luat o lopată“, și ținuse tot timpul lopata pe genunchi. Fabius nu dăduse nici o importanță evenimentului. La fel și Franz Hoss. „Am luat

un tîrnăcop“, îl anunță Kosef J. și Franz Hoss nu dădu nici o importanță tîrnăcopului.

Ceea ce-l chinuia cel mai tare pe Kosef J. era faptul că nu știa pînă unde putea merge în relația aceea tacită cu gardienii. Cei doi n-ar fi avut, probabil, nimic împotrivă dacă el i-ar fi anunțat că, pentru o noapte, se hotărîse să doarmă *acasă*. Se temea însă că un astfel de eveniment ar fi trezit suspiciuni în oraș. Ar fi pierdut, cu siguranță, mult din prestigiu dacă lumea ar fi aflat că el își poate permite *chiar* și să doarmă în oraș. Treptat Kosef J. începu să-și dorească să fie bruftuluit puțin în fața lumii de Fabius sau de Franz Hoss, astfel încît să poată vedea *toți* cum suferă el.

Zilnic, imediat după ce se trezea, alerga la chiuveta gardienilor și se privea în oglindă. Nu se mai rădea niciodată pînă la piele. Își lăsa dinadins o veșnică barbă de trei zile, o barbă care-i dădea un aer ușor obosit și chinuit, dar demn totodată. Cînd știa că urma să plece după pîine avea grijă să doarmă cît mai puțin ca să aibă cearcăne sub ochi și o față oarecum boțită. Lumea trebuia să-l vadă întotdeauna așa cum voia ea, demn, eroic, dar obosit și chinuit în același timp. El era deținutul *victorios* și un deținut victorios nu putea să apară cu bărbie dublă și cu bujori în obraji.

Avu grijă și de uniforma sa. N-o mai spăla cum obișnuia altădată, reuși s-o păstreze întreagă, dar și s-o zdrențuiască totodată. Hainele tocite și zdrențuite îi completau aerul de luptător demn, căruia nu-i e rușine de hainele în care luptă.

Kosef J. nu reuși să-și dea seama ce se întâmplase, totuși, cu orașul. După euforia primelor drumuri cu furgonul începu să privească mai atent oamenii și lucrurile.

Descoperi, în primul rînd, că din oraș lipseau bărbații maturi. Văzu bătrîni, văzu bărbați bolnavi rătăcind prin curtea spitalului, văzu chiar și cîțiva nebuni, dar nu văzu *bărbați maturi*. Bărbați care să iasă, seara, de la lucru, să cumpere pîine și să intre cîte o clipă și prin berării.

Nu văzu cîini. Altădată în fiecare curte era cîte un cîine, fără să-i mai amintim pe cei care rătăceau pe străzi. Acum cîinii nu mai rătăceau pe străzi aproape deloc iar în curțile oamenilor abia dacă se mai zărea cîte unul ici și colo. Și, oricum, lătrau foarte rar.

Nu se auzea, niciodată, muzică. Oamenii nu ieșeau prea des în oraș întrucît nu aveau ce face în oraș. Magazinele erau foarte puține iar cele care mai funcționau aveau vitrinele bătute în scînduri. Toate gardurile caselor fuseseră retezate la aceeași înălțime iar toți arborii aveau trunchiurile vopsite cu var pînă la înălțimea unui om. Trotuarele erau foarte curate pentru că fiecare om trebuia să-și spele trotuarul din fața casei sale. Gunoii însă nu se ridica decît o dată pe săptămînă, duminică.

Existau semne că, în anii din urmă, cineva încercase să facă unele *lucrări* în oraș. Cîteva străzi din centru fuseseră pe jumătate asfaltate. Operațiunea fusese abandonată, însă, brusc, ca și cum asfaltul s-ar fi terminat dintr-odată și pentru totdeauna. În unele locuri fuseseră construite și cîteva trotuare, dintre care unul foarte larg. Dar și trotuarele avuseseră aceeași soartă. Erau străzi de-a lungul cărora trotuarele fuseseră doar trasate cu niște borduri de ciment, fără ca munca propriu-zisă să se fi terminat vreodată. Iar ceea ce rămăsese, totuși, se deteriorase într-un hal fără de hal.

În centrul orașului fuseseră demolate o mulțime de case. Un spațiu vast, în formă de pătrat, aștepta să fie folosit într-un fel. Cîteva fundații frave fuseseră turnate, se pare, dar bălăriile și gunoaiile aruncate de nu se știe cine înăbușiseră totul. Pe o latură a zonei în formă de pătrat se ridica o clădire ciudată, cu mai multe etaje și cu un acoperiș sofisticat. Nimeni nu locuia acolo și toate ferestrele erau zidite. Acoperișul ondulat și plin de turnulețe ruginise întrucît fusese făcut dintr-un metal ieftin și de proastă calitate.

Într-un alt colț al orașului, la o încrucișare de mai multe străzi, fusese începută o fîntînă arteziană. Nici un jet nu țîșnea însă din stîncăria falsă concepută în mijlocul fîntîinii, în schimb o anumită cantitate de apă de ploaie se adunase acolo și hrănise o vegetație abundentă.

Kosef J. nu înțelese aceste *semne*. Intui doar că ele tulburaseră viața orașului și că oamenii rămăseseră cumva marcați de aceste șantiere. Descoperi pe fețele oamenilor expresii de o mare hilaritate, oarecum *noi*, pe care nu le mai văzuse pînă atunci.

Nu mai departe decît propria sa mamă îl uimea din ce în ce mai mult. Nu reuși să-și dea seama de ce mama sa rîdea atît de mult și de ce răspundea la unele întrebări rîzînd. Mai întotdeauna combina rîsul cu o expresie de suferință, aceasta mai ales cînd se întîmpla ca el să fie singur în preajma ei. Părea că propria sa mamă știa ceva ce nu putea fi comunicat decît prin priviri aruncate într-un anumit fel, subliniate de un chicot sau de o grimasă. Bătrînii de la berărie își compuneau și ei, ori de cîte ori îi întîlnea, expresii dintre cele mai neașteptate. Unii îl priveau cu o imobilitate a feței care îi îngheța sîngele în vine. Altora li se lumina scurt cîte o parte a feței în timp ce li se întuneca brusc cealaltă, totul pe durata rostirii unei singure propoziții banale.

— E bine c-ați reușit, îi spunea bătrînelul scurt de un picior și fața sa rămînea timp de o secundă cu un rîs timp întipărit pe fiecare rid. Apoi pleoapele începeau să se miște de sus în jos, lent, ca și cum ar fi spus DA, DA, DA... Și imediat ritmul acestui clipit care se forța să sublinieze ceva se precipita și devenea dureros pentru bătrîn, durerea se transmitea în cutele de la colțul ochilor și apoi în jos, spre colțul gurii. Gura însăși se deschidea ca și cum omul ar fi avut nevoie de mult aer și rămînea așa, înghețată într-un rînjet larg, ca o așteptare.

— Mă bucur, mă bucur sincer, îi spunea bătrînelul care avea obiceiul de a-i pune și mîna pe umăr. Iar fața bătrînelului se umplea de o emoție sufocantă, ca și cum acelea ar fi fost ultimele cuvinte posibile. Emoția se dilua apoi, încet, încet, într-o expresie ironică și se fixa pe un zîmbet rău, gata să degenereze într-o explozie de ură.

— Numai să țină, repeta fără încetare un bătrînel despre care Kosef J. aflate că se numea Adam. Bătrînelul Adam adopta mai tot timpul o atitudine de mare umilitate. În timp ce rostea, foarte lent, cuvîntul NUMAI, de la jumătate încolo obișnuia să-și lase privirile în jos. Cînd pronunța cuvîntul SĂ bărbia începea să-i tremure ca și cum timiditatea l-ar fi doborât. Iar cuvîntul ȚINĂ era pronunțat șoptit, nesigur, cu un fel de aer rușinat.

„Ce insectă scîrboasă“, își spunea în sinea lui Kosef J.

— Bună ziua, domnule Kosef, îi spunea domnul Bruno strîngînd din dinți ca și cum și-ar fi disimulat o mare suferință. Și rămînea așa, privindu-l pe Kosef J. cu dinții strînși, cu toată fața boțită de această încordare a fălcilor.

Cu totul și cu totul neașteptate erau, de la o vreme, și expresiile celor doi gardieni.

— Ce mamă, ce mamă bună aveți! exclama Fabius oftînd și privindu-l pe Kosef J. cu o melancolie ireală. Îl privea lung, așteptînd parcă o reacție și sugerînd prin așteptarea sa că el, Kosef J., datora *ceva* lumii.

— Ați reușit un lucru foarte important, îi spunea cîrciumarul fără nume. Omul avea o față palidă, suptă, voluntară și părea că nu așteaptă nimic altceva decît un *semnal* din partea lui Kosef J. pentru a trece la acțiune. Nu știa ce urma să conțină mesajul, nu conta nici faptul că el întîrzia. Și ce dacă în mintea lui Kosef J. nimic nu era clar, ei se arătau dispuși să-l urmeze.

Chiar și copilul începuse să aibă o expresie stranie ori de câte ori îi spunea „sînteți așteptat”. Erau din ce în ce mai dese zilele cînd copilul îl aștepta la colțul pavilionului pentru a-i spune, cu un aer foarte serios și foarte trist „sînteți așteptat”. Kosef J. încerca să-l facă să zîmbească, îl întreba lucruri mărunte și amuzante, dar copilul nu avea niciodată chef să iasă din starea sa de tristețe.

— Veniți, îi spunea el cu cel mai grav ton din lume.

Iar evadatul, omul cel cu fața veselă, cel care îl aștepta întotdeauna dincolo de curțile părăsite ale penitenciarului, exclama întotdeauna cu o expresie de speranță: „ați venit!”.

Lucrurile pe care omul cu fața veselă i le cerea lui Kosef J. deveniseră, și ele, din ce în ce mai ciudate. După setul de cumpărături făcute în oraș, Kosef J. fu rugat să țină o legătură cît mai strînsă cu *bucătăria*.

— Pentru ce? întrebuse oarecum dezamăgit Kosef J.

— Știți, murmurase omul cumva rușinat, *ne* pregătim de iarnă.

Acest plural nu-l mai intriga pe Kosef J. Avusese deja ocazia să vadă că acolo, printre movilele de gunoarie, printre ruinele fostelor pavilioane, în pivnițele uitate de mult, *se lucra*. Iar ceea ce se făcea acolo, zilnic, nu putea fi nicidecum munca unui singur om. Evident, nu se vedea mare lucru, dar semnele unei munci îndîrjite, desfășurate mai degrabă *sub pămînt*, se acumulau totuși. Reuși, de pildă, să-și dea seama că pietrele erau mutate dintr-un loc în altul. Descoperi cum, în decurs de două sau trei zile, sute de pietre de o anumită mărime se adunau în mormane care, apoi, într-o singură noapte, dispăreau pur și simplu. Sau, fără ca în jur să fi fost săpată vreo groapă, apăreau movile de pămînt proaspăt, de pămînt aproape cald, adus de cine știe unde pentru a fi *depozitat*.

Kosef J. îl privea cu invidie pe omul cu fața veselă. Îl invidia întrucît omul cu fața veselă era preocupat tot timpul, era concentrat să rezolve mereu cîte ceva și se arăta veșnic optimist în ceea ce avea de făcut. Rugămintile sale erau precise și atunci cînd le formula avea aerul că în spatele lor se ascundea ceva extrem de important.

— Și ce să fac la bucătărie? întrebuse Kosef J.

Omul îi răspunse prompt ca și cum ar fi avut în minte, de zile întregi, memorate perfect, punctele acelui program:

1. Kosef J. era insistent rugat să observe cum erau adunate *resturile*, în cîte tomberoane anume și unde erau apoi duse aceste tomberoane.
2. Kosef J. era implorat să afle cine se ocupa cu *transportul* tomberoanelor pline de resturile alimentare și dacă aceste persoane erau mereu aceleași sau se înlocuiau unele pe altele. Și dacă da, la ce răstimpuri.
3. Ar fi fost de o extremă importanță să se știe dacă aceste tomberoane cu resturi se *adunau* într-un număr oarecare, timp de mai multe zile, sau dacă serviciul de debarasare se făcea zilnic.
4. Persoanele care făceau oficiul de debarasare erau păzite de gardieni, de soldați, sau supravegheate doar de *personalul* de la bucătărie?

5. Pe distanța dintre bucătărie și locul de preluare al tomberoanelor pline cu resturi alimentare, se mai *interesa* cineva, într-un fel sau altul, de resturile alimentare?
6. El, Kosef J., ce părere avea despre bucătăreasa Rozette?

Iarna își făcea din ce în ce mai mult simțită prezența, iar expresia de speranță de pe fețele oamenilor, atunci cînd îl întâlneau pe Kosef J., creștea. S-ar fi zis că pe măsură ce zilele deveneau tot mai scurte și tot mai friguroase oamenii aveau tot mai mare nevoie de el. Fabius se consolase de mult cu pierderile repetate de la jocul cu zaruri. Acum nu înceta să scoată exclamații de uimire la fiecare aruncare a lui Kosef J. Părea clar că ambii gardieni erau bucuroși cînd pierdeau.

Partidele de zaruri se încingeau mai ales în bucătărie la Rozette, după masa de seară. Mai de fiecare dată Franz Hoss scotea cîte o sticlă cu o licoare verzuie și amară din care beau pe rînd. Rozette apărea în spatele lor și privea stînd ore în șir în picioare.

— Peste puțință! Peste puțință! se încălzea Franz Hoss imediat după prima aruncare și trăgea un gît din sticlă. Apoi se întorcea spre Rozette: Ai văzut? Ai văzut? Dacă omulețul bondoc și jovial era și el prezent se întorcea și spre omulețul bondoc și jovial: Ce ziceți? Ce ziceți? Iar dacă și copilul era de față îi punea mîna pe creștet și-l ciufulea patern: Ei, ce zici? Ei, ce zici?

Copilul își scutura capul nemulțumit întrucît nimic nu-l enerva mai tare decît să fie ciufulit.

— Fantastic, fantastic! spunea Fabius și se lăsa pe spate ca să-l poată privi mai bine pe Kosef J.

De fiecare dată atmosfera se încălzea treptat, fumul de țigară îi învăluia ușor, alcoolul îi făcea să se simtă bine, Rozette scotea cîte un chicot, omulețul bondoc și jovial începea cîte o poveste nostimă. Și totuși, din cînd în cînd, Kosef J. auzea, șoptite în urechea sa, fraze care nu aveau nici o legătură cu sporovăială generală.

În cele mai neașteptate momente cineva îi strecura la ureche cîte o întrebare de genul: „Și mîine? Mîine tot așa?” sau, și mai ambiguu: „Dar d-acu-ncolo, v-ați gîndit?”.

Rar de tot reușea să descopere exact *cine* anume vorbise. Uneori toată lumea era aplecată deasupra mesei ca să numere punctele unei aruncări și brusc cineva îi spunea: „Ah, cred că dacă va fi cazul, n-o să mă uitați”. Sau, în timp ce toată lumea rîdea în hohote de vreo glumă stupidă a lui Franz Hoss cineva îi strecura: „Totuși trebuie să fiți cu mare băgare de seamă”. Evident, niciodată nu i se preciza în ce privința ar fi trebuit să fie cu băgare de seamă.

Uneori reușea să-l surprindă pe cel care vorbise și cînd găsea momentul potrivit se grăbea să redeschidă discuția.

— Ce-ați vrut să spuneți cu... începea el și cel întebat se fîstîcea și schimba imediat vorba. Sau, la fel ca bătrînelul din oraș, o ștergea pur și simplu.

Renunță repede la aceste încercări de a afla *cine* vorbea și de a înțelege *despre ce* anume era vorba în ceea ce i se spunea. Se mulțumi să rețină cuvintele, propozițiile și uneori frazele care îl bombardau pur și simplu.

„Să nu uitați ce v-am spus“, auzea în urechea dreaptă în timp ce Rozette strângea vasele murdare.

„Veți fi acolo și veți fi singur, atenție multă, lumea e rea“, auzea în urechea dreapta în timp ce omulețul bondoc și jovial povestea cum, datorită lui Kosef J., salvase două depozite de haine.

„E foarte important mai ales să-l priviți în ochi“, îi șoptea cineva în ceafă în timp ce se pregătea să arunce zarurile.

„Acum va trebui să decideți“, auzea de undeva, de peste umărul stîng, în timp ce trăgea un gît de alcool verzuliu și amar.

„Sînteți singurul cu adevărat liber“, șoptea un glas din văzduh.

„Sînteți încă foarte-foarte tînăr“, murmura un glas de dincolo de umărul drept.

„Importantă e prima zi“, susura un glas dintre vasele murdare.

„În definitiv, e dreptul dumneavoastră“, se auzea din nou glasul din văzduh.

„Noi știm“, murmura cineva de dincolo de lume.

— Mai vreți un gît? îl întreba Franz Hoss și imediat se auzea un glas: „Să nu uitați să spuneți tot ce ați văzut“.

— Încă puțină supă? întreba Rozette și imediat se auzea glasul: „Sînteți singurul care poate face *asta*“.

— Încă o bere? întreba domnul Bruno și imediat glasul: „Dar discreție înainte de toate“.

— Încă un rînd? întreba cîrciumarul fără nume și glasul șoptea emoționat: „Cel mai important lucru e să vă țineți bine gura“.

— Poate aveți un foc? întreba bătrînelul Adam și glasul făcea: „Ziua se apropie, se apropie...“

Glasurile se întrerupeau uneori unele pe altele, se buluceau la urechile lui, se încîlceau, fojgăiau ca niște viețuitoare invizibile și nervoase. Uneori era pur și simplu asaltat de ele, nu mai știa de unde vin și mai ales nu mai pricepea mare lucru. Glasurile deveniseră foarte nervoase și nu mai pronunțau decît cuvinte, cuvinte dintre cele mai ciudate și mai dispartate.

„Exact!“, spunea un glas.

„Liniștea, da“, spunea al doilea glas.

„Acum“, spunea al treilea glas.

„Păi?“, spunea al patrulea glas.

„Mortal“, spunea al cincilea glas.

„Șase“, spunea al șaselea glas.

„Ei?“, spunea al șaptelea glas.

„O“, spunea al optulea glas.

„Destul!“, urla Kosef J. în gîndul său și căuta să se izoleze puțin, să rămîină singur cu sine măcar pentru o oră.

Glasurile se stinseseră brusc în ziua în care Franz Hoss îl rugă pe Kosef J. să se ducă singur după pîine.

— Am o durere de șale ce nu s-a mai pomenit, se plînsese gardianul privindu-l cu o față de om îmbătrînit și bolnav.

Kosef J. nu știe să refuze, deși gândul că urma să-și facă *singur* apariția în oraș nu-i plăcea.

„Ce-o să zică mama?“, se întrebă înainte de toate.

Încercă să scape de gând grăbindu-se. Nu intră nici la berărie și nici nu opri în fața casei sale să-și vadă mama. Îl ajută pe omul de la fabrica de pâine să încarce cât mai repede pâinea. Se temu să privească în dreapta și în stînga și odată reîntors la penitenciar răsufă ușurat.

— Mulțumesc, îi spuse Franz Hoss la întoarcere și-l privi ca un câine credincios.

Kosef J. vru să răspundă ceva, de fapt ar fi vrut să spună că pe viitor ar prefera să nu mai facă drumul *acela* singur, dar îl întrerupse vocea copilului.

— Veniți, îi spuse copilul și atunci Kosef J. schiță un zîmbet spre Franz Hoss și-l urmă pe copil.

Copilul părea foarte, foarte supărat și el nu avu curajul să-l întrebe nimic.

Evadatul cu fața veselă părea și el neliniștit.

— Comitetul vrea să vă vadă, îi spuse omul cu fața veselă și Kosef J. nu răspunse nimic. Porni în spatele omului cu fața veselă. Trecură de toate curțile interioare pe care le știa el atît de bine și de toate movilele de gunoi devenite un fel de geografie intimă. Ajunse într-un loc pe care nu-l bănuise, un loc care părea un fel de gară părăsită. Mai multe șiruri de linii se profilau sub mușuroaie și sub tufele sălbătice. Undeva se înălța scheletul unui fost turn de apă. În momentul în care traversară prima șină de cale ferată omul cu fața veselă nu se putu abține să nu-l oprească un moment pe Kosef J. ca să-i spună:

— Acum ați intrat în *lumea liberă*.

Kosef J. nu văzu decît dărîmături, şine de cale ferată ruginite, traverse stivuite, semafoare dezafectate şi pete mari de petrol. Cînd ajunseră în dreptul unor locomotive vechi, încremenite de cine ştie cînd una în spatele celeilalte, un bărbat negricios purtînd o cască de motociclist apăru în faţa lor aproape ameninţător.

Omul cu faţa veselă se opri şi-i făcu semn şi lui Kosef J. să rămînă nemişcat. Bărbatul negricios se apropie atît de mult de Kosef J. încît acesta avu impresia că feţele lor se vor atinge. Bărbatul negricios îl privi cu neîncredere cîteva secunde şi apoi, cu o mişcare a ambelor braţe, îl sili să se întoarcă. Începu apoi să-l percheziţioneze meticulos.

„Oare ce caută?“, se întrebă Kosef J. Întoarse capul ca să-l întrebe pe bărbatul negricios ce anume caută. Bărbatul negricios îi răspunse cu o privire atît de rea încît renunţă.

— Mergem la comitet, spuse omul cu faţa veselă.

Bărbatul negricios păru că nu aude. Termină cu Kosef J. şi începu să-l percheziţioneze, la fel de meticulos, pe omul cu faţa veselă. Cînd termină se retrase, fără o vorbă, dincolo de şirul de locomotive.

— Omul ăsta, spuse omul cu faţa veselă, a evadat acum patru ani.

Păseau în tăcere de-a lungul şirului de locomotive şi lui Kosef J. nu-i venea să creadă. Ce făcea acolo un om evadat de patru ani? Şi locomotivele acelea, cum ajunseseră acolo şi ce era cu liniile acelea de cale ferată? Oare gara oraşului ajunsesese într-un astfel de hal de părăsire şi de paragină? Sau avea în faţă una din acele construcţii începute şi apoi abandonate brusc?

— Pe aici, spuse omul cu faţa veselă şi-l trase după el spre un fel de rampă de descărcare. Apoi, după ce se apropiară de rampă, în timp ce se ajutau unul pe altul ca să urce: e adevărat c-aţi fost singur în oraş, după pîine?

— Da, spuse Kosef J.

Se îndreptară spre nişte cupole de ciment care păreau tot atîtea observatoare astronomice scufundate în pămînt.

— E rău? întrebă Kosef J.

— Ce? întrebă omul cu faţa veselă.

— Că am fost singur în oraş, preciză Kosef J.

— Nu ştiu, o să vedem, spuse omul.

„O să vedem ce şi unde?“, se întrebă Kosef J. Şi rîse în sinea lui. Lumea liberă! Ce vorbe mai folosea şi omul cu faţa veselă. Se opriră în faţa unei cupole şi aşteptară.

— Ce aşteptăm? întrebă Kosef J.

— Ei ne vād, răspunse omul cu faţa veselă.

— Cine? întrebă Kosef J.

— Cei din comitet, răspunse omul cu faţa veselă.

„M-a înnebunit cu comitetul“, îşi spuse Kosef J.

Omul cu faţa veselă îşi aprinse un capăt de ţigară despre care Kosef J. putea să jure că fusese găsit în movilele de gunoi.

— Sîntem aici ca într-o familie, spuse omul cu fața veselă.

— Da? făcu Kosef J.

Celălalt tăcu. Fuma supărat, ca și cum ar fi vorbit prea mult și acum îi părea rău.

— O să intrăm și o să ne așezăm, spuse el cu o voce neutră.

Cineva îi strigă de undeva, de sus.

— Va trebui să răspundeți la niște întrebări. Vă sfătuiesc de pe acum să nu ascundeți nimic.

Urcară pe vîrfurile uneia dintre cupole ajutîndu-se de o scară îngustă de fier și apoi coborîră tot pe o scară îngustă în interiorul aceluia balon de ciment. Înăuntru erau înghesuți, pe bănci de lemn, aproape o sută de oameni. Kosef J. îi privi uluit. Nu speriat, ci uluit. Oamenii aceia miroseau îngrozitor și erau într-o stare fizică deplorabilă. Ceea ce văzu Kosef J., în primul moment, fură niște capete stivuite parcă pe o serie de rafturi. Capete cu ochii înfundați în orbite, cu obraji scofilciți, cu bărbieriri nerase de cine știe cînd. Guri fără dinți, buze crăpate, nări lărgite monstruos de un fel de foame de aer.

Înăuntru era destul de întuneric și Kosef J. se lăsă condus undeva în mijlocul acelei mulțimi. Oamenii vorbeau în surdina în timp ce Kosef J. trecea printre ei, își spuneau unii altora cîte un cuvînt, două, unii murmurau ceva ca pentru ei, cineva scuipa printre dinți. Mai toți purtau vechile uniforme ale penitenciarului, tocite de vreme și cîrpite pe ici și colo, murdărite cu pete de petrol și cu funingine.

Kosef J. fu așezat pe un scaun. Alături, la picioarele sale, se aflau toate obiectele pe care le cumpărase din oraș la cererea omului cu fața veselă: lopata, tîrnăcopul, cutia cu cuie, ghemul de sfoară, lama de ferăstrău și celelalte mărunțșuri bune pentru un atelier de tîmplărie. Omul cu fața veselă îl bătu discret pe umăr și se retrase în mulțime, astfel încît Kosef J. îl pierdu din ochi.

— Bună ziua, spuse cineva din primele rînduri și toată mulțimea izbucni în rîs.

— Liniște! strigă printr-un megafon o voce destul de pițigăiată. Apoi, către Kosef J.: vreți să ne spuneți ce număr aveți la celulă înainte de a fi eliberat?

Kosef J. nu înțelese din primul moment și nici nu crezu că lui i se adresase întrebarea.

— Poftim? făcu el cu un aer nevinovat.

Oamenii rîseră din nou. Cîțiva fluierară. Kosef J. putea să jure că fluierau cu două degete bătute în gură, așa cum și el știa să facă. Cineva îi aruncă la picioare un ghemotoc de hîrtie.

— La celulă, repetă megafonul, ce număr aveți la celulă?

— 50, răspunse Kosef J.

— 50, repetă megafonul. Cine a stat la 50? A stat careva la 50?

Pentru ultimele două întrebări megafonul se întorsese oarecum spre sală și Kosef J. înțelese clar că ele nu-l priveau.

— Eu, strigă cineva și începu să-și facă loc cu coatele prin mulțime. Se făcu tăcere. Toți așteptau ca omul care spusese „eu” să ajungă în față. Kosef J. se ridică puțin de pe scaun ca să vadă mai bine. Un bătrîn înalt, cu părul alb rămas numai pe o jumătate a capului, își făcu apariția în centrul sălii. Tăcerea continuă să fie deplină. Kosef J. rămase în picioare în fața bătrînului. Nu știa dacă trebuia sau nu să se reazeze, sau să-i întindă mîna celui *dublu* al său. Așteptă. Dintr-odată, bătrînul îl îmbrățișă. Toți începură să aplaude și să bată cu picioarele în podea.

— Eu sînt 50, spuse bătrînul cu ochii în lacrimi. Iar tu, adăugă el, ești 50 bis.

Toată mulțimea începu să strige „50 BIS! 50 BIS!”

Kosef J. se simți emoționat. Lacrimă și el.

— Încotro dădea fereastra? întrebă bătrînul cu părul alb.

— Spre grădina cu legume, răspunse prompt Kosef J.

— Cîți pași erau pe diagonală? întrebă din nou bătrînul.

— Opt, răspunse Kosef J.

— Era o dală crăpată în patru. Care?

— A treia în dreapta ușii, imediat.

— Corect! strigă bătrînul și-l îmbrățișă din nou pe Kosef J.

Mulțimea se puse din nou pe strigăte și fluierături. Mai multe ghemotoace de hîrtie fură aruncate în jurul lor. Bătrînul ridică mîinile în semn că dorea să se facă liniște. Cînd se făcu liniște începu să vorbească.

— Acest om, spuse el, trebuie omorît.

Sala se ridică în picioare de parcă o adevărată furtună izbucnise înăuntru. Kosef J. rămase înlemnit, neștiind dacă momentele pe care le trăia țineau de un vis sau de o glumă pusă la cale de niște oameni doritori pur și simplu să se distreze.

— Am să explic, continuă bătrînul. Oamenii se mai liniștiră. Kosef J. avu totuși timp să observe că nu toată lumea fusese de acord cu bătrînul. Unii își manifestară chiar destul de violent opoziția. Bătrînul se explică: acest om, pe care îl vedeți aici, a fost eliberat pentru a le fi de folos *lor, lor, și numai lor!*

— Negativ! strigă cineva.

— Perfect adevărat! urlă altul.

— Să vorbească el întîi, țipă un al treilea.

— Poftim, vorbește, spuse bătrînul și-l forță pe Kosef J. să se reazeze pe scaun.

Se făcu din nou tăcere. Kosef J. nu reuși să articuleze nici un cuvînt.

— Poftim! strigă bătrînul. Poftim, pe cine eliberează *ei!*

— Nu e just, mugi un bărbat cu gura total golită de dinți. Omul nici măcar nu știe unde se află. Și nu l-am adus aici ca să-l judecăm.

O furtună de fraze se declanșă din nou în aer, izbind timpanele lui Kosef J. Oamenii vorbeau toți odată, îndîrjiți, expunîndu-și convingerile, uluindu-l pe Kosef J. cu energia lor. Nu mai văzuse de fapt niciodată astfel de oameni, astfel de atitudini... Cîțiva erau de acord cu bătrînul și deci cu faptul că el,

Kosef J., reprezenta un *pericol potențial*. Un om eliberat de *cei de dincolo* nu putea fi decît un om total supus *celor de dincolo*. Sau, în fine, un om care, mai devreme sau mai târziu va face jocul *celor de dincolo*. Și chiar dacă el, personal, Kosef J. adică, nu va face jocul *celor de dincolo*, el va rămîne veșnic un simbol al acelui joc murdar pe care *cei de dincolo* l-au inventat de fapt. Pentru că era știut, *cei de dincolo* nu făceau decît să transmită, prin această eliberare, un mesaj. El, Kosef J., prin statutul lui de om eliberat, era purtătorul unui mesaj.

„Care mesaj?“, întrebă cineva. Un mesaj de ură și de amenințare pentru cei care se eliberaseră prin propria lor forță. „Nu uita că omul acesta ne-a cumpărat lopata, tîrnăcopul și ghemul cu sfoară!“, se auzi o altă voce.

— La dracu'! La dracu' cu ghemul de sfoară! urlă ca scos din minți un bărbat, după toate aparențele, peltic.

„Să-i explicăm întîi despre ce e vorba“, fură de părere alți doi sau trei. „Sigur, să-i citim legile“, întăriră alții. „Nu pricepe ăsta legile“, fu de părere cineva cu voce pițigăiată. „Dumneata știi că noi toți sîntem aici niște înfometaji?“, îi strigă cineva în ceafă lui Kosef J. „Asta-i acu', nu le amesteca“, făcu omul cu gura golită de dinți.

— Liniște! urlă megafonul.

— Totuși, are voie să se apere, spuse omul cu fața veselă.

— Să se apere cînd va fi acuzat! urlă un om cu voce de bariton.

Disputele se duceau cu îndîrjire, oamenii se ridicau în picioare, își aruncau frazele unii peste capetele celorlalți, se răsuceau dînd din mîini ca și cum ar fi vrut să-și facă mai mult loc. În tot acest timp nu încetau să arunce în dreapta și în stînga cu mici ghemotoace de hîrtie, ceea ce îl ului și mai tare pe Kosef J. dîndu-i senzația că se afla într-o adunare de copii obraznici sau, și mai rău, de nebuni.

Părerile curgeau unele după altele, dintre cele mai diferite. Și ce dacă 50 BIS era omul *celor de dincolo*? Ei, la rîndul lor, îl puteau folosi, chiar împotriva *celor de dincolo*. Cum să folosești un om al *celor de dincolo* împotriva *celor de dincolo*? Foarte bine, totul e posibil și justificat în lupta împotriva *celor de dincolo*. Dar Kosef J. nu făcuse nici un rău. Dar nu era vorba de a face sau nu rău cuiva. La naiba, el, 50 BIS nu făcuse nici un rău pentru că nu mai era capabil să facă nici bine și nici rău. „A încercat vreodată să evadeze? Dacă a încercat să mărturisească!“, strigă bătrînul cu părul alb. „Sau măcar să fi venit direct la noi“, urlă bărbatul peltic. „N-a venit că n-a știut“, emise omul cu voce de bariton. „E o lepră“, fu de părere cineva cu voce gîjîită.

— Așa nu mai merge, proclamă demn megafonul.

— Omul are dreptul să știe unde se află și să *opteze*, fu de părere un bărbat cu voce dogită.

— Să opteze pentru ce? întrebă îmbufnat cel cu voce peltică.

Dintr-un capăt al acelei cupole de ciment răsunară brusc hohote de rîs demente și toată lumea întoarse capul într-acolo. Cineva începuse, se pare,

să coboare spre Kosef J. rostogolindu-se peste umerii și capetele celorlalți oameni din sală, ceea ce distra grozav pe toată lumea.

Cineva din imediata apropiere a lui Kosef J. suspină supărat: „O, Doamne, ce impresie îi facem!”

— Să votăm! Să votăm! strigă un glas ferm.

Cîțiva preluară ideea și continuară să strige: „Să votăm! Să votăm!”

Se auziră din ce în ce mai multe voci care cereau să se treacă la vot și pînă la urmă toată adunarea aceea de bărbați flămînzi și zdrențăroși începu să urle din toate puterile aceleași două cuvinte SĂ VOTĂM! Kosef J. fu prins atît de tare de fluxul evenimentelor încît, pentru o clipă, deschise și el gura gata să ceară și el același lucru.

Toată sala vibra de același strigăt și toți oamenii băteau din picioare și-și agitau pumnii în aer. Minute în șir se scurseră în felul acesta și Kosef J. deveni nervos pentru că nu înțelegea cine anume se opunea acelei dorințe unanime de vot și de ce nu se trecea mai repede la fapte.

— *Bine*, se auzi megafonul și brusc toată lumea se liniști.

Urmă un moment de mare solemnitate și Kosef J. se simți mic și umil. Ar fi vrut să facă un gest ca să cîștige simpatia acelei mulțimi de bărbați, dar nu-i venea nimic în gînd. Singurul lucru pe care reuși să-l facă fu acela de a rămîne în picioare într-o atitudine respectuoasă.

— Cine e de acord să votăm? întrebă megafonul și toată lumea ridică mîna dreapta deasupra capului.

Rămaseră așa un timp, într-o liniște sufocantă. Kosef J. se gîndi că dacă o muscă ar fi zburat în momentul acela prin aer ar fi murit brusc retezată de tensiunea acelei tăceri.

— *Bine*, repetă megafonul.

Toată lumea lăsă mîna în jos, dar cu o anumită lentoare, ceea ce provocă un fel de sunet și o vibrație a aerului, un fel *fîsîit* lung, *fîsîitul* mîinilor care se lăsau în jos.

— Cine este pentru? întrebă din nou megafonul.

Kosef J. simți cum brutalitatea întrebării îi retează răsuflarea. Întrebarea era mult mai serioasă decît se așteptase și părea că-l privea îndeaproape. Resimți o emoție sufocantă și datorită faptului că, de data aceasta, nu toată lumea ridicase mîna. Momentele se scurseră și mai încet ca la ultima ridicare de mîini și Kosef J. avu timp să-i privească în ochi aproape pe toți cei care ridicaseră mîinile.

— *Bine*, spuse megafonul și mîinile coborîră fîîs-fîîs. În același timp cineva îi șopti din primele rînduri: „E-n regulă, ați trecut.”

Kosef J. răsuflă oarecum ușurat, dar imediat auzi din nou vocea megafonului.

— Cine e împotriva? întrebă megafonul.

Se ridicară și de data aceasta o serie de mîini, dar Kosef J. își dădu seama dintr-o singură privire că erau mult mai puține decît *înainte*. O teribilă senzație de fericire i se strecură în inimă încălzindu-i toată ființa.

Cîteva zile Kosef J. fu destul de tulburat. În adîncul său se petrecea un lucru oarecum nou pentru el. Se nășteau întrebări. Și ceea ce devenea foarte grav, întrebările persistau în creierul său, chinuindu-l, cerîndu-i un răspuns, fie el și provizoriu.

Dar el nu găsea răspuns la toate întrebările. Sau nu găsea răspunsul destul de repede. Sau, în fine, găsea mai multe răspunsuri la aceeași întrebare, ceea ce nu făcea decît să răscolească și mai mult întrebarea, s-o întărească și s-o facă să-și continue zvîrcoleala ei de șarpe neliniștit și teribil de veninos.

„Oare oamenii ăștia există cu adevărat?“, fu una dintre primele întrebări-șarpe. „Da, există“, își răspunse el și întrebarea-șarpe dispăru imediat din creier și el se liniști pentru un scurt timp.

„Și ce vor ei *în acest caz?*“, fu o altă întrebare-șarpe la care el găsi un răspuns la fel de repede și precis: „Vor să trăiască“.

„Ce vor de la mine, atunci?“, fu următoarea întrebare-șarpe, una dintre cele mai agitate. El se gîndi o jumătate de zi și simți cum în fiecare secundă șarpele mușca din creierul său. „Vor să-i ajut“, își răspunse el și, pentru moment, răsuflă ușurat. Dar întrebarea-șarpe continuă să roadă. Ceva nu era în regulă. Răspunsul nu părea dintre cele mai convingătoare. Continuă să se gîndească și să încerce răspunsuri:

„Vor să le cumpăr lopeți și sfoară“;

„Vor să le fur mîncare de la bucătărie“;

„Vor să părăsesc penitenciarul și să stau cu ei“;

„Vor pe dracu““;

„Sînt invidioși, asta e“.

Nici unul dintre răspunsuri nu reuși să potolească întrebarea-șarpe și, lucru mult mai grav, se mai născură brusc cîteva. El, Kosef J. , n-ar fi fost oare dator să-l informeze pe Franz Hoss despre ceea ce văzuse? Oare era bine ca el să se amestece cu gloata aceea înfometată și gălăgioasă? Nu cumva se afla pe punctul de a face o prostie? Nu cumva era deja prea tîrziu?

Creierul său se umplu treptat de tot mai multe asemenea întrebări-reptile care ba se dilatau, ba se divizau multiplicîndu-se brusc, ba se umflau ca niște bulgări de aluat dîndu-i senzația că de la o clipă la alta creierul său va plesni și materia aceea zvîcnitoare i se va scurge pe față. Unde începuse totul? Unde greșise el? Cînd fusese primul moment cînd ar fi trebuit să refuze? Cum să continue în felul acela cînd Franz Hoss și Fabius aveau o asemenea încredere în el? Ce așteptau cu toții de la el? Ce voiau vocile care îl terorizaseră atîta vreme și care îl mai asaltau din cînd în cînd? De ce voiau *ei* să știe ce va face el mîine și dacă va fi *tot așa*? Tot așa, adică în ce fel, ei erau nebuni? De ce nu precizau niciodată nimic? Și de ce trebuia el să se gîndească la ceea ce va fi de acum încolo, de ce trebuia el să se gîndească la *asta*? Și cum adică să nu-i uite, de ce repetau ei mereu chestia asta cu uitatul? Și față de cine să fie cu băgare de seamă? Și cînd va fi singur, ce? Dar unde anume urma să fie singur? Și pe cine trebuia să

privească în ochi și ce va trebui să decidă și cum puteau *ei* să-i spună că el era singurul cu adevărat liber? Și despre ce fel de *zi* era vorba, ce fel de *zi* se apropia?

Întrebările sfârșiră prin a-i da o stare de greață. Se simțea golit și i se părea că fiecare om pe care îl întâlnea citea perfect pe fața sa toate întrebările și toate răspunsurile. Se simțea tot mai vinovat față de Fabius și de Franz Hoss. Senzația de vinovăție devenise și ea sufocantă, îi perturba gesturile cele mai simple, îi întârzia reacțiile. Încercă să piardă la jocurile de zaruri ca să se simtă mai ușurat față de cei doi gardieni, dar nu reuși. Vinovăția începu să-l roadă și față de omulețul bondoc și jovial, care-l aștepta întotdeauna, trist și obosit, în atelierul său. Și chiar față de Rozette se simțea din ce în ce mai prost întrucât scăpa din ce în ce mai des vasele din mână și uita să pună detergent în mașina de spălat.

— Domnule Kosef, da' nu se poate așa, îi atrase atenția Rozette într-o zi. Nu putem spăla atâtea vase doar cu apă...

Cînd, într-o dimineață, Franz Hoss, Fabius, omulețul de la magazie și Rozette se aplecară asupra lui, ca să-l trezească din somn cu cel puțin o oră înainte de răsăritul soarelui, el crezu pur și simplu că de fapt cei patru veniseră să-l omoare.

— Treziți-vă, domnule Kosef, șoptea omulețul bondoc și jovial cu voce destul de stinsă.

— Domnule Kosef, domnule Kosef, făcea Franz Hoss și aerul se lovea de pereții sfîrtecați ai gîtlejului său scoțînd un fel de șuierat.

— Vă rog, vă rog, se auzea și vocea Rozettei.

— Domnule Koseef, îngîna Fabius.

Își deschise pe jumătate ochii și nu recunoscuse, la început, pe nimeni. Vedea doar patru fețe aplecate peste corpul său, patru fețe întunecate pentru că lumina unei lanterne bătea de undeva, din spate. Se ridică în capul oaselor, speriat, și abia atunci descifra pe fiecare față trăsăturile care dădeau cîte un nume fiecărei fețe.

Și tot atunci îi veni în minte gîndul: „Dumnezeule, au venit să mă omoare”. Dar ei veniseră doar să-l anunțe că, în dimineața aceea, la nouă fix, el, Kosef J., urma să fie primit la directorul penitenciarului.

— Înțelegeți? insistă Franz Hoss după ce-i transmisese informația dintr-o suflare.

El rămase fără glas și îi privea pe rînd în ochi.

— Acum e momentul, spuse și Fabius.

„Care moment?”, se întrebă el. Vestea îl luase prin surprindere, mai ales prin modul în care o primise. Desigur, știa de multă vreme că, într-o bună zi, urma să fie primit de directorul penitenciarului. Iată, ziua aceea venise. Dar de ce trebuia să fie trezit cu o oră înainte de răsăritul soarelui și mai ales ce căutau cei patru acolo, pentru a-l trezi?

— Poftim, spuse Rozette cu o voce tremurată, întinzîndu-i o ceașcă de cafea. El o luă, își încălzi palmele de pereții ceștii și apoi sorbi cafeaua cu nespusă plăcere.

— E bună? îndrăzni omulețul bondoc și jovial.

— E, răspunse Kosef J.

Toată lumea zîmbi cu bunătate și cu speranță la auzul acestui „E”. Atmosfera se mai destinsese. Rozette se chirci într-un colț al liftului și chicoti cînd simți cum vîrfurile picioarelor lui Kosef J. se zbate sub genunchii ei. Franz Hoss rîse zgomotos și ridică privirile în sus, ca și cum ar fi vrut să mulțumească cerului că, în sfîrșit, Kosef J. se trezise.

Fabius se scutură ca și cum ar fi vrut să se extragă dintr-o învîlmășeală de corpuri, își eliberă una din mîini și o împinse spre Kosef J. agitînd între degete un pachet de țigări. Kosef J. își aprinse o țigară și fumă în liniște, sorbind din cînd în cînd din cafea și așteptînd să vadă ce sfaturi mai voiau să-i dea vizitatorii săi.

— Domnule Kosef, începu Fabius încurcat, noi ne-am gîndit, dacă pot spune așa...

— Adică vrem să... îl întrerupse omulețul bondoc și jovial.

Rozette chicoti din nou și Franz Hoss pufăi. Aproape toți erau încurcați și în același timp arătau de parcă își stăpîneau cu greu rîsul. Apoi, rînd pe rînd, mai explicit sau mai confuz, lansară fiecare cam aceeași propoziție: *nu cumva să uitați, el, Kosef J., de ei*.

De fapt, se chinuia Fabius să explice, ei nu voiau mare lucru. Era suficient dacă li se pomenea numele și dacă, într-un moment adecvat, Kosef J. povestea exact ceea ce știa. Sigur, preluă Franz Koss, domnul Kosef J. știa o mulțime de lucruri, adică tot ceea ce se petrecea *acolo* era bine de povestit. Atît și nimic mai mult.

— Și la mine, și la bucătărie, interveni Rozette.

— Și nu uitați nici de chestia cu hainele, se grăbi omulețul bondoc și jovial.

Da, se repeziră cu toții, întrerupîndu-se unul pe altul și preluîndu-și unii altora gîndurile. Nu cereau decît să i se spună colonelului ceea ce trebuia să i se spună. Și că ei *erau* acolo, doar Kosef J. îi cunoștea atît de bine. Acum era deci momentul ca el, Kosef J., să spună exact ceea ce se întîmpla *acolo* și să povestească pe scurt cum se desfășurau lucrurile *acolo*.

— Unde? bîigui Kosef J. fără să-și dea seama dacă pusese o întrebare.

Ei, unde! *Acolo*. Lucrurile erau destul de simple. De evidente. El, Kosef J., putea face acum un lucru de importanță capitală. Cineva rîse: nimic mai important pentru oameni decît să povestești mici întîmplări despre ei. Nu? Cîte întîmplări nu se adunaseră între timp?

Continuă să-i vorbească plini de vervă și cu o vioiciune pe care Kosef J. n-o bănuise la oamenii aceia. Îi puseră mîinile pe umăr, îl atinseră prietenește pe față, rîseră privind-se unii pe alții, îl ajutară să se ridice, să se spele, să se scuture pe haine de firele de tutun. Îl îmbărbătară, îi șoptiră la ureche fel de fel de sfaturi, îl rugară să se privească mai atent în oglindă, îi sugerară să țină fruntea cît mai sus. Îi mai oferiră o cafea și o țigară, îl puseră să repete ceva ce ei credeau că era foarte important (cuvîntul *realitate*), îl împinseră afară din pavilion ca să ia aer. Îl siliră să respire de mai multe ori, să-și miște brațele și picioarele, îl implorară să se relaxeze.

Colonelul tocmai îl ajuta pe copil să-și facă lecțiile la matematică. Încăperea era înaltă, albă, foarte curată, cu un perete de sticlă prin care se vedea sera de flori. Copilul stătea aplecat peste caietul său și-și rodea vârful unghiei de la degetarul mâinii drepte. Colonelul, înalt, palid, neras, îmbrăcat într-un costum alb impecabil, dar destul de tocit pe la încheieturi, se plimba furios în jurul mesei repetînd într-una textul unei probleme. Cînd îl văzu pe Kosef J. se întrerupse și-i ieși în întîmpinare cu o mîna întinsă:

— Vă rog, domnule Kosef, vă rog. Îndrăzniți.

— Mulțumesc, murmură Kosef J. și întinse o mîna moale pe care colonelul i-o strînse și i-o scutură amical.

— Luați loc, spuse colonelul și-i arătă un scaun.

— Mulțumesc, spuse Kosef J. și se așeză.

— Nici nu mai credeam să vă mai *prind*, spuse colonelul, iar Kosef J. nu răspunse pentru că nu înțelesese la ce se referise colonelul.

Copilul ridicase privirile dintre filele caietului și-l privea oarecum timp pe Kosef J. Acesta ridică mîna și flutură ușor degetele în semn de salut, dar copilul nu păru să înțeleagă semnalul.

— Ne batem capul cu tîmpeniile astea, spuse colonelul și rîse ușor. Apoi, către copil, ușor nervos: ai scris?

— Am scris, spuse copilul.

— Ascultați și dumneavoastră, i se adresă din nou colonelul lui Kosef J.: într-o clasă sînt 30 de elevi iar fiecare elev aduce un număr de borcane, cîte borcane se vor aduna dacă jumătate din clasă a adus cîte două borcane de persoană, un sfert cîte o treime din ce a adus prima jumătate, iar ultimul sfert de două ori mai mult decît a adus primul sfert? Ei? Spune dumneata, domnule Kosef, nu este asta o porcărie ordinară, o minciună ca să sucească mintea acestor copii care n-au greșit încă aproape cu nimic? Spune dumneata, domnule Kosef, spune...

Și colonelul aproape că se înnegri de furie. Începu să tușească și atunci copilul îi arătă cu degetul spre paharul cu apă. Colonelul bău puțină apă și se întoarse din nou spre Kosef J.

— Înțelegeți? Toate scîrboșeniile, toate mistificările astea trebuie să le-nvețe omu', și asta de mic. Și numai ceea ce-i trebuie cu adevărat, numai ceea ce e util cu adevărat, numai asta nu te-nvață nimeni.

— Într-adevăr, îngîină Kosef J.

— Sau, ca să vezi unde pot *ăștia* să ajungă: dacă două echipe se întrec la alergare și prima echipă aleargă cu o viteză medie de 60 de kilometri pe oră în timp ce a doua echipă aleargă cu o viteză medie de 55 de kilometri pe oră, fiecare echipă fiind formată din trei oameni, în cît timp vor parcurge toți cei șase oameni o mie de kilometri? Ei? Spune, domnule Kosef, spune! Nu este asta o scîrboșenie ordinară și o mistificare a *realității*? Spune dumneata dacă vezi aici măcar cea mai mică firimitură de adevăr. Și toate astea trebuie să le-nvețe omu' de mic.

Copilul arată cu degetul spre paharul cu apă și colonelul bău puțină apă. Kosef J. înghiți în sec.

— Ai scris? întrebă colonelul pe copil.

— Am scris, răspuse copilul.

Colonelul deschise larg ușile de sticlă care dădeau spre seră și respiră de câteva ori cu toată puterea plămînilor.

— Mă mai ușurez și eu, îi explică el conspirativ lui Kosef J. Noroc de grădini. Nu?

— Da, spuse Kosef J.

Brusc, colonelul se îndreptă cu pași mari spre Kosef J.

— Ce-ți pasă duminică, spuse el. Dumneata ești liber, dumneata începi o viață nouă...

Oftă și se așază pe un scaun lângă Kosef J.

— Am auzit lucruri foarte bune despre dumneata, continuă el și puse o mîină pe genunchiul lui Kosef J. Am auzit lucruri care mi-au plăcut și aș vrea ca dumneata să știi asta. Vezi, e atît de important ca în toată cloaca asta ordinară, în toată mistificarea asta scîrboasă, să mai auzi și cîte un lucru de bine, să mai vezi și cîte un om adevărat.

Kosef J. oftă și simți un junghi în coșul pieptului.

— M-am întrebat mereu, de cum am auzit că ai fost pus în libertate, m-am întrebat: oare ce-o să facă omul ăsta, oare cum o să privească el în fața lui, lumea, *realitatea*, nu scîrboșeniile astea ordinare care sînt minciună și care nici nu se pot rezolva. Deși, dacă te uiți bine, imbecilii ăștia și spurcăciunile astea umane au răspuns absolut la toate.

Copilul asculta atent, cu umerii ușor încovoiați, de parcă s-ar fi așteptat ca din spate cineva să-i dea o palmă peste ceafă. Kosef J. nu se simțea nici el în largul lui. Colonelul deveni tot mai furios.

— Nu e loc pentru noi în lumea asta, domnule Kosef. Uite aici, dovada. Copilul ăsta este silit să stea în casă, este silit să se gîndească la lucruri care nu există. Eu, de exemplu, eu, sînt silit să mă gîndesc la toate aceste lucruri și să mă gîndesc și iar să mă gîndesc pînă îmi crapă capul. Dumneata, la fel, ești silit să vezi lucruri pe care, poate, nici nu ai chef să le vezi. Toți sîntem legați unii de alții ca niște insecte ordinare, ca niște cocoase pe spatele unei cămile uriașe și scîrboase. Acum înțelegi, domnule Kosef, de ce eu te admir pe dumneata și de ce sînt perfect de acord cu dumneata? M-am întrebat mereu, de cum am auzit că ai fost pus în libertate, m-am întrebat: oare ce-o să facă acest om care a fost cu totul și cu totul exemplar, oare ce-o să gîndească și cum o să pășească el înainte, în *realitate*? Pentru că, domnule Kosef, eu sînt sigur că dumneata ai să calci, fără să te lași împrăscat, peste toată murdăria asta, peste toată scîrboșenia asta ordinară care ne coace sufletul și ne puroiază și ne umple de cea mai rușinoasă ocară... Da? Da, domnule Kosef, da? Promite-mi aici, uite, este și copilul ăsta de față, promite-mi că n-ai să te lași împrăscat! Promite-mi asta, în numele lui Dumnezeu pentru că numai Dumnezeu ne mai poate scoate din cloaca asta, promite-mi că n-ai să te lași împrăscat.

— Promit, murmură Kosef.

Copilul se uita lung la ei și colonelul se răsti la copil, nemulțumit:

— Vezi, dracului, răspunsurile, la sfîrșit!

Copilul începu să răsfoiască una din cărțile de pe masă și colonelul își reîntoarse privirile spre Kosef J.

— Îți mulțumesc, spuse. Acum, dacă vrei, mergem să vezi sera.

Se ridică și Kosef J. îl urmă. Intrară în sera supraîncălzită și expresia de ură de pe fața colonelului dispăru brusc.

— Cunoști florile, domnule Kosef? întrebă el. E foarte important să cunoști florile.

— Cunosc, spuse Kosef J., cunosc.

— Astea, de pildă, ce sînt astea?

— Sînt petunii, spuse Kosef J.

— Pe dracu'! Unde vezi dumneata că sînt petunii?

— Vă jur că sînt petunii!

Colonelul clătină ușor din cap și trecu mai departe. Arătă spre un alt șir de ghivece și întrebă din nou:

— Da' alea?

— Rozmarin, răspunse imediat Kosef J.

— Pe dracu' rozmarin, făcu iritat colonelul. Unde vezi dumneata că sînt rozmarin?

— Păi ce altceva? replică, iritat și el, Kosef J. Rozmarin.

Se adînciră și mai mult în seră iar pe fețele lor apărură picături mari de sudoare. Colonelul începu să respire cu greutate și ochii îi sticleau de parcă ar fi băut un alcool foarte tare.

— Simți cît de otrăvit e aerul? Simți? Scîrbele astea de flori otrăvesc aerul. Niciodată nu poți să ai încredere, în nimeni, medită colonelul. Tu crezi că te plimbi prin grădina raiului și *ele* otrăvesc aerul.

— Lalele de toamnă, exclamă senin Kosef J.

— Unde? se răsti colonelul.

— Acolo în colț, arătă Kosef J., după straturile cu frezii.

— Eu n-am avut niciodată frezii în sera mea, bolborosi colonelul. Unde vezi dumneata frezii în sera mea?

— Poftim chiparos pitic. Nuc japonez. Paltin tibetan.

— Gata, spuse colonelul, mie mi-ajunge.

— Iederă roșie, continuă Kosef J. Liliac, magnolie, ferigă de munte, floarea soarelui, imortele.

— Să ne-ntoarcem, imploră colonelul.

— Garoafă, ceapa-ciorii, urzică, măcriș, răchită seacă, alun.

Colonelul se lăsă în jos, moale. Se așeză pe o ladă cu pămînt. Își prinse obrazii între palme și ridică spre Kosef J. o privire îngrijorată.

— Ți-ai luat banii? întrebă el.

— Nu, spuse Kosef J.

— Du-te la casierie și ia-ți banii, îi spuse, cu vocea extrem de slabă, colonelul. Sînt bani mulți. Ai să ai nevoie. Apoi îl îmbrățișă brusc și șopti: ah, de cînd aștept acest *mesaj*, mulțumesc...

Cînd fu în pragul ușii, gata să iasă, copilul se repezi la el și-i întinse niște tubulețe scurte, acoperite cu o foiță subțire de staniol. Copilul i le îndesă în palmă și-l sili să strîngă pumnul.

— Ce sînt astea? întreba Kosef J.

— Baterii pentru megafon, șopti copilul.

Afară, la o oarecare distanță de treptele de la intrare, îl văzu pe Fabius. Bătrînul gardian stătea sprijinit de zid și fuma absent. Lîngă el, chircit la pămînt, se vedea o mogîldeață de om îmbrăcată în uniforma coloniei. Kosef J. stătu un moment în cumpănă. Nu știa dacă Fabius îl aștepta sau pur și simplu avea o treabă acolo. Rămase cîteva secunde nemișcat, sperînd ca Fabius, de exemplu, să-i facă un semn. Dar gardianul privea în gol și părea să ignore total prezența sa.

Văzînd că bătrînul gardian nu dădea nici un semn, Kosef J. se îndreptă spre el. Fabius reuși cu greu să-și desprindă privirile de punctul invizibil de care și le agățase. Mogîldeața își ținea capul între mîini și genunchii sub bărbie. „Cît de slab e“, gîndi Kosef J. privind-o.

Bătrînul gardian îl fixa pe Kosef J. fără să scoată o vorbă și atunci Kosef J. arătă spre mogîldeață și întrebă:

— Ce are?

— Îl duc la infirmerie, spuse plictisit Fabius.

Auzind glasuri omenesti, mogîldeața ridică ușor capul. Deținutul era într-adevăr foarte slăbit, cu fața cenușie. Sub urechea stîngă avea o umflătură urîță, vînată, siropoasă. Omul păru să-l recunoască pe Kosef J. și surîse.

— E grav? întrebă din nou Kosef J.

— Nu, răspunse Fabius. Trecură cîteva secunde și gardianul adăugă: adică nu știu.

Kosef J. nu putu suporta privirea blajină a mogîldeței. Schiță un gest cu mîna și dădu să plece, dar Fabius îl prinse brusc de mîneacă.

— Domnule Kosef, făcu el cu voce tristă și cu o privire care semăna cu a mogîldeței, ajutați-mă să-l duc.

Îl prinseră pe deținutul cel slab și-l ridicară. Îl înșfăcăară fiecare de cîte o subsuoară și începură să-l tîrască spre infirmerie. Omul, fericit cumva și vrînd să-și arate, poate, recunoștința, își întorcea capul dintr-o parte într-alta, zîmbind.

— Nu e chiar ușor, spuse Fabius, aparent fără nici o adresă.

Kosef J. tuși. Intrară în sala de așteptare a infirmeriei și-l puseră pe omul cel slab pe un scaun.

— Așa, spuse Fabius și dispăru de-a lungul coridorului, probabil în căutarea doctorului.

Kosef J. nu știu ce să facă. Deținutul cel slab și zîmbitor aluneca mereu de pe scaun, de parcă ar fi avut șira spinării extrem de moale. Kosef J., rămase așadar lîngă el ca să-l susțină. Îl ținea strîns de un umăr iar omul ridica din cînd în cînd capul și-i adresa același zîmbet tîmp, de mulțumire.

„Ce Dumnezeu se-ntîmplă?“, făcu enervat Kosef J. după aproape zece minute de așteptare. În toată infirmeria domnea o liniște perfectă. Kosef J. se uită în jur sperînd să mai găsească un scaun, dar nu văzu nici unul. Așa cum îl ținea pe bolnav, de umăr, se afla pe partea umflăturii și mereu îi alunecau privirile spre locul acela vînat, care mai și pulsa dînd impresia că

un animal mic și înfricoșat se vîrîse acolo. Simți cum stomacul i se concentra într-un ghem de ură. Unde dispăruse Fabius fără să spună un cuvînt? Ce devenise el acolo, obligat să-i susțină pe toți și să fie bun la toate? Nici măcar nu fusese rugat să rămînă cu mogîldeața, fusese pur și simplu *lăsat* cu ea. Și chiar mogîldeața, cum devenise dintr-odată atît de moale încît nu se mai putea ține pe scaun?

Furia îl copleși atît de tare pe Kosef J., încît își luă mîna de pe umărul omului. Ca și cum trupul acela ar fi avut un șoc simțindu-se fără nici un ajutor, toți mușchii își adunară parcă ultimele resurse și corpul încremeni.

„Aha, poate!”, urlă o voce în creierul lui Kosef J. Culmea era că, departe de a fi cuprins de milă, starea deplorabilă în care se afla mogîldeața îl enerva. Mai mult decît atît, capul omului încremenise aplecat spre dreapta, deci toată umflătura se exhiba cu brutalitate și cumva ostentativ. Kosef J. se smulse de lîngă mogîldeața înlemnită pe scaun dar, spre propria lui stupoare de altfel, nu se îndreptă spre ieșire, ci spre capătul coridorului, încercă să-l găsească pe Fabius. Deschise, furios, toate ușile pe care le întîlni în cale. Mai fiecare ușă ascundea cîte un dormitor. Dormitoare foarte mari, curate, destul de bine luminate, cu paturile așezate la distanțe egale unul de altul. Paturile fuseseră făcute de o mînă pedantă, cearșafurile scrobite zăceau perfect întinse. Nici un om nu se afla însă nicăieri.

Din al cincilea sau al șaselea dormitor, chiar în momentul în care voia să închidă ușa, Kosef J. se auzi strigat. De fapt, fusese mai mult un muget, un muget amintindu-i de ceva confuz, petrecut nu cu multă vreme în urmă. Intră din nou și căută cu privirea. Într-un colț al încăperii, dintr-unul din paturi se agită un braț. Kosef J. se apropie. Omul se ridică în coate.

— Ce mai faceți? spuse vesel omul din pat.

Kosef J. văzu că omul avea gura golită de dinți. Își aminti că această gură îi luase apărarea într-un moment cînd foarte multe alte guri răcniseră fel de fel de acuzații împotriva lui. Ce nu reușea să înțeleagă era cum de ajunsese acest om la infirmerie.

— Mă recunoașteți, nu? spuse omul oarecum chicotind. Apoi îi făcu loc pe marginea patului: stați, luați loc.

Kosef J. se strădui să-i zîmbească omului cu gura golită de dinți. Se așeză. Omul rîse cu o bucurie copilărească.

— V-au trimis de la comitet? întrebă el.

Kosef J. deschise gura să răspundă, dar omul i-o luă înainte.

— E teribil, e teribil, spuse el. Ați văzut ce v-au făcut?

— Adică? întrebă Kosef J. numai ca să spună ceva.

— Asta nu e *democrație*, făcu omul apucîndu-l de mîneci cu amîndouă mîinile. Este o adunare de tîrîturi, de lichele. De doi ani mă lupt să intru la infirmerie.

— De doi ani! exclamă Kosef J. ca să-i facă plăcere omului.

— De doi ani, șuierea omul cu gura golită de dinți. Ce n-am făcut pentru asta, Dumnezeu, ce n-am făcut! Dacă vă puteți închipui, domnule Kosef, dacă vă

puteți imagina, doar... Acum, că sîntem aici, între noi, ei bine, am preferat să rămîn complet fără dinți ca să pot ieși.

— O, nu, spuse din nou Kosef J., mai mult din complezență.

— Nu se vede? tresări omul cumva speriat.

— Ba da, confirmă Kosef J.

— Domnule Kosef, domnule Kosef, strigă el din nou și-l trase și mai tare cu amîndouă mîinile. Democrația reală, așa cum am prins-o eu, ehe, s-a dus! Înțelegeți? Din tot ce-a fost n-au mai rămas decît niște *principii oarbe*, care nu mai folosesc la nimic. Asta e. Cînd oamenii nu mai folosesc la nimic nici legile nu mai folosesc la nimic. Știți dumneavoastră cît am plătit eu ca să ajung aici?

— Ați plătit! exclamă Kosef J.

— Am plătit, da, a fost absolut diabolic, dar am reușit. *Acolo*, dacă nu știi să manevrezi, ești absolut terminat.

Omul avea un chef nebun de vorbă. Îl ținea pe Kosef J. cu toate puterile și-i vorbea. Știa el, Kosef J., prin ce pericol trecuse atunci? Voturile *pentru* nu fuseseră chiar atît de multe. Doar puțin peste jumătate. Asta și pentru că fusese o zi friguroasă și murdară și toți erau nervoși. Dar tocmai *asta* nu putea accepta omul cu gura golită de dinți. Într-o democrație reală, mai ales cînd e vorba de viața și de moartea unui om, nu ai voie să fii influențat de o zi proastă. Oameni nervoși într-o democrație? O oroare. Și totuși, într-o *democrație a foamei*, cum era aceea, nu se putea ca oamenii să nu fie nervoși. Știa el, Kosef J., că un om poate muri din cauza unei zile ploioase? Se mai întîmplase. Se mai întîmplase ca un candidat să nu fie admis pentru că oamenii erau nervoși și tentați de aceea să voteze *împotriva*. Și încă ceva: toți se tem de o gură în plus. Pentru că el, Kosef J., asta devenise după acel vot pozitiv, o gură în plus.

— Unii or să vă urască pînă la moarte! muși omul cu gura golită de dinți. Și pe mine, adăugă el, și pe mine mă vor urî pînă la moarte pentru că am reușit să scap.

Kosef J. nu înțelegea. Cum reușise omul cu gura golită de dinți să *scape*? A, Kosef nu era la curent cu practicile comitetului? Nu, și nici nu știa prea multe despre comitet. Rău, foarte rău. Comitetul e cel care executa sarcinile asumate democratic în adunările zilnice ale comunității. Comitetul era ales de două ori pe an, prin tragere la sorți. La fel și omul cu megafonul. Megafonul? Care megafon? Cum, el, Kosef J., nu-și amintea nici de megafon? Ba da, își amintea ceva. Cineva urla mereu prin megafon. În fiecare zi, prin tragere la sorți, un om era însărcinat să preia megafonul. Ședințele trebuiau conduse de cineva și ele erau conduse întotdeauna de omul cu megafonul. Din păcate, la ședința de primire a lui Kosef J., se întîmplase ca megafonul să cadă în mîinile unui ins foarte slab și foarte nepriceput. Dar acestea erau riscurile democrației. Era mult mai bine așa, ca megafonul să treacă de la unul la altul prin tragere la sorți. Ce-ar fi fost dacă megafonul ar fi intrat în stăpînirea unui singur om? În principiu, omul cu megafonul avea puteri mari pentru ziua în care primea megafonul. Omul

cu megafonul avea voie să întrerupă ședința, să întrerupă un vorbitor, să lase lucrurile să curgă în voia lor sau să le imprime un anume *sens*. Într-un fel, Kosef J. avusese noroc că în ziua *primirii* sale megafonul fusese mînuit de un om slab și cine știe, poate extrem de flămînd. Poate că din această cauză omul cu megafonul întrerupsese atît de ușor discuțiile și propusese votul, ca să scape mai repede și să poată pleca să-și continue scotocirea prin gunoaie, după mîncare.

Kosef J. nu mai asculta. I se părea că omul începuse să delireze. Totuși, nu se putu desprinde așa de ușor din strînsoarea omului cu gura golită de dinți. Continuă să-l privească și să dea mereu afirmativ din cap, dar cuvintele se topeau în creierul său fără nici un efect.

Omul cu gura golită de dinți avea mari rezerve în ce privește principiul tragerii la sorți. Democrația n-ar fi trebuit să fie o loterie și totuși, la baza ei, se afla acest nenorocit principiu pentru că un altul, mai bun, nu se impunea cu forța evidenței. Pînă și bolnavii erau *schimbați* tot după aceeași metodă.

— Care bolnavi? tresări Kosef J.

Bolnavii din comunitate. Bolnavii din lumea liberă. Din cînd în cînd, dacă se iva ocazia, erau schimbați cu cei de la infirmeria coloniei. Evident, cu cei care dădeau semne că încep să se vindece și care puteau, așadar, să *reziste* și în afara infirmeriei.

Kosef J. rîse prosteste.

Omul cu gura golită de dinți se supără. De ce rîdea Kosef J.? Avea obiecțiuni față de această *practică* a comitetului? Dacă avea obiecțiuni era liber să și le facă publice în orice ședință a comunității.

Nu, Kosef J. nu avea nici o obiecțiune. Dar ce se întîmpla cu bolnavii din infirmerie?

Bolnavii din infirmerie deveneau oameni liberi. *Schimbul*, în esență, era perfect echitabil. Bolnavii comunității puteau să-și refacă sănătatea și deci să-și salveze viața. Iar bolnavii coloniei puteau să-și refacă personalitatea și deci, într-un sens, să-și salveze și ei, viața. Nici unul dintre bolnavii *schimbați* în felul acela și aduși în lumea liberă nu regretase, nici măcar o secundă, locul lăsat la infirmerie. Desigur că mulți fuseseră nedumeriți și neîncrezători. În definitiv, ei erau *răpiți* pentru a fi duși în lumea liberă. Dar, imediat după ce li se explica, înțelegeau.

Se întîmpla să mai și moară?

Se mai întîmpla. Erau pierderi de ambele părți. Uneori și bolnavii comunității, în infirmerie fiind, nu o mai duceau multă vreme. Viața era grea. Mizeria sufocantă. Foamea nu cruța pe nimeni și nici bătrînețea. Dar ei luptau. Găsiseră această metodă de a lupta și luptau în *acel* fel. Avea Kosef J. o propunere mai bună?

Nu.

Din nenorocire, așa cum spusese deja, locurile la infirmerie erau puține. De fapt, nu atît locurile cît bolnavii. Bestiile de gardieni nu voiau să-i declare pe deținuții *bolnavi*. Sau îi declarau abia în ultimul hal de boală. Și atunci

trebuiau să aștepte ca bolnavul coloniei să se mai întrezeze puțin ca *ei* să poată să efectueze schimbul. Uneori bolnavii coloniei mureau după două, trei zile de stat la infirmerie, datorită stării grave în care erau aduși. Un asemenea deces reprezenta o pierdere uriașă pentru comunitate. De aceea, în ultimii ani, aveau grijă ca muribunzii să fie identificați din vreme și schimbați la timp cu bolnavi care aveau șanse de vindecare. În felul acela chiar și muribunzii sfârșeau mai ușor, știind că ultimele lor clipe le petreceau în lumea liberă. Culmea era că, din când în când, așa-zișii muribunzi, stimulați psihic de noul lor statut de oameni liberi, reușeau să-și recapete forțele în mod miraculos. Se întâmplase, da. Nu prea des, poate de două, trei ori în ultimii douăzeci de ani. Dar se întâmplase, iată, ideea de libertate avea forțe oculte, în stare să învie aproape și morții.

Atunci de ce nu reușea, ea, ideea de libertate, să-i vindece pe cei aflați în libertate?

Poate pentru că majoritatea celor care se îmbolnăveau în libertate erau niște lichele și niște profitori ordinari. Pentru că mulți membri ai lumii libere simulau boala sau chiar se îmbolnăveau voit numai ca să poată avea un pretext pentru a ajunge la infirmerie. Pentru că infirmeria devenise o obsesie a lumii libere. Infirmeria devenise un vis, o iluzie, o himeră. Cine nu voia să mănânce o mîncare mai bună, să nu muncească și să stea toată ziua întins în pat între cearșafuri curate? Toți. Toți erau obsedați de această *posibilitate*. Și mulți își pierdeau chiar mintea pentru că se gîndeau prea mult la ea. Jumătate dintre membrii comunității erau înscriși pe listele de boală. O rușine a democrației, nu alta. Profitau de faptul că nimeni nu avea autoritatea de a stabili exact existența bolii și gravitatea ei. Totuși, pentru a stopa oarecum această *tendință*, comunitatea abolise principiul gravității bolii. Bolnavii erau schimbați prin tragere la sorți, așa cum toate celelalte evenimente din viața lumii libere erau influențate prin tragere la sorți. Așa că bolnavii își așteptau, ani la rînd, norocul. El, omul cu gura golită de dinți, avusese noroc. Sigur, aplicîndu-se această metodă, mulți bolnavi reali erau sacrificați și uneori chiar dădeau ortul popii. Bine însă că nu se sacrifica *principiul*. Și mai mult decît atît, bine că nu se sacrifica democrația. În felul acela oamenii puteau să se motiveze pentru supraviețuire și nu pentru trîndăvia dezumanizantă din infirmerie.

Și gardienii? Nu observau nimic?

Ce să observe? Gardienii lucrau cu numere, nu cu oameni. Important pentru ei era ca într-un anumit număr de paturi să fie prezent un anumit număr de oameni. Pentru gardieni nu existau indivizii propriu-ziși, ci cantitățile. Nici un gardian nu reținea mai mult de o secundă fața unui deținut. Un adevăr îngrozitor care permitea, totuși, salvarea multor vieți omenești.

Omul cu gura golită de dinți obosi. Strînsoarea mîinilor sale slăbi și Kosef J. profită ca să se desprindă și să se ridice în picioare.

— Trebuie să plec, spuse.

— Atunci, șopti omul, transmiteți comitetului următoarele: în infirmerie sînt acum, în total, 27 de oameni, 15 de-ai *noștri* și restul de-ai *lor*. Dintre

oamenii lor doi sînt în stare gravă și pot muri de la o zi la alta. Cinci oameni ard gazul de pomană pentru că sînt complet vindecați, dar se prefac toți cinci că nu sînt complet vindecați. Țștia cinci și cu muribunzii pot fi schimbați oricînd, chiar și în noaptea asta. Încă un deținut urmează să fie internat azi. Înțelegeți? Repetați!

Kosef J. repetă și omul cu gura lipsită de dinți aprobă după fiecare propoziție.

— Mai departe, făcu el. Deținutul care urmează să fie internat azi n-are cine știe ce. Cineva i-a scăpat o labă și d-aia i s-a umflat *ceva* după ureche. Și ăsta poate fi schimbat destul de repede, după o zi sau două. Atenție că celula 50 din pavilionul de țiglă a rămas goală, cineva ar putea fi deci băgat acolo în refacere.

— Cum? încremeni Kosef J.

— *Cum* ce? întrebă omul cu gura golită de dinți.

Kosef J. se bîlbîi și avu impresia că toată pielea i se încrețise brusc. Ce pățise deținutul de la 50? I se umflase *ceva* după ureche. Cum așa? Așa bine. Bestiile de gardieni lovesc în cele mai dureroase locuri. Dar cum se poate umfla gîtul atît de urît dintr-un singur pumn? Ei, cine știe ce avea omul acela după ureche. Fiecare om are cîte un punct slab. Poate că punctul slab al celui om fusese chiar după ureche.

Kosef J. se simți amețit și se așeză din nou pe marginea patului.

— Repetați, spuse omul cu gura golită de dinți. El repetă.

— Acum, continuă omul, dacă în noaptea asta vor să schimbe un muribund, să fie trimis copilul ca să mă anunțe. În tomberonul de astăzi au fost aruncate pansamente murdare și bucăți de leucoplast. Bucătăreasa, care este o scroafă, a furat două porții de pe căruciorul cu mîncarea bolnavilor. Repetați.

Josef K. repetă.

— Cel puțin doi oameni de-ai *noștri* sînt și ei aproape total vindecați, deși nu sînt sigur. Oricum, dacă lista e foarte încărcată, pot fi schimbați și ei. Ați înțeles? Cearșafurile au fost puse la uscat în spatele bucătăriei, cel puțin unul poate fi în consecință furat fără probleme. O fereastră de la salonul numărul 8 a fost izbită de vînt și s-a spart. O jumătate de geam este, însă, încă bună, așa că poate fi luată. Repetați.

Kosef J. repetă și omul cu gura golită de dinți fu mulțumit.

— Acu grăbiți-vă, spuse el. Și, în ce mă privește, spuneți-le că eu nu am nevoie de nimic.

Bateriile se dovediră de folos mult mai repede decît se aşteptase Kosef J. Şi chiar aşa îl întrebă omul cu faţa veselă, după ce îl anunţă că numele său ieşise la tragerea la sorţi: „baterii aveţi?”.

Kosef J. le scoase din buzunar şi i le arătă.

— Se întîmplă ceva urît, îi şopti atunci omul cu faţa veselă.

Existau nişte legi, nu? Ele trebuiau respectate. Ele trebuiau respectate serios, cu solemnitate, nu în scîrbă. Pentru că unii le respectau în scîrbă. *Asta* era un lucru grav.

Omul cu faţa veselă îi întinse lui Kosef J. acea portavoce prin care se cerea respectarea ordinii în şedinţe. Îi arătă lui Kosef J. cum să pună bateriile şi apoi îl îndemnă să facă o probă.

— Ziceţi ceva, insistă omul cu faţa veselă.

— Ce? întrebă Kosef J. extrem de încurcat.

— Ziceţi LINIŞTE, spuse omul cu faţa veselă.

— LINIŞTE! strigă Kosef J. prin megafon şi sunetul propriei sale voci îl inundă ca un tunet, făcîndu-l să se simtă puternic.

— E bine, aprobă omul cu faţa veselă.

Apoi, extrem de febril, începu să-i turuie o lungă tiradă la ureche. Pînă unde putea merge egalitatea? Pînă la ridicol? Nu era destul că se împărţeau în mod egal resturile din tomberoane? Cum se făcea că tocmai *acum* unii îşi arătau nemulţumirea? Oare toată lumea se apucase de fumat? Chiştoacele din spatele corpului de gardă nu fuseseră niciodată declarate proprietate comună. Oare nu exista nici cea mai mică urmă de bun simţ la puturoşii care se ridicau acum cu pretenţii?

Din cîte îşi dădu seama Kosef J., oamenii care intrau în cupolă, pregătindu-se pentru şedinţă, erau foarte nervoşi. Bătrînul cu părul alb îl trase pe Kosef J. deoparte şi-i urlă ceva privindu-l în ochi. Se pare că nimeni nu mai voia să respecte părul alb al celor mai în vîrstă. Bătrînul cu părul alb nu *prinsese* mai nimic de cel puţin cîteva săptămîni. Asta pentru că programarea era făcută cu picioarele. Şi nedrept. Absolut nedrept. Cele mai multe chiştoace se aruncau seara, între orele 20 şi 24 cînd soldaţii stăteau la palavre şi deschideau geamurile să aerisească dormitoarele pentru noapte. Cine erau cei care aveau *rînd* exact între orele 20 şi 24? Cine erau ei şi cum de se făcea că se alegeau mereu aceiaşi?

— Care chiştoace? făcu ameţit Kosef J.

Bătrînul nu mai apucă să răspundă pentru că bărbatul cu voce piţigăiată se strecură între ei, rîzînd. Îl felicită pe Kosef J. pentru modul cum *urma* să conducă şedinţa şi îl sfătui să fie *tare* şi *necruţător*. Bătrînul cu părul alb scuipă şi se îndepărtă.

Oamenii îşi alegeau locurile în interiorul cupolei bolborosind şi înjurînd printre dinţi. Cei mai mulţi erau obosiţi, înfriguraţi, cu mîinile negre de muncă şi cu feţele cenuşii.

— O să ne omoare tocmai egalitatea, mai spuse bărbatul cu voce pițigăiată și dispăru brusc.

Omul cu fața veselă apăru din nou și-l trase pe Kosef J. după el. Îi arată un scaun și-i spuse „aici“. Cineva, din spate, îl trase de mîneacă și-i suflă la ureche cîteva cuvinte neînțelese. „Poftim?“, făcu Kosef J., dar omul izbucni în rîs și nu mai repetă cuvintele.

— Trage un fum, îi șopti altul întinzîndu-i un rest de țigară.

Kosef J. trase un fum și simți o bătaie elogioasă pe umăr. „Gata, dă-i drumu’, gata“, i se spuse din nou, de undeva, din spate. Duse pîlnia la gura și tipă LINIȘTE. Se auzi, nu-și putea explica deloc de ce, un fel de muget prelung. Toată sala izbucni în rîs. Toți bărbații aceia cu mîinile înnegrite de muncă și cu fețele cenușii rîdeau în hohote. Kosef J. se simți puțin rușinat, dar nicidecum trist. Reușise, totuși, să-i înveselească.

„Apasă pe buton“, se auzi din nou vocea aceea șoptită, din spate. El apăsă pe buton și strigă din nou LINIȘTE. Și chiar se făcu liniște. Senzația de putere îl cuprinse din nou.

Un bărbat înalt și subțire se ridică și începu să vorbească iritat. El nu era nicidecum de acord ca să se împartă chiar totul. Pentru că egalitatea absolută ar fi dus, treptat, la o inactivitate absolută. Existau niște priorități, nu? Se înțelege că hrana zilnică era, într-o oarecare măsură, o problemă comună. Dar fiecare avea o anumită libertate de mișcare, de care profita, nu? Atîția ani nimeni nu adusesese vorba despre chiștoacele care cădeau de la ferestrele corpului de gardă. De ce se punea problema acum?

Pentru că nu se aruncau numai chiștoace, sări bătrînul cu părul alb. Cum nu se aruncau numai chiștoace? De unde știa bătrînul că nu se aruncau numai chiștoace? Nu, nu se aruncau numai chiștoace. Se aruncau și bucăți de pîine și sticle care erau uneori încă destul de pline. Bărbatul înalt și subțire rîse lung și pițigăiat. Unde văzuse bătrînul sticle încă *destul* de pline aruncate de soldați? Unde?

Cîteva voci se ridicară în sprijinul bătrînului. Da, se aruncau sticle. Și ce dacă sticlele nu erau chiar pline? Să zicem că nu erau pline, dar nu erau nici goale. Unele mai aveau cîte un strop, doi, trei, patru de alcool pe fund. Și oricum, erau sticle care miroseau a alcool. Cine punea mîna pe toate acele sticle?

O mulțime de voci se înfruntau acum, prevestind o furtună. Ale cui erau sticlele? Ale celor care se aflau în acel moment acolo, să le prindă. Și cine erau cei care se aflau acolo în acel moment? Oricine, conform legii. Legea era proastă dacă unii apucau să pună mîna pe chiștoace și pe sticle și alții nu reușeau nici măcar să ajungă la rînd. Dar cine nu ajunsese la rînd? Se afla cineva în situația de a fi fost exclus? Fiecare avea dreptul la o oră și fiecăruia îi venea rîndul la cîteva zile. La zece zile, preciză cineva, la zece zile. Și ce dacă la zece zile?

— Liniște, îi șopti vocea lui Kosef J.

— LINIȘTE! strigă Kosef J. și se făcu liniște.

Un bărbat mărunțel, foarte calm, relansă dezbaterea. Vocea sa caldă și timbrată impuse un anume respect. Bărbatul mărunțel scoase din buzunar câteva bucățele murdare de hîrtie și le flutură în aer ca pe niște dovezi de necontestat. El studiase bine situația. Adevărul era că nu se aruncau numai chiștoace și numai sticle. Se aruncau și resturi de conserve, cutii de carton, petlițe uzate, coji de nuci, chibrituri ude și pîine uscată, foarte multă pîine uscată. Mai mult decît atît, în ultimele două săptămîni, cantitatea de resturi aruncate de la ferestrele celor patru etaje se dublase pur și simplu. Semn că fuseseră aduse cel puțin două sau trei companii în plus. Într-una din zile un soldat scăpase pe fereastră o cizmă. Sîmbătă seara, cînd soldații se îmbătau, cantitatea de obiecte aruncate era mult mai mare, iar obiectele însele erau dintre cele mai imprevizibile. Puteau nega cei care avuseseră norocul să fie *acolo* că în ultima sîmbătă se aleseseră cu un veston vechi, cu o jumătate de pungă de pesmet și cu o cutie de bulion?

— Bulionul era stricat! urlă cineva.

Bărbatul mărunțel continuă imperturbabil. Nu conta cît de stricat fusese bulionul. Conta imprevizibilul situației. Unele obiecte aruncate puteau fi de mare importanță pentru comunitate. Să presupunem că un soldat beat ar fi aruncat o pușcă. Oare acest obiect n-ar trebui declarat imediat ca unul de folosință comună? Nimeni nu le cerea oamenilor să-și împartă chiștoacele cu ceilalți, dar ar fi fost bine ca fiecare să declare exact ce culege și cît culege. Și, în anumite circumstanțe, să ofere o cotă-parte comunității. Iar pentru anumite categorii de obiecte ar fi trebuit să decidă comunitatea dacă era cazul să rămînă în mîinile celor care le-au cules sau dacă aveau însemnătate mai degrabă *socială*.

Furtuna se dezlănțui din nou. Oamenii își agitau pumnii în aer, vorbeau între ei, se răsuceau ca și cum ar fi fost înșfăcați de picioare și trași în adîncul unei mlaștini.

— Linște, șopti din nou vocea din spatele lui Kosef J.

— LINIȘTE! urlă el prin megafon.

Un bătrînel cu craniul ras se așeza și se ridica într-una țipînd „nu-i adevărat! nu-i adevărat!”. Un glas care părea țîșnit dintr-un gîtlej ars de băutură se văicărea de undeva de jos, de la picioarele lui Kosef J. Nimeni nu era de acord cu nimeni și cu nimic. Întrebări amenințătoare se rostogoleau din toate gurile și se adunau în locul cel mai de jos al cupolei, acolo unde ar fi trebui, probabil, să troneze adevărul. Fiecare gură avea ceva de spus și fiecare gură avea ceva de urlat gurilor din jurul ei. Existau inși care se îmbogățiseră de pe urma traficului cu chiștoace, unde se aflau aceștia? De ce nu se ridicau în picioare, să fie văzuți? Cîțiva puseseră mîna pe cele mai bune ore de așteptare de parcă acele ore de așteptare ar fi fost proprietatea lor. De ce se prefăceau ei că nu știau ceea ce toată lumea știa? Și despre cotloanele *acelea*, din spatele casei colonelului, de ce nu se vorbea? Din casa colonelului ieșeau, zilnic, zeci de kilograme de resturi. Cine le prelua cu atîta promptitudine și de ce nu se știa nimic despre orele cînd ușa de serviciu a colonelului se deschidea și cînd lada de gunoi de sub zid se

umplea cu milioane de lucruri? Dar pe omulețul bondoc și jovial cine-l păzea? Cum se făcea că niciodată nu fusese vorba despre resturile de la magazia de haine? Unde se scurgeau deșeurile și rebuturile de la atelierul de croitorie? Milioanele de petice, milioanele de fire de ață, cine le înghițise pînă atunci? Cum de fusese stabilit în așa fel orarul așteptărilor că unii cădeau întotdeauna între ora două noaptea și cinci dimineața, cînd nu exista practic nici o activitate, iar alții se bucurau de orele de vîrf, cînd un șuvoi întreg de obiecte țîșnea pe jgheaburile de evacuare ale coloniei? De cîți ani stătea *înghețat* orarul în felul acela?

— LINIȘTE, urlă exasperat Kosef J., copleșit de vacarmul din cupolă.

Se făcu, într-adevăr, liniște, timp de două secunde.

— Ce să fac? întrebă Kosef J. întorcîndu-se și căutînd disperat în spatele său.

— Strigă LINIȘTE, îi șopti vocea.

Kosef J. strigă de mai multe ori la rînd LINIȘTE și de fiecare dată se făcea, într-adevăr, liniște. Dar tot de fiecare dată tumultul izbucnea imediat, cu și mai mare violență. Treptat Kosef J. își dădu seama că se formaseră două tabere principale. Unii cereau ca absolut toate obiectele găsite, indiferent în ce loc, să fie depozitate și împărțite echitabil între membrii comunității. Alții luau în derîdere această propunere. Cum să împărți șapte chiștoace la două sute de oameni? Sau trebuiau să aștepte pînă ce se găseau două sute de chiștoace? Din cînd în cînd cei din a doua tabără se cutremurau de rîs. Cineva din prima tabără făcu observația că, pe timpul iernii cel puțin, cînd procurarea hranei se făcea infinit mai greu, împărțirea echitabilă a tuturor produselor era mai mult decît necesară. La această intervenție cineva aminti adevărul elementar că țigările nu se mănîncă. Vreo cîteva zeci de persoane izbucniră din nou în rîs.

„Dar e vorba de principiu aici, numai și numai de principiu“, se auzi un strigăt. „Principiul e nul, e stupid și neavenit“, răspunse altul. „Fără un principiu ferm nu se poate supraviețui“, afirmă un altul. „Supraviețuiește cine poate și cine știe să se miște“, veni răspunsul. „E o murdărie să gîndești astfel“, veni replica și mai mulți bătură din palme. „E o murdărie să fii puturos și să aștepți ca societatea să te hrănească“, urlă cel care primise replica și un al doilea șir de aplauze și de lovituri cu picioarele în podea invadă cupola.

— LINIȘTE, LINIȘTE! strigă Kosef J. și se făcu, pentru a nu se știe cîta oară, liniște.

— Așa nu e posibil, urlă din nou Kosef J. și nu se auzi nici o reacție. Kosef J. se întoarse spre cel care îi suflase de cîteva ori cuvîntul *liniște*, dar nu reuși să-l identifice printre capete negre și încremenite.

„Oare se tem de cuvîntul liniște?“, se întrebă Kosef J. și privi jur împrejur la toate fețele acelea nemișcate.

— Trebuie să votăm, spuse Kosef J. fără să-și dea seama cum de-i venise gîndul.

— Să votăm ce? întrebă, șoptit, vocea din spatele său.

— Trebuie să vedem cine este pentru, continuă Kosef J. în tăcerea mormîntală a sălii.

Privirile tuturor se ațintiseră asupra lui. Toate gurile se încleștaseră și toate mințile așteptau semnalul lui. Kosef J. nu putea înțelege cum anume pîlnia aceea nenorocită putea declanșa atîta docilitate, o reacție de supunere aproape religioasă.

— Nu putem împărți decît ceea ce e de împărțit, spuse Kosef J.

O parte din oameni se agită ușor, se auziră cîteva plescăituri și cîteva murmure, mai multe pocnituri din degete și un horcăit.

— O să facem astfel încît să fie bine, continuă Kosef J.

Toată lumea rămase, mai departe, în așteptare.

— Cine este PENTRU? răcni atunci Kosef J. și văzu că mai mult de jumătate din oamenii aceia obosiți și cu fețele negre ridicară mîna.

Omul cu gîtul umflat muri după o agonie de zece zile.

În prima zi Kosef J. îl vizită împins de un fel de curiozitate și de o ciudă pe care nu și le putea explica. Încercă de cîteva ori să-i spună ceva încurajator, amabil, dar de fiecare dată cuvintele i se eclipsau înainte de a le pronunța. Omul îl privea fix, fericit, cu aceeași expresie de recunoștință pe față.

— Doare? întrebă, într-un târziu, Kosef J., întinzînd mîna să atingă umflătura.

— Nu, răspunse omul și întinse gîtul ca să se lase atins. Umflătura părea o mică burtă de pisoi. Era moale, călduță și pulsa încet.

A doua zi Kosef J. aduse cîteva cocoloașe de miez de pîine șterpelite de la bucătărie. Omul cu gîtul umflat le molfăi îndelung. „E pîine“, preciză Kosef J. privind încîntat cum molfăia omul. „Da“, răspunse omul. „E de la bucătărie“, se simți dator Kosef J. să precizeze. „E bună, e moale“, răspunse omul.

A treia zi omul păru foarte obosit. Ochii i se înroșiseră și fața i se învinețise. Cu toate acestea gura sa încerca mereu să schițeze un zîmbet de bunăvoință. „Am să vă povestesc ceva“, spuse omul. „Da“, răspunse cu entuziasm Kosef J. și se așeză pe marginea patului. Omul își povesti, pe scurt, viața. Kosef J. nu reuși să fie destul de atent. Din cînd în cînd însă exclama: „nu se poate!“ sau „extraordinar!“.

A patra zi omul avu febră. Mîinele îi tremurau încet ori de cîte ori își ducea cîte un cocoloș de pîine la gură.

— Am vorbit cu doctorul, îi spuse Kosef J.

Omul clătină afirmativ din cap. Doctorul considera că lucrurile mergeau *spre bine*. Omul cu gîtul umflat fu de acord că lucrurile mergeau *spre bine*. Kosef J. se arătă nemulțumit că nu reușise să facă rost de mai multă pîine. Omul nu avea nevoie de mai multă pîine. Kosef J. ar fi vrut să spună ceva ce-l apăsa pe suflet, dar nu știa cum să înceapă. Poate că omul înțelegea, totuși, ce avea el, Kosef J., pe suflet? Da, omul înțelegea perfect. Și? Și ce? Nu-l putea ajuta cu nimic, el, omul cu gîtul umflat, pe el, pe Kosef J.? Ba da, el, omul cu gîtul umflat, se gîndea zi și noapte la Kosef J. și nu reușea să găsească nici o *soluție*. Totuși, el, omul cu gîtul umflat, rămînea alături de Kosef J., dispus să-l asculte și să-l ajute cumva. Bine, dar cum? Oare nu voia și el, Kosef J., să-și povestească viața?

A cincea zi omul vorbi cu un tremur ciudat în voce. Kosef J. nu dormise aproape toată noaptea. Omul cu gîtul umflat ar fi vrut să se ridice puțin și să facă vreo doi, trei pași prin salon. De ce nu dormise Kosef J. toată noaptea? Nu știa. Îl ajută să facă cei doi, trei pași prin salon. Îl amețea cumva plimbarea? Nu, dimpotrivă, avea senzația că putea trage mai mult aer în plămîni. Ce oribilă zi! Începuse să plouă de la primele ore ale dimineții. O ploaie rece, sîcîitoare, nesfîrșită. Urîță? Desigur, urîță. Se anunța încă o iarnă urîță? Desigur, se anunța încă o iarnă urîță. În copilărie iernile nu erau *așa*. Se înțelege. Niciodată, în copilărie, iernile nu fuseseră *așa*. În

copilăria nimănui iernile nu fuseseră așa. Voia omul să se sprijine puțin cu fruntea de geam? Efectul putea fi reconfortant. Nu, nu voia să se sprijine cu fruntea de geam, dar voia să încerce să facă vreo doi, trei pași singur. Toată viața sa fusese singur. Parcă cine n-a fost, întotdeauna, singur? El, omul cu gîtul umflat voia să-i spună ceva foarte important lui Kosef J. Și el, Kosef J., avea să-i facă o mărturisire. Ce mărturisire? Nu, întâi omul cu gîtul umflat. Ei bine, iată despre ce era vorba. Omul cu gîtul umflat simțea pentru prima dată ceva ciudat, ceva foarte intens. Sentimentul de *vinovăție* resimțit de Kosef J. îl făcea să moară mîntuit, liniștit, aproape fericit. *Vinovăția* aceea, pe care Kosef J. nu și-o putuse reprima, echivala cu o mare bucurie umană, cu o dăruire de natură să transforme crima într-o binefacere. Care crimă? Care vinovăție? Ce vorbe erau acelea? Despre ce tot bîiguia omul cu gîtul umflat?

Kosef J. ieși furios și în ziua a șasea nu veni.

În ziua a șaptea omul îl aștepta palid, cu ochii imobili, cu privirile fixate în tavan. Kosef J. îi aduse cocoloașe de pîine, dar omul nu mai voia să molfăie cocoloașe de pîine. Umflătura nu-și schimbase nici forma și nici culoarea, dar pulsa mai repede. Ploaia din ajun se transformase în lapoviță și aerul devenise mult mai rece. Kosef J. spuse ceva, dar omul nu auzi. Kosef J. repetă ceea ce spusese, dar omul nu auzi nici de această dată. Atunci Kosef J. îl atinse pe umăr și omul cu gîtul umflat începu brusc să vorbească. Îl rugă pe Kosef J. să nu i-o ia în nume de rău. Ziua aceea nespus de friguroasă, sfîrșeala pe care o simțea în oase, totul îl paraliza, îl scufunda într-un acvariu gelatinos. Bolnavii fuseseră agitați peste noapte. Unii dintre ei sporovăiseră pînă spre dimineață. Mai fiecare era speriat. Un bolnav de dizenterie fusese ridicat și dus undeva, imediat după miezul nopții. În locul lui apăruse un bătrîn cu părul alb, care dormea continuu. Mulți nu înțelegeau ce se întîmpla la infirmerie. Dar el, omul cu gîtul umflat, el știa. Se întîmpla o *minciună*. Și Kosef J. știa și el despre minciună. Nu, Kosef J. nu știa nimic despre minciună. Există o minciună *neputincioasă*, Kosef J. nu auzise de ea? Nu, Kosef J. nu auzise de ea. De ce oare nimeni nu mai spunea lucrurilor pe nume? Dar lucrurile erau simple, ce nevoie aveau lucrurile să fie sucite și răsucite în halul acela? Dar cine le răsucea? El, omul cu gîtul umflat. Nu, omul cu gîtul umflat nu le răsucea. Lui îi erau, deja, puțin indiferente. A, nu, Kosef J. nu se mai simțea în stare să suporte. Pînă unde putea merge ambiguitatea? De ce nu spunea omul cu gîtul umflat ce avea de spus? Dar omul cu gîtul umflat nu avea nimic de spus. Minciună, minciună și numai minciună, abia aceea era minciună. Nu, nu era minciună. Dacă omul cu gîtul umflat îl considera pe el, pe Kosef J., un *asasin*, de ce nu preciza odată? Cine pe cine considera un asasin? El, omul cu gîtul umflat, îl considera pe Kosef J. un asasin. Cum așa, omorîse Kosef J. pe cineva? Da, de o mie de ori da. Și unde era mortul? Unde era mortul? Da, unde era mortul? Mortul se năștea acolo, în fața lor, în ambiguitatea *aceea*. Dar omul cu gîtul umflat nu se simțea încă mort. Cum așa, doar el însuși afirmase că se considera victima unei crime din binefacere? Nu spusese nimeni așa ceva și

dacă fusese vorba despre ceva apoi fusese vorba despre *vinovăție*. Da, Kosef J. se simțea vinovat. Într-adevăr? Da, se simțea vinovat și o recunoștea acolo, în fața omului cu gîtul umflat, recunoștea în genunchi că era vinovat și că sufletul său se dizolvase total într-un gol apăsător al imposibilului și al prostiei și al inutilității, și ce putea face el, Kosef J., ce mai putea face el cînd el nu înțelegea nimic, dar absolut nimic din tot golul acela apăsător? Avea omul cu gîtul umflat vreun răspuns, se zărea pe undeva vreo *lumină*? Nu, nu se zărea nicăieri nici o lumină. Și cum, lucrurile aveau să se scurgă mai departe așa, fără sens, fără adevăr, fără nici o rază? Singura rază devenise supraviețuirea. Și nimeni nu va reuși să descîlcească niciodată ceea ce era atît de încîlcit? Nu, nimeni nu va reuși să descîlcească totul, cel mult să tragă cîte un fir și să-l țină bine, cu dinții, deși ori de cîte ori cineva trăgea cîte un fir încîlceala se strîngea în sine și devenea și mai încîlcită, așa de încîlcită încît mai tîrziu devenea și mai greu să te apropii de ea. Dumnezeu, despre ce vorbeau ei doi, acolo? De cine se temeau ei pentru a vorbi acolo, în felul *acela*? El, omul cu gîtul umflat nu se mai temea de nimic.

În noaptea dinspre ziua a șaptea spre ziua a opta Kosef J. și cu omul cu fața veselă îl schimbă pe omul cu gîtul umflat. Fu pentru prima oară cînd Kosef J. participă la o asemenea operațiune. Totul fusese foarte bine pregătit. Imediat după miezul nopții omul cu gura golită de dinți deschise una dintre ferestrele salonului. Lansă două semnale luminoase și atunci omul cu fața veselă și Kosef J. ieșiră din ascunzătoarea în care așteptaseră mai bine de două ore. Săriră peste pervazul ferestrei ajutîndu-se unul pe altul. Omul cu gura lipsită de dinți îi conduse pe întuneric pînă la patul omului cu gîtul umflat. Îl înfășurară într-o pînză de sac și-l legară cu două curele. Îl scoaseră afară tot pe fereastră. În timp ce se îndepărtau de infirmerie se întîlniră cu alți doi bărbați care veneau dinspre curțile părăsite purtînd cu ei un bătrînel cu craniul ras.

Îl lăsară pe omul cu gîtul umflat în fostul depozit de vinuri. Cînd se trezi, dimineața, aproape mort de frig și cu picioarele încă legate, omul cu gîtul umflat zări în jurul lui oameni zdrențăroși care-l anunțară că din acel moment era liber.

În ziua a noua și în ziua a zecea Kosef J. nu se dezlipi de lîngă muribund. Omul avu lungi momente de delir. Nu mai reuși să se ridice nici măcar în capul oaselor. Ciudat era faptul că, pe măsură ce se apropia de momentul morții, umflătura de la gît se resorbea. Kosef J. îi tampona fruntea cu o cîrpă umezită. În momentele în care omul redevenea lucid Kosef J. îi repeta obsedant: „Ești liber! Ești liber! Înțelege?”

— Ei, draci! răspundea omul.

Kosef J. continuă să-i vorbească febril. Ceva de o mare însemnătate se întîmplase în viața omului cu gîtul umflat. Își dădea seama, el, omul cu gîtul umflat, de ceea ce se întîmplase peste noapte? Ce simțea omul cu gîtul umflat? Simțea ceva? Nu, omul cu gîtul umflat nu simțea nimic. Și nici nu credea în nimic. Nimeni nu era liber. Ba da, ei doi, Kosef J. și cu omul cu gîtul umflat erau liberi.

— Ei, draci! exclamă, aproape amuzat, omul cu gîtul umflat.

O, nu! Cum se putea ca omul cu gîtul umflat să nu-și dea seama de ceea ce se petrecuse? Nu-și dădea seama pentru că nu se petrecuse nimic. Cum nu se petrecuse nimic? Acum, cînd omul cu gîtul umflat își trăia sfîrșitul chiar nu voia să se mai lase prostit. Kosef J. avea încă mulți ani în fața lui, el, da, el mai avea de ce să se lase prostit. Era încă tînăr, încă sănătos. Avea *sens* să se lase prostit. Kosef J. nu înțelegea. Chiar nu înțelegea. Dar nu era mare lucru de înțeles. Și totuși Kosef J. voia să înțeleagă. Cum, Kosef J. nu înțelegea că fusese *cumpărat*? CUMPĂRAT? Da, cumpărat. De cine? Pentru ce? Oare omul cu gîtul umflat reîncepuse să delireze?

— Ei, draci! spuse pentru a treia oară omul cu gîtul umflat și căzu într-un fel de somnolență.

Kosef J. se agită nervos prin pivniță, așteptînd ca omul cu gîtul umflat să-și revină. Încercă să-l trezească spre seară și să-l facă să mai înghită cîteva cocoloașe de pîine. Dar omul refuză să înghită. Își încleștase gura ca și cum ar fi refuzat să mai vorbească și să mai mănînce.

În ziua a zecea, exact la ora prînzului, omul deschise ochii și ceru de mîncare. Nu-i mai tremura vocea și degetele prindeau cu siguranță cocoloașele de pîine.

— Am visat tot felul de prostii, spuse omul ca și cum s-ar fi trezit datorită acelor vise.

Privirea sa era limpede, fața i se destinsese și toată ființa omului respira odihnă, echilibru și calm. Omul cu fața veselă veni să-l vadă pe omul cu gîtul umflat. De fapt, omul cu gîtul umflat devenise un *om aproape normal*. Omul cu fața veselă îi spuse cîteva cuvinte de îmbărbătare omului devenit normal. După omul cu fața veselă intrară și alții. Bărbatul peltic îi ținu un lung discurs omului devenit normal. Bărbatul negricios intră tăcut și se așeză într-un colț. Bărbatul mărunțel și calm trecu doar să-i spună cîteva cuvinte omului devenit aproape normal după care se apropie de Kosef J. Îi plăcuse foarte mult cum condusesse Kosef J. ședința.

— Într-adevăr? făcu acesta plăcut surprins.

Da, bărbatul mărunțel și calm considera că *aceea* fusese una dintre cele mai dificile ședințe și că el, Kosef J., demonstrase o formidabilă prezență de spirit. Fiecare intervenție se dovedise fermă și precisă. Evenimentele ar fi putut să degenereze, dar Kosef J. le reintegrase, de fiecare dată, pe făgașul lor normal, constructiv și democratic. Acum urma să decidă și problema *cazanelor* pentru că făcea parte din aceeași categorie.

Kosef J. nu cunoștea problema cazanelor.

Cazanele nu se mai spălau seara, ca de obicei. Se schimbaseră regulamentul. După ce mîncarea era împărțită, Rozette lăsa cazanele înșirate pe jos, în fața cuptoarelor. Dar pe fundul cazanelor, pe pereții cazanelor precum și pe fundul uriașelor polonice rămînea lipită, în continuare, materia organică a cinei. Uneori în straturi foarte groase, în stare să hrănească încă zece, cincisprezece persoane. Dacă se mai puneau la socoteală și sutele de farfurii adunate în teancuri, și care, și ele, zăceau nespălate peste noapte, suma celor care puteau fi hrăniți se ridica la douăzeci. Or, pe timp de iarnă, în condițiile date și întrucît iarna era cum era, *sursa* devenea de loc neglijabilă.

Kosef J. fu de acord. *Sursa* nu părea neglijabilă.

Singura problemă era, însă, Rozette. Și bărbatul mărunțel și calm rîse zgomotos, îl ciupi pe Kosef J. de obraz și-i făcu un semn din ochi. Kosef J. surîse tîmp.

Încăperea se umpluse de bărbați obosiți și învinețiți de frig. Respirațiile lor, cumulate, începură să încălzească aerul. Cineva se apucă să povestească despre iepurele pe care-l prinsese în urmă cu două zile. Capcanele înșirate de-a lungul zidurilor își dovedeau, în sfîrșit, utilitatea. Frigul scotea lighioanele din vizuini. Bărbații povesteau și rîdeau. Datorită aerului cald butoaiele emanau un miros și mai puternic de alcool. Intrară tot mai mulți bărbați obosiți și învinețiți de frig și încăperea se ticsi de corpuri. Kosef J. fu blocat, datorită discuției cu bărbatul mărunțel și calm, într-un colț, la oarecare distanță de omul devenit aproape normal. Cînd încercă să-și facă drum spre el se izbi de o masă aproape conglomerată de corpuri. Nu reuși să răzbată prin acel ciorchine de trupuri care-și conservau căldura lipindu-se unele de altele. Încăperea respira sacadat de parcă ar fi fost un unic și uriaș animal strîns încolăcit. Un fel de euforie cuprinse mințile. Cuvintele se auzeau tot mai *slab pronunțate* și tot mai confuze. Treptat cuvintele se transformară într-un murmur ca și cum toate gurile ar fi pronunțat o rugăciune păgînă. Corpurile începură să se clătine încet, ca și cum o mișcare vălurită ar fi trebuit să acompanieze incantația. Kosef J. încercă să privească în jurul lui, dar nu văzu decît cefe și tîmplele celor care se lipiseră de el. Un bărbat cu bărbia despicață, în stînga sa, închisese ochii și își ridica într-una gîtul, de parcă ar fi vrut să se înalțe la cer. *Animalul* unic și uriaș simți că plutește. Uitarea se insinuă lent în toate celulele sale. O amorțeală ușoară, plăcută, caldă îl făcu să creadă că în carnea sa se născuse în sfîrșit binele suprem.

Omul devenit aproape normal muri într-unul din momentele acestei iluzii, neobservat de nimeni.

Iarna se instalează ca o substanță halucinogenă în viața lui Kosef J. Nu știu când și cum ajunsese să se culce cu Rozette. În fiecare dimineață, când se trezea, avea încă sentimentul că ziua îi stătea în față ca o tarabă de pe care putea alege orice. Întotdeauna îl așteptau, însă, o serie de îndatoriri precise. Printre ele și aceea de a se furișa, după ora stingerii, la Rozette.

Ea îl aștepta ghemuită în întuneric. De obicei lăsa aprins unul dintre cuptoarele electrice și el o găsea acolo, în preajma acelei adieri de căldură. De altfel, de la intrare, se lăsa condus de izul special pe care cuptorul, pus în funcțiune, îl împrăștia în bucătărie. Se apropia și se așeza, tăcut, lângă ea. Se lăsa impregnat de căldură și de mirosul de cartofi arși. Ea își așeza fruntea pe umărul lui. El o mângâia ușor, cu două degete, pe obraz. Ea tresărea, ușor, de plăcere. El începea să o mângâie cu toată palma. Uneori ea spunea: „Ai venit?” și el răspundea: „Am venit”. Uneori ea întreba: „Mai vrei să mănânci puțin?” și el răspundea, de cele mai multe ori, „da”. Dacă el răspundea „da”, atunci ea îl hrănea pe întuneric. Lui îi plăcea să fie hrănit pe întuneric pentru că de fiecare dată mîncarea era o surpriză. Ea îl hrănea într-un fel ciudat, mai mult mîngîindu-l. Lui îi plăcea să fie hrănit și mîngîiat în același timp. La sfîrșit ea întreba: „E bine?”. El răspundea: „E foarte bine”. Atunci ea întreba: „Mai vrei?” și el spunea: „nu”. Ea se lipea de el și-i spunea: „Ce bine că ești aici” și el răspundea „da”. Lui i se făcea somn după ce mîncă și simțea cum, din cauza căldurii și a întunericului, moleșeala îi paraliza corpul. Începea, de aceea, să grăbească puțin lucrurile. Ei îi plăcea să fie mîngîiată pe coapse și el o mîngâia pe coapse. Dacă ea voia să fie mîngîiată pe umeri sau pe gît sau pe sîni îi lua mîna și i-o apăsa pe umeri sau pe gît sau pe sîni. El o mîngâia atunci, îndelung, pe umeri, pe gît sau pe sîni. După un timp ea spunea „hai” și el o dezbrăca repede. Ea se întindea pe spate și se prindea cu mîinile de marginile cuptorului electric. El se bucura că putea, în sfîrșit, să înceapă. Ea tresărea la fiecare atingere și începea să asude din abundență. Treptat corpul ei se acoperea de o peliculă de sudoare, foarte alunecoasă. Ea gîfîia într-un fel disperat. El se simțea bine deoarece acel gîfîit îi arăta că totul mergea cum trebuie. Sudoarea ei îl inunda și pe el. Simțea cum cămașa i se impregna de sudoarea ei și cum pînă și pielea i se îmbiba de sudoarea ei. Ea avea un orgasm *extrem*, sufocant și aproape că își pierdea cunoștința. După fiecare orgasm rămînea, aproape o oră, într-o stare de prostrație. În tot acest timp el o mîngâia încet, aproape adormit. Acesta era momentul când cei douăzeci de oameni se furișau în bucătărie.

El nu-i vedea niciodată. Ar fi putut să le numere umbrele, dar nu le număra niciodată. Auzea doar cum, cu lingurile și cuțitele lor, rădeau mîncarea lipită de pereții cazanelor. Nimeni nu scotea nici un cuvînt. Oamenii mîncău repede, hămesiiți, dar disciplinați. Farfuriile nespălate erau trimise din mîna în mîna. Din cînd în cînd Rozette gemea și Kosef J. îi spunea încet „dormi, dormi”.

Oamenii plecau la fel de discret cum sosiseră. Când nu se mai auzea nici un foșnet și nici un clinchet în bucătărie Kosef J. respira ușurat. Din inima sa urca un sentiment copleșitor de datorie împlinită. Înceta s-o mai mîngîie pe Rozette.

Ea se trezea nu după mult timp și-i spunea tandru „hai, du-te“. El o săruta pe frunte și se ridica. Trecea alături, în sala de mese și se culca. Adormea numaidecît.

Pe măsură ce timpul se strica oamenii deveneau tot mai nervoși și tot mai imprevizibili. Deținuții primiră echipament gros, de iarnă. Kosef J. urmări cu invidie șirul de bărbați veseli care se scurgea prin fața magaziei. Toată colonia penitenciară trăi, timp de o zi întreagă, euforia schimbării hainelor. Omulețul bondoc și jovial se transformă, cu această ocazie, într-un omuleț suferind și posomorît. Fiecare manta și fiecare căciulă pe care le scotea din străfundurile magaziei îi zgîndăreau o rană profundă. Nu îndrăznea să-i privească pe oameni în ochi. Le întindea, cu mîna tremurîndă, echipamentul regulamentar și din cînd în cînd scrișnea din dinți. La sfîrșitul zilei avea o față suptă și doi ochi roșii, înspăimîntați, de parcă ar fi fost martorul unei cumplite drame.

Kosef J. se simți, și de data aceasta, foarte încurcat. Cînd văzu că pînă și gardienii și soldații își primeau mantale impermeabile, mănuși și ciorapi de lînă îl cuprinse disperarea. Un fel de nemulțumire clocoti în sufletul său, ca un copil bătut și alungat pe nedrept de acasă. Nu avu curajul să se așeze în rînd cu ceilalți și să încerce să-și obțină și el drepturile întrucît nu știa ce drepturi mai avea. Dar se hotărî să-l viziteze pe omulețul bondoc și jovial devenit omulețul suferind și posomorît.

— Ați văzut? Ați văzut? se repezi la el omulețul suferind și posomorît cînd îl văzu intrînd.

Kosef J. intui cam la ce făcea aluzie omulețul suferind și posomorît și spuse „da”.

— Și ce părere aveți? Ce părere aveți? întrebă omulețul suferind și posomorît agitîndu-și pumnii strînși.

Kosef J. nu voia să spună prea multe pentru că se temea să nu atingă cine știe ce punct sensibil. Spuse doar: „Ce părere să am?” și-și compuse o figură scîrbită. Văzîndu-i figura scîrbită omulețul se mai liniști puțin. Continuă însă să se învîrtă prin încăpere și să dea cu piciorul în maldărele de uniforme subțiri pe care le primise în schimb.

— Uitați-vă doar ce-i aici! exclamă el și se opri în mijlocul camerei, cu mîinile în sold.

Kosef J. nu știa cum să aducă vorba despre *echipamentul lui*. Spuse doar: „O să vină frigul”. Imediat însă își dădu seama că făcuse o mare greșală. Omulețul suferind și posomorît explodează pur și simplu. De unde scosese *ei* chestia aceea cu frigul? Cine le băgase *lor* în cap povestea cu frigul? Cum de le știau *ei* pe toate? Sau, mai bine zis, cum de știau *ei* atît de bine unele lucruri și cum de nu le știau pe altele? Putea Kosef J. să dea un răspuns civilizat la acea întrebare?

Nu, Kosef J. nu putea răspunde la acea întrebare, dar era curios să afle despre cine vorbea omulețul suferind și posomorît, cînd spunea *ei* se gîndea la cine?

La *cine* să se gîndească? Se gîndea la *toți*. Pentru că toți închideau ochii la ceva îngrozitor, ceva ce se petrecea sub nasul lor, acolo. Pentru că toată

lumea se complăcea în atmosfera *aceea*, în dezordinea *aceea*. Se mai putea numi locul *acela* colonie penitenciară? Se mai puteau numi *aceia* gardieni? Deținuții se mai puteau numi deținuți? Oare ce fel de blestem se abătuse peste administrație? Ce presiuni subterane făcea ca administrația să tolereze lucrurile?

— Care lucruri? bîigui Kosef J.

Omulețul suferind și posomorît se aruncă peste echipamentul de vară. Rămase cu fața în jos, cu mâinile adunate sub burtă, chinuit ca un om cu măruntaiele sfîrtecate. Da, presiunea subterană fusese atît de puternică încît înghițise chiar și *timpul adevărului*. Se făcuse deja tîrziu. Prea tîrziu pentru ca adevărul să mai conteze. Acum toți așteptau prăbușirea definitivă. Prăbușirea ambelor părți. Nimeni nu putea supraviețui prăbușirii, totul purta deja masca disoluției. Mantalele lui dispăreau din penitenciar. Ceilalți nu observau asta, pentru că pe ei îi interesau numai *oamenii*. Îi interesa ca numărul de oameni să fie întotdeauna același. Dar nu vedeau și *mantalele*. Nu vedeau și ECHIPAMENTUL. Nu știau că de ani de zile, în fiecare iarnă, mai bine de jumătate din mantale dispăreau, deși numărul de oameni rămînea același. Unde dispăreau oamenii *cu mantale* și cum de apăreau în locul lor oameni *fără mantale*? De ce nu avea administrația ochi pentru această formidabilă scurgere de EFECTE? E drept că primăvara, cînd deținuții își predau echipamentul de iarnă, mantalele reveneau ca prin farmec. Dar în ce hal! În ce stare de murdărie! Cît de zdrențuite erau întotdeauna căptușelile! Oare nu constituia acel fapt un semnal de alarmă? Semnul unei agonii administrative indubitabile, cu efecte încă nebănuite? Ei, Kosef J. își dădea seama că *totul* era pierdut?

După cîteva zile de discuții dintre cele mai încîlcite și de tîrguieli obositoare, Kosef J. reuși să cumpere de la omuleț o manta ponosită, cu căptușeala numai zdrențe. Îmbrăcînd-o și privindu-se în oglindă, Kosef J. fu cuprins de un fel de jenă și de un simțămînt de nedreptate. Niciodată nu fusese îmbrăcat mai prost și niciodată nu avusese o senzație mai confuză. Aproape că și-ar fi dorit să se întoarcă măcar pentru trei zile în celula sa, doar ca să guste cîteva clipe de liniște.

Franz Hoss nu-și mai amintea, în ultimii douăzeci de ani, un început de iarnă mai urît. Fabius pretindea că iernile urîte-urîte se succedaseră cam o dată la șapte ani. Da, Franz Hoss era de acord, dar un început de iarnă precum cel pe care îl trăiau ei atunci nu se mai văzuse. Kosef J., pe de altă parte, considera că toate iernile pe care le trăise în colonie fuseseră îngrozitoare.

— Ei bine, spunea Franz Hoss, asta va fi mult mai îngrozitoare.

Fabius nu era deloc de acord. Nu începutul iernii conta. Conta mijlocul și sfîrșitul. Iarna devenea mult mai îngrozitoare atunci cînd *se lungea*.

— Ei bine, spunea Franz Hoss, asta va fi lungă și îngrozitoare.

Bătrînul gardian avea oarecum dreptate. Gerurile începuseră mai devreme decît de obicei. Din cauza frigului care depășise limita regulamentară deținuții nu mai erau scoși la muncă.

Seară de seară cei doi gardieni se încălzeau cu vin fiert în bucătărie la Rozette. Franz Hoss termina de spălat în sala de mese și venea să li se alăture.

— Merge? Merge? întreba Franz Hoss.

Kosef J. nu știa niciodată la ce se referea întrebarea. Răspundea însă, întotdeauna „cum să nu!” sau „cum să nu meargă!” sau „păi cum?”. Cei doi gardieni îi turnau vin și-l rugau să mai povestească o dată cum fusese audiența la Colonel. Kosef J. le povestea pentru a zecea, a cincizecea, a o suta oară cum fusese întâlnirea cu directorul penitenciarului. Cei doi gardieni reîncepeau să analizeze fiecare moment al întâlnirii. De câteva săptămâni bune nimeni nu-l mai văzuse pe Colonel. Kosef J. fusese efectiv ultimul om cu care Colonelul stătuse de vorbă. Toate ordinele veneau pe niște hîrtiuțe mici, care păreau rupte dintr-un caiet de școală. Era limpede că se întâmpla ceva rău. Colonelul era supărat. Se vedea asta și din stilul scurt și sec al ordinelor. Ceva se întâmplase în sufletul Colonelului. Dacă el, Colonelul, optase pentru acea formă de reclusiune și *singurătate*, apoi era clar că singurătatea sa nu putea fi decît un *răspuns*.

— Da, dar un răspuns la ce? își frămînta capul Fabius. Franz Hoss rămînea gînditor și privea în gura înroșită a cuptorului electric. Colonelul refuza să se mai arate. Colonelul era, probabil, profund marcat de ceva ce se întâmpla acolo, în colonie. Ceva nu mai mergea în colonie. Ceva era putred în colonie.

— Da, dar ce? se întreba Fabius.

Franz Hoss nu știa să răspundă precis. Dar nu simțeau ei, Fabius și Kosef J., că oamenii se schimbaseră? Nu vedeau ei că oamenii nu mai erau aceiași? Trecuseră deja cîțiva ani buni de cînd el, Franz Hoss, nu mai ținea minte *figurile*. În tinerețea sa nu se întâmplase niciodată să se înșele. Îi cunoștea pe toți deținuții din pavilionul său, și după față și după număr. Acum, însă, nu-i mai știa decît după număr. După număr și numai după număr. Pentru că se întâmpla *ceva* cu fețele oamenilor.

— Da, dar ce anume? continua să se mire Fabius.

Franz Hoss nu știa să răspundă precis nici la această întrebare. Știa doar că oamenii își schimbau fața. Pur și simplu deveneau alții. La început fusese profund șocat. Se întâmpla ca în unele celule, în locul *unor* oameni să apară *alții*. În locul unui bărbat tînăr apărea, brusc, peste noapte, un bărbat mai puțin tînăr. În locul unui bătrîn apărea uneori un om și mai bătrîn. În locul unui om pe care-l știa cu fața suptă și cu ochii inflamați apărea un alt om cu fața numai riduri și aproape orb. Multă vreme nu vorbise nimănui despre aceste ciudățenii pentru că nu avusese curajul să vorbească despre ele. În definitiv *numărul* rămînea același. În principiu nu se întâmpla nimic grav. Nu vorbise nimănui despre toate acestea și pentru că le considerase pure halucinații. Dar halucinațiile se înmulțiseră. Halucinațiile nu erau halucinații. Ceva se petrecea *dincolo* de ceea ce părea halucinație. Ceva nefiresc care putea avea consecințe grave.

— Da, dar cît de grave? exclama Fabius.

— Nu știu, făcea Franz Hoss învins. Nu știu, pur și simplu nu știu.

Kosef J. îi asculta pe cei doi bătrâni cu un aer de nedumerire și respect. Nu îndrăznea să-și spună părerea deși Franz Hoss și Fabius îl întrebau din când în când ce credea despre toate acele *evenimente*. El nu credea nimic. Ce putea el să creadă?

— Poate e mai bine așa, murmură Franz Hoss. Apoi făcea elogiul lui Kosef J.: cel puțin Kosef J. rămânea mereu același. Să rămâi egal cu tine însuși, în vremuri atât de incerte, asta da, nu era puțin lucru.

Kosef J. ridica din umeri și își apleca ușor fruntea, cu modestie.

— Dar Colonelul? revenea Fabius. Ce putea fi în sufletul Colonelului? Ce putea fi în sufletul acelui om pe care îl iubeau cu toții?

Nimeni nu știa ce se întâmpla în sufletul Colonelului. Sufletul omului rămânea un mare mister. Mai ales sufletele oamenilor fini și delicăți, ele rămâneau de neînțeles. Și sufletul lui Kosef J., după opinia lui Franz Hoss, rămânea un mic mister.

— Când mă gândesc, îi spunea bătrînul gardian, că ați fi putut pleca, dar că ați rămas să faceți ceea ce faceți...

Cam așa îi spuse și bărbatul mărunțel și calm, când coborîră în pivnița cu zdrențe:

— Mare noroc avem că sînteți cum sînteți.

Kosef J. observase, de cîteva zile, că omulețul bondoc și jovial depozitase, într-una din gurile umede ale subsolului, toată materia sacrificată a infinitelor lui ajustări și reajustări. Petice de toate mărimile și de toate culorile, gulerașe, petlițe, manșete, epoletți, bucăți de căptușeală, cîrpe arse cu fierul de călcat, fișii de stofă sfîrtecate cu foarfecele în cine știe ce moment de furie sau de neputință.

— Aur curat, murmură omul cu fața veselă cercetînd cu un ochi expert piramida moale și pufoasă.

În lumina felinarelor sclipea din cînd în cînd cîte un nasture metalic sau cîte o cataramă. Era trecut de miezul nopții și cei cinci oameni ezitau încă înainte de a lua în stăpînire muntele de zdrențe. Kosef J., cu inima încălzită de emoție, simțea ațintite asupra sa privirile pline de recunoștință ale celorlalți.

Bărbatul cu bărbia despicață se repezi primul și începu să sape nervos, cu amîndouă mîinile, la baza piramidei. Încercă să-și facă drum spre interior, ca și cum acolo l-ar fi așteptat, în miezul lucrurilor, o haină de blană. Un slăbănog cu dinții înnegriți se îngropă pînă la gît în zdrențe și rămase nemișcat, cu ochii închiși, ca și cum ar fi stat într-o cadă cu apă caldă. Chicoti de cîteva ori după care trase cu putere aerul în piept și-l expiră zgomotos, ca într-un exercițiu de relaxare.

Bărbatul mărunțel și calm se lăsă ușor pe dușumea, sprijinit de peretele pivniței, dorindu-și parcă să mai contemple, de la distanță, fructul expediției lor nocturne.

— Vedeți, îi spuse apoi, cu tristețe, lui Kosef J., aceasta este marea tragedie a democrațiilor sărace.

Omul cu fața veselă, care se urcase în vîrful piramidei și ridicase felinarul deasupra capului, izbucni în rîs. Bărbatul cu bărbia despicață se opri brusc din încheștarea sa devoratoare cu muntele de cîrpe. Ce prostii debita bărbatul calm și mărunțel? Despre ce *tragedie* era vorba?

— Iarna, preciză bărbatul calm și mărunțel înălțînd un deget profetic. Iarna e cea mai mare tragedie a democrațiilor sărace.

Slăbănogul cu dinții înnegriți se răsuci în culcușul său și toți avură impresia că muntele de cîrpe zvîcnise. Omul cu fața veselă se așeză călare pe vîrful piramidei. Își înfundă mîna în necunoscut, trase afară un pumn de zdrențe și le cercetă cu atenție la lumina felinarului.

Bărbatul calm și mărunțel continuă să-i vorbească lui Kosef J. Știa el, Kosef J., că jumătate din oamenii comunității erau ca și condamnați la moarte?

— Ei draci! mormăi omul băgat în cîrpe.

— Ba da, ba da, întări bărbatul calm și mărunțel. Cîți sîntem noi aici? Unu, doi, trei, patru, cinci... În martie jumătate dintre noi vor fi morți.

— Asta chiar că nu se poate, spuse omul cu fața veselă.

— Totul se poate, spuse bărbatul calm și mărunțel.

Bărbatul cu bărbia despicață scoase o exclamație victorioasă. Nu muncise degeaba. Găsise o mîneacă întreagă de manta soldățească și acum le-o arăta tuturor:

— Ați văzut? Ați văzut?

Omul cu fața veselă mai scoase un pumn de zdrențe și le aruncă în spate. Răscoli de mai multe ori în felul acela, cu indiferență. Bărbatul cu bărbia despicață însă continua să lucreze cu îndîrjire. El credea în gest, în efort, în încordarea disperată a mușchilor. Și în tenacitatea demnă. Cînd pronunță formula „tenacitate demnă” se opri o clipă și-și scoase capul din mica gaură pe care o săpase în muntele de zdrențe. TENACITATE DEMNĂ! Suna frumos.

— Nu există demnitate în fața foamei, emise omul din vârful piramidei.

— Îhî, făcu și slăbănogul ascuns între cîrpe.

Bărbatul cu bărbia despicață strănută nervos de două ori, excitat de izul uscat și acru al măruntaielor răscolite. Cum adică nu există demnitate în fața foamei? Demnitatea era singurul lucru care le mai rămînea lor, celor care conservau, cu atîtea sacrificii, adevărul, sensul uman al adevărului și, mai presus de toate, DEMOCRAȚIA.

— Democrația foamei, mîrîi omul dintre cîrpe.

Bărbatul cu bărbia despicață se aprinse. Și ce? Era puțin lucru? Nu. Ei făcuseră deja ceea ce nimeni nu mai făcuse pînă atunci. Principiile erau perfecte. Reușiseră să gîndească și să selecteze, dintr-o grămadă mult mai eterogenă decît movila de petice, principiile perfecte.

— Nu există gîndire în fața foamei, mormăi slăbănogul ascuns între petice. Nu-și deschisese ochii și nu-și schimbase tonul.

Cuvintele acestuia din urmă îl întăritară pe bărbatul cu bărbia despicață. Deși se afla pe punctul de a scoate din străfunduri o a doua mîneacă de manta, renunță să mai tragă de ea și se ridică în picioare.

— Defetistule! urlă el. Defetistule! Ce vrei să facem? Ce? Știi tu ce trebuie făcut? Ce trebuie făcut? Spune dacă știi.

— Știu, răspunse liniștit omul ascuns între cîrpe. Trebuie spart depozitul de alimente.

— A, nu, interveni bărbatul calm și mărunțel. Asta în nici un caz. Violența distruge democrația.

— Poftim! spuse bărbatul cu bărbia despicață, ceva mai liniștit.

Bărbatul calm și mărunțel considera că violența, într-o democrație, echivala cu o sinucidere. Violența era o eczemă monstruoasă care devora, încetul cu încetul, speranța și adevărul, iluzia și certitudinea.

— Prostii, spuse slăbănogul. Important e să-l împușcăm pe Colonel.

Colonelul? Nici vorbă. Colonelul era ultimul om care trebuia împușcat. Dacă ei aveau un aliat în *interior*, apoi acel aliat putea fi găsit numai în persoana Colonelului.

— Știți, adăugă bărbatul calm și mărunțel, domnul Kosef J. îl știe pe Colonel.

Toți își îndreptară privirile spre Kosef J. Bărbatul calm și mărunțel profită de neatenția tuturor și smulse cea de-a doua mîneacă de manta, cea pe care o abandonase bărbatul cu bărbia despîcată.

— Nu? întrebă el apropiindu-se de Kosef J. și privindu-l fix în ochi.

— Da, răspunse Kosef J.

— Imposibil, murmură bărbatul cu bărbia despîcată.

Bărbatul mărunțel și calm zîmbi perfid. Ce era libertatea lor, de fapt? O iluzie. Ce era libertatea lui Kosef J. O altă iluzie. Iluzii care se plăteau, însă, destul de scump. Voi ai să te bucuri de iluzia libertății? Trebuia să plătești, chiar dacă nu imediat. Uneori plăteai mai devreme, alteori mai tîrziu. Se întîmpla chiar și să *treacă* viața și să nu fii pus în situația de a plăti. Dar asta nu însemna nimic. Cineva, undeva, atent, ținea socoteala. Știa care erau conturile, îți calcula scadențele, te urmărea îndeaproape ca să nu fugi fără să plătești. De altfel, unde să fugi? Unde să mai fugi?

— Nu? Domnule Kosef, insistă el, unde să mai fugi?

— Unde? bîigui Kosef J.

Nu se mai simțea în apele sale de cînd bărbatul mărunțel și calm începuse să-i pună acele mici întrebări *rele*, care nici măcar nu așteptau un răspuns precis. Expresia de triumf pe care o avusese pe față, cînd îi condusesese în pivniță, dispăru repede.

— Asta zic și eu, unde? repetă mărunțelul.

Kosef J. nu avu timp să răspundă pentru că un strigăt oarecum bestial, un strigăt de victorie însă, răsună în pivniță. Omul cu fața veselă se ridică în picioare. Toți îl priveră puțin enervați și cu o invidie pe care nimeni nu și-o ascundea. Omul cu fața veselă ținea în mîna o căciulă de iarnă, aproape nouă, din blană de iepure, cu apărătoare pentru urechi.

Bărbatul cu bărbia despîcată oftă și se aruncă din nou pe brînci, în gaura sa. Bărbatul mărunțel și calm se apucă și el de treabă. Desfăcu un sac și începu să-l umple cu zdrențe. Bărbatul slăbănog își părăsi culcușul cu o grimasă de mare nemulțumire. Însfăcă și el un sac și începu și el să-l burdușească bine cu zdrențe. Kosef J. se apropie de bărbatul mărunțel și calm și-l întrebă: „Vreți să vă țin sacul?”. Bărbatul mărunțel și calm spuse: „Nu, nu e nevoie”. După o vreme omul cu fața veselă spuse: „Asta e” iar bărbatul cu bărbia despîcată spuse: „Am știut eu”. Bărbatul slăbănog spuse: „De terminat n-o să se termine și o să fie tot așa” iar bărbatul cu bărbia despîcată spuse: „Și ce? dacă tot e să crăpăm...”. „Una din două, mai spuse cineva, ori ne predăm ori ne batem cu ei.”

Bărbatul mărunțel și calm avusese dreptate. Oamenii începură să moară de frig.

În fiecare dimineață, când ciorchinele de corpuri se disloca, rămîneau chircite pe dușumeaua dormitorului comun fructele cele mai fragile ale democrației. Cadavrele trebuiau îngropate iar groparii erau aleși prin tragere la sorți. Pămîntul înghețat se deschidea greu sub loviturile tîrnăcoapelor și ale cazmalelor tocite. Fiecare groapă trebuia smulsă anevoie din carnea îndărătnică a pămîntului. Oamenii începură să-i înjure pe morți. Cei vii începură să-i urască pe cei morți. Săptămîni întregi cei vii luptară cu îndîrjire împotriva celor morți.

Într-o zi unul dintre gropari degeră în timp ce săpa o groapă. Cîteva zile mai tîrziu muri. Trebui și el, la rîndul lui, să fie îngropat. Fiecare groapă îl storcea de vlagă pe cel care săpa. Nici o groapă nu putea fi săpată în mai puțin de jumătate de zi. În zilele cu viscol o groapă începută dimineața nu putea fi terminată decît seara tîrziu.

Într-una din zile unul dintre gropari muri în timp ce săpa o groapă. Îl îngropară alături de cel pentru care săpase. Cei vii începură să se urască între ei. Fiecare dintre ei putea deveni peste noapte sursa unei imense suferințe pentru toți cei din jur. Se auziră voci. Vocile se ridicară împotriva morților. De ce trebuiau îngropați morții? Nu puteau fi aruncați pur și simplu în bazinul părăsit sau la groapa de gunoi a coloniei? Nu, veni răspunsul. Morții nu puteau fi abandonați. Democrația avea grijă de morții ei. Democrația nu-și putea părăsi morții pentru că democrația nu-și părăsea niciodată oamenii ei. Nu conta dacă acei oameni erau vii sau morți.

Vocile se făcură din nou auzite. Nemulțumite și pline de ură, vocile se ridicară și împotriva *viilor*. Oare nu era o adevărată trădare să mori, oare cei care mureau întruna nu erau niște trădători? Oare nu era de datoria fiecăruia ca în acele momente cumplite să trăiască? Să trăiască pur și simplu pentru a nu provoca celor din jur cumplita corvoadă a îngropării? Una din voci înnebunise de-a dreptul. Trăiți, nemernicilor, striga vocea înnebunită, trăiți. Trăiți, proștilor, trăiți, pentru că nimeni n-are chef să vă îngroape. Se dovedi că vocea care înnebunise de-a dreptul era ea însăși pe moarte.

Totuși, cei vii se adunară în cîteva rînduri ca să discute problema morților. Oare nu era mai rațional ca morții să fie depozitați undeva, pînă la primăvară, pînă cînd pămîntul urma să se mai dezghețe? Nu s-ar fi întîmplat nimic nedemn cu morții dacă ar fi așteptat pînă la primăvară. Sau chiar pînă la sfîrșitul lumii, urlă o altă voce care se afla pe punctul de a înnebuni. Vocea care se afla pe punctul de a înnebuni fu înăbușită imediat. Vorbiră numai vocile lucide. Se trecu la vot. În mod cu totul și cu totul ciudat, deși toată lumea se săturase să sape gropi pentru morți, majoritatea ceru ca morții să fie respectați. Gropile continuară să fie săpate de cei vii pentru cei morți. O parte dintre cei vii muriră din nou săpînd gropi pentru cei morți.

Cei vii se adunară din nou. De data aceasta fură și mai multe voci care vorbiră ca și cum ar fi fost pe punctul de a înnebuni. Vocile care erau pe punctul de a înnebuni cerură lucruri îngrozitoare. Nu era oare mai bine ca morții să fie aruncați pur și simplu în curtea coloniei penitenciare? Nu era mai bine ca oamenii să se întoarcă, în acel fel, acolo de unde veniseră? Ce prostie, răspunseră vocile lucide. O să murim în felul acesta, cu toții, urlară vocile care erau pe punctul de a înnebuni. Cine avea interes ca toți acei oameni să moară? Să moară continuu, săpînd sau nesăpînd gropi, înăuntrul sau în afara gropilor? Ce prostie, răspunseră vocile lucide, nimeni nu avea interesul ca să moară cineva. Și totuși, și totuși, urlară vocile care erau pe punctul de a înnebuni. Cum se întîmplă că unii căzuseră la sorti de două, trei ori și alții niciodată? Oare nu era un principiu absolut stupid acela al tragerii la sorti? Nu, răspunseră vocile lucide. Se votă din nou și din nou majoritatea decise. Morții continuară să fie îngropați în gropi individuale și adînci. Se hotărî, mai mult decît atît, ca locul de îngropare al morților să fie ales mult mai departe de locul de viață al viilor.

Cînd vocile care păreau pe punctul de a înnebuni deveniră mult mai numeroase decît vocile lucide se mai ținu o adunare. Vocile care păreau pe punctul de a înnebuni se dezlănțuiră cum nu se mai întîmplase niciodată pînă atunci. Vocile care păreau pe punctul de a înnebuni considerau că adevărul nu fusese spus pînă atunci. Așadar începură să spună adevărul. Adevărul era că în însăși inima democrației se strecurase ceva, nu se știa încă ce, MINCIUNA, URA sau INAMICUL. Altfel cum se putea explica totul? De ce în lumea principiilor aproape perfecte iarna dura mai mult decît în celelalte lumi și de ce săparea gropilor dura mai mult decît *oriunde*? Vocile lucide se adunară într-un colț al încăperii și sușotiră un timp între ele. Apoi vocile lucide răspunseră. În primul rînd că nu existau alte lumi decît cele două lumi despre care toată lumea știa că existau. În al doilea rînd ce însemna cuvîntul *oriunde*? În al treilea rînd morții trebuiau îngropați cu orice preț pentru că omul trebuia iubit cu orice preț.

Trecură la vot și, în mod cu totul și cu totul de neînțeles, vocile care erau pe punctul de a înnebuni, deși infinit mai numeroase, pierdură.

Muntele de zdrențe fu mutat noapte de noapte, pînă la ultimul petec, ultima bucată de ață, ultimul epolet. Oamenii dormeau acum scufundați în munte, respirînd în adîncul muntelui de zdrențe și avînd grijă ca aerul cald care le ieșea pe nări să fie dirijat tot în adînc, pentru a conserva căldura. Nu mai muriră de frig ca altădată. Se întîmplă însă ca vreo doi, trei bătrînei să moară asfixiați. Cadavrele lor fură găsite, de fiecare dată, după două, trei zile, chircite în adînc. Adunarea hotărî ca în fiecare zi zdrențele să fie răscolite bine, pentru ca aerul să se îmbroască, iar morții să fie descoperiți înainte de a putrezi.

Vocile aflate pe punctul de a înnebuni continuă să pună întrebări. Întrebările erau puse cu ură și cu insistență, repetate pînă la ultima suflare. *Timpul* devenise principalul obiect de ură al vocilor. Timpul nu mai curgea așa cum ar fi trebuit să curgă. De ce timpul unora era mai lung, iar timpul celorlalți era mai scurt? De ce timpul de pîndă nu se împărțea mai generos? De ce timpul de pîndă în spatele garnizoanei era cel mai scurt dintre toate? Tocmai acolo unde resturile aruncate pe ferestre deveneau o sursă serioasă de proprietate privată? Fiecare putea pîndi atîtea minute la *atîtea* zile. Hazardul pur domnea peste așteptare ca un rege peste deșert. Scurte și rare deveniseră și *așteptările* în spatele lăzii de gunoi a colonelului, a doua mare sursă de proprietate privată. Și cele mai scurte deveniseră șederile la infirmerie. Lista celor care se considerau bolnavi îi cuprinse, curînd, pe absolut toți membrii comunității. „E o rușine, o rușine uriașă”, urlă omul cu gura golită de dinți, care fusese înlocuit mult mai repede decît se așteptase. Bătrînul cu părul alb nu fu lăsat decît două zile, iar bătrînul cu craniul ras se trezi adus înapoi în cursul celei de-a doua nopți. „Nu e drept, nu e drept”, se repezi el la toți cei care voiau să-l asculte. Inima sa bătea rar, mult mai rar decît inimile tuturor celorlalți. Îi implora pe toți să-i asculte, măcar un minut, bătăile inimii. „Asta nu e o inimă normală, nu e normală, nu”, se văicări timp de zile în șir bătrînul cu craniul. Într-o democrație adevărată ar fi trebuit să existe legi pentru cei cu inimile mai lente. „Am să mor, domnilor, și nici dracu' n-o să mă aibă pe conștiință”, se plînsese el.

Vocile aflate pe punctul de a înnebuni începură să huiduiască. Ce fel de democrație era aceea în care toți oamenii se declarau bolnavi? Unde vor ajunge? Cum rămînea cu principiile dacă toți voiau să intre la infirmerie? Principiile rămîneau acolo unde se aflaseră tot timpul, răspunseră vocile lucide. Iar una dintre cele mai lucide voci adăugă: principiul n-avea nici o legătură cu accidentele mărunte. Cum așa, se răstiră vocile aflate pe punctul de a înnebuni? Toată viața lor pulsa în chiar acele accidente mărunte. Oare nu exista nici o ieșire din accidentele mărunte, o ieșire care să lase și viața și principiile intacte? Vocea care se dovedise cea mai lucidă dintre toate răspunse din nou: *principiul* nu trata cu *accidentele*, principiul nu făcea concesii, principiul era unic și indivizibil. Cine voia să fumeze mai multe țigări n-avea decît să se facă soldat. Dar voia cineva să se facă soldat?

Voia cineva să trădeze principiul pentru mai multe țigări? Nu, nu voia nimeni așa ceva, dar nu se putea ca principiul să rămână și el intact, dar oamenii să-și poată căuta totuși mai multe chiștoace? Ce prostie, exclamă cea mai lucidă dintre voci. Oare principiul pur nu merita nici un sacrificiu? Oare ei nu vedeau că acolo, în subsolul acela murdar, ființa umană reușise să conserve o peliculă fină de absolut? Oare extazul suprem de a pluti pe acea peliculă fină de absolut nu merita nici un sacrificiu? Creierul uman ieșise victorios, iată, după mii de ani de istorie nefastă. Oare această victorie nu era suficientă în sine, trebuiau amestecate aici toate lăzile de gunoi ale coloniei? Bine, răcni una dintre vocile cele mai înnebunite, dar ce vreți voi de fapt, o victorie a morților? Oare principiul ura viața? A, nu, răspunse grav cea mai lucidă dintre voci, dar nici nu era normal ca unii să ascundă *penicilină*. Se produse o furtună de urlete. Cine ascunsese penicilină, de ce se sărea de la una la alta? Dar nu se sărea de la una la alta. Principiul veghea, asta era tot. Omul cu gura golită de dinți ascunsese penicilină. „Eu?!”, urlă omul cu gura golită de dinți. Da, urlară toate vocile lucide în cor. Omul cu gura golită de dinți șterpelise zece flacoane de penicilină de la infirmerie. Desigur, faptul că reușise să le șterpelească fusese o mare victorie. Dar de ce omul cu gura golită de dinți ascunsese flacoanele și de ce le ținea ascunse de peste două săptămîni? De ce nu le predase comunității, așa cum cerea principiul? Oare oamenii nu aveau nevoie, ei toți, ei în ansamblul lor, de penicilină? Cine avea curajul să-l apere pe omul cu gura golită de dinți? Cine avea curajul să pretindă că omul cu gura golită de dinți făcuse o faptă normală? Penicilina făcea parte din produsele care trebuiau declarate și păstrate în proprietatea socială a comunității. Nu? Ce avea de spus omul cu gura golită de dinți? „Eu?!”, făcu omul cu gura golită de dinți. Da, da, urlară vocile lucide și o parte din vocile aflate pe punctul de a înnebuni li se alăturară. Pentru ce omul cu gura golită de dinți nesocotise totul, viața, oamenii, principiul? Oare nu se numea aceea o trădare îngrozitoare, o sfidare a tuturor? Putea justifica omul cu gura golită de dinți ceea ce făcuse? „Eu?!”, bîgui omul cu gura golită de dinți. Da, tu, tu, răcniră tot mai multe voci și omul cu gura golită de dinți începu să tremure. Vocile se repeziră la el, se înfipseră în urechile sale, în creierul său, în gîndurile sale. „La moarte, la moarte”, urlară cîteva voci, și altele, dintre cele lucide și dintre cele aflate pe punctul de a înnebuni li se alăturară. „La moarte?”, se întrebă Kosef J. fără să-și miște buzele, înfricoșat el însuși și gîndindu-se la ceea ce avea prin buzunare. „Dar să vedem flacoanele”, îndrăzni să șoptească un bătrînel cu barbișon de modă veche. Nimeni nu-l auzi pentru că toți se repeziră cu pumnii la omul cu gura golită de dinți.

Cînd gerul se mai îmblînzi deținuții fură scoși din nou la muncă. Speranța renăscu printre evadați. Creierele începură să se frămînte. Vocile cerură cu nerăbdare să se treacă la fapte. Democrația trebuia să supraviețuiască. Trebuia, provizoriu, să se reîntoarcă în celule. Democrația avea nevoie de trei mese asigurate pe zi și de cele 18 grade Celsius garantate în celulele penitenciarului. Dar cîți oameni puteau să se reîntoarcă în celulele lor? Și cîți oameni era *moral* să o facă? Vocile discutară îndelung. Cîți dintre ei, și cine anume, vor fi aleși pentru a fi trimiși *dincolo*? Nu era o treabă tocmai ușoară, să fii trimis *dincolo*. Deținuții munceau din greu, așadar cei aleși trebuiau să fie sănătoși. Se deschise o listă de voluntari. Din nou, toți oamenii comunității se trecură pe listă. „E o rușine, murmurară cîteva voci, cum e posibil ca într-o democrație oamenii să fie cînd toți bolnavi, cînd toți sănătoși?” Vocile mai lucide considerau că numărul celor care urma să treacă dincolo nu putea fi mai mare de zece. Pentru că altfel ar fi fost riscant. Gardienii ar fi intrat la bănuieli. Și însăși comunitatea ar fi riscat *mult* dacă pierdea prea mulți dintre oamenii ei. Pentru că zece oameni *plecați* însemna, în același timp, zece noi oameni *eliberați*. Dar, pînă una, alta, acei zece oameni eliberați reprezentau o materie umană nesigură. Ei trebuiau integrați încet, inițiați în lumea liberă. Comunitatea nu avea dreptul să-și pună în pericol forța ei de asimilare. Așadar, zece oameni erau suficienți. Pentru că acești zece oameni însemnau alte seturi de zece, la momentele potrivite. Practic, dacă gerul nu urca din nou, la fiecare cîteva zile zece oameni puteau intra *în refacere*. Iar dacă lucrurile mergeau perfect cu asimilarea celor eliberați, numărul locurilor din refacere putea crește. La cît? La 15, cel mult la 20. Nu trebuia niciodată întinsă prea mult coarda. Gardienii aveau perfidia lor. Oricînd puteau pregăti o ambuscadă sau cine știe ce.

Pentru prima oară, alegerea oamenilor nu se mai făcu prin tragere la sorți. Vocile mai lucide considerară că unii meritau o recompensă. Democrația își putea permite să ofere recompense. Unele creiere gîndiseră mai mult decît altele și gîndiseră tocmai la gloria și supraviețuirea democrației. Din aceste creiere care se dăruiseră total principiului fură desemnate, printr-o propunere, zece. O parte dintre vocile aproape înnebunite sîsîiră îndelung și plescăiră nemulțumite din limbi. Dar vocile mai lucide se repeziră la vocile aproape înnebunite. De ce sîsîiau și fluierau și pufneau vocile aproape înnebunite? Nu exista nici un motiv de disperare. Fiecare urma să ajungă, mai devreme sau mai tîrziu, în refacere. Principiul asigura tuturor accesul la REFACERE. Faptul că acum doar zece urmau să ajungă *primii* acolo unde, treptat, urmau să ajungă toți, nu avea de ce să constituie un motiv de pufneală. „Pufneala nu are nimic comun cu demnitatea unui creier eliberat”, conchise una dintre cele mai lucide voci. „Nu?”, întrebă tot ea și din cele zece creiere desemnate să reintre în celule țîșni imediat cuvîntul DA.

Începu marea pîndă. Ochii iscoditori se răspîndiră peste tot. Ochii iscoditori vedeau totul. Cînd deținuții ieșeau pe poarta penitenciarului ochii iscoditori erau acolo. La fiecare cotitură a drumului – cîteva zeci de ochi iscoditori. Peste fiecare deținut plutea un ochi iscoditor. Fiecare gardian era însoțit de cîte un ochi iscoditor. Unde se duceau deținuții să lucreze? Ochii iscoditori știau tot. Drumul trecea prin pădure? Ochii iscoditori cunoșteau perfect fiecare arbore al pădurii. Ochii iscoditori înghițeau totul cu lăcomie.

Timpul nu trebuia pierdut. Nu era simplu să răpești un deținut și să-l înlocuiești cu un evadat. Existau, totuși, niște gardieni. Existau niște arme. Existau și deținuții înșiși. Există și cîmpul deschis unde nu se putea încerca nimic. Coloanele de deținuți se deplasau într-o perfectă ordine. Locurile de muncă erau supravegheate continuu.

Iar deținuții, deținuții înșiși deveniseră niște cîini. Nimeni nu voia să fie schimbat pe timp de iarnă. În ultimii ani se observase o anumită rezistență a deținuților la răpirile făcute pe vreme rea. Nu voiau să se lase răpiți pe vreme rea. Nu înțelegeau mai nimic. Nu le păsa de nimic. Se organizau ei înșiși în corpuri de supraveghere reciprocă. Fuseseră și cazuri penibile cînd unii refuzaseră, practic, propria lor eliberare. Niște fiare care se zbătuseră pînă la ultima lor zvîcnire.

Acum ochii iscoditori înregistrară orele. Orele de plecare și de sosire. Orele de muncă și orele de pauză. Toate orele cu tot ce conțineau ele ca fapte, secundă de secundă. Norocul le surîdea celor buni. Pădurea din apropierea orașului fusese aproape doborîită. Deținuții încărcău lemnele în vagoane de marfă. Toate depozitele de cherestea urma să fie desfăcute. Zeci de depozite se întindeau de-a lungul căii ferate, în spatele rampelor. Deținuții se răsfireau de fiecare dată pe spații largi. Ochii iscoditori se răsfireau și ei pe spații largi.

Seară de seară mințile cele mai lucide făceau planuri. Mințile aproape înnebunite spuneau de fiecare dată: „E bine, e bine”. Mințile lucide făceau alte și alte planuri, combinații ingenioase, adevărate bijuterii de imaginație și viclenie. „Să începem odată”, strigau mințile aproape înnebunite. Mințile cele mai lucide le dădură cîte un lucru precis de făcut minților aproape înnebunite. Fiecare minte aproape înnebunită urma să joace un rol de diversiune. Gardienii tremurau mai tot timpul de frig. Gardienii se plictiseau repede. Își suflau aer cald în mîini și tropăiau pe loc din picioare. Unii gardieni aveau la ei sticlute mici din care sorbeau alcool. Gardienii puteau fi ușor înșelați. Toate mințile aproape înnebunite învățară perfect ce trebuiau să facă.

Mințile cele mai lucide pregătiră funii și călușe pentru viitorii deținuți eliberați. Una din pivnițele părăsite fu pregătită în așteptarea lor. Se organizează un serviciu de pază pentru cel puțin o săptămînă, cît scontau mințile cele mai lucide că va dura *asimilarea*.

Ochii iscoditori deveneau din ce în ce mai nerăbdători. Creierele gîndeau din ce în ce mai repede. Vocile erau cît se poate de rele. „Ce grași sînt“, spuneau vocile în timp ce ochii iscoditori îi măsurau pe deținuții duși la muncă. „Ce obraji au“, spuneau vocile. „Ce fălci au, ce mîini durdunii și roz, ce bocanci, ce mantale“, susurau în continuare vocile. „Ce liniștiți sînt, ce serios muncesc, cum ascultă de docil de gardieni“, mîrîiau vocile. „Ce animale au ajuns, cît de buhăiți sînt de somn, cum nu se gîndesc la nimic“, își tot spuneau vocile. Iar vocile cele mai lucide adăugau: „Va fi greu cu ei, nu vor accepta așa de ușor libertatea pentru că nu vor înțelege“. Și mai spuneau: „Sînt toți niște creiere spălate, niște gîngănii, niște mașini care consumă pîine, trebuie să fim fără milă“.

Primul care căzu fu un deținut slab, cu fruntea înaltă. „O, nu“, își spuse el în gînd cînd se văzu legat, cu un căluș în gură și dezbrăcat de manta și de bocanci.

„Ce porci“, gîndi al doilea.

„Dumnezeule, iar?“, gîndi al treilea.

„Ce-i asta, ce-i asta, ce-i asta“, repetă al patrulea timp de aproape un ceas.

„Nu e drept“, gîndi al cincilea.

Al șaselea hohoti pur și simplu de rîs, chiar în momentele în care îl legau și rîse încă multă vreme după ce fusese legat.

Al șaptelea nu gîndi nimic pentru că își pierdu cunoștința din cauza loviturii pe care o primise în ceafă.

„În sfîrșit“, gîndi al optulea.

„Vor să mă omoare“, gîndi al nouălea.

Iar al zecelea muri cu adevărat, sufocat de frică și de strînsoarea călușului, la cîteva minute după ce fu aruncat în pivniță, acolo unde conștiința sa urma să fie eliberată.

Într-una din zile, întorcându-se de la fabrica de pâine, Kosef J. descoperi că berăria domnului Bruno dispăruse. Privi ușor speriat în jur, întrebându-se dacă nu cumva rătăcise drumul. Dar nu, împrejurimile erau aceleași. Toate se aflau la locul lor în afară de berărie. Iar pe locul berăriei se vedea doar un strat de pământ proaspăt, împrăștiat oarecum în pripă, ca și cum cineva ar fi vrut să acopere un lucru rușinos.

— Or să facă alta, îi spuse bătrînelul scurt de un picior, care veghea, nu se știa de ce, chiar în mijlocul intersecției.

Cîteva zile mai târziu, cînd Kosef J. descoperi că un șir întreg de case fuseseră demolate pe strada principală, bătrînelul scurt de un picior îi spuse același lucru: „Or să facă altele“.

— Unde? întrebă Kosef J. și bătrînelul scurt de un picior îi răspunse: „Mai încolo“. Și pentru că alți cinci, șase bătrînei se adunaseră ciorchine în jurul lui, bătrînelul scurt de un picior le ceru un fel de confirmare. „Nu?“, făcu el și bătrînelul Adam răspunse în numele tuturor: „Sigur, or să facă altele“.

Cînd toată strada principală deveni o lungă fișie de pământ proaspăt împrăștiat Kosef J. se apropie din nou de bătrînei, vreo zece la număr, care se îndesau unii într-alții chiar în mijlocul intersecției. „He, he“, spuse unul și ceilalți izbucniră în rîs. Kosef J. nu înțelese ce anume îi făcuse pe bătrînei să devină atît de veseli. Vru să-i întrebe ceva, dar bătrînelul scurt de un picior îi tăie vorba spunîndu-i: „Or să facă alta“.

— Ce? întrebă Kosef J. și bătrînelul scurt de un picior răspunse: „Altă stradă“. Cînd? întrebă Kosef J. și bătrînelul scurt de un picior se întoarse spre ceilalți bătrînei, ca și cum ar fi vrut să se sfătuiască puțin cu ei.

— Îndată, îi răspunse, cumva în numele tuturor, bătrînelul obișnuit să pună mîna pe umărul oamenilor cu care vorbea.

Pe măsură ce casele se dărimau tot mai mulți bătrînei apăreau, nu se știa de unde, și se înghesuiau în intersecție. Kosef J. îi vedea de fiecare dată, vioi și zîmbitori, vorbind într-una pe șoptite. Află că în apropierea orașului se construia un *nou* oraș.

— Un nou oraș? exclamă Kosef J.

— Da, da, răspunse bătrînelul Adam, un nou, minunat, mare oraș.

Nici unul dintre bătrînei nu fu în stare, din păcate, să precizeze cam în ce parte a orașului se construia orașul cel nou. Kosef J. îi întrebă dacă orașul cel nou se vedea de acolo, din orașul cel vechi. Bătrînei se certară în șoaptă. Unii credeau că orașul cel nou se vedea, iar alții credeau că orașul cel nou nu se vedea. Kosef J. fu convins că bătrînei erau nebuni și multe zile nu-i mai întrebă nimic. Între timp, mai dispărură și alte străzi și fură dărimate depozitul de piatră, micul palat al arhivelor și stația de pompieri. Bătrînei umpleau acum intersecția pînă la refuz. Păreau, de departe, în hainele lor mult prea largi, o colonie de crabi înfometați ieseți de sub pământ și pregătindu-se să asedieze o halcă de carne.

— Se vede ceva? le aruncă în treacăt Kosef J. a doua zi după excavarea șoselei.

Bătrâneii se întoarseră cu toții spre el și-l țintuiră cu privirile lor vesele.

— Uneori se vede, uneori nu se vede, răspunse un bătrânel cu fața uscată ca un miez de nucă.

Toți bătrâneii izbucniră într-un râs subțire și gîlgîit, care-l înfricoșă pe Kosef J. Rîzînd, bătrâneii îi înconjurară furgonul cu pîine și începură să-i mîngîie caii. Degetele lor osoase și lungi se înfipseră în coamele și în pielea cailor ca și cum ar fi încercat să ajungă la sînge. „Se construiește și un observator astronomic“, spuse unul. „Noaptea, noaptea se vede tot“ adăugă altul. „E tare frumos totul și încăpător“, mîrîi un al treilea. „Sînt mii de căsuțe mici, pătrate“, șoptiră alți cîțiva. „Da, da“, se auzi un tînguit de gîtlejuri sufocate. „Noi sîntem gata“, șuierară cîteva guri. „Așteptăm numai un semn“, conchise bătrînelul scurt de un picior.

Orașul arăta ca un animal care trecuse prin flăcări și avea acum pielea pîrjolită din loc în loc. Bătrâneii ieșeau încet din toate găurile acelui oraș rănit, se tîrau parcă, pentru prima oară, spre lumină. Ieșeau de peste tot, într-un număr înnebunitor de mare, sufocant de mare. Apăreau din curți, din casele pe jumătate dărîmate și din cele aflate încă în picioare, din subsolurile care nu mai susțineau decît aerul și de după zidurile izolate. Intersecția era sufocată de mulțimea de bătrînei și o parte se deversase parcă în fostele curți și peste temeliile acoperite cu pămînt. Kosef J. se simțea tot mai neliniștit cînd vedea toată fojgăiala de mîini și de picioare, de corpuri contorsionate și de bastoane care se ciocneau între ele. Ar fi vrut să aleagă alt drum spre fabrica de pîine dar, nu știa nici el de ce, nu avu curajul.

Zidul de cărămidă din jurul fabricii de pîine fu și el dărîmat. Cuptoarele păreau acum asediate brusc de un spațiu plat imens și se profilau ca niște siluete golașe, ca niște mecanisme subțiri și pudice încercînd să se învîluiască în fum. Kosef J. regretă nespus zidul de cărămidă și zile întregi se simți apăsător de o tristețe confuză. De cîteva ori, întorcîndu-se cu pîinea, făcu niște ocoluri largi, în speranța că va descoperi la orizont silueta orașului celui nou. Nu zări decît, într-una din dimineți, o coloană nesfîrșită de bătrînei care mărșăluiau într-o direcție necunoscută.

Cînd Kosef J. le povesti despre demolarea berăriei, Franz Hoss și cu Fabius îl priviră neîncrezători. Continuă să le aducă vești despre dărîmarea caselor și despre doborîrea arborilor din parcul municipal. Cei doi gardieni îl ascultară tulburați. Omulețul bondoc și jovial văzuse și el, de pe acoperișul magaziei sale, un nor de praf. Cîteva zile la rînd povesti excitat cum anume descoperise el, într-o dimineață, norul de praf și cum, după ce norul se împrăștiase, turnul de apă nu mai *era*.

— Turnul, chiar turnul? strigă aproape speriat Fabius.

Da, turnul, confirmă omulețul bondoc și jovial. Iar Kosef J. veni cu alte noutăți. Toată fațada fabricii de spirt se prăbușise peste noapte. Butoaiele de spirt fuseseră încărcate în camioane și duse undeva, nu se știa unde.

Rozette, care auzea totul de după stivele de farfurii murdare, începu, într-o seară, să lăcrimeze. „Cum, scînci ea, și ceasornicăria?” „Da, da, întări omulețul bondoc și jovial, și ceasornicăria, și Vila Pandolfi și școala de cadeți”.

— Dar or să facă altele, adăugă Kosef J. în speranța că o va liniști puțin pe Rozette.

— Crezi dumneata că or să facă altele? îl interogă Franz Hoss cu o privire pătrunzătoare.

Era clar. Se întîmpla ceva ciudat, ceva ce plutea ca o amenințare. Depozitele de cherestea, de pildă, zăcuseră ani de zile bătute în cuie. Și acum, iată, se desfăcea tot, se încărca în vagoane de marfă care se îndreptau spre orizont. Nu păreau lucruri normale, toate *mișcărilor* acelea. Ce se va alege, oare, din oameni? Și colonelul, care nu mai ieșea din casă! Dar poate că tocmai de aceea colonelul refuza să se mai arate, poate că el, colonelul, știa despre ce era vorba și, scîrbit pînă în adîncul sufletului, deziluzionat pînă în străfundurile creierului, refuza să se mai arate.

Kosef J. le povesti despre ce se vorbea în oraș. Despre orașul cel nou care se ridica în apropierea orașului celui vechi.

— Prostii, spuse Franz Hoss. Unde vezi dumneata oraș nou?

Omulețul bondoc și jovial fu și el de acord că nu se vedea nicăieri nici o urmă de oraș nou. Cel puțin de pe acoperișul magaziei sale nu se vedea nimic. Văzuse Kosef J. ceva, de pe alte acoperișuri? Nu, Kosef J. nu văzuse nimic de nicăieri. Dar Rozette văzuse, văzuse ceva care avea, pentru ea cel puțin, o semnificație profundă. Etichetele de pe lăzile cu mazăre se schimbaseră. Nu mai erau mari și negre, erau mici și albastre.

După ce se gîndi cîteva zile, sucind și răsucind informațiile și analizîndu-le din toate punctele de vedere, Franz Hoss ajunse la o primă concluzie. Iarna aceea era ultima pe care *ei* o mai petreceau *acolo*. Fabius nu reuși să înțeleagă cum de făcuse Franz Hoss *legătura* cu iarna. Ce legătură avea iarna? Și chiar așa îl întrebă: „Ce legătură are iarna?”.

— Are, răspunse îndîrjit bătrînul gardian.

Omulețul bondoc și jovial se arătă și el nemulțumit de concluzia lui Franz Hoss. Cum adică aceea era ultima iarnă? Și chiar așa îi spuse: „E de negîndit ce spuneți dumneavoastră”.

— E, îi răspunse, ursuz și retras în sine, bătrînul gardian.

Vocile lucide nu dădură mare importanță veștilor aduse de Kosef J. Acesta încercă de mai multe ori să le vorbească despre ceea ce se întâmpla în oraș și chiar despre nedumerirea gardienilor. De fiecare dată vocile lucide răspunseră „nu”. Dacă exista o oarecare neliniște în aer atunci ea venea din *interiorul* comunității. Pentru că de mai multe zile dispăruse un om.

Nici vocile aproape înnebunite nu împărtășiră temerile lui Kosef J. Desigur, nu era bine că *afară* se întâmpla ceea ce se întâmpla. De fapt, indiferent de ce se întâmpla în afară, ceea ce se întâmpla afară nu aducea niciodată, nimic bun, celor *dinăuntru*. Acum, însă, dispăruse un om. Nu se mai întâmplase așa ceva, sau nu-și mai amintea nimeni să se fi întâmplat. Dispăruse unul dintre oamenii liberi și nu se știa încă nimic despre el. Omul nu lăsase nici un semn, nici o urmă, nici un cuvânt. Fusesse răscolit bine de tot muntele de zdrențe, dar nu-l găsiseră în muntele de zdrențe. Îl căutaseră prin toate celelalte pivnițe părăsite, în toate scobiturile care ar fi putut adăposti un om, spărseseră pojghița de gheață a bazinului și-l căutaseră sub pojghița de gheață. Îl căutaseră în zăpadă, oriunde zăpada fusese răscolită și se adunase în mormane. Îl căutaseră în toate găurile din zid pentru că s-ar fi putut să cadă, el însuși, într-una din capcanele pentru iepuri. Îl căutaseră peste tot în jurul coloniei, oriunde pământul sau pădurea ar fi putut ascunde un cadavru înghețat.

Pînă la urma Kosef J. fu cel care îl găsi pe dispărut. Își dorise să mediteze liniștit într-un loc *frumos* și se dusese în grădina cu meri cînd dădu cu ochii de un corp smochinit atîrnînd de unul dintre arbori. Kosef J. fu atît de șocat încît izbucni într-un plîns cu sughițuri. Grădina cu meri devenise locul său secret unde venea din cînd în cînd, cam o dată la o lună sau două, ca să privească apusul soarelui. Plîngînd, incapabil să-și reprime sughițul, Kosef J. alergă să-i anunțe pe cei din *comitet* că dispărutul își pusese de fapt capăt zilelor.

O teribilă dezbatere fu declanșată imediat în interiorul lumii libere. Vocile lucide începură să urle toate la unison și să-l declare pe sinucigaș drept un *trădător* și un dușman al democrației. Ceea ce se întâmplase era de neiertat, spuneau vocile lucide, în *democrație* nu te sinucizi, în *democrație* ceri părerea celorlalți, te consulți, participi...

Kosef J. fu singurul care nu reuși să participe la dezbatere pentru că nu putea să scape de sughiț iar lacrimile continuau să-i curgă pe obraji. Ceva se blocase *total* în adîncul lui, nu mai era capabil să gîndească, să înțeleagă ce i se spune, să se concentreze pe diversele sale misiuni zilnice. Nici nu se mai putea pune problema să fie trimis să aducă pîine sau să facă dragoste cu Rozette. Kosef J. stătea chircit toată ziua în mormanul cu zdrențe scîncind ca un copil.

Toată lumea fu impresionată de ceea ce i se întâmpla lui Kosef J. Sinucigașul fusese dat uitării, de altfel comitetul declară în ședința solemnă că acel om

nici nu existase, pentru a nu crea un astfel de precedent regretabil în *zona democrației*. În schimb, *situația* lui Kosef J. provocă aprinse dezbateri.

Kosef J. asista la discuții fără să se poată însă concentra pe sensul frazelor pronunțate de oamenii aflați în fața sa. Din când în când îi ajungeau în creier diverse exclamații și reflecții... „Democrația nu-și poate permite să fie nerecunoscătoare“, „Dacă nu instituim și un sistem de recompense nu am făcut nimic“, „Omul are nevoie de o perioadă de refacere“, „Să nu uităm că el ne-a hrănit toată iarna“, „Trebuie să-l trimitem *puțin* în spatele frontului“, „Omul nu e făcut numai pentru luptă și pentru muncă, omul mai are nevoie și de momente de destindere, de relaxare, de distracție. A te distra puțin din când în când, nu este un concept anti-democratic“.

Poate că în alte condiții Kosef J. și-ar fi dat seama că starea sănătății sale generale și mai ales mentale declanșase de fapt o dezbatere ideologică și acest lucru l-ar fi umplut de mândrie. Acum, însă, abia dacă reușea să rămână așezat pe scaun, cu privirile rătăcite și dînd mereu din cap, ca și cum ar fi aprobat tot ce se spunea în jurul lui. De fapt, mișcările făcute cu *capul* erau singurele pe care le controla, pentru că în sinea sa încerca de fapt să-și mascheze scîncetele și sughițul prin chiar acele mișcări sacadate făcute cu capul.

„Mîine seară facem transferul“, mai auzi el un glas fără să simtă însă și mîna care i se pusese pe umăr.

„Să vedeți că o să vă facă bine“, îi repetă un alt glas în timp ce o mîină delicată încerca cît de cît să-i șteargă lacrimile și să-l oblige să-și sufle nasul.

„Sunteți încă tînăr, vă veți regenera repede, o să vedeți“ îi spuseră alte voci amestecate, într-un fel de comuniune fără precedent pentru *democrație*.

Kosef J. fu aproape total absent și în cursul *transferului*. I se ceruse doar să fie cît mai tăcut, să nu sughiță *chiar* foarte tare. În rest, se lăsă purtat de patru bărbați vînjoși printr-un fel de labirint, se arătă răbdător cînd trebuia să aștepte ascunși în spatele unor lăzi aproape jumătate de noapte și nu fu capabil să înțeleagă protestele unui om după toate aparențele sechestrat de cei patru bărbați.

Kosef J. își reveni puțin doar cînd își dădu seama că se afla din nou în celula cu numărul 50. O imensă căldură interioară îi inundă sufletul. Auzi, la un moment dat, un zăngănit familiar apoi cîteva înjurături care îl făcură să tresară pentru că le *recunoștea*. Cînd auzi și scîrțîitul atît de familiar al unui cărucior pe care *știa* că erau aduse tăvile cu micul dejun, Kosef J. se simți brusc invadat de un sentiment de recunoștință. Da, mai exista *umanitate* pe lume, speranța era posibilă. Kosef J. fu angoasat numai cînd trebui, din nou, să dea ochii cu cei doi bătrîni gardieni, Franz Hoss și Fabius. Dar privirile celor doi trecură prin el ca printr-un corp transparent, ceea ce îl făcu pe Kosef J. să respire ușurat. Își aminti că, uneori, oamenii nu erau decît niște *numere*, ceea ce îl liniști pe deplin.

Sfîrșit

Table of Contents

[1](#)
[2](#)
[3](#)
[4](#)
[5](#)
[6](#)
[7](#)
[8](#)
[9](#)
[10](#)
[11](#)
[12](#)
[13](#)
[14](#)
[15](#)
[16](#)
[17](#)
[18](#)
[19](#)
[20](#)
[21](#)
[22](#)
[23](#)
[24](#)
[25](#)
[26](#)
[27](#)
[28](#)
[29](#)
[30](#)
[31](#)
[32](#)
[33](#)
[34](#)
[35](#)
[36](#)
[37](#)
[38](#)
[39](#)
[40](#)
[41](#)

